

ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่า
สู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา”

Study and Development of Local Product Materials Compared with Art and
Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan
Community, Songkhla Province South of Thailand

สุรภา วงศ์สุวรรณ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่า

สู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา”

Study and Development of Local Product Materials Compared with Art and

Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan

Community, Songkhla Province South of Thailand

สุรภา วงศ์สุวรรณ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ผู้วิจัย: สุรภา วงศ์สุวรรณ
เรื่อง: ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่า
สู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา”
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ 1] เพื่อศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปะภูมิปัญญาวัฒนธรรมโนรา สำหรับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล 2] เพื่อสังเคราะห์และพัฒนาออกแบบต้นแบบลวดลายงานผลิตภัณฑ์ โดยศึกษาความสัมพันธ์ของวัสดุระหว่างบริบทของงานหัตถกรรมกับชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรมโนรา ใช้เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิง เก็บสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในชุมชนคลองแดน นักท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญและนักออกแบบ ก่อนทำการออกแบบร่างจำนวน 150 คน และสำรวจความพึงพอใจจำนวน 420 คน โดย 1] ประเมินปัจจัยการเลือกซื้อของที่ระลึกจากอัตลักษณ์ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา และ 2] ความพึงพอใจของลวดลายกราฟิก และสรุปผลด้วยค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

โดยผลการวิจัยพบว่า 1] งานหัตถกรรมที่นิยมมากที่สุดในกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์จากกระจูดสาน การแปรรูป คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย สามารถสร้างสรรค์เป็นกลุ่มสินค้าประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย ใช้วัสดุธรรมชาติจากกระจูด เมื่อมีการผสมผสานกับความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโนรา เป็นการเผยแพร่ไปสู่นักท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักทั้งรูปลักษณ์ สีสนของการแต่งกายที่ใช้เป็นการออกแบบได้ด้วยวิธีการผสมผสานกับวัสดุอื่น และ 2] ลักษณะของลวดลายบนผลิตภัณฑ์ผลสำรวจความพึงพอใจ สรุปว่ามีความเหมาะสมมาก คือ การออกแบบลวดลายที่ Nora-6 มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.25 มีรายละเอียดการออกลวดลายการใช้รูปแบบกราฟิก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 (SD=0.77) การใช้โทนสีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 (SD=0.77) รายละเอียดของงานหัตถกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 (SD=0.74) ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 (SD=0.71) ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 (SD=0.76) ความเหมาะสมของลวดลาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 (SD=0.72) ผลจากการพัฒนาต้นแบบจำลองจะเป็นการสื่อสารเล่าเรื่องราวความเป็นตัวตนได้อีกรูปแบบหนึ่งรวมถึงบริบทของสังคมในปัจจุบันควบคู่กันไปกับการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับชุมชนที่สามารถต่อยอดผลิตในเชิงพาณิชย์ได้จริง

Researcher: Surapa Wongsuwan

Subject: Study and Development of Local Product Materials Compared with Art and Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan Community, Songkhla Province South of Thailand Faculty of Architectural Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

Abstract

This research 1] is to study the identity of Nora cultural art for developing the product values and promoting the products to international level and 2] to synthesize and develop the prototype pattern of the products by studying the material relationship between handicraft context and community and Nora cultural art. The research tools are questionnaire, observation, survey and focus group interview of total 150 people and conducting satisfaction surveys of 420 people such as people in Klong-Dan community, tourists, specialists, and designers before designing the draft pattern by 1] evaluating purchasing factors of souvenir from Klong-Dan community identity in Songkhla province and 2] satisfaction level of graphic pattern and summarize using percentage and standard deviation as follow;

The study has founded that 1] the most popular handicraft among tourists is the products from sedge (Krajood) weaving. The weaving processing principally concerns utility which can be made into cloths and costume products. The natural processing from sedge (Krajood) together with Nora cultural identity will made it well known among tourists in appearances, colorful dressing from other materials mixing design and 2] the character of the pattern on the products from the satisfaction survey shows that the design of the pattern Nora-6 has total average of 4.25, the detail of graphic design has total average of 4.33 (SD =0.77), the pantone using in the handicraft has total average of 4.25 (SD=0.77), the handicraft detail has total average of 4.27 (SD = 0.74), the relationship and the importance of mind has total average of 4.25 (SD = 0.71), the product having symbols indicating communication elements has total average of 4.21 (SD = 0.76), and the pattern suitability has total average of 4.18 (SD = 0.72). The result of the pattern development will be another identity storytelling and the social context in the present together with the development of the local product could continue to commercial world

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ที่ให้การสนับสนุนจัดสรรงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประเภท Basic Research Fund สำหรับเงินทุนโครงการวิจัย และขอขอบคุณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญและทีมงานวิจัยที่ร่วมดำเนินงานนำไปสู่ผลลัพธ์ของความสำเร็จของงานวิจัยในครั้งนี้

สุรภา วงศ์สุวรรณ

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	a
กิตติกรรมประกาศ.....	c
สารบัญ.....	d
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
1.4 กรอบการศึกษาของการวิจัย	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.6 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย	8
บทที่ 2	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 วัฒนธรรมชุมชนคลองแดนสู่ภาพลักษณ์สะท้อนวิถีพื้นถิ่น.....	10
2.2 ความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมด้วยวัฒนธรรมโนรา.....	16
2.2.1 โนรา.....	18
2.2.2 โนราพิธีกรรม.....	23
2.2.3 โนรากับการแสดง	46
2.3 การสร้างสรรค์วิถีพื้นถิ่นสู่งานผลิตภัณฑ์	49
2.3.1 วิถีกับแรงบันดาลใจจากเอกลักษณ์ชุมชน	54
2.3.2 ประวัติของกระจูด.....	54
2.3.3 แหล่งผลิตกระจูดที่สำคัญในประเทศไทย.....	58
2.3.4 การใช้ประโยชน์จากกระจูด	59
2.3.5 มาตรฐานหัตถกรรมจักสานจากกระจูด.....	63
2.3.6 รูปแบบหัตถกรรมจักสานจากกระจูด.....	64
2.4 อัตลักษณ์สู่การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์.....	66
2.4.1 ขอบเขตของงานออกแบบผลิตภัณฑ์.....	71
2.4.2 วัฒนธรรมและภูมิปัญญา	74
2.5 ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมสู่การตลาด 4.0.....	77
2.5.1 จุดเริ่มต้นของการตลาด.....	77
2.5.2 แนวโน้มพื้นฐานที่กำหนดวิถีทางการตลาด	79
2.5.3 กลยุทธ์การตลาด 4.0.....	80

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	84
บทที่ 3	87
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	87
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	87
3.1.1 กลุ่มประชากร	87
3.1.2 กลุ่มประชากรตัวอย่าง	87
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	88
3.2.1 ลักษณะของเครื่องมือ	88
3.2.2 การสร้างเครื่องมือ	88
3.2.3 การตรวจสอบ/การทดสอบเครื่องมือ	89
3.3 ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์.....	90
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	92
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	92
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	93
บทที่ 4	94
ผลวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย	94
4.1 ผลศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปปะภูมิปัญญาวัฒนธรรมโนรา สร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น สำหรับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์	94
4.2 ผลการสังเคราะห์และพัฒนาออกแบบต้นแบบงานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น	106
4.3 ผลการถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์	111
บทที่ 5	115
สรุปและอภิปรายผล	115
5.1 สรุปผลการวิจัย	115
5.2 การอภิปรายผลการวิจัย	116
5.3 ข้อเสนอแนะงานวิจัย.....	117
บรรณานุกรม.....	118
ภาคผนวก	122
ภาคผนวก ก : เอกสารที่เกี่ยวข้อง	123
ภาคผนวกที่ ข : เครื่องมือสำหรับงานวิจัย	136
ภาคผนวกที่ ค : ผลงาน / กรรมวิธี / การผลิต	168
ประวัติย่อของผู้วิจัย	228

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
ภาพที่ 2 บรรยากาศที่เป็นจุดเล่าเรื่องราวโนรา.....	11
ภาพที่ 3 บรรยากาศเรียบริมตลาดคลองแดน	11
ภาพที่ 4 สองฝั่งคลอง	12
ภาพที่ 5 อาหารพื้นบ้าน.....	12
ภาพที่ 6 สินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน.....	13
ภาพที่ 7 สินค้าและภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	14
ภาพที่ 8 หมั้นระบำบันเทิงชาตรี หรือ โนราคล้ายซึ้นนอน.....	19
ภาพที่ 9 ท่ารำ 12 ท่าพื้นฐาน โดย โนราคล้าย พรหมเมศ	22
ภาพที่ 10 โนราโรงครู บ้านโนราสี่ม วงศ์สุวรรณ จังหวัดสตูล.....	25
ภาพที่ 11 โนราสี่ม วงศ์สุวรรณ ลูกศิษย์ หมั้นระบำบันเทิงชาตรี หรือ โนราคล้ายซึ้นนอน	26
ภาพที่ 12 พิธีกรรม ณ วัดท่าแค จังหวัดพัทลุง.....	27
ภาพที่ 13 เครื่องไหว้ 12 อย่าง	28
ภาพที่ 14 พิธีกรรมจุดเทียน 9 ไหว้ตายายโนรา.....	30
ภาพที่ 15 พิธีกรรม	34
ภาพที่ 16 การเหยียบเสนา	41
ภาพที่ 17 การรำแทงเข้ (จระเข้)	43
ภาพที่ 18 โนราเพื่อความบันเทิง	47
ภาพที่ 19 กลุ่มกระจูด ณ ตลาดน้ำคลองแดน	52
ภาพที่ 20 ผลิตภัณฑ์กระจูดสานในรูปแบบต่าง	53
ภาพที่ 21 แสดงลักษณะนิเวศวิทยาของแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของต้นกระจูด	56
ภาพที่ 22 ลักษณะลำต้น (A) และใบของกระจูด (B).....	56
ภาพที่ 23 ลักษณะดอกกระจูด	57
ภาพที่ 24 การปลูกหรือการทำนากระจูด	58
ภาพที่ 25 การเก็บและการคัดเลือกต้นกระจูด	60
ภาพที่ 26 การคลุกโคลน (A) และการนำต้นกระจูดไปตากแดด (B).....	61
ภาพที่ 27 การรีดกระจูดด้วยเครื่องจักร (A) และการรีดกระจูดด้วยลูกกลิ้ง (B).....	61
ภาพที่ 28 การย้อมสีกระจูด.....	62
ภาพที่ 29 การจักสานกระจูดเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ.....	63

ภาพที่ 30	ลักษณะลายสอง (A) และลายสาม (B).....	65
ภาพที่ 31	กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา.....	67
ภาพที่ 32	วิธีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ 1.....	68
ภาพที่ 33	วิธีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ 2.....	68
ภาพที่ 34	("Osborn's Checklist Diagram,").....	71
ภาพที่ 35	แสดงกระบวนการออกแบบงานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม.....	71
ภาพที่ 36	แสดงกระบวนการออกแบบงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรม.....	72
ภาพที่ 37	อัตลักษณ์วัฒนธรรมโนรา.....	73
ภาพที่ 38	งานหัตถกรรมจักสาน.....	73
ภาพที่ 39	งานหัตถกรรมย่านลิเภา จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	73
ภาพที่ 40	ยุคก่อนการตลาด.....	78
ภาพที่ 41	การตลาดยุค 1.0.....	79
ภาพที่ 42	การตลาดยุค 2.0 และการตลาดยุค 3.0.....	83
ภาพที่ 43	การสร้างแบรนด์ด้วยกลยุทธ์การตลาด 4.0.....	83
ภาพที่ 44	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	91
ภาพที่ 45	กระจุดถัก เส้นกระจุดสี่เหลี่ยม และแบบย้อมสี.....	107
ภาพที่ 46	ผลความแข็งแรง: ทดสอบมาตรฐาน Based on ISO 13934-1 : 2013 (E) -1.....	108
ภาพที่ 47	ผลความแข็งแรง: ทดสอบมาตรฐาน Based on ISO 13934-1 : 2013 (E) - 2.....	109
ภาพที่ 48	แบบแม่พิมพ์ลวดลายของอัตลักษณ์โนรา.....	110
ภาพที่ 49	ทดลองการพิมพ์ด้วยสีสกรีน (Non-Toxics).....	110

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย.....	94
ตารางที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวและการเลือกซื้อของที่ระลึกของจังหวัดสงขลา	95
ตารางที่ 3 อัตลักษณ์ชุมชน “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา”.....	97
ตารางที่ 4 ลักษณะทางกายภาพของลวดลายกราฟิก	101
ตารางที่ 5 ลักษณะของกราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน.....	111
ตารางที่ 6 การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์กระจูด	112

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

“โนรา” อุตลักษณ์ความเป็นหนึ่งของวัฒนธรรมของปักษ์ใต้ ที่ยังคงสืบทอดสู่ลูกหลานด้วยความรำลึกนึกถึงบรรพบุรุษ ยังคงอยู่ในความทรงจำของผู้วิจัยตั้งแต่สมัยยังเด็ก และเป็นความภาคภูมิใจ เมื่อมีประกาศว่าด้วยคณะรัฐมนตรีเสนอกระทรวงวัฒนธรรมเสนอให้ ‘โนรา’ เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติต่อยูเนสโก เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2562 พ.อ. อธิสิทธิ์ ไชยณูวัตติ ผู้ช่วยโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เปิดเผยมติการประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) ว่า ที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้กระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) เสนอองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ขึ้นทะเบียน “โนรา” เป็นตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติที่สืบทอดในพื้นที่ภาคใต้ 5 สาย ครอบคลุม 4 จังหวัด ได้แก่ พัทลุง ตรัง นครศรีธรรมราช และสงขลา เพื่อแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าต่อศิลปวัฒนธรรมของชุมชน (ทีเอ็นเอ็น, 2562) ด้วยท่วงทำนองอันอ่อนช้อยแต่กลับเปี่ยมไปด้วยพลังของท่ารำผสานกับเสียงดนตรีหนักแน่นจากทับ (หรือโทน) ที่ให้จังหวะในลีลา ประกอบกับเครื่องแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ที่ประดับลูกปัดนานาสี คือเสน่ห์อันยากจะหาใครเปรียบของโนรา การแสดงพื้นเมืองซึ่งเป็นที่นิยมของคนในภาคใต้มาแต่โบราณโนราเป็นการแสดงพื้นเมืองที่สืบทอดกันมายาวนานแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา เชื่อกันว่าโนราเกิดขึ้นครั้งแรกที่หัวเมืองพัทลุง ปัจจุบันคือ ตำบลบางแก้ว จังหวัดพัทลุง แล้วแพร่ขยายไปยังหัวเมืองอื่น ๆ ของภาคใต้ จวบจนเมื่อไปถึงภาคกลางจึงกลายเป็นต้นกำเนิดของละครชาตรี โดยการนำเรื่อง “พระสุธน-มโนราห์” มาแสดงและเรียกชื่อว่า “มโนราห์” หรือ “มโนห์รา” ส่วนจุดเด่นที่ทำให้โนราเป็นศิลปะการแสดงที่แตกต่างจากการแสดงอื่น ๆ คือเครื่องแต่งกายและเครื่องดนตรีที่ถือเป็นองค์ประกอบหลักของโนรา ไม่ว่าจะเป็นความวิจิตรบรรจงของ เทริด (อ่านว่า เซ็ด) ซึ่งเป็นเครื่องประดับศีรษะของตัวนายโรงหรือโนราใหญ่ รวมถึงเครื่องลูกปัดที่ร้อยด้วยลูกปัดสีเป็นลายดอกดวง ใช้สำหรับสวมลำตัวท่อนบนแทนเสื้อประดับด้วยปีกนกแอ่นหรือปีกหงษ์ ทับทรวงปีกหรือหางหงส์ ผ้านุ่ง สนับแผลผ้าห้อยหน้า ผ้าห้อยข้าง กำไลต้นแขน-ปลายแขน และเล็บ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นอีกหนึ่งงานศิลปะที่ต้องอาศัยความอดสาหะในการสร้างสรรค์ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559, หน้า 71) เรื่องราวผ่านการบอกเล่าจากปู่ย่า ตายาย และการพบเห็นสืบทอดเจตนาประเพณีวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ สิ่งที่จับต้องไม่ได้เป็นเรื่องราว มีองค์ประกอบสำคัญของการแสดงโนราคือการผสานกันอย่างกลมกลืนระหว่างการร้องกับการรำ แต่ในบางโอกาสยังแสดงเป็น

เรื่องและในบางส่วนจัดเป็นการประกอบพิธีตามคติความเชื่อเรื่องการไหว้ครุอีกด้วย การแสดงของโนราสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบหลักที่มีความแตกต่างกัน หนึ่งคือ โนราประกอบพิธีกรรม หรือที่เรียกว่า “โนราโรงครู” สองคือ โนรา เพื่อความบันเทิง โนราโรงครูเป็นพิธีที่มีความสำคัญของวงการโนรา ใช้เพื่อแสดงความเคารพต่อครูและบรรพบุรุษ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559, หน้า 72) เรื่องราวเหล่านี้ยังคงมีการสืบเจตนาในแต่ละปีของช่วงเดือน 3 6 หรือ 9 ผู้ที่นับถือหรือลูกหลานจะจัดพิธีโนราโรงครูขึ้นเพื่อแสดงความเคารพรักต่อครูและบรรพบุรุษ

ศิลปวัฒนธรรม “โนรา” หรือ “มโนราห์” ของปักษ์ใต้ดินแดนแห่งอารยธรรมจึงแสดงออกถึงความหลากหลายภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์การแสดงความเป็นตัวตน เป็นตัวแปรหนึ่งที่จะสามารถเข้าถึงชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างง่ายที่สุด ในยุคของการสื่อสารแบบดิจิทัล 4.0 จะสามารถสร้างแรงดึงดูดและนำพาความเป็นตัวตนของชุมชน ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วิถีความเป็นอยู่ สะท้อนทุนทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ เผยแพร่ข้อมูลเรื่องราวผ่านผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งข้อมูลในเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เชิงการท่องเที่ยวยังเป็นแนวทางการพัฒนาการผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้เป็นการเพิ่มเนื้อหาข้อมูลองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำเสนอเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหรือต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ แบบชุมชนมีส่วนร่วม รวมถึงยังตอบสนองนโยบายของภาครัฐในการให้ความสำคัญของจังหวัดเมืองรอง และพื้นที่ใกล้เคียงให้มีความเจริญแบบมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้สู่ครัวเรือน รวมถึงการกระจายรายได้สู่การท่องเที่ยวในเขตการท่องเที่ยวการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ให้เป็นที่รู้จักนอกเหนือจากเมืองหลักของแต่ละภูมิภาค และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ณ ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยของกรมการท่องเที่ยว มี 3 ด้านหลัก คือ (1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (2) การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการท่องเที่ยว และ (3) การพัฒนาบุคลากร (การท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) โดยยึดการสร้างเอกลักษณ์จากความเป็นตัวตน การพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม การบริหารความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม โดยการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560) ยุทธศาสตร์ด้านการบริการสินค้าและการท่องเที่ยว มีนโยบายชัดเจนในการพัฒนาในส่วนต่าง ๆ ตามรายของกลุ่มสาขาอย่างชัดเจน การพัฒนาในส่วนของการประชาสัมพันธ์โดยใช้ผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นสื่อการเล่าเรื่องราว เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงมีส่วนสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้กลุ่มนักท่องเที่ยวได้เข้าใจความสำคัญของแต่ละพื้นที่ของเมืองท่องเที่ยวนั้น จึงเป็นเครื่องมือเบิกทางให้เกิดการเรียนรู้ในความ เป็นอยู่ ศิลปะวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่มีความน่าสนใจและสามารถเผยแพร่สู่

พื้นที่การเรียนรู้อื่นให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และ “จังหวัดสงขลา” เป็น ศูนย์กลางการค้า อุตสาหกรรม เกษตร ท่องเที่ยว เมืองสีเขียว ประชาชนมีคุณภาพ สู่อาเซียนมีศักยภาพในการเป็นเมืองศูนย์กลาง การค้า การลงทุน การอุตสาหกรรมจากภาคการเกษตรและการท่องเที่ยวของภาคใต้ตอนล่างมี ชายแดนติดประเทศมาเลเซีย มีต้นทุนด้านต่าง ๆ และทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีแหล่งพลังงาน สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจได้ ทั้งภายใน กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มจังหวัด ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้เศรษฐกิจของจังหวัดสงขลา ยังเป็นอันดับ 1 ใน กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ และใน 14 จังหวัดภาคใต้ด้วย ดังนั้น จุดเน้นการพัฒนา จังหวัดสงขลา คือ การพัฒนาให้ไปสู่ความเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Growth & Competitiveness) จะส่งผลให้เกิดกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ในกลุ่ม และต่างกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกัน (Inclusive Growth) (กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสงขลา, 2557, หน้า 209) มีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ของเศรษฐกิจขยายตัว และประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น กลยุทธ์ในหัวข้อที่ 4 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงธุรกิจ เน้นให้ประชาชนมีความ ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้นโดยหนึ่งการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของ ชุมชนในการบริหารจัดการ เพื่อให้เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และสืบทอด ด้านศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

“ชุมชนคลองแดน” เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ตั้งอยู่สุด เขตจังหวัดสงขลา ในอำเภอระโนดต่อเนื่องกับตำบลรามแก้ว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ห่างไกลทั้งจากตัวเมืองสงขลาและตัวเมืองนครศรีธรรมราชราว 100 กิโลเมตร โดยมีคลองเล็ก ๆ เป็น เขตแดนตามธรรมชาติระหว่าง 2 จังหวัด ชื่อว่า คลองแดน เป็นที่มาของชื่อชุมชนแถบนี้ ชุมชนคลอง แแดนยังเป็นจุดบรรจบของอีก 2 คลอง คือ คลองปากพั่น และ คลองชะอวด เรียกได้ว่าเป็นพื้นที่แห่ง “3 คลอง 2 จังหวัด” ด้วยความเชื่อมโยงของพื้นที่จนมีหน่วยงานวิจัยเล็งเห็นด้วยปัญหาดังกล่าว เสนอตัวขอทุนต่อการเคหะแห่งชาติ แล้วร่วมกันพัฒนาผังแม่บท “โครงการปรับปรุงที่อยู่อาศัยในชม ชนชนบท” โดยเริ่มจากออกแบบอาคารทางศาสนา ซึ่งเป็นแหล่งรวมจิตใจของชุมชน ตามมาด้วยการ ปรับปรุงที่อยู่อาศัย ปรับภูมิทัศน์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์ความเป็นตัวตนของพื้นที่และ ชุมชน เอกลักษณ์ที่เป็นเสน่ห์มีคุณค่าด้วยวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องศิลปะการแสดงสื่อถึงจิต วิญญาณ องค์ความรู้ความสามารถ และทักษะซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการ เรียนรู้ เลือกรร รุ่งแต่ง พัฒนา ถ้ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สมดุล กับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาของไทยมีความเด่นชัดในหลายด้านทั้งด้าน เกษตรกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรมและภาษา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559, หน้า 12) ความครึกครื้นเริ่มกลับคืนมาด้วยรอยยิ้มอีกครั้ง จนเกิดเป็น “ตลาดน้ำคลองแดน” หรือ “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน” ที่เป็นการสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาผ่านสายน้ำแห่งความหมายลม

หายใจ สายน้ำแห่งสายใยในการสืบสาน สายน้ำแห่งชีวิตและจิตวิญญาณของวิถีชุมชนคลองแดน ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดผ่านงานหัตถกรรมด้วยฝีมืออันประณีต ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น วิถีวัฒนธรรมโนราห์ หนังตะลุง งานหัตถกรรม การสืบสานประเพณีสาทรเดือนสิบ ศาสตร์แห่งอาหารวิถีถิ่น ตลาดริมน้ำคลองแดน (Klongdaen Floating Market) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) โดยนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติ แสดงวัฒนธรรมริมคลอง และนำวัฒนธรรมที่มีอยู่มาพัฒนาบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคนในพื้นที่คลองแดนได้มีส่วนร่วม อาศัยธรรมชาติเป็นฐานไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ วิถีทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เน้นธรรมชาติและองค์ประกอบของธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ รวมถึงเข้าใจธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนในคลองแดน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามาจับบทบาทในการพัฒนาชุมชนไปพร้อม ๆ กัน และได้รับผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของท้องถิ่น (อะเมซิ่งไทยทัวร์, 2013) คุณสุภัทร ขาวหนูนา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 ต.คลองแดน อ.ระโนด จ.สงขลา เป็นหัวหน้ากลุ่มของผลิตภัณฑ์กล่าววว่า “งานหัตถกรรมกระจูดสานเดิมมีลักษณะลวดลายเดิม ยังขาดการประยุกต์การสร้างสรรค์ของเอกลักษณ์ของลวดลาย และยังขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญา ณ ขณะนี้กลุ่มของคุณสุภัทรากลุ่มเดียวที่ยังคงผลิตกระจูดสาน และยังคงต้องการการพัฒนารูปแบบเพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตของชุมชนให้แพร่หลายมาก” “ผลิตภัณฑ์กระจูด” เป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งของภาคใต้ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่รู้จักทั่วไปคือ “เสื่อกระจูด” หรือ “เสื่อจูด” ภาษาพื้นเมืองภาคใต้เรียก “สาตจูด” การสานเสื่อจูดถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงสืบทอดจากบรรพบุรุษมาแต่ครั้งอดีตเพื่อใช้ชีวิตประจำวัน (ลามานีเยห์ สะตะมา, 2556) จากผลงานวิจัยของ กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา (2561a) กล่าวว่าเนื่องจากคนในชุมชนคลองแดนแม้เห็นความเจริญจากท้องถิ่นอื่น แต่ก็ยังรักความเป็นชุมชนดั้งเดิมของบ้านคลองแดน จึงไม่นำความเจริญจากท้องถิ่นอื่นกลับมาที่บ้านคลองแดนแบบทั้งหมด แต่เอาแนวคิดในการทำให้บ้านเมืองเจริญมาปรับใช้ความเป็นชุมชนดั้งเดิมของบ้านคลองแดน นั่นคือ การพัฒนาบ้านคลองแดนให้เป็นชุมชนดั้งเดิมที่สมบูรณ์แบบเหมือนกับอดีต และคืนความเป็นอดีตให้กับบ้านคลองแดน

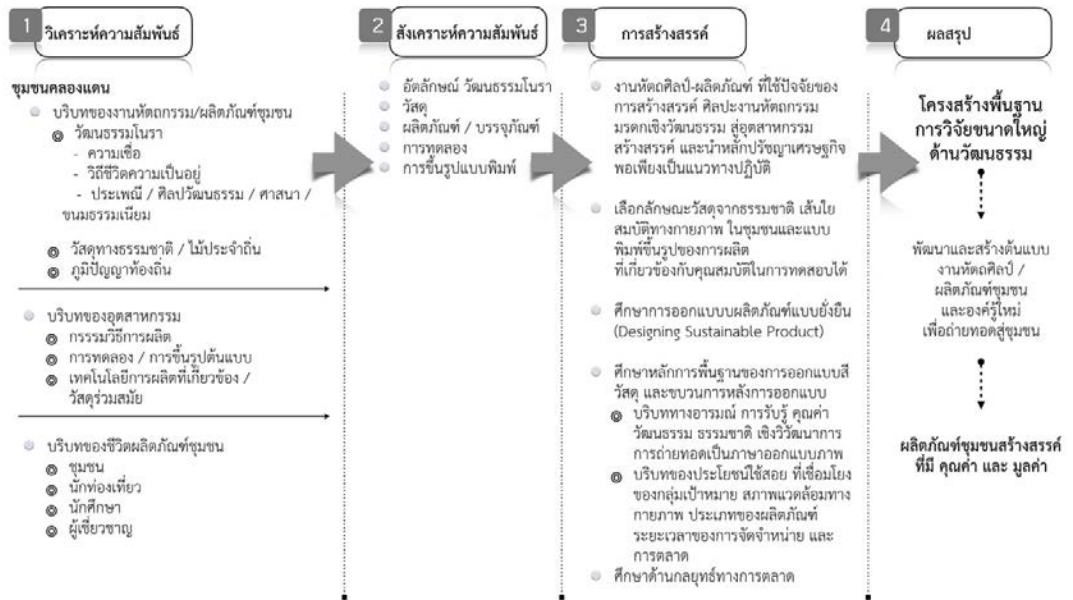
ผู้วิจัยในฐานะลูกหลานโนรารำลึก และมีแรงบันดาลใจอย่างแรงกล้าที่จะสืบสานวัฒนธรรมโนรา ผ่านเรื่องราวในรูปแบบที่เป็นโยชน์สำหรับชุมชน สามารถต่อยอดสร้างสรรค์ให้เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานวัสดุอื่นเพื่อให้เกิด “วัสดุใหม่” หรือที่เรียกว่า “วัสดุร่วมสมัย” ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคศตวรรษที่ 21 ทุกคนจะสามารถสัมผัสได้ในสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เป็นการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ในระดับชุมชน ส่งเสริมการแข่งขันนำไปสู่ปัจจัยหลายด้านในการพัฒนาชุมชน รวมถึงปัญหาที่เกิดกับชุมชน การแข่งขันเพื่อให้ตนเองอยู่

รอด เพื่อปรับเปลี่ยนระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีกว่าเดิม การเพิ่มศักยภาพเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ รวมถึงการเพิ่มรายได้สู่ชุมชนด้วยการสร้างกระบวนการที่เรียกว่า “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์” ที่เป็น วงจรของการสร้างสรรค์ การผลิต การจัดจำหน่ายสินค้า และบริการที่ใช้การสร้างสรรค์และทุนทาง ปัญญาเป็นปัจจัยพื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเน้นการปรับปรุงเชิงคุณภาพให้ดีขึ้น โดยยังมีการศึกษาใน เรื่องของทรัพยากรเป็นพื้นฐาน หรือมีการเพิ่มขึ้นของคุณภาพ หรือคุณค่านำไปสู่การเจริญเติบโตใน เชิงมูลค่าได้ อีกทั้งยังสามารถสานต่อมรดกทางวัฒนธรรมด้วยภูมิปัญญา และงานศิลปหัตถกรรมเข้า ด้วยกัน ยังเป็นการสร้างลักษณะสำหรับการออกแบบสร้างสรรค์ โดยมีชุมชนเป็นต้นแบบ และยังคงเป็น โครงสร้างพื้นฐานการวิจัยขนาดใหญ่ด้านวัฒนธรรม ที่เก็บรวบรวมความหลากหลายทางวัฒนธรรมไว้ เป็นสมบัติของชาติและมนุษยชาติ เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าและต่อยอดของนักวิชาการไทยและ นักวิชาการต่างชาติ เป็นทุนสำหรับการพัฒนานวัตกรรมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปะภูมิปัญญาวัฒนธรรมโนรา สร้างสรรค์งาน ผลิตภัณท์จากวัสดุพื้นถิ่น สำหรับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณท์และยกระดับผลิตภัณท์ชุมชนสู่สากล
2. เพื่อสังเคราะห์และพัฒนาออกแบบต้นแบบงานผลิตภัณท์จากวัสดุพื้นถิ่น สู่การเพิ่ม มูลค่าผลิตภัณท์ ด้วยอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา ส่งเสริมการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน วิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา
3. สรุปและประมวลผลเป็นคู่มืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างสรรค์ งานผลิตภัณท์จากจากวัสดุพื้นถิ่น เพื่อการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณท์และยกระดับผลิตภัณท์ชุมชนสู่ สากล

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.4 กรอบการศึกษาของการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎี

- งานหัตถศิลป์-ผลิตภัณฑ์ ที่ใช้ปัจจัยของการสร้างสรรค์ ศิลปะงานหัตถกรรม มรดกเชิงวัฒนธรรม สู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติ

- เลือกลักษณะวัสดุจากธรรมชาติในชุมชน
- ศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์แบบยั่งยืน (Designing Sustainable Product)
- ศึกษาหลักการพื้นฐานของการออกแบบสี วัสดุ และขบวนการหลังการออกแบบ
- บริบททางอารมณ์ การรับรู้ คุณค่าวัฒนธรรม ธรรมชาติ เชิงวิวัฒนาการ การถ่ายทอดเป็นภาษาออกแบบภาพ

ถ่ายทอดเป็นภาษาออกแบบภาพ

- บริบทของประโยชน์ใช้สอย ที่เชื่อมโยงของกลุ่มเป้าหมาย สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ประเภทของผลิตภัณฑ์ ระยะเวลาของการจัดจำหน่าย และการตลาด
- ศึกษาด้านกลยุทธ์ทางการตลาด

2. ตัวแปรที่ศึกษา

- ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปปะภูมิปัญญา วัฒนธรรมโนรา เพื่อการสร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น ในการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล และวัสดุร่วมที่มีคุณสมบัติเข้ากันได้ และแปรรูปให้เกิดเป็นวัสดุทางเลือกใหม่
- ต้นแบบงานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น ในรูปแบบบรรจุภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก สำหรับการความต้องการที่พร้อมซื้อของลูกค้าในตลาดนั้น ๆ นำไปสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ประจำชุมชนและสืบทอดวัฒนธรรม
- คู่มือสำหรับการสร้างองค์ความรู้ในงานวิจัย ที่สามารถเป็นต้นแบบในพัฒนาชุมชน รวมถึงผลสรุปทดสอบความพึงพอใจจากชุมชน นักท่องเที่ยว ในการสร้างงานศิลปะเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลอัตลักษณ์ศิลปปะภูมิปัญญาวัฒนธรรมโนรา การสร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น สำหรับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล
2. ได้ “ต้นแบบงานหัตถกรรมกระจูดสาน” จากการสังเคราะห์และพัฒนาออกแบบต้นแบบงานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น สู่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้วยอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา ส่งเสริมการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา
3. ได้ “องค์ความรู้ใหม่ จากการสรุปและประมวลผลเป็นคู่มืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์จากจากวัสดุพื้นถิ่น เพื่อการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

- 1.6.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้ศึกษาและกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่
  - 6.1.1.1 กลุ่มประชากร คือ ชุมชน นักท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา
  - 6.1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวในพื้นที่ นักศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านวัสดุและการออกแบบ
- 1.6.2 ตัวแปรที่ศึกษา
  - 1.6.2.2 ต้นแบบผลิตภัณฑ์ สำหรับการความต้องการที่พร้อมซื้อของลูกค้าในตลาด หรือเรียกว่าระบบ “Product on Demand” นำไปสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ หรือเป็นการซื้อขายในระบบกลุ่มคลัสเตอร์ (Cluster) ระหว่างชุมชนกับชุมชน

1.6.2.3 คู่มือผลิตภัณฑ์สำหรับการสร้างองค์ความรู้ในงานวิจัย ที่สามารถเป็นต้นแบบในพัฒนาชุมชน รวมถึงผลสรุปทดสอบความพึงพอใจจากผู้เรียนและชุมชน นักท่องเที่ยวในการออกแบบงานหัตถอุตสาหกรรม

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้า ดังต่อไปนี้
  - a. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง และการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) โดยสะท้อนความจริงสอดคล้องกับการปฏิบัติในบริบทของกรอบแนวคิด ร่วมเสนอแนวความคิดในการสร้างกระบวนการองค์ความรู้ใหม่ เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และการทำงาน ของชุมชน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ คนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวต่างถิ่น ด้วยเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยผ่านการนำร่างแบบสอบถามไปประเมินความตรง (Validity) ของคำถามใน การวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญทั้งในด้าน การตลาด และกลุ่มนักวิชาการด้านการออกแบบจำนวน 3 ท่าน ก่อนนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขแล้ว ไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ในแบบสอบถาม ทดสอบกับบุคคลทั่วไป เพื่อนำผลการตอบแบบสอบถามไปคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น หรือ Cronbach's Alpha แล้วจึงสรุปเป็นแบบสอบถามในการนำไปใช้ ในการสอบถามกลุ่มตัวอย่างต่อไป
2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลจากการสอบถาม กลุ่มเป้าหมาย แบ่งเป็น 4 ส่วน
  - a. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย
    - i. ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย
    - ii. อัตลักษณ์ชุมชน
    - iii. บุคลิกของสินค้าชุมชน
  - b. การหาความตรง (Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ
    - i. การปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ
    - ii. การทดลองเครื่องมือหรือแบบสอบถาม
3. การเก็บข้อมูล
  - a. การกำหนดขนาดตัวอย่าง (Sample Size) กรณีที่ประชากรมีขนาดใหญ่ และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยต้องการกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการทำวิจัย โดยยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนขึ้นได้ 5 % (0.05)

- b. วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Random Sampling) เลือกใช้วิธีการสุ่มแบบตามความสะดวก (Convenience Sampling) เนื่องจาก เป็นวิธีที่ทำได้โดยง่าย และไม่ซับซ้อน
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
- a. ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์เนื้อหา
  - b. ข้อมูลจากการเก็บ การจัดโมเดลสำรวจ “ก่อน” ก่อนทำการออกแบบ และ “หลัง”
  - c. การออกแบบสร้างองค์ความรู้
5. ขั้นตอนการดำเนินงานสร้างสรรค์ผลงานต้นแบบ
6. สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา” (Study and Development of Local Product Materials Compared with Art and Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan Community, Songkhla Province South of Thailand) มีการศึกษาข้อมูลในบริบทต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยสำหรับการออกแบบ ดังนี้

- 2.1 วัฒนธรรมชุมชนคลองแดนสู่ภาพลักษณ์สะท้อนวัสดุพื้นถิ่น
- 2.2 ความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมด้วยวัฒนธรรมโนรา
- 2.3 การสร้างสรรค์วัสดุพื้นถิ่นสู่งานผลิตภัณฑ์
- 2.4 การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์
- 2.5 ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมสู่การตลาด 4.0
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 วัฒนธรรมชุมชนคลองแดนสู่ภาพลักษณ์สะท้อนวัสดุพื้นถิ่น

“ชุมชนคลองแดน” เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ตั้งอยู่สุดเขตจังหวัดสงขลา ในอำเภอระโนดต่อเนื่องกับตำบลรามแก้ว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ห่างไกลทั้งจากตัวเมืองสงขลาและตัวเมืองนครศรีธรรมราชราว 100 กิโลเมตร โดยมีคลองเล็ก ๆ เป็นเขตแดนตามธรรมชาติระหว่าง 2 จังหวัด ชื่อว่า คลองแดน เป็นที่มาของชื่อชุมชนแถบนี้ ชุมชนคลองแดนยังเป็นจุดบรรจบของอีก 2 คลอง คือ คลองปากพั่น และ คลองชะอวด เรียกได้ว่าเป็นพื้นที่แห่ง “3 คลอง 2 จังหวัด” ด้วยความเสื่อมโทรมของพื้นที่จนมีหน่วยงานวิจัยเล็งเห็นด้วยปัญหาดังกล่าวเสนอตัวขอทุนต่อการเคหะแห่งชาติ แล้วร่วมกันพัฒนาผังแม่บท “โครงการปรับปรุงที่อยู่อาศัยในชุมชนชนบท” โดยเริ่มจากออกแบบอาคารทางศาสนา ซึ่งเป็นแหล่งรวมจิตใจของชุมชน ตามมาด้วยการปรับปรุงที่อยู่อาศัย ปรับภูมิทัศน์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์ความเป็นตัวตนของพื้นที่และชุมชน เอกลักษณะที่เป็นเสน่ห์มีคุณค่าด้วยวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องศิลปะการแสดงสื่อถึงจิตวิญญาณ องค์ความรู้ความสามารถ และทักษะซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรร ปรงแต่ง พัฒนา ถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาของไทยมีความเด่นชัดในหลายด้านทั้งด้านเกษตรกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรมและภาษา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2007,

หน้า 12) ความครึกครื้นเริ่มกลับคืนมาด้วยรอยยิ้มอีกครั้ง จนเกิดเป็น “ตลาดน้ำคลองแดน” หรือ “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน” ที่เป็นการสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาผ่านสายน้ำแห่งความหมาย ลมหายใจ สายน้ำแห่งสายใยในการสืบสาน สายน้ำแห่งชีวิตและจิตวิญญาณของวิถีชุมชนคนคลองแดน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดผ่านงานหัตถกรรมด้วยฝีมืออันประณีตที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น วิถีวัฒนธรรมโนราห์ หนังตะลุง งานหัตถกรรม การสืบสานประเพณีสภารเดือนสิบ ศาสตร์แห่งอาหารวิถีถิ่น ตลาดริมน้ำคลองแดน (Klongdaen Floating Market) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) โดยนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติ แสดงวัฒนธรรมริมคลอง และนำวัฒนธรรมที่มีอยู่มาพัฒนาบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคนในพื้นที่คลองแดนได้มีส่วนร่วม อาศัยธรรมชาติเป็นฐานไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ วิถีทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เน้นธรรมชาติและองค์ประกอบของธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัส เรียนรู้ รวมถึงเข้าใจธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนในคลองแดน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนไปพร้อม ๆ กัน และได้รับผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของท้องถิ่น (อะเมซิงไทยทัวร์, 2013)

ภาพที่ 2 บรรยากาศที่เป็นจุดเล่าเรื่องราวโนรา

ภาพที่ 3 บรรยากาศเรียบริมตลาดคลองแดน

ภาพที่ 4 สองฝั่งคลอง

ภาพที่ 5 อาหารพื้นบ้าน

คุณสุภัทร ชาวหนุณา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 ต.คลองแดน อ.ระโนด จ.สงขลา เป็นหัวหน้ากลุ่มของผลิตภัณฑ์กล่าวว่า “งานหัตถกรรมกระจูดสานเดิมมีลักษณะลวดลายเดิม ยังขาดการประยุกต์สร้างสรรค์ของเรื่องเอกลักษณ์ของลวดลาย และยังขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญา ณ ขณะนี้กลุ่มของคุณสุภัทรากลุ่มเดียวที่ยังคงผลิตกระจูดสาน และยังคงต้องการการพัฒนาารูปแบบเพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตของชุมชนให้แพร่หลายมาก” “ผลิตภัณฑ์กระจูด” เป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งของภาคใต้ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่รู้จักทั่วไปคือ “เสื่อกระจูด” หรือ “เสื่อจูด” ภาษาพื้นเมืองภาคใต้เรียก “สาตจูด” การสานเสื่อจูดถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงสืบทอดจากบรรพบุรุษมาแต่ครั้งอดีตเพื่อใช้ใช้ชีวิตประจำวัน (ลามานีเยห์ สะตะมา, 2556) จากผลงานวิจัยของ กมลทิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา (2561b) กล่าวว่าเนื่องจากคนในชุมชนคลองแดนแม้เห็นความเจริญจากท้องถิ่นอื่น แต่ก็ยังรักความเป็นชุมชนดั้งเดิมของบ้านคลองแดน จึงไม่ได้นำความเจริญจากท้องถิ่นอื่นกลับมาที่บ้านคลองแดนแบบทั้งหมด แต่เอาแนวคิดในการทำให้บ้านเมืองเจริญมาปรับใช้ความเป็นชุมชนดั้งเดิมของบ้านคลองแดน นั่นคือ การพัฒนาบ้านคลองแดนให้เป็นชุมชนดั้งเดิมที่สมบูรณ์แบบเหมือนกับอดีต และคืนความเป็นอดีตให้กับบ้านคลองแดน

ภาพที่ 6 สินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภาพที่ 7 สินค้าและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชุมชนคลองแดน

กระจูด หรือ จูด เป็นพืชที่มีคุณสมบัติที่มีความเหนียวยืดหยุ่นตัวสูง มีความมันวาว ทนทาน ไม่ขาดง่ายแตกต่างจากวัสดุอื่น เมื่อนำมาสานเป็นสิ่งของเครื่องใช้ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณสมบัติที่โดดเด่น มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน พร้อมด้วยมีรูปลักษณะที่สวยงามสะอาดตา ยิ่งหากนำมาเย็บมื่อเสื่อกระจูดก็ยิ่งเพิ่มมิติให้ภาพลักษณ์ของงานสานกระจูดมีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น กระจูด เป็นพันธุ์ไม้จำพวก กก ลักษณะลำต้นกลม สีเขียวอ่อน สูงประมาณ 1 - 2 เมตร ออกดอกเป็นกระจุกแน่นกระจูดชอบขึ้นในพื้นที่น้ำขังซึ่งเรียกว่าโพระหรือป่าพรุมีน้ำขังตลอดปี มีถิ่นกำเนิดจากทางเกาะมาดากัสการ์ มอริเชียส ลังกาออสเตรเลีย ริมฝั่งตะวันออกสุมาตรา แหลมมลายู หมู่เกาะต่าง ๆ ในแหลมมลา แหลมเรียกกันว่า "เสื่อกระจูด"หรือ "สาตจูด" โดยการสานเสื่ออินโดจีนตอนริมฝั่งทะเล ฮองกง บอร์เนียว ตลอดถึงทวีป กระจูด ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ควรเป็นต้น กระจูดที่มีอายุ ประมาณ 3 ปี ลำต้นยาวไม่ต่ำกว่า 1 เมตร ต้นจึงจะโตได้ขนาดกับการนำไปใช้งาน ต้นกระจูดมี 2 ชนิด คือ จูดใหญ่ และจูดหนู จูดใหญ่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้มากส่วนจูดหนูมีลำต้นเล็กและสั้น ความเหนียวน้อยกว่าจูดใหญ่เสื่อ ทำสานใบเรือ ทำเชือกผูกมัดสิ่งของ และทำกระสอบ (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน), 2563) โดยทั่วไปราษฎรทางภาคใต้ใช้กระจูดในการสาน บรรจूसินค้าเกษตรและสิ่งของอื่น ๆ กรรมวิธีสานเสื่อจูดนั้นจะแตกต่างจากการสานเสื่อทั่วไป คือจะนำต้นกระจูด มาคลุกดินขาวก่อนตากแดดให้แห้งแล้วจึงทุบต้นกระจูดให้แบนเพื่อให้ความนิ่มตัวสำหรับ หากต้องการให้มีสีสันทึมนำไปย้อมสีก่อน

นำมาสาน นิยมนำมาสานเป็นเสื่อปูรองนั่งที่กระจัดโดยทั่วไปนิยมสานลวดลายมาตรฐาน คือ ลายขัดสอง หรือลายขัดสาม และมีการพัฒนาตัดแปลงลวดลาย เช่น ลายลูกแก้ว ลายดาวล้อมเดือน ลายดอกจันทร์ ลายก้าน ต่อดอก ลายโคม ลายแก้วเนื่อง ลายแก้วบ้านดอน ลายตัว หนังสือ เป็นต้น

วัสดุธรรมชาติอันทรงคุณค่าด้วยลักษณะทางภูมิประเทศที่ขนาบไปด้วยทะเลทั้ง 2 ด้านทั้งอ่าวไทยและอันดามัน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบมีทั้งทิวเขาและแม่น้ำ และยังเป็นพื้นที่ที่ฝนตกตลอดปี ส่งผลให้ภาคใต้มีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายทั้งพืชท้องถิ่นอย่างกระจูด ย่านลิเภา ต้นตาล หรือเตยปาหนัน ที่นำมาผ่านกระบวนการผลิต เช่น การหมัก การทำเส้นตอก การย้อมสี ผสมผสานงานออกแบบที่ร่วมสมัยกับการสานและการทอ ซึ่งเป็นงานฝีมือที่ต้องอาศัยทักษะความชำนาญ ส่งผลให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สวยงามและใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันหากมองพื้นที่รอบ ๆ จะพบใบไม้จากยางพาราหรือใบมังคุดที่ร่วงโรยตามกาลเวลา ได้ถูกนำมาต่อยอดและชุบชีวิตให้กลายเป็นดอกไม้ประดิษฐ์ หรือจะมองหาใบไม้สีทองที่มีความพิเศษทั้งสีและผิวสัมผัส จึงเหมาะกับการเป็นของฝากของที่ระลึกประจำภาค อีกทั้งต้นมะพร้าวที่มีมากในพื้นที่ ชาวบ้านได้นำกะลามาทาเป็นของประดับตกแต่งและของใช้ต่าง* รวมไปถึงน้ำมันมะพร้าวจากการสกัดเย็นอันสารพัดประโยชน์เหมาะกับผู้ใช้ทุกเพศทุกวัย นอกจากนี้ หินสีที่พบตามธรรมชาติก็สามารถต่อยอดให้กลายเป็นเครื่องประดับโบราณที่ได้รับความนิยมตามความเชื่อที่ส่งผลด้านจิตใจให้กับผู้สวมใส่ เช่นเดียวกับราชินีแห่งท้องทะเลอย่างไข่มุกที่ได้รับการออกแบบอย่างพิถีพิถัน จนกลายเป็นเครื่องประดับที่เป็นแฟชั่นเหนือกาลเวลาทั้งหมดนี้ นับเป็นวัสดุธรรมชาติอันทรงคุณค่าที่พบได้ทั้งบนพื้นดินและในผืนน้ำของภาคใต้

"กระจูด" เป็นพืชพื้นถิ่นภาคใต้ที่อยู่ในตระกูล "กก" เติบโตอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำตามธรรมชาติ โดยเฉพาะบริเวณริมทะเลสาบที่เป็นดินโคลน ซึ่งเรียกว่า "พรุ" หรือชาวพื้นเมืองทางภาคใต้เรียกว่า "โพระ" พบมากในแถบอำเภอเชียรใหญ่และอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช และอีกหลายพื้นที่ในแถบจังหวัดพัทลุง สงขลาและสุราษฎร์ธานี กระจูดเป็นต้นไม้ที่เจริญเติบโตง่ายและรวดเร็ว ต้นกระจูดที่มีอายุเพียง 6-7 เดือน สามารถนำมาใช้ทำงานหัตถกรรมได้ เมื่อถอนต้นกระจูดแล้ว หน่อจะแตกต้นใหม่ขึ้นมาแทนที่หมุนเวียนกันไป ดังนั้น หากไม่ถอนต้นกระจูดออกมาเพื่อใช้งาน ต้นกระจูดจะตายยกกอและกลายเป็นวัชพืชในที่สุดต้นกระจูดมี 2 ชนิด คือ จูดใหญ่ และจูดหนู จูดใหญ่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้มากกว่า ส่วนจูดหนูมีลำต้นเล็กและสั้น ความเหนียวน้อยกว่า ผลิตภัณฑ์กระจูดเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งของภาคใต้ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันมาโดยตลอด ในอดีตชาวบ้านใช้ประโยชน์จากต้นกระจูดเพื่อสานเป็นเสื่อหรือเรียกในภาษาพื้นเมืองว่า "สาดจูด" เพราะมีคุณลักษณะเฉพาะที่ไม่เก็บกักฝุ่น รวมถึงสานเป็นเชือก หรือกระสอบสำหรับใส่ข้าวสารและน้ำตาลเพื่อเป็นบรรณาการมานานกว่า 200 ปีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงปัจจุบัน "กระจูด" ได้รับการแปรรูปไปเป็นผลิตภัณฑ์มากมายที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านหลังจากทำสวน (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2563, หน้า 145)

ชุมชนคลองแดนใช้วัฒนธรรมโนราเป็นเอกลักษณ์โนราในการขับเคลื่อนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างความโดดเด่นให้เป็นที่น่าสนใจต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยือน การแสดงโนราจะมีการแสดงช่วงเย็นค่ำของวันที่มีการเปิดตลาด ทำให้แหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้แตกต่างตลาดจากพื้นที่อื่น ถือเป็น การบริหารจัดการที่ดี และชุมชนเกิดก็มีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมอย่างดียิ่ง

2.2 ความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมด้วยวัฒนธรรมโนรา

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2559, หน้า. 71-74) โนราวิจิตรแห่งการแสดง ท่วงทำอันอ่อนช้อยแต่กลับเปี่ยมไปด้วยพลังของท่ารำ ผสานกับเสียงดนตรีหนักแน่นจากทับ (หรือ โทน) ที่ให้จังหวะในลีลา ประกอบกับเครื่องแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ที่ประดับลูกปัดนานาสี คือเสน่ห์ อันยากจะหาใครเปรียบของโนรา การแสดงพื้นเมือง ซึ่งเป็นที่นิยมของคนในภาคใต้มาแต่โบราณ โนรา เป็นการแสดงพื้นเมืองที่สืบทอดกันมายาวนานแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา เชื่อกันว่าโนราเกิดขึ้นครั้งแรกที่หัวเมืองพัทลุง ปัจจุบันคือ ตำบลบางแก้ว จังหวัดพัทลุงแล้วแพร่ขยายไปยังหัวเมืองอื่น ๆ ของ ภาคใต้ จวบจนเมื่อไปถึงภาคกลางจึงกลายเป็นต้น กำเนิดของละครชาตรี โดยการนำเรื่อง "พระสุธนมโนราห์" มาแสดงและเรียกชื่อว่ามโนราห์ หรือ มโนห์รา ส่วนจุดเด่นที่ทำให้โนราเป็นศิลปะการแสดง ที่แตกต่างจากการแสดงอื่น ๆ คือเครื่องแต่งกายและเครื่องดนตรีที่ถือเป็นองค์ประกอบหลักของโนรา ไม่ว่าจะเป็นความวิจิตรบรรจง ของ เทริด (อ่านว่า เซ็ด) ซึ่งเป็นเครื่องประดับศีรษะของตัวนายโรงหรือ โนราใหญ่ รวมถึงเครื่องลูกปัดที่ร้อยด้วยลูกปัดสีเป็นลายดอกดวง ใช้สำหรับสวมลำตัวท่อนบนแทนเสื้อ ประดับด้วยปีกนกนหรือปีกเหม่ง ทับทรวงปีกหรือหางหงส์ ผ้านุ่ง สนับเพลลา ผ้าห้อยหน้า ผ้าห้อยข้าง กำไลต้นแขน-ปลายแขน และเล็บ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นอีกหนึ่งงานศิลปะที่ต้อง อาศัยความอดสาหะในการ สร้างสรรค์ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นเพียงเครื่องแต่งกายของโนราใหญ่หรือโนรายืนเครื่องเท่านั้น ส่วน เครื่องแต่งกายของตัวนางหรือนางรำจะเรียกว่า เครื่องนาง แม้ไม่มีกำไลต้นแขน ทับทรวง และปีก นกแอ่น แต่ความงดงามของลายลูกปัด ก็มีได้อ่อนต้อยไปกว่ากัน

เนื่องจากดนตรีของโนราจะเปลี่ยนจังหวะทำนองตามแต่ท่ารำของผู้รำ ดังนั้นเครื่องดนตรีของ โนราส่วนใหญ่จึงเป็นเครื่องดีสำหรับให้จังหวะ ประกอบด้วย ทับหนึ่งคู่ (โทนหรือทับโนรา เป็นเครื่อง ดีที่สำคัญที่สุด เพราะทำหน้าที่ คุมจังหวะและเป็นตัวนำในการเปลี่ยนจังหวะทำนองตามผู้รำใช้ผู้ดี เพียงคนเดียว เสริมเน้นจังหวะด้วยกลองทับ ปี โหม่ง หรือฆ้องคู่ ฉิ่ง และแตร องค์ประกอบสำคัญของการแสดงในรานั้นคือการผสมผสานกันอย่างกลมกลืนระหว่างการร้องกับการรำ แต่ในบางโอกาสยังแสดง เป็นเรื่องและในบางส่วนจัดเป็นการประกอบพิธีตามคติความเชื่อเรื่องการไหว้ครุอีกด้วยการแสดงของ โนราสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบหลักที่มีความแตกต่างกันหนึ่งคือ โนราประกอบพิธีกรรม หรือที่ เรียกว่า โนราโรงครุ สองคือ โนราเพื่อความบันเทิง โนราโรงครุ เป็นพิธีที่มีความสำคัญของวงการโนรา

ใช้เพื่อแสดงความเคารพบอบต่อครูและบรรพบุรุษ อีกทั้งยังสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม จากศรัทธาและความเชื่อที่มีร่วมกัน ในราโรงครูเป็นพิธีกรรมเพื่อเชิญครูหรือบรรพบุรุษของในรามายังโรงพิธี หรือมาเข้าทรง (โนราลงโรง) เพื่อไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนรา เพื่อรับของแก้บน และเพื่อครอบเทริดหรือผูกผ้าแก้ผู้แสดงในรารุ่นใหม่ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์และมีสิริมงคลยิ่ง

ส่วนโนราเพื่อความบันเทิง เป็นการแสดงเพื่อให้ความบันเทิงโดยตรงและมีส่วนสำคัญในวิถีชีวิตของคนในชุมชน เนื่องจากในราประเภทนี้มักจัดขึ้นในงานวัดเพื่อหารายได้บำรุงศาสนา งานประเพณีสำคัญตามนักขัตฤกษ์ งานพิธีเฉลิมฉลองต่าง ๆ ที่ชาวบ้าน วัด หรือหน่วยราชการ จัดขึ้นในโอกาสพิเศษการแสดงของในราประกอบด้วย การรำ ที่ต้องรำวัดความชำนาญและความสามารถเฉพาะตน โดยการรำผสมท่าต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่องกลมกลืนหรือ การเล่นแขน การทำตัวอ่อนผนวกกับการร้อง เช่น ขับบทกลอนที่ต้องอาศัยปฏิภาณในการท่องกลอน มีความคมคายทางภาษานอกจากนี้ยังอาจมีการทำบท ซึ่งเป็นการวัดความสามารถในการตีความหมายของบทร้องเป็นทำรำให้คำร้องและทำรำสัมพันธ์กัน ต้องดีทำให้พิสดารหลากหลายและครบถ้วนกลมกลืนกับจังหวะและลีลาของดนตรีอย่างเหมาะสม ด้วยความยากในการแสดงการทำบทจึงถือเป็นศิลปะสุดยอดของในรา และหากมีเวลาในการแสดงมากพอ มักแสดงเป็นเรื่องราวเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เน้นความตลก และการขับบทกลอนแบบโนราให้ได้เนื้อหาตามท้องเรื่อง แม้จะถือเป็นการแสดงชั้นครูอันมีความละเอียดอ่อนและต้องอาศัยเวลาในการฝึกปรือจนเชี่ยวชาญ แต่ปัจจุบันการแสดงในรายังคงมีอยู่ทั้ง 2 รูปแบบ ไม่ได้สูญหายไปตามกาลเวลาดังเช่นการแสดงชนิดอื่น เพราะนอกจากความงดงามของท่ารำ และเครื่องแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์โนรา ยังสามารถเข้าถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้อย่างตรงใจบางครั้งยังสามารถทำหน้าที่เป็น "สื่อ" เผยแพร่ให้ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ แก่ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง ในขณะที่เดียวกันโนรายังถือเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ที่จะขาดไม่ได้นับเป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และยังคงรักษาแก่นความเชื่อและขนบทางการแสดงได้อย่างน่าชื่นชม พิธีโนราโรงครูการประกอบพิธีโนราโรงครูนั้นแบ่งได้เป็นสองลักษณะ หนึ่งคือโนราโรงครูใหญ่หมายถึง การรำโนราโรงครูอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งจะต้องกระทำต่อเนื่องกัน 3 วัน 2 คืน ในช่วงเดือน 3 เดือน 6 เดือน 9 หรือช่วงเดือนมีนาคมถึงกันยายน โดยจะเริ่มในวันพุธไปสิ้นสุดในวันศุกร์ และจะต้องกระทำเป็นประจำทุกปี หรือทุกสามปี หรือทุกห้าปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพิธีปฏิบัติของโนราแต่ละสาย สำหรับในโรงครูเล็กใช้เวลาหนึ่งวันกับหนึ่งคืนโดยปกตินิยมเริ่มในตอนเย็นวันพุธ แล้วไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี

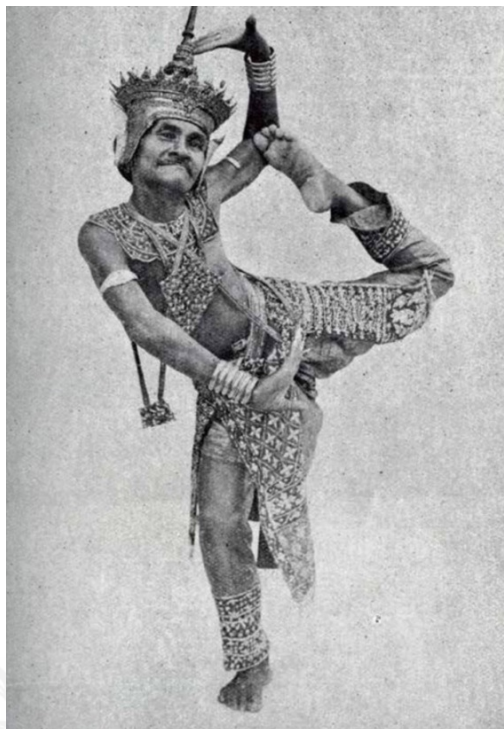
ครูหมอนโนรา ครูหมอนโนราคือบรรพบุรุษของโนรา บางครั้งเรียกว่าครูหมอตายาย เป็นที่นับถือของคนในท้องถิ่น และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในยามตกทุกข์ได้ยาก หรือหากถึงคราวเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุก็จะมีการเชิญครูหมอมารักษาเพื่อหาวิธีการรักษา ในขณะที่เดียวกันครูหมอนโนรายังเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านด้านความเชื่อที่มีส่วนในการสร้างความมั่นคงในชุมชน และเป็นกลไกอันแยก

ยลในการควบคุมดูแลคนในชุมชนให้ประพฤติตนโดยตั้งอยู่ในคุณธรรมความดีงาม ถูกทำนองคลองธรรม เพราะหากทำสิ่งใดผิดจารีต ครุหมอกก็สามารถบันดาลให้มีอันเป็นไปได้นิราเพื่อความบันเทิง การแสดงในราเพื่อความบันเทิงในแต่ละครั้งจะมีลำดับการแสดงที่ถือเป็นขนบนิยม โดยเริ่มจากการปล่อยตัวนางรำออกรำ (อาจมีผู้แสดงจำนวน 2 - 3 คน) ซึ่งมีขั้นตอนคือ เกี่ยวม่าน หรือขับหน้าม่าน เป็นการขับร้องบทกลอนอยู่ในม่านกันโดยไม่ให้เห็นตัว จากนั้นออกรำรำแสดงความชำนาญและความสามารถในการเชิงรำเฉพาะตัว ต่อด้วยการทำบท และว่ากลอนเพื่อเป็นการแสดงความสามารถเชิงบทกลอน และรำอวดมืออีกครั้งก่อนเข้าโรง จากนั้นจะถึงเวลาของการออกพราน คือ ออกตัวตลก ซึ่งเป็นผู้มีความสำคัญในการสร้างบรรยากาศให้ครึกครื้น ปิดท้ายด้วยการออกตัวนายโรงหรือนายใหญ่ นายโรงจะอวดทำรำและขับบทกลอนเป็นพิเศษให้สมแก่ฐานะที่เป็นนายโรง ในกรณีที่เป็นการแสดง ประชันโรง โนราใหญ่จะทำพิธีเชิญพราย และเหยียบลูกนาว เพื่อเป็นการตัดไม้ข่มนามคู่ต่อสู้ และเป็นกำลังใจแก่ผู้ร่วมคณะของตนออกพรานอีกครั้ง เพื่อบอกว่าต่อไปจะเล่นเป็นเรื่อง และจะเล่นเรื่องอะไร จากนั้นจึงเริ่มแสดง

2.2.1 โนรา

ประวัติโนราคล้าย ชี้นอน หรือ หมิ่นระบำบันเทิงชาตรี" หมิ่นระบำบันเทิงชาตรี หรือ โนราคล้าย ชี้นอน เป็นคนคนเดียวกัน เป็นศิลปินโนราคนแรกและคนเดียวเท่านั้น ที่มีบรรดาศักดิ์เนื่องด้วยทางการแสดงโนราโดยตรง ท่านได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์นั้นจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. 2451 แต่คนทั่วไปในสมัยนั้นมักเรียกว่า "หมิ่นระบำ" หรือ "หมิ่นระบำบรรเลง" ชื่อจริงของท่านคือ คล้าย หรือนายคล้าย ต่อมาได้รับสมญานามว่า คล้าย พรหมเมศ แต่เป็นชื่อที่ไม่แพร่หลายนัก (ท่านได้เอาสมณนามครั้งแรกของท่านตั้งเป็นชื่อสกุลในสมัยต่อมา วนชื่อ "คล้ายชี้นอน" นั้น เป็นสมญานามที่ชาวบ้านชาวเมืองตั้งให้ภายหลัง (คำว่า "ชี้นอน" เป็นภาษาถิ่นใต้ หมายถึง "กินนร") ดังนั้นคำว่า "โนราคล้ายนอน" ก็คือ "โนราคล้ายกินนร" นั่นเอง ที่เรียกกันเช่นนั้น เพราะว่าทำชื่อคล้าย และรำโนราสวยงามราวกับกินนรฉะนั้นทำเนิดและการดำเนินชีวิตโนราคล้ายนอน หรือ นายคล้าย พรหมเมศ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2396 ที่บ้านคลองเขแปล ตำบลชะมาย อำเภอกงหรา จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อมาได้ไปหัดโนรากับโนราเดช บ้านหูดาน อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และได้มีครอบครัวที่บ้านสะพานไทร ตำบลกวางเกษ อำเภอร่อนพิบูลย์ จ. นครศรีธรรมราชโดยสมรสกับนางปรางมีบุตร 2 คน คือ นายคล้าย พรหมเมศ พิบูลย์ และนางแคล้วพรหมเมศ นายคล้าย พรหมเมศ ได้ออกโรงรำโนราอยู่หลายปี จนมีชื่อเสียงโดยเฉพาะทำรำและการรำที่สวยงามของท่าน คือ "ท่าตัวอ่อน" และ "ท่ากินนรเลียบถ้ำ" จึงทำให้มีสมญานามต่อมาว่า "คล้ายชี้นอน" โนราคล้ายชี้นอนมีคู่แข่งที่สำคัญในสมัยนั้น คือ คณะโนราช่วยรามสูร คณะโนราเย็นใหญ่

และคณะโนรากล้ายี่หมั้น เป็นต้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สัมภาษณ์ วิเชียร ณ นคร, ที่ปรึกษา
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, 25 สิงหาคม 2539. (นภสมน นิจันตร์,
2550, หน้า 255)

ภาพที่ 8 หมิ่นระบำบ้านเทิงชาตรี หรือ โนรากล้ายี่หมั้น
(พรรัตน์ ดำรุง และ โลเวล สการ์, 2563)

ธีรวัช ช่างसान กล่าวว่าเครื่องลูกปัด เป็นอุปกรณ์การตกแต่งกายของโนราใช้แทนเสื้อผ้า
หรือที่เรียกว่าฉลองพระองค์ สาเหตุที่เรียกเครื่องลูกปัด เพราะได้มีการนำลูกปัดสีเม็ดเล็ก ๆ หลาย ๆ
สีมาร้อยกับเชือกให้เป็นลวดลาย เช่น ลายก้างปลา ลายลูกแก้ว หรือลายข้าวหลามตัด เป็นต้น นำมา
ตกแต่งเป็นที่คลุมไหล่ ปิดรอบหน้าอก และปิดลำคอ เรียกว่า เครื่องลูกปัดเครื่องลูกปัดโนรามีนมาก
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อใดไม่สามารถระบุได้แต่จากการประมวลจากบทสัมภาษณ์เอกสาร
อ้างอิง และภาพถ่ายของศิลปินยุคเก่าเชื่อว่าเกิดหลังสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หลังจาก
การเปลี่ยนแปลงการเสด็จให้โนราผู้หญิงเข้ามามีบทบาทแสดงด้วยตัวเอง องค์ประกอบของเครื่อง
ลูกปัดประกอบด้วยบ่า 2 ชั้น ปั้งคอ 2 ชั้น และพานอกหรือรอบอก สีของเครื่องลูกปัดมีหลายสีในชุด
เดียวกัน ได้แก่ สีขาว สีเหลือง สีน้ำเงิน สีแดง สีดำ สีม่วง ส้ม เป็นต้น การเลือกใช้สีมีสาเหตุ
จากความชอบ ความเชื่อ และความต้องการของศิลปิน วิวัฒนาการของเครื่องลูกปัดมี 3 แบบ คือ

แบบเครื่องต้น แบบบัว และแบบเครื่องลูกปิด 5 ชั้น ลวดลายที่ปรากฏบนเครื่องลูกปิดคือ ลายลูกแก้ว หรือลายขนมตัด ลายบัวคว่ำและลายบัวหงาย ลายก้างปลา ทราบว่าลายที่ปรากฏทั้งหมดพัฒนาการมาจากลายเดียวกันทั้งสิ้นตามความคาดเดาเชื่อว่า รูปแบบของเครื่องลูกปิดอาจจะมีการปรับปรุงให้สะดวกต่อการใช้สอยยิ่งขึ้น ถ้ามีความนิยมมากกว่านี้อาจจะมีการพัฒนาดลลาย สีเส้นไปเรื่อย ๆ ตามการหมุนเวียนของกาลเวลา และน่าจะมีการนำลูกปิดเข้ามาประดิษฐ์ตกแต่งส่วนอื่น ๆ ของเครื่องแต่งกายโนราขึ้นอีกหลายชิ้น

เครื่องแต่งกายโนรา ซึ่งเรียกว่าเครื่องต้นโนรา นั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบของชิ้นส่วนต่าง ๆ ของเครื่องประดับที่โนรานำมาสวมใส่ประกอบด้วย เทริด สร้อยคอ สังกวาล ผ้าห้อย สนับเพลลา ผ้านุ่ง เล็บ กำไล ต้นแขน ปลายแขน ปั้นเหน่ง ทับทรวง จำยาม หน้าผ้า หาง นอกจากนี้จะมีส่วนประกอบของลูกปิดในองค์ประกอบของตัวเสื้อ คือ รัตอก ไหล่ ปั้งคอ ปั้งสะโพก ซึ่งเครื่องแต่งกายของโนราภาคใต้จะมีความโดดเด่น สวยงามเป็นเอกลักษณ์อยู่ที่ชุดลูกปิดโนรา หาง เล็บ และเทริดซึ่งล้วนเป็นฝีมือจากงานหัตถกรรมของศิลปินโนรา และกลุ่มชาวบ้านที่ชื่นชอบโนราหรือมีทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้านการออกแบบการแต่งกาย โนราช่วยกันประดิษฐ์เครื่องแต่งกายให้ผู้ที่ชื่นชอบ หรือศิลปินโนราได้สวมใส่ในการแสดงทั่วภาคใต้ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ เศรษฐกิจให้กับครอบครัวและชุมชน จากความเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของการใช้เครื่องแต่งกายชุดลูกปิดโนรา ของภาคใต้ที่จะมีประโยชน์และคุณค่าต่อคนทั่วไปไม่เฉพาะต่อศิลปินโนราผู้ใช้แล้ว องค์ประกอบที่สำคัญนั้นจะต้องประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ 1] ศิลปินโนรา นายช่างหรือผู้มีหน้าที่ประดิษฐ์เครื่องแต่งกายประเภทต่าง ๆ ของโนราจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจทักษะ อย่างดีเยี่ยมและถูกต้อง ลึกซึ้งในความรู้ แต่ละสาขาช่างจะได้รับการปลูกฝังทางด้านการจัดการด้านวัฒนธรรมประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการมีประโยชน์ คุณค่าของศิลปหัตถกรรมด้านนี้ 2] การส่งเสริมเป็นสิ่งสำคัญจะต้องส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมของโนราทุกด้านให้มีคุณภาพดี ละเอียด ประณีต ใช้ได้เหมาะสม และครอบคลุมอย่างกว้างขวาง ส่งเสริมให้อุปกรณ์การแสดงเครื่องแต่งกายโนราทุกชิ้นล้วนมีความสวยงาม สมบูรณ์ มีประโยชน์และคุณค่ามากกว่าการส่งเสริมพัฒนาในอดีต ตามยุคสมัยของสังคม และวิถีชีวิตที่ปรับเปลี่ยนไป 3] การต่อยอด รู้จักนำภูมิปัญญาเดิมไปพัฒนาสร้างสรรค์เป็นงานประเภทอื่น ๆ ที่นำองค์ความรู้วัตถุดิบ และลักษณะของหัตถกรรมเครื่องแต่งกายโนรา แต่ละประเภทไปปรับปรุงดัดแปลง ให้เกิดประโยชน์กับงานประเภทอื่น นอกเหนือจากศิลปะการแสดงและการแต่งกาย เช่น งานสถาปัตยกรรม ประติมากรรม งานแฟชั่น และเครื่องใช้สอยอื่น ๆ เมื่อผู้เป็นเจ้าของงานหัตถกรรมเครื่องแต่งกายโนราชัดเจน มีความพร้อมทั้งกลุ่มผู้ทำหน่วยงานสนับสนุน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แนวคิดของการอนุรักษ์ ส่งเสริมสร้างสรรค์ ต่อยอดปรากฏในกลุ่มผู้ผลิตอย่างกว้างขวาง การขยายขยายสู่อาเซียน และนานาชาติ จะค่อย ๆ ติดตามมาเมื่อมีผู้สนใจเข้าใจในงานศิลปหัตถกรรมเครื่องแต่งกายโนราอย่างกว้างขวาง การขยายขยายสู่เส้นทางอาเซียน และนานาชาติก็จะมีหน่วยงาน

รองรับ สนับสนุนงานศิลปหัตถกรรมเหล่านี้เพิ่มขึ้นมาตามลำดับ ดังเช่น ผลงานศิลปหัตถกรรมของศิลปินทั้งสี่ท่านที่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เข้มแข็งทางด้านศิลปหัตถกรรมเครื่องแต่งกายโนราสู่นานาชาติ ข้อความบางส่วนจากบทความ "การส่งเสริมต่อยอดศิลปหัตถกรรมเครื่องแต่งกายโนราสู่นานาชาติ" The 3rd National and International Conference on Weaving ASEAN Cultural Connection. (ธรรมนิศย์ นิคมรัตน์)

ท่ารำและกระบวนท่ารำของโนรา เบื้องต้นครูผู้สอนจะถ่ายทอดหลักในการยืนนั่ง การทรงตัว กรีดมือ ขยับแขน จังหวะ เหลี่ยมและสร้างพลังกำลังให้กับขา ให้ความยืดหยุ่นและแข็งแรงพอที่จะเคลื่อนไหวและสร้างความสมดุลไม่ว่าจะอยู่ในท่ารำเช่นไร โดยครูแต่ละสายตระกูลมีท่าหลักหรือท่าแม่ที่อยู่ในตำนานกำเนิดโนรา เรียกกันว่า ท่ารำ 12 ท่า ที่แตกต่างกันไปบ้าง ท่ารำ 12 ท่า ตามที่สมเด็จพระยาตำราภานุภาพทรงรวบรวมไว้จากคำชี้แจงของนายจงภักดี (ขาว) ศิลปินละครชาตรีที่เมืองตรังในบทพระราชนิพนธ์ตำนานละครโอเอเนนา ว่ามี 12 ท่ารำนั้น จะเห็นว่ามีแตกต่างจากโนราคล้าย พรหมเมศ และโนรามดลีน พร้อมกับชื่อเรียกท่ารำ อีกทั้งท่ารำก็มีลักษณะเฉพาะของครูโนราทั้งสอง ทำให้เห็นว่าในทางปฏิบัติสืบสานท่ารำที่เป็นท่าแม่เหล่านี้ ในชนบทพื้นบ้านนั้นขึ้นอยู่กับครูในแต่ละบ้านแต่ละถิ่น เพราะครูโนราแต่ละสายอาจมีท่ารำพื้นฐานที่เป็นท่ารำที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะครูแต่ละบ้านแต่ละชุมชนมีวิถีคิดและสร้างท่าพื้นฐานในการถ่ายทอดของตนเอง ดังนั้น ท่ารำพื้นฐานของโนราแต่ละสายล้วนมีความเฉพาะในสายครูของตน ในกาลต่อมาครูโนราผู้ถ่ายทอดสืบสานได้คิดท่ารำเพิ่มเติมและแตกต่างกันออกไป เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในกระบวนรำเบื้องต้น ซึ่งต่อมาเมื่อมีการสืบทอดในระบบการศึกษาจึงมีการรวบรวมและบันทึกเพื่อให้ศิลปินได้ฝึกฝน ประมาณ 83 ท่า ตามบทเพลงบทครูผู้สอน บทสอนรำและบทประณม แล้วจึงฝึกการรำประสมท่าต่าง ๆ ให้เข้ากันอย่างกลมกลืน มีเอกภาพ ฝึกฝนการรำบทในทำนองเพลงกราว หรือเพลงโชน ที่เป็นการตีทำประกอบการร้อง

สำหรับท่ารำพื้นฐาน 12 ท่า โดย โนราคล้ายชี่หนอน หรือ หมี่นระบำบันเทิงชาติตรี ซึ่งได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2451 โนราคล้ายชี่หนอนได้มีโอกาสรำโนราถวายต่อหน้าพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวังกรุงเทพฯ เนื่องในงานพระราชพิธี และในโอกาสเดียวกันเจ้าหน้าที่ฝ่ายศิลปินในสำนักพระราชวัง ได้บันทึกท่ารำและบทกลอน โนราบทหลายท่า เพื่อเป็นแบบฉบับสำหรับการศึกษาต่อไป ซึ่งท่ารำ 12 ท่า ของโนราคล้าย พรหมเมศ (โนราคล้ายชี่หนอน) ที่ได้ถูกบันทึกภาพไว้เมื่อปี พ.ศ.2466 ประกอบด้วย

- 1.ท่าขุนศรีทธา
- 2.ท่าครู
- 3.ท่าเขาควาย
- 4.ท่าจีบหน้า
- 5.ท่าอย่างสามชুম

- 6.ท่าชี้หนอน
- 7.ท่าเหาะเหิน
- 8.ท่าลงฉากน้อย
- 9.ท่าจับกระบี่
- 10.ท่าพรหมสี่หน้า
- 11.ท่าซัดหวางอก
- 12.ท่าแมงมุมชักใย

ภาพที่ 9 ท่ารำ 12 ท่าพื้นฐาน โดย โนราคล้าย พรหมเมศ
(กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2564)

หมื่นระบำบันเทิงชาตรี หรือ โนราคล้ายชี้หนอน เป็นโนราที่มีชื่อเสียงของเมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง ท่านได้มีชีวิตอยู่ถึงสี่แผ่นดิน คือเกิดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2476 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 7 สิริรวมอายุ 80 ปี ท่านเป็นศิลปินโนราผู้อาวุโสของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นโนราคนแรกที่ได้นำเอาศิลปะการรำรำแบบโนราไปเผยแพร่ในเมืองหลวงยุคนั้น และได้มีโอกาสรำถวายหน้าพระที่นั่งพรเจ้าแผ่นดินถึงสองพระองค์ จนทางการเห็นความสำคัญของโนราและได้บันทึกและถ่ายภาพไว้ศึกษาและรับไว้เป็นศิลปะการแสดงของชาติในเวลาต่อมา ซึ่งท่านได้ถ่ายทอดท่ารำให้กับลูกศิษย์มากมายในจังหวัดนครศรีธรรมราช อาทิ โนราเย็น แห่งอำเภอฉวาง โนราไช่ร้องแฉ่ง บ้านทุ่งโพธิ์ โนราคลื่น บ้านตำปูน โนราคลี่ ชูศรี (พระครูชั้นประทวน ปัจจุบันเจ้า

อวาาส วัดมัจฉิมิภุมมา หรือวัดตอนกลาง ตำบลร่องพิบูลย์ อำเภอร่องพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2564)

2.2.2 โนราพิธีกรรม

ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้-มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2020) ให้ข้อมูลศิลปะการแสดงประเภทโนราเป็นการละเล่นที่เก่าแก่ของภาคใต้ นอกจากจะแสดงเพื่อความบันเทิงพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า “โนราโรงครู” หรือ “โนรालงครู” อีกด้วย พิธีกรรมนี้มีจุดมุ่งหมายในการจัดคือ เพื่อไหว้ครูหรือไหว้ตายายโนรา อันเป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อครู เพื่อทำพิธีแก้บนหรือแก้เหมรย หรือเพื่อทำพิธียอมรับการเป็นศิลปินโนราคนใหม่ที่สมบูรณ์ที่เรียกว่าพิธี “ครอบเทริด” หรือ “ผูกผ้าใหญ่” หรือ “แต่งพอก” และเพื่อประกอบพิธีเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เช่น เหยียบเสน ตัดจุก ตัดผมผิซ้อ ผูกผ้าปล่อย ในบาทพื้นที่ยังมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ เช่น โนราโรงครูที่วัดท่าแค ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จัดเพื่อให้ครูหมอตายายโนราทั้งหมดมาร่วมชุมนุมกัน เพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่าบ้านท่าแคเป็นแหล่งกำเนิดโนราเป็นที่สถิตพำนักของครูโนรา และพิธีโนราโรงครูที่วัดท่าแค (วัดเจ้าแม่อยู่หัว) ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา จัดขึ้นในงาน “ตายาย่าน” มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้บนและแสดงกตัญญูทเวที่ต่อ “เจ้าแม่อยู่หัว”

(นางเลือดขาว) ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าประวัตินี้เกี่ยวข้องกับโนราและมีการสร้างรูปเคารพประดิษฐ์ไว้ที่วัดท่าแค (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2537, 156)

พระพุทธรูปจำลองเจ้าแม่อยู่หัว

เจ้าแม่อยู่หัวเป็นพระพุทธรูปทองคำปางสมาธิของวัดท่าแค ซึ่งประดิษฐานที่วัดนี้กว่า 300 ปีมาแล้ว พระพุทธรูปองค์นี้ปรากฏอยู่ในตำนานนางเลือดขาวว่า นางเลือดขาวกับเจ้าพระยา कुमारเสด็จทองเที่ยวเมืองพาราณสีทางเรือ แล้วมาขึ้นฝั่งที่บ้านท่าทอง (ท่าแค) สร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งคือวัดท่าแค และพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวประจำวัด 1 องค์ ตามตำนานว่าหล่อขึ้นที่วัดท่าแค ตรงกับวันพุธแรกของเดือน 6 ขึ้นข้างแรม นอกจากเป็นการแสดงความกตัญญูแล้ว วันนั้นเป็นวันทำพิธีแก้บนของชาวบ้านด้วย เมื่อถึงวันพุธแรกของเดือน 6 ขึ้นข้างแรม ชาวบ้านท่าแครวมทั้งที่ย้ายภูมิลำเนาไปยังถิ่นอื่นจะกลับมาชุมนุมพร้อมกัน ร่วมทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษ (เป็นวันชุมชนชาติหรือชุมชนชาติตามคำท้องถิ่นใต้) พร้อมทั้งแสดงกตเวทิตาต่อ “เจ้าแม่อยู่หัว” ด้วย โดยชาวบ้านท่าแคเชื่อกันว่าเจ้าแม่อยู่หัว สามารถลดบันดาลให้เกิดคุณและโทษกับคนในหมู่บ้านได้ ตามประเพณีในวันงานตอนบ่ายชาวบ้านท่าแคทุกคนจะมาร่วมพิธีในวัด มีการอัญเชิญพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัวออกมาให้ชาวบ้านสรงน้ำ นิมนต์พระสงฆ์มาสวดสมโภช ตลอดถึงมีการแก้บนต่าง ๆ ตามที่ได้บนบานไว้ การแก้บนที่นิยมทำกันก็คือบวชพระ บวชสามเณร หรือบวชชีถวาย นอกจากนี้ยังมีการถวายข้าวตอก ดอกไม้ ปัจจัย

ไทยทาน หรือรำโนราถวายเป็น ส่วนการแสดงโนราเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการประกอบพิธีกรรมของชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นการแสดงที่เจ้าแม่อยู่หัวโปรดปรานเป็นพิเศษ ในงานประเพณีตายเป็นานทุกปีจะต้องมีการรำโนราโรงครูต่อเนื่องกัน 3 วัน 3 คืน โดยจะเริ่มในวันพุธ สิ้นสุดวันศุกร์ แต่งานประเพณีตายเป็นาน จะเสร็จสิ้นตอนบ่ายวันพฤหัสบดี การแสดงโนราของประเพณีตายเป็นานนี้ มีการกำกับของชาวบ้านในโรงรำด้วย เพียงแต่รำเป็นพิธี เช่น บนวำรำเป็น ตัวใดก็ให้รำตัวนั้น คนละท่าสองท่า โดยมีธรรมเนียมปฏิบัติว่า ลูกชายหัวปีของครอบครัวและมีอายุ เกิน 14-15 ปี ต้องทำขนมโคมาถวายวัดและเลี้ยงญาติมิตร แต่ถ้าเป็นลูกสาวคนหัวปีต้องทำขนมpong หรือขนมลา หากไม่ปฏิบัติตามเจ้าแม่อยู่หัวจะให้โทษถึงเป็นบ้า ง่อยเปลี้ยพิการ หรือประสบ ทุกขเวทนาได้ (ใต้...หรอย มีลย. 254๗, 40-41)

ประเพณีการรำโนราโรงครูเป็นการละเล่นประเภทหนึ่งของภาคใต้ ซึ่งนอกเหนือจาก แสดงเพื่อความบันเทิงที่กล่าวแล้ว ประเพณีนี้ยังเป็นพิธีกรรมความเชื่อทางพุทธศาสนาของชาวบ้าน ทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นการผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องผีसांगเทวดา รวมไปถึงเช่นไหว้ บรรพบุรุษ ที่การไม่ได้คือการเข้าทรงถือเป็นผู้ที่แสดงออกถึงคุณธรรม ที่เหล่าลูกหลานต้อง เคารพนับถือครูบาอาจารย์ กตัญญูรู้คุณมีเมตตาธรรม และช่วยคลี่คลายปัญหาทางด้านร่างกายและ จิตใจซึ่งมีส่วนสำคัญในการสืบทอด และรักษามรดกวัฒนธรรมด้านศิลปะการเล่นโนราเอาไว้จากอดีต จนถึงปัจจุบัน

โนราโรงครูคงมีมาพร้อมกับการกำเนิดโนราซึ่งบางท่านสันนิษฐานว่าเกิดครั้งยุคศรี วิชัย ในตำนานโนราในเขตพัทลุงกล่าวถึงการรำโนราโรงครูว่า เมื่อนางนวลทองสำลีถูกเนรเทศไปติด อยู่เกาะกะซัง (จากหลักฐานน่าจะเป็นบ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์) นางได้อาศัยอยู่กับตา พราหมณ์ ยายจันทร์ ครั้นพระยาสาयฟ้าพาดผู้เป็นพระบิดาให้รับนางคืนกลับเมือง นางได้รำโนราถวายเป็นาน และตายทั้งสอง เป็นการแสดงความกตัญญูต่อตายายที่ได้ช่วยเหลือ การรำโนราถวายเป็นาน และบูชาตายายของนางนวลทองสำลีครั้งนั้น ถือว่าเป็นการรำโนราโรงครูครั้งแรก แต่ความเชื่อ ทางฝั่งอำเภอระโนด ซึ่งผู้รู้เช่นโนราวัด จันทร์เรือง แห่งตำบลพังยาง อำเภอระโนด เล่าว่าการรำ โนราโรงครูครั้งแรกเป็นการรำของจตุกุมาร ซึ่งเป็นบุตรนางนวลทองสำลี ตอนเข้าเฝ้าพระยาสาयฟ้า พาดผู้เป็นตา ในพิธีรับขวัญที่ได้พลัดพรายกันตอนถูกนางนวลทองสำลีถูกเนรเทศลอยแพ โดยตั้งพิธีโรง ครูมีเครื่องสิบสองและของกินต่าง ๆ จัดพิธี 3 วัน 3 คืน เล่ากันว่าครั้งนั้นพระยาสาयฟ้าพาดได้ประทาน เครื่องต้นให้เป็นเครื่องแต่งตัวโนรา เปลี่ยนชื่อนางนวลทองสำลีเป็นศรีมาลา และเปลี่ยนชื่อจตุกุมาร เป็นเทพสิงสอน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 253๗, 156-15๗)

ประเภทของโนราโรงครู

ภาพที่ 10 โนราโรงครู บ้านโนราสลิ้ม วงศ์สุวรรณ จังหวัดสตูล

โนราโรงครูมี 2 ประเภท คือโนราโรงครูใหญ่และโนราโรงครูเล็ก โนราโรงครูใหญ่เป็นพิธีที่จัดเต็มรูปปรกติจัด 3 วัน เริ่มตั้งแต่วันพุธไปสิ้นสุดในวันศุกร์ และจะต้องจัดตามวาระ เช่น ทุกปี ทุก 3 ปี หรือทุก 5 ปี แล้วแต่จะกำหนด การำเช่นนี้จำเป็นต้องใช้เวลาเตรียมการนานใช้ทุนทรัพย์ค่อนข้างสูง ตั้งแต่การปลูกสร้างโรง การติดต่อคณะโนรา การเตรียมเครื่องเช่นไหว้ และการเตรียมอาหารเพื่อจัดเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ส่วนโนราโรงครูเล็กคือการำโรงครูอย่างย่อใช้เวลารำเพียง 1 คืน กับ 1 วันเท่านั้น ปกติจะเข้าโรงครูในตอนเย็นของวันพุธไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี การรำโนราโรงครูเล็กมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการรำโนราโรงครูใหญ่ แต่ไม่อาจทำพิธีให้ใหญ่โตเท่ากับการรำโนราโรงครูใหญ่ได้ เพราะมีปัญหาเรื่องเวลาความไม่พร้อมในด้านอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อถึงวาระที่ต้องทำการบูชาครูหมอโนราหรือตายโนราตามที่ได้ตกลงไว้ เช่น ถึงวาระ 3 ปี 5 ปี จึงได้ทำพิธีอย่างย่อเสียก่อนสักครั้งหนึ่ง เพื่อมิให้ผิดสัญญาต่อครูหมคนโนรา การทำพิธีอย่างย่อเช่นนี้เรียกว่า “การรำโรงครูเล็ก” หรือ “การค้ำครู” หรือ “โรงแก้บนค้ำครู” แต่พิธีกรรมบางอย่างที่ถือว่าสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่จะจัดในพิธีโรงครูใหญ่เท่านั้น

ในการจัดพิธีทั้งโรงครูใหญ่และโรงครูเล็กนั้นต่างก็มีองค์ประกอบในการรำที่สำคัญเช่นเดียวกัน ที่พิเศษออกไปได้แก่โนราใหญ่หรือนายโรงโนรา ซึ่งเป็นผู้นำในการประกอบพิธีต้องผ่านพิธีครอบเทริดมาแล้ว และรอบรู้ในพิธีกรรมอย่างดีระยะเวลาที่จัดพิธีนิยมทำกันในฤดูแล้ง ในแถบจังหวัดตรังมักทำในราวเดือนยี่ถึงเดือนสาม แถบจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราชและสงขลา มักทำในเดือนหกถึงเดือนเก้า โดยไม่จำกัดวันขึ้นหรือวันแรม และจะเริ่มพิธีหรือเข้าโรงครูวันแรกในวันพุธไปสิ้นสุดพิธีในวันศุกร์ แต่ถ้าวันศุกร์เป็นวันพระโนราบางคณะจะส่งครูวันเสาร์เป็นวันสุดท้าย โรงพิธีสร้างแบบดั้งเดิมมีขนาด 9x11 สอก มีเสา 6 เสา ไม้ยกพื้นโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือเสาดอนหน้าและ

ตอนหลังมีตอนละ 3 เสา ส่วนตอนกลางมี 2 เสา โดยไม่มีเสากลาง หน้าโรงหันไปทางทิศเหนือหรือใต้ เรียกว่า “ลอยหวัน” (ลอยตามตะวัน) ไม่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศตะวันตก เพราะเป็นการ “ขวางหวัน” (ขวางตะวัน) ตามความเชื่อของโนราว่าเป็นอัปมงคล หลังคานะทำเป็นรูปหน้าจั่ว มุงจาก ตรงกลางจั่วครอบด้วยกระแซง แต่ถ้าไม่มีกระแซงก็ใช้ใบเตยแทนการที่ต้องครอบกระแซงบนหลังคาจั่วนั้น มีนัยว่าเพื่อระลึกถึงนางนวลทองสำลีตอนถูกลอยแพไปในทะเลก็ได้เพราะนางอาศัยกระแซงเป็นเครื่องมุงแพ ชาวบ้านบางแห่งยังเชื่อว่าโรงพิธีจะมีผีนางโกละแซงรักษาเสาโรงทั้ง 6 ต้น และรักษากระแซงมุงหลังคาโรงทั้งด้านซ้ายขวาเรียกว่า “นางโกละแซงสองตอน” ด้านหลังของโรงพิธีทำเป็นเพิงพักของคณะโนรา ด้านขวาหรือด้านซ้ายของโรงทำเป็นศาลสูงระดับสายตาสำหรับเป็นที่วางเครื่องบูชา เรียกว่า “ศาล” หรือ “ฟาไล” พื้นโรงปูด้วย “สาตคล้า” (เสื่อสานด้วยคล้า) แล้วปูทับด้วยเสื่อกระจูด วางหมอนปูผ้าขาวทับเรียกว่า “สาตหมอน” บนหมอนวางไม้แตรและไม้กระดานหรือเทียนติดเชิง เรียกว่า “เทียนครู” หรือ “เทียนภาคครู” โรงพิธีอาจจะตกแต่งด้วยผ้า กระดาษสี ธงชายและสิ่งของอื่น ๆ อีกก็ได้

ภาพที่ 11 โนราสี่ม วงศ์สุวรรณ ลูกศิษย์ หมื่นระบำบันเทิงชาติรี หรือ โนราคล้ายซึ้งหนอน

องค์ประกอบและรูปแบบในการแสดง

ภาพที่ 12 พิธีกรรม ณ วัดท่าแค จังหวัดพัทลุง
(ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้-มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2020)

องค์ประกอบและรูปแบบในการแสดงโนราโรงครู ประกอบด้วยการรำคือ การรำพื้นฐาน การรำขั้นสูง และการรำประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ได้แก่ รำสิบสองท่า รำสิบสองบท รำคล้องหงส์และแทงเข้ ส่วนการร้องใช้รูปแบบการร้องรับของผู้รำและนักดนตรีคือ การร้องรับไม่ใช้ท่ารำ การร้องรับประกอบท่ารำได้แก่ ร้องรับบทภาคครู ร้องรับประกอบการรำทุกประเภท การแสดงเป็นเรื่องเป็นรูปแบบของการแสดงละครจากรวณกรรมพื้นบ้านเฉพาะตอนสำคัญต่อเนื่องกัน 12 เรื่อง และเลือกเรื่องมาแสดงเต็มรูปแบบของพิธีกรรมอีก 2 เรื่อง เพื่อสร้างความศรัทธาในพิธีกรรมให้มากยิ่งขึ้น การบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรม มีรูปแบบของจังหวะที่ใช้ประกอบพิธีกรรมแต่ละขั้นตอนโดยเฉพาะได้แก่ การเข่นของสังเวและประทับทรงใช้เพลงเข็ด การเชิญวิญญาณใช้จังหวะเชิญตายาย การรำรำประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ใช้เพลงโค ปัจจุบันโนราโรงครูยังคงมีการสืบสานอย่างเคร่งครัดในหลายจังหวัด เช่น สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ตรัง เป็นต้น โดยเฉพาะในกลุ่มคณะโนรายังประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู รักษาจารีตขนบธรรมเนียมการแสดงและพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง

ความเชื่อ

ภาพที่ 13 เครื่องไหว้ 12 อย่าง

โนราโรงครูและพิธีกรรมในโนราโรงครู เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมารวมกลุ่มกันเพื่อประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อและความศรัทธาร่วมกัน การที่สมาชิกของสังคมมีความเชื่อทางศาสนาเหมือนกัน มีผลทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้นภายในสังคม พิธีกรรมทางความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับชุมชนคือพิธีกรรมโนราโรงครู จะมีบทบาทสำคัญในการที่ทำให้ชาวบ้านต่างมีความรู้สึกร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นำมาซึ่งความเป็นเอกภาพและสัมพันธ์ภาพในสังคม เป็นการจัดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมหรือการจัดระบบเครือข่ายของชาวบ้านภาคใต้ โดยอาศัยความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ถือว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านด้านความเชื่อที่มีส่วนในการสร้างพลังชุมชนและความมั่นคงในชุมชน นอกจากนี้การได้มากระทำการกิจกรรมร่วมกันในพิธีกรรมโนราโรงครู ตั้งแต่การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับตายาย กินเลี้ยง รื่นเริงสนุกสนานด้วยกัน เป็นเหตุให้มีการรวมญาติมิตรที่อาศัยอยู่ห่างไกลได้กลับมาพร้อมกันอีกครั้ง การได้กลับมาพบกันทำการกิจกรรมร่วมกันมีเป้าหมายอันเดียวกัน ก่อให้เกิดเอกภาพและสัมพันธ์ภาพในสังคม ขณะเดียวกันความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ก็ได้รับการปลูกฝังและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หล่อหลอมเชื่อมโยงเป็นระบบที่มีโครงสร้างสัมพันธ์กับระบบอื่นของสังคม กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทยและวัฒนธรรมไทยที่อาศัยประเพณีและพิธีกรรมทางความเชื่อในการรวมกลุ่มและสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม

นอกจากนี้พิธีกรรมโนราโรงครูยังส่งผลต่อการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมแก่คณะโนรา ลูกหลาน ตายายโนราและชาวบ้านทั่วไป เป็นการแสดงออกถึงความสำนึกในความกตัญญูรู้คุณ

ต่อครูบาอาจารย์ บิดามารดา พ่อแม่ตายาย ทั้งที่ล่วงลับแล้วและยังมีชีวิตอยู่ บุคคลที่ถูกเลือกเป็นคนทรงครุหมอนโนรา จะต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม มีเมตตากรุณา มีความซื่อสัตย์ ไม่ผิดลูกเมียผู้อื่น ตัดขาดจากอบายมุขทั้งปวง หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามก็ไม่ได้รับการยอมรับจากครุหมอนโนรา และยังคงถูกลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ การปฏิบัติตนดังกล่าวนอกจากจะเป็นการควบคุมตนเองแล้วยังเป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้านทำให้ได้รับความเชื่อถือ ศรัทธาจากชาวบ้านในสังคมนั้นด้วยผู้สืบเชื้อสายโนราเชื่อว่าบูรพาจารย์โนราและบรรพบุรุษของโนรา ที่ล่วงลับไปแล้วหรือที่เรียกว่าครุหมอนโนราเหล่านั้น ยังมีความผูกพันกับลูกหลานและผู้มีเชื้อสายโนรา หากลูกหลานเพิกเฉยไม่เคารพบูชาไม่เช่นไร้วัว ก็จะได้รับกลงโทษจากครุหมอนโนราด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทำให้เจ็บป่วยจะแก้ได้ด้วยยาบวงสรวง อนึ่ง ถ้าจะให้ครุหมอนโนราช่วยเหลือในกิจบางอย่างก็ทำได้โดยการบวงสรวงหรือบวงสรวงเช่นกัน จากความเชื่อนี้จึงทำให้เกิดพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งในพิธีนี้มีการเชิญครุหมอนโนราเข้าทรงรับเครื่องสังเวทและมีการรำถวายครุ ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่าการบวงและการแก้บนครุหมอนโนราจะทำให้ตนเองได้รับความช่วยเหลือในสิ่งที่ปรารถนา และพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนต่างๆ การบวงและการแก้บนมีทั้งเกิดจากความต้องการให้ครุหมอนโนราช่วยเหลือ และบนเพราะถูกครุหมอนโนราลงโทษด้วยสาเหตุต่าง ๆ ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่าการบวงและการแก้บนครุหมอนโนราจะทำให้ตนเอง ได้รับความช่วยเหลือในสิ่งที่ปรารถนาและพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ การบวงและการแก้บนมีทั้งเกิดจากความต้องการให้ครุหมอนโนราช่วยเหลือ และบนเพราะถูกครุหมอนโนราลงโทษด้วยสาเหตุต่าง ๆ

เมื่อถึงเวลาที่โนราแสดงประกอบพิธีเชิญครุหรือบรรพบุรุษของโนรามายังโรงพิธี เพื่อรับการเช่นไร้วัว รับของแก้บน ครอบเทริด หรือผูกผ้าใหญ่แก่ผู้แสดงโนรารุ่นใหม่ และประกอบกอบพิธีกรรมอื่น ๆ ตามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนรา เช่น ตัดจุก เขยิบเสน เป็นต้น โดยเฉพาะผู้ที่ป็นโนราและผู้มีเชื้อสายโนราเชื่อว่า ครุหมอนโนรา ซึ่งหมายถึงครุต้นของโนราและบรรพบุรุษโนราที่ล่วงลับไปแล้ว ยังห่วงใยและผูกพันกับลูกหลานและงานศิลปะ ลูกหลานก็ยังคงเคารพเช่นไร้วัววิญญาณเหล่านี้ บางครั้งก็บนบานขอความช่วยเหลือ ขณะเดียวกันวิญญาณดังกล่าวก็อาจจะสร้างปัญหาให้กับลูกหลานเนื่องจากทำพิธีไหว้ไม่ถูกต้อง หรือละเลยไม่นับถือจึงต้องมีการบนบานทำพิธีไหว้ครุหรือเข้าโรงครูแก้บน ส่วนชาวบ้านทั่วไปนั้นได้บนบานขอความช่วยเหลือจากครุหมอนโนราในเรื่องต่าง ๆ เช่น ขอให้หายจากอาการเจ็บป่วย ขอให้ไม่ถูกเกณฑ์ทหาร ขอให้สอบบรรจุเป็นข้าราชการได้ เป็นต้น

โนราโรงครูเป็นการแสดงโนราประกอบพิธีกรรมที่ปรากฏอยู่ในวิถีของคนภาคใต้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการแสดง 3 ประการ คือ เพื่อเป็นการเคารพบูชาและแสดงความกตัญญูต่อวิญญาณบรรพบุรุษ เพื่อแก้บนหรือแก้เหมรย และเพื่อทำพิธีครอบครุโนราและรักษาโรคต่าง ๆ

การแสดงโนราโรงครุนี้้น เมื่อเจ้าภาพเรียกหาไปแสดงจะมีการจัดเตรียม ‘ชั้นหมาก’ ซึ่งประกอบด้วยหมากพลู 3 คำ ไปมอบให้หัวหน้าคณะ ถ้าโนรารับชั้นหมากไว้แสดงว่ารับจะไปแสดง เรียกว่า “ติดชั้นหมาก”

ขั้นตอนประกอบพิธีกรรม

ภาพที่ 14 พิธีกรรมจุดเทียน 9 ไข้วต่ายยโนรา
(ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้-มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2020)

ยกเครื่อง

เมื่อคณะโนรามีกำหนดแน่นอนแล้วว่าจะไปแสดงที่ใด ก็จะเตรียมสิ่งของเครื่องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ให้พร้อม ก่อนเดินทางนายโรงหรือหัวหน้าคณะพร้อมทั้งลูกคู่และผู้แสดงทุกคนจะต้องนำเครื่องดนตรีมารวมกันบนบ้านของนายโรงเพื่อทำพิธียกเครื่อง ผู้ทำพิธีอาจเป็นนายโรงหรือหมอเฒ่าประจำคณะ ผู้ทำพิธีจะบริกรรมคาถาร่วมกับการบรรเลงของลูกคู่การบรรเลงดนตรีจะเริ่มด้วยการเป่าปี่ตามด้วยการตีกลอง ต่อด้วยทับ โหม่งฉิ่ง ตามลำดับ การทำพิธีผู้ทำต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ถือว่าเป็นทิศมงคลดนตรีจะบรรเลงไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะบริกรรมคาถาเสร็จ

เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์

การแต่งกายของโนราในการประกอบพิธีโนราโรงครุอาจแตกต่างกัน โดยเฉพาะบูรพาจารย์ทางโนราอย่างท่านโนรายก ซึ่งท่านจะนุ่งผ้าที่เป็นผ้าไทยเสมอ และที่พิเศษก็คือจะมีผ้าขาวทำเป็นวงข้างห้อยอยู่ด้านหน้า ส่วนเครื่องแต่งการอื่น ๆ จะคล้าย ๆ กัน ซึ่งประกอบด้วย

ภาพที่ 15 เครื่องแต่งกายโนรา
(พรรัตน์ ดำรุง และ โลเวลล์ สการ์, 2563)

ภาพที่ 16 เทริด และทับทรวง

1. เทริด
2. เครื่องลูกปิด ใช้ตกแต่งลำตัวท่อนบน ประกอบด้วย สายป่า สายพาดหรือสังวาลย์ สายคอ พานโครง รอบอก หรือสายรัดโปก ปังคอ
3. ทับทรวง เป็นแผ่นเงินรูปคล้ายขนมเปียกปูนใช้แขวนกับสายคอห้อยอยู่ระดับทรวงอก
4. ปีกนกแอ่น เป็นแผ่นเงินรูปคล้ายนกนางแอ่นกางปีก ใช้แขวนกับสายสังวาลย์บริเวณชายโครง
5. ปีก หรือ "หางหงส์" นิยมทำด้วยเขาควางหรือหนังสัตว์ มีลักษณะคล้ายปีกนกส่วนปลายงอนเขตร้อยด้วยลูกปิดเป็นระย้าห้อยสวยงาม
6. เหน็บเพลลา หรือสนับเพลลา เป็นกางเกงขาทรงกระบอกยาวประมาณครึ่งน่องใช้สวมแล้วนุ่งผ้าทับ
๗. ผ้านุ่ง เป็นผ้ายาวสี่เหลี่ยมผืนผ้าใช้นุ่งทับสนับเพลลาให้กระชับดึงชายผ้าไปเหน็บไว้ข้างหลังคล้ายนุ่งโจงกระเบนแต่รั้งชายให้ห้อยลง
8. สายรัด ทำด้วยด้ายขาว 3 เส้น ผูกกันเป็น 3 กลี๋ยง ใช้คาดเอวรัดผ้านุ่งให้แน่น
9. หน้าผ้า ใช้สำหรับคาดห้อยไว้ด้านหน้า
10. ผ้าห้อยหน้า ใช้ผูกหรือเหน็บห้อยทั้งด้านซ้ายและด้านขวาของหน้าผ้า
11. กำไล ต้นแขน กำไลปลายแขน กำไลมือ (ใช้สวมมือและเท้าข้างละหลายๆ วง)
12. ปิ่นเกล้า หรือปิ่นเกล้า (หัวเข็มขัด)
13. เล็บ ใช้สำหรับสวมนิ้วข้างละ 4 นิ้ว (ยกเว้นหัวแม่มือ)
14. ลูกพอก สำหรับโนราใหญ่ที่แต่งพอก ลูกพอกประกอบด้วยผ้าแพดานบนศาลหรือพาลี ผ้าแพดานใหญ่ในโรงพิธี ที่วางเทิด เสื้อหมอน เครื่องเขียนพิธี หมอนน้ำมนต์ ไม้หวาย มีดหมอ บายศรีปากชาม บายศรีใหญ่หรือบายศรีห้องโรง ดอกไม้ธูปเทียน หอกแทงจระเข้ หยวกกล้วยทำรูปจระเข้ ใบชิงหรือกระแฉง ชั้นลงหิน หน้าพรานชายหญิง เทริด ย่าม ธนู เขือกคล้องหงส์ เครื่องแต่งตัวโนรา หล้าคา หล้าครุน ใบเฉียงพริ้ว ใบหมวกผู้ เงินเหรียญ รวงข้าว มีดโกน หินลับมีด พระขรรค์ หนังสือ (เสือ) หนังสือ สำหรับที่วางน้ำมนต์อาจจะทำด้วยไม้ไผ่สานเป็นตะกร้าทรงสูงเรียกว่า "ตรอม"

เครื่องบูชา

เครื่องบูชาในการประกอบพิธีมี 3 ส่วน คือเครื่องบูชาถวายครูบนศาล เครื่องบูชาที่ห้องโรง (ที่พื้นกลางโรง) และเครื่องบูชาในห้องของครูหมอบนเรือนพัก เครื่องบูชาบนศาลประกอบด้วยหมาก 9 คำ เทียน 9 เล่ม เครื่องเขียน 1 สำหรับ กล้วย 3 หวี อ้อย 3 ท่อน ขนมในพิธีวันสารทเดือน 10 หรือวันชิงเปรตได้แก่ ข้าวพอง ลา ขนมบ้า ขนมเบร้า ขนมเทียน 3 สำหรับ ข้าวสารพร้อมหมากพลู เทียน จัดลงในภาชนะที่สานด้วยกระจูดหรือเตยขนาดเล็กเรียกว่า "สอบนั่ง" หรือ "สอบ

ราด” 3 สำหรับ มะพร้าว 3 ลูก เครื่องควหวาน (ข้าวใต้เรียกที่หรือเท) จำนวน 12 สำหรับหรือที่ 12 เสื่อ 1 ผืน หมอน 1 ใบ ผ้าขาว 1 ผืน ผ้าถุงห่มชาย 1 ชุด ผ้าถุงห่มหญิง 1 ชุด บายศรีปากชาม 1 ปาก หน้าพรานชาย หน้าพรานหญิงที่เรียกว่า “หัวอิทาสี” อย่างละหน้าเป็นอย่างน้อย เทร็ดตามจำนวนปีที่กำหนดว่าให้ทำพิธีครั้งหนึ่ง เช่น ถ้าทำพิธี ๗ ปีต่อครั้งก็ใช้เทริด ๗ ยอด ถ้าหาเทริดได้ไม่ครบก็ใช้ใบเตยทำเป็นรูปเทริดแทนได้ ที่เพดานศาลหรือพาไลผูกผ้าดาดเพดาน ใส่หมากพลู 1 คำ ดอกไม้ 3 ดอกเทียน 1 เล่ม ข้าวตอก 3 เม็ด บนศาลหรือพาไลใต้ผ้าดาดเพดานปูผ้าขาวบนหมอนวางหัวพราน หัวทาสี ปักเทียนไว้ที่หน้าพรานมีไม้แตรวางไว้ หน้าเทียนวางเครื่องเขียนหม้อน้ำมันร์ เทร็ด บายศรีและเครื่องสังเวทที่เป็นของแห้งใส่สำหรับวางไว้ตลอด 3 วัน ส่วนอาหารควหวานและที่หรือเท 12 ต้องเปลี่ยนทุกวัน ทุกสำหรับต้องปักเทียนเอาไว้ตลอด นอกจากนี้ยังมี “ราด” คือเงินกำนลมี 3 บาท หรือ 12 บาท ส่วนเครื่องบูชาที่ห้องประกอบด้วยธูปเทียน 9 ชุดติดไม้เป็นแพวางบนหมอน ซึ่งวางไว้กลางโรงและบายศรีห้อง 1 สำหรับ ส่วนเครื่องบูชาในห้องของครุหมอบนเรือนพักจัดไว้เช่นเดียวกับเครื่องเช่นทั่วไป

ระยะเวลา

ระยะเวลาที่จัดพิธีนิยมทำกันในฤดูแล้ง ในแถบจังหวัดตรังมักทำในราวเดือนยี่ถึงเดือนสาม แถบจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา มักทำในเดือนหกถึงเดือนเก้า โดยไม่จำกัดวันขึ้นวันแรม และจะเริ่มพิธีหรือเข้าโรงครุวันแรกในวันพุธ ไปสิ้นสุดพิธีในวันศุกร์ แต่ถ้าวันศุกร์เป็นวันพระ โนราบางคณะจะส่งครุวันเสาร์เป็นวันสุดท้าย ในงานประเพณีตายาย่าน เป็นงานประจำปีของชาววัดคูระ ตำบลชุมพล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ทุกปีจะต้องมีการรำโนราโรงครุต่อเนื่องกัน 3 วัน 3 คืน เริ่มวันพุธไปสิ้นสุดวันศุกร์ แต่งานประเพณีตายาย่านจะเสร็จสิ้นตอนบ่ายวันพฤหัสบดี

โรงพิธี

โรงพิธีสร้างแบบดั้งเดิมมีขนาด 9x11 ศอก มี 6 เส้า ไม่ยกพื้นโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน เส้าตอนหน้าและตอนหลังมีตอนละ 3 เส้า ส่วนตอนกลางมี 2 เส้า แต่จะไม่มีเส้ากลาง หน้าโรงหันไปทางทิศเหนือหรือใต้ที่เรียกว่าการลอยหัว (ลอยตามดวงอาทิตย์) จะไม่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศตะวันตก เพราะเป็นการขวางหัว (ขวางดวงอาทิตย์) ซึ่งเป็นความเชื่อของโนราว่าเป็นอัมภมคล หลังคาทำเป็นรูปหน้าจั่ว มุงจาก ตรงกลางจั่วครอบด้วยกระแจะไม่มีกระแจะก็ใช้ใบเตยแทนการที่ต้องครอบกระแจะบนหลังคัจฉันยว่าเพื่อระลึกถึงนางนวลทองสำลีตอนถูกลอยแพไปในทะเลก็ได้อาศัยกระแจะเป็นเครื่องมุงแพ ชาวบ้านบางแห่งยังเชื่อว่าโรงพิธีจะมีผีนางโอะกะแจะรักษาเส้าโรงทั้ง 6 ต้น และรักษากระแจะมุงหลังคาโรงทั้งด้านซ้ายขวาเรียกว่า “นางโอะกะแจะสองตอน” ด้านหลังของโรงพิธีทำเป็นเพิงพักของคณะโนรา ด้านขวา หรือด้านซ้ายของโรงทำเป็นศาลสูงระดับสายตาสำหรับเป็นที่วางเครื่องบูชาเรียกว่า “ศาล” หรือ “พาไล” พื้นโรงปูด้วย “สาตคล้า” (เสื่อสาน

ด้วยคล้า) แล้วบุหับด้วยเสื่อกระจูดวางหมอนปูผ้าขาวหับเรียกว่า “สาตหมอน” บนหมอนวางไม้แตระ และไม้กระดานหรือเทียนติดเชิงเรียกว่า “เทียนครู” หรือ “เทียนกาศครู” โรงพิธีอาจจะตกแต่งด้วยผ้า กระดาษสี ธงชายและสิ่งของอื่น ๆ

พิธีกรรม

เมื่อถึงคราวที่ศิลปินโนราจะต้องบูชาครูหมอ โดยการทำพิธี “ลงครู” หรือ “รำโนราโรงครู” พิธีกรรมนี้จะต้องเชิญครูหมอมารับเครื่องเซ่นไหว้ในโรงพิธี (ที่เรียกกันว่าโรงครู) โดยการตั้งเครื่องบูชาและจัดคนทรงให้ถูกถ้วนตามธรรมเนียมนิยม ครูหมอบางท่านก็เข้าทรงในร่างคนทรง โดยง่ายแถมบางท่านก็มาเข้าทรงก่อนกำหนดทำเอาเจ้าภาพวังกันไกลาหล แต่ครูหมอบางท่านกลับตรงกันข้ามเพราะแม้จะได้ทำพิธีเชิญนานสักเท่าใดก็ไม่ยอมรับคำเชิญ จนเจ้าภาพอ่อนใจคนทรงอ่อนแรงแทบจะทนสำหรับเครื่องเซ่นพลีทิ้งเสียแล้วครูหมอจึงยอมมาลงครู หมอโนราห์จะศักดิ์สิทธิ์จริงหรือไม่ก็เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอยู่คนอยู่นอกวงการค่อนข้างจะไม่ค่อยเชื่อ เห็นว่าเป็นเรื่องเหลวไหลหรือสร้างทำกันเสียมากกว่า แต่สำหรับคนในวงการโนราหรือเชื้อสายโนราแล้วจะมีความเชื่อถือกันมาก ชาวปักษ์ใต้ที่เป็นเทือกเถาเหล่ากอของศิลปินโนรายังฝังแน่นในเรื่องนี้ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจแต่อย่างใดที่เรามักจะเห็นชาวปักษ์ใต้รุ่นเก่าหรือชาวชนบทปักษ์ใต้เล่น หรือรับโนรามาเล่นแก้บนอยู่บ่อย ๆ (ฉัตรชัย สุกระกาญจน์. 2523, 184–185)

ภาพที่ 17 พิธีกรรม

(พรรัตน์ ดำรุง และ โลเวล สการ์, 2563, หน้า 10)

พิธีกรรมโนราโรงครูทั้งโรงครูใหญ่ และโรงครูเล็กมีธรรมเนียมอย่างเดียวกัน แต่รายละเอียดของพิธีกรรมบางอย่าง เช่น รำคล้องสงฆ์ รำแทงเข้ (จระเข้) ครอบเทริด จะทำกันในโนราโรงครูใหญ่เท่านั้น นอกจากนี้โนราโรงครูในแต่ละพื้นที่อาจจะมีข้อแตกต่างกันบ้าง พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น

การตัดจุก เขี้ยวเสนา ตัดผมผีซ้อ การรำลึบหัวควาย จะมีหรือไม่มีก็ได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของ
เจ้าภาพและผู้เกี่ยวข้อง สำหรับโนราโรงครูใหญ่ซึ่งทำ 3 วัน มีขั้นตอนการจัดพิธีกรรมดังนี้

วันแรก พอพลบค่ำที่เรียกว่า “เวลากงชุมรัง” คณะโนราจะเข้าโรง เจ้าภาพนำหมาก
พลูไปรอรับโนราที่บ้าน คณะโนราจะขออนุภรณ์ต่าง ๆ เข้าโรงพร้อมกับประโคมเครื่องดนตรีเอา
ฤกษ์เรียกว่า “ตั้งเครื่อง” แล้วทำพิธี “เบิกโรง” เพื่อเชิญครูหมอโนราให้มาชุมนุมในโรง พิธีเริ่มจากเอา
พานดอกไม้ธูปเทียน 2 พาน พานแรกวางไว้เป็นพานครู พานที่ 2 เอาเทียน 3 เล่ม หมาก 3 คำ คำ
กำนล 3 บาท หรือ 12 บาท เล็บสำหรับสวมนิ้วมือ 3 อัน กำไลมือ 3 วง จัดใส่พานจุดเทียน 3 เล่ม
พร้อมกับเทียนใหญ่ที่เรียกว่า “เทียนครู” นำเทียน 3 เล่มไปปักไว้ที่กลอง 1 เล่ม พร้อมกับหมากพลู 1
คำ อีก 2 เล่ม ปักไว้ที่ทับโบละ 2 เล่ม หมากพลูโบละ 1 คำ จุดเทียนที่เครื่องสังเวชนหน้าพราน หน้า
ทาสี บนยอดเทริด โนราใหญ่ผู้ร่วมพิธียกพานหมากจุดเทียนอีก 1 เล่ม จับสายสิญจน์ที่ต่อจากเพดาน
หิ้งบูชาครูหมอโนราหรือตಾಯายโนราบนบ้านเจ้าภาพมายังโรงโนรา ตั้งนะโม 3 จบกล่าวชุมนุมเทวดา
กล่าวชุมนุมครู ทำพิธีชั้ดหมาก เอาหมากคำแรกซึ่งวางไว้ที่กลอง ไปเหน็บหลังคาโรงเพื่อบูชาเทวดา
หมากคำที่ 2 ซึ่งวางไว้ที่ทับโบละแรกไปสอดไว้ใต้เสื่อเพื่อบูชานางธรณี หมากคำที่ 3 วางไว้ที่ทับโบละที่ 2
พร้อมกับเทียน 1 เล่ม นำมาสอดเข้าไปในกำไลมือก่อน 3 รอบ แล้วจึงชั้ดเข้าไปในทับ ตีที่บรัว ลูกคู่จะ
ตีดนตรีอื่น ๆ ขึ้นพร้อมกันเป็นเสร็จพิธี

ต่อมาโนราก็จะลงโรงคือการประโคมดนตรีอย่างเดียวประมาณ 12 เพลง จบแล้วทำ
พิธีร้องกาศครู เพื่ออธิษฐานคารวะครู โดยมีบทร้อง 4 บท คือ “บทขานเอ” “บทร้ายแตรระ” “บทเพลง
โทน” ดังตัวอย่าง...

บทขานเอ

รี้นเหอรี้นรี้น

จะไหว้นางธรณีผึ่งแผ่น

เอาหลังมาฟิงเป็นแทน

รองดินมนุษย์ทั้งหลาย

ดินซ่ายรองหญิง

ยังเล่าดินขวารองชาย

นาคเจ้าฤสสาย

ขานให้โนเนโนโน

ขานมาซาต้อง

ทำนองเสมือนวัวซึกไถ

บทหน้าแตรระ

ฤกษ์งามยามดี

ปานี้ชอบยามพระเวลา
ชอบฤกษ์ร้องเชิญ
ตำเหินราชครูถ้วนหน้า
ราชครูของน้อง
ลอยแล้วให้ล่องเข้ามา
ราชครูของข้า
มาแล้วพ่อย่าพันไป

บทร่ายแด่ระ

ลูกกาศราขครูเท่านั้นแล้ว
ผ่องแผ้วเป็นเพลงพระคาถา
ลูกไหว่นางหงส์กรงพาลี
ไหว่นางธรณีเมขลา
ไหว้บริถิวราชา
ภูมาหาลาภมหาชัย
ลูกไหว้แม่โกศคดี
ธรณีเนื้อเย็นได้เป็นใหญ่

บทเพลงโขน

หัตถ์ทั้งสองประคองตั้ง
ยกขึ้นเหนือเศียรรัง
ดั่งดอกปทุมมา
หัตถ์ทั้งสองประคองเศียร
นั่งไหว้เวียนแต่ซ้าย
ย้ายไปหาขวา
ไหว้มนีนารถพระศาสนา
พุทธังธัมมังสังฆา
ไหว้อาจารย์
ไหว้คุณศีลาพระบารมี
เวลาป่าฉะนี้
ไหว้พระคุณท่าน
ครูทยักษ์ปักษามาพยาบาล
ศรัตรูหมุ่มมาร

ขอให้หลบหลีกหนี
ไหว้จักรวรรดิฟ้าครอบ
ไปทั่วทุกชั้นชั้นขอบ
รอบพระโลเก็

โนราบางคณะเมื่อกล่าวบทกาศครูจบแล้ว โนราใหญ่จะร้องบทที่ว่าด้วยประวัติความเป็นมาและขั้นตอนการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูเรียกว่า “บทบาลีหน้าศาล” จากนั้นร้องเชิญครู โนราใหญ่และผู้เข้าร่วมพิธีจะพร้อมกันกราบครูแล้วโนราใหญ่รำ “ถวายครู” คือรำด้วยบทต่าง ๆ ของโนรา เพื่อบูชาครูและ “จับบทตั้งเมือง” (โนราบางคณะจะจับบทตั้งเมืองในเช้าวันพฤหัสบดี) ซึ่งกล่าวถึงการจับจองพื้นที่โรงโนราเป็นกรรมสิทธิ์ โดยมีตำนานว่าเมื่อครั้งขุนศรีศรัทธารำโนราถวายพระสหายฟ้าพาด พระองค์ได้ประทานเครื่องต้นให้เป็นเครื่องแต่งตัวและประทานแผ่นดินให้ตั้งโรง ซึ่งเปรียบเสมือนว่าเป็นเมือง ๆ หนึ่งของโนรา โดยเหตุดังกล่าวโนรารำโรงครูที่ไหนจะต้องร้องบททำพิธีตั้งเมืองทุกครั้ง พิธีจะใช้ขันทองเหลืองใบใหญ่ที่เรียกว่า “แม่ขัน” คว่ำลงกลางโรงเอาผ้าขาวปูทับใต้ขันมีข้าว 3 รวง ใบเฉียงพร้าว ใบหมากผู้ หญ้าคา หญ้าเช็ดมอน มัดเข้าด้วยกัน แล้วเอามีดโกน หินลับมีด เงินเหรียญ 1 อัน และเทียนชัยใส่รวมเอาไว้ โดยโนราใหญ่จะใช้เท้าขวาเหยียบขันแล้วรำบทต่าง ๆ ตั้งแต่บทครูสอน บทสอนรำ และบทตั้งเมือง ดังตัวอย่างบทตั้งเมืองตอนหนึ่งว่า...

บทตั้งเมือง

พ่อตั้งสิ้นตั้งสุด
ตั้งพวกมนุษย์ไว้ใต้หล้า
ตั้งหญิงคนชายคน
ได้เป็นพี่เป็นผลสืบต่อมา
ได้ตั้งนางเอื่อยเป็นเจ้าเท
เสร็จแล้วตั้งนางเอเป็นเจ้านา
พ่อตั้งนายคงเป็นเจ้าแดน
ตั้งนายไกรพลแสนเผ่ารักษา
พ่อตั้งอาทิตย์ดวงพระจันทร์
ตั้งปีตั้งเดือนตั้งคืนวันถัดกันมา
ไหว้ท้าวอาทิตย์โคจร
ได้ตั้งเมืองอุดรบุญจา
เขอเมืองของพระองค์
นับได้ห้าพันวา
ตรงนี้แปเมืองราชา

นับไว้ได้ห้าโยชน์ปลาย

พวกจีนไทยแขก

จ่ายแจกไปทั่วพาวาย

ตั้งร้านค้าขาย

ร้องถวายพระพรแจ้วแจ้ว

หลังจากร่ำบทตั้งเมืองแล้วก็ถือว่าเป็นเสร็จพิธีในวันแรก คณะโนราจะช่วยกันยกเครื่องสังเวย เทร็ด หน้าพรานหน้าทีสี ฯลฯ ไปวางไว้บนศาลหรือฟาไล เพื่อทำพิธีเช่นไหว้ในวันรุ่งขึ้น จากนั้นจะเป็นการรำทั่วไปของคณะโนราเพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้มาร่วมพิธีและชาวบ้าน

วันที่สอง พิธีกรรมวันที่สอง คือวันพฤหัสติถือว่าเป็นวันครู เป็นวันประกอบพิธีใหญ่ มีการเช่นไหว้ครู แก่บนและจัดพิธีกรรมอื่น ๆ ในวันนี้เริ่มพิธีตั้งแต่ลงโรง กาศครู เชิญครูเช่นเดียวกับวันแรก แล้วเชิญครูหมอนโรรามาเข้าทรงถือเทียนลุกขึ้นรำรำตามเสียงเชิดของดนตรี ตรวจสอบเครื่องสังเวยบนศาลจากนั้นลูกหลานจะเข้าไปกราบไหว้สอบถามเรื่องราวต่าง ๆ ขอลาภขอพร แล้วนัดแนะกับครูหมอนโรรานในเรื่องวันเวลาที่รำโรงครูในโอกาสต่อไป สำหรับการรับเครื่องสังเวย แล้วจะเอาเทียนนั้นจ่อเข้าปากหรืออมคว้นเทียนเรียกว่า “เสวยดอกไม้ไฟ” เมื่อถึงเวลาจะออกจากโรงทรงดนตรีจะทำเพลงเชิด คนทรงจะสะบัดตัวอย่างแรง แล้วทุกอย่างกลับสู่อาการปกติ เรียกว่า “บัดทรง” ในวันนี้หากมีผู้มาขอทำพิธีครอบเทริด โนราใหญ่และผู้ช่วยอีกสองคนจะแต่งตัวเป็นพิเศษเรียกว่า “แต่งพอก” ผู้เข้ารับการครอบเทริดก็ต้องแต่งพอกด้วย แต่ยังไม่ต้องสวมเทริด การแต่งพอกจะนุ่งสนับเพลา แล้วนุ่งผ้าลายตามแบบโนราเอาผ้าขาวมาผืนหนึ่งพับเข้าเป็นชั้น ๆ ตามจำนวนเทริดที่ตั้งบนฟาไลและจัดขนมพองลาให้ครบตามจำนวนชั้นผ้าที่พับ เพื่อเช่นไหว้ครูด้วยผ้าขาวแต่ละชั้นจะใส่หมาก 1 คำ เทียน 1 เล่ม เงิน 1 บาท เมื่อพับและบรรจุแล้วก็นำมาพันไว้รอยสะเอว แล้วเอาผ้าลายมาคลุมไว้ข้างหลังโดยมีผ้ารัด และมีพอกห้อยสะเอวข้างละอัน พอกนี้ใช้ผ้าเช็ดหน้าห่อหมาก 1 คำ เทียน 1 เล่ม เงิน 1 บาท ผูกเป็นข้อไว้ จากนั้นจึงนุ่งผ้าลาย แล้วใส่ผ้าห้อยหน้า หางหงส์ เครื่องลูกปัดและสวมเทริดเพื่อทำพิธีต่อไป สำหรับพิธีกรรมในวันที่สองนี้มีหลายอย่างได้แก่

1. การเช่นไหว้ครูหมอนโรรหรือตายายโนรา หลังจากร้องบทเชิญครูแล้ว เจ้าภาพชาวบ้าน หรือลูกหลานตายายโนราที่บนบานและสัญญาเอาไว้ว่าจะแก้บนด้วยสิ่งของ ไม่ว่าจะเป็นของคาวหวาน วัตถุเครื่องใช้หรือเครื่องแต่งตัวโนรา ก็จะนำมาส่งมอบให้กับโนราใหญ่พร้อมพานดอกไม้ธูปเทียนและเงินทำบุญที่เรียกว่า “เงินซาตายาย” ตามที่ได้บนเอาไว้ หรือตามกำลังศรัทธา จากนั้นจุดเทียนที่เครื่องสังเวย เทียนบนยอดเทริด เทียนบนศาลหรือฟาไลเทียนครูที่ห้องโรง เทียนเครื่องสังเวยและเทียนหน้าหิ้งบูชาครูหมอนโรรานบนบ้านเจ้าภาพ โนราใหญ่และผู้ร่วมพิธียกพานดอกไม้ธูปเทียนขึ้นบูชา จับสายสิญจน์พร้อมกัน โนราใหญ่กล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย กล่าวชุมนุมเทวดา กล่าวชุมนุมครูหมอน กล่าวคำแก้บน เช่นไหว้และเชื้อเชิญครูหมอนโรรารับเครื่องสังเวยและอวยพรแก่ลูกหลาน โนรา

ใหญ่กล่าวคำอุทิศส่วนกุศลไปให้ครูหมอนโนราหรือตายโนรา แล้วนำเอาหมากพลูมาบริกรรมคาถา มอบให้ผู้มาแก้บนทุกคน ๆ ละ 1 คำ นำไปกินเพื่อความเป็นสิริมงคลเรียกหมากนี้ว่า "หมากจุกอก" เสร็จพิธีเช่นไหว้และแก้บนด้วยสิ่งของแล้วโนราทั่วไปจะรำถวายครู

2. การรำสอดเครื่อง สอดกำไลและพิธิตัดจุก หลังจากโนราทั่วไปรำถวายครูแล้วก็จะ "รำสอดกำไล" หรือ "สอดไหมร" เพื่อรับศิษย์เข้าฝึกการรำโนรา โดยผู้ปกครองจะนำบุตรหลาน พร้อมพานดอกไม้ธูปเทียนและเงิน 12 บาท ไปกราบครูโนรา โนราใหญ่รับมอบเครื่องบูชาแล้ว สอบถามเพื่อยืนยันความสมัครใจและคำยินยอมจากผู้ปกครอง จากนั้นนำกำไลมาสวมมือให้ประมาณ 3 วง แล้วจับมือทั้งสองของเด็กยกขึ้นตั้งวง เพื่อเอาเคล็ดในการรำ ส่วนการรำสอดเครื่องหรือที่เรียกว่า "จำผ้า" ผู้เข้าพิธีต้องจัดพานดอกไม้ธูปเทียนและเงิน 12 บาท ไปกราบครูโนราเมื่อได้รับการยืนยันถึงความสมัครใจแล้ว โนราใหญ่จะรดน้ำมนตร์ เสกเป่าด้วยคาถาแล้วมอบเครื่องแต่งตัวโนราที่เรียกว่า "เครื่องตัน" ให้ผู้เข้าพิธีไปแต่งตัวแล้วออกมารำถวายครู โดยรำบทครูสอน บทสอนรำ ตามเวลาอันสมควรเป็นเสร็จพิธี จากนั้นจึงทำพิธิตัดจุก โดยผู้ปกครองนำพานดอกไม้ธูปเทียน เงิน 12 บาท มามอบให้โนราใหญ่พร้อมกับตัวเด็ก คณะโนราจะให้เด็กนั่งลงบนผ้าขาว โนราใหญ่และครูหมอนโนราองค์สำคัญ ๆ ในร่างทรง เช่น พระม่วงทอง ขุนศรีศรัทธา ทำพิธีรำรำถ้อยไม้มหาวยเหี้ยนพรายและกรีซ พร้อมกับนำน้ำมนตร์มาประพรมที่ศีรษะเด็กเอามือจับที่จุกของเด็ก บริกรรมคาถา ดนตรีเชิด จากนั้นจึงใช้กรีซตัดจุกของเด็กพอเป็นพิธีเสร็จแล้วประพรมน้ำมนตร์อีกครั้ง ส่งตัวเด็กให้พ่อแม่หรือผู้ปกครอง พาเด็กไปตัดหรือโกนผมจริงต่อไป

3. พิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ ทำหลังจากพิธิตัดจุกแล้ว หากผู้เข้าพิธียังไม่เคยตัดจุก จะต้องทำพิธิตัดจุกก่อนและต้องมีอายุครบ 22 ปี เป็นโสด หากแต่งงานมาแล้วต้องทำใบหย่าร้าง โดยสมมุติกับภรรยาเพื่อมิให้ "ปราชิก" ผิดกฎสำหรับโนราไม่ได้ ในอดีตเมื่อครอบเทริดแล้วต้องไปรำ "สามวัดสามบ้าน" แล้วจึงมาเข้าพิธีอุปสมบทจึงจะถือว่าเป็นโนราโดยสมบูรณ์แต่ในปัจจุบันสามารถอุปสมบทได้

วันที่สาม พิธีกรรมในวันที่สาม คือวันศุกร์อันเป็นวันสุดท้ายของพิธี เริ่มพิธีด้วยการลงโรง กาศครู เชิญครู และรำสนุกทั่ว ๆ ไปและรำถวายครูพร้อม ๆ กัน จากนั้นคณะโนราจะรำสิบสองท่า สิบสองเพลงและสิบสองบทครบถ้วน ทำรำสิบสองท่า เช่น ท่าเทพพนม ท่าเขาควย ท่าบัวตูม ท่าบัวบาน ท่าบัวแย้ม ท่าซิ่นนอน ฯลฯ สิบสองเพลง เช่น บทสอนรำ บทประณม บทครูสอน บทนกจอก บทแสงทอง ฯลฯ สิบสองบท เช่น บทพระสุธน บทไชยเชษฐา บทลักษราวงศ์ ฯลฯ หลังจากนั้นโนราจะรำประกอบพิธีกรรมและรำทำบทต่าง ๆ ดังนี้

1. การเหยียบเสน

เสนเป็นเนื้อที่งอกขึ้นจากระดับผิวหนังเป็นแผ่น ถ้ามีสีแดงเรียกว่า "เสนทอง" หรือเสนแดง ถ้ามีสีดำเรียก "เสนดำ" เเสนไม่ทำให้เจ็บปวดหรือมีอันตราย แต่ดูน่าเกลียดถ้าเป็นกับเด็ก

เสนจะโตขึ้นตามอายุ ชาวภาคใต้เชื่อว่าเสนเกิดจากการกระทำของ “ผีโองกะแซง” หรือ “ผีเจ้าเสน” หรือเกิดจากครุหมอนโนราทำเครื่องหมายไว้ เสนรักษาให้หายได้โดยการเหยียบของโนราในพิธีกรรม โนราโรงครู พิธีนี้ผู้ที่เป็นเสนหรือผู้ปกครองต้องตัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีมามอบให้โนราใหญ่ ได้แก่ ชันน้ำ หรือถาดใส่น้ำ หมากพลู ฐูปเทียน ดอกไม้ มีดโกน หินลับมีด เงินเหรียญ เครื่องทอง เครื่องเงิน หล้าคา หล้าเข้ดมอน รวงข้าวและเงินตามกำหนด เช่น 12 บาท จากนั้นโนราใหญ่จะเอาน้ำใส่ขันหรือ ถาดพร้อมด้วยอุปกรณ์อื่น ๆ ทำพิธีจุดฐูปเทียน ชุมนุมเทวดา ชุมนุมครุหมอนโนรา ลงอักขระขอมที่หัว แม่เท้าของโนราใหญ่ แล้วรำ "ท่าแบบเขี่ยนพราย" หรือ "ท่าอย่างสามชุน" มีโนราหรือครุหมอนโนราใน ร่างทรงรำประกอบโดยถือกริช พระขรรค์ แล้วโนราใหญ่เอาหัวแม่เท้าไปแตะตรงที่เป็นเสน แล้วเอาหัว แม่เท้าไปเหยียบเบา ๆ ตรงที่เป็นเสน โดยหันหลังให้ผู้ที่เป็นเสนโดยว่าคาถากำกับ ในขณะที่เดียวกัน โนราหรือครุหมอนโนราในร่างทรงก็จะเอากริช พระขรรค์แตะเสนพร้อมกับบิกรรมคาถา ทำเช่นนี้ 3 ครั้ง เสร็จแล้วเอามีดโกน หินลับมีดและของอื่น ๆ ในขันน้ำหรือถาดไปแตะที่ตัวผู้เป็นเสน เป็นอันเสร็จ พิธี จากพิธีกรรมดังกล่าวเชื่อว่าเสนจะค่อย ๆ หายไป ถ้าไม่หายก็ให้ทำซ้ำอีกจนครบ 3 ครั้ง เสนจะ หายไปในที่สุด

2. การตัดผมมีชื่อ ผมมีชื่อคือผมที่จับตัวกันเป็นกระจุกโดยธรรมชาติเหมือนผมกมัด เอาไว้ ตั้งแต่แรกคลอดชาวบ้านและโนราบางคนเชื่อว่า ผมมีชื่อเกิดจากความต้องการของครุหมอนโนรา โดยเฉพาะครุหมอนโนราฝ่ายอิสลามได้แก่ โต๊ะห้าด้า ยินมูหมี และลูกสาวของโต๊ะห้าด้าคือ จันจุหรี ศรีจุ หรา ที่ต้องการให้บุคคลบางคนมาเป็นโนราหรือคนทรงครุหมอนโนรา จึงผูกผมเป็นเครื่องหมายเอาไว้ เชื่อว่าถ้าใครตัดผมนี้ออกด้วยตัวเองจะเกิดโทษภัย แต่แก้ได้โดยให้โนราใหญ่ตัดออกให้ในพิธีกรรม โนราโรงครู ผมที่ตัดออกแล้วให้เก็บไว้กับตัวผู้เป็นเจ้าของ เชื่อว่าจะเป็นของคลังสามารถป้องกัน อันตรายได้ เวลาตัดโนราใหญ่จะต้องทำพิธีขออนุญาตจากครุหมอนโนราหรือตายายโนราเสียก่อน หาก ไม่อนุญาตแม้จะตัดผมออกแล้วผมก็จะงอกขึ้นใหม่อีก ในการทำพิธีผู้เข้าพิธีต้องเตรียมพานดอกไม้ ฐูป เทียน เงิน 12 บาท มามอบให้โนราใหญ่ ทางคณะโนราจะเตรียมกรรไกร มีดหมอหรือพระขรรค์ เอาไว้ เริ่มพิธีโดยบริกรรมคาถาผู้เข้าพิธีปูผ้าขาวรองรับผมของตนเอง โนราใหญ่ทำน้ำมนตร์รดหัวผู้เข้า พิธี แล้วรำ "ท่าสามอย่าง" หรือ "ท่าอย่างสามชุน" ตัดผมที่จับตัวกัน 3 ครั้งด้วยกรรไกร พระขรรค์หรือ มีดหมอ เก็บผมที่ตัดออกแล้ว 3 ครั้ง เรียกว่า "สามหยิบ" มอบให้ผู้เข้าพิธีหรือผู้ปกครองไปเก็บรักษา ไว้ที่บ้าน เชื่อว่าหลังจากตัดผมมีชื่อออกแล้วผมที่งอกขึ้นใหม่จะไม่ผูกกันเป็นกระจุกอีกต่อไป

3. การรำคล่องหงส์ ใช้รำเฉพาะในพิธีครอบเทริดหรือผูกผู้ใหญ่ และพิธีเข้าโรงครู เท่านั้น ใช้ผู้รำ 9 คน โดยโนราใหญ่เป็น "พญาหงส์" อีก 6 คนเป็นหงส์ และผู้รำเป็นพราน 1 คน สมมุติห้องโรงเป็นสระโนดาด เหล่านางทั้ง ๗ เล่นสนุกกันอยู่ โดยโนราร้องบทพญาหงส์ บทร้องพญา หงส์ เช่น...

ทอยติหนึ่งข้าเจ้าพญาหงส์เหอ
ปีกเจ้าอ่อนร้อนลงในดงไผ่
แลหน้าแลตาเจ้าดีดี
เหตุไหรไปมีผิวเมืองไกล
ร้อนลงในดงป่าไผ่
ทอยติหนึ่งตั้งข้าเจ้าพญาหงส์เหอ

ภาพที่ 18 การเหยียบเสน

(ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้-มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2020)

ตอนที่หงส์กำลังร้องกลอนบททำนองพญาหงส์ พรานจะออกมาด้อม ๆ มอง ๆ เพื่อเลือกคล้องพญาหงส์ พอจบบทกลอนพรานเข้าจู่โจมไล่คล้องหงส์ ดนตรีเซ็ด นางหงส์วิ่งหนีเป็นรูป “ยันต์เต่าเลื่อน” (เป็นยันต์ที่เขียนหรือลงอักขระบนรูปตัวเต่าหรือกระดองเต่า เพื่อใช้ป้องกันตัว ป้องกันเสนียดจัญไรและให้เกิดโชคลาภ เมตตากรุณา) นายพรานไล่คล้องได้นางพญาหงส์ นางพญาหงส์ใช้สติปัญญาจนสามารถหลุดจากบ่วงเป็นจบการรำ เชื่อกันว่าการรำคล้องหงส์ในโรงครูทั้งตัวนางพญาหงส์คือโนราใหญ่และผู้แสดงเป็นพรานมีครูโนราเข้าทรงด้วย

4. การรำแหงเข้ (จระเข้) ซึ่งการรำนี้จะรำหลังจากรำคล้องหงส์เสร็จแล้ว ผู้รำมี ๗ คน โนราใหญ่รำเป็น “นายไกร” “นายไกร” ที่เหลืออีก 6 คน เป็นสหายของนายไกร อุปกรณ์มีเข้ (จระเข้) 1 ตัว ทำจากต้นกล้วยพังลา (กล้วยตานี) ต้นโต ๆ ขุดให้ติดเหง้า นำมาแกะสลักส่วนเหง้าให้เป็นหัวเข้ ไข่ให้หยวกกล้วยตัดเป็นรูปขาแล้วใช้ไม้เสียบไว้ หางทำด้วยทางมะพร้าว เมื่อเสร็จแล้วใช้ไม้

ขนาด 4 คืบ 4 อัน ปักเป็นขาหยั่ง เชื่อกันว่าคนที่จะทำตัวจระเข้นั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้ทางเวทย์มนตร์คาถา เพราะหลังจากทำตัวจระเข้เสร็จแล้วจะต้องทำพิธีบรรจุธาตุเรียกวิญญาณไปใส่ เบิกหูเบิกตาเรียกเจตภูตไปใส่ หากทำไม่ถูกต้องก็อาจเป็นเสนียดจัญไรแก่ตนเอง ก่อนนำเข้าพิธีคนทำจระเข้ต้องทำพิธีสังเวศครูด้วยหมากพลู ดอกไม้รูปเทียน และเหล้าขาว แล้วนำไปวางข้างโรงโนราด้านตะวันตก ให้จระเข้หันหัวไปทางทิศหฺรดี หากหันหัวไปทางทิศอีสาน โนราจะไม่แหวง บนตัว หัว และหางจระเข้ติดเทียนไว้ตลอดด้านหน้าโรงที่จะไปแหวงเข้ จะต้องเอาหยวกกล้วยพ้งลา (กล้วยตานี) 3 ท่อน มาทำเป็นแพเพื่อให้โนราเหยียบก่อนออกไปแหวงเข้ นอกจากนี้มีหอก ๗ เล่ม เรียกชื่อต่างกัน เช่น หอกพิชัย กอกระบวย ในตะกง ปานฉนะ เป็นต้น การรำแหวงเข้จะเริ่มด้วยโนราใหญ่จุดเทียนตรงบายศรีแลที่ครูแล้วขึ้นบทเพลงโทน (จับบทไกรทอง) เนื้อความเป็นการทำขวัญนายไถ และการละเล่นในพิธีทำขวัญ จากนั้นโนราจะเปลี่ยนเรื่องมาจับเรื่องราว ฝ่ายชาละวันว่า เกิดนิमितฝนประหลาดจึงต้องไปหาอัยกาให้เป็นผู้ทำนายฝนพระอัยกาได้ทำนายฝนให้ว่าเป็นลางร้ายจะต้องถึงแก่ชีวิต จากนั้นดนตรีทำเพลงเชิดโนราว่าบทสัสดีใหญ่ ร่ายรำด้วยท่าร่าองอาจสง่างามแล้วออกจากโรงไปแหวงเข้ ก่อนออกจากโรงบริการกรมคาถาแหวงเข้ โดยเอาหัวแม่เท้ากดพื้นแล้วกล่าวว่า “พุทฺธิ ระเบงจิต ธมฺมิ ระเบงใจ สมนฺสิ สู่ไป ตัวสุคือท่าน ตัวกูคือพระกาล ธมฺมิ พุทฺธิ อะระระหฺง สู่อย่าอื้อ บรรดาค้ตฺรู เหยียบดิน กินน้ำ หายใจเข้าออก ต้องแสงพระอาทิตย์ พระจันทร์ ทำร้ายแก่ข้าพเจ้าไม่ได้ มีญาเตร จาเม ปวิสติ” ต่อจากนั้นโนราออกจากโรงใช้เท้าเหยียบแพหยวกแล้วกล่าวบริการกรมคาถาว่า “นางณีเจ้าขา ตวยังหรือไม่ว สงขาตั้ง โลกังขานาติ ตีโล กาวีหุ ข้าพเจ้าจะออกไปอย่าให้มีภัยอันตราย พุทฺธิ ระเบงจิต ธมฺมิ ระเบงใจ สมนฺสิ สู่ไป ตัวสุคือท่าน ตัวกูคือพระกาล อัมมิพุทฺธิง อะระระหฺง สู่อย่าอื้อ บรรดาค้ตฺรู เหยียบดินกินน้ำ หายใจเข้าออก ต้องแสงอาทิตย์พระจันทร์ ทำร้ายแก่ข้าพเจ้าไม่ได้ มาอยู่แก่ข้าพเจ้าให้หมด” จากนั้นโนราใหญ่ ผู้รำเป็นสหายนายไกร ครูหมอโนราก็ร่ายรำไปยังตัวจระเข้ แล้วโนราใหญ่กล่าวบริการกรมคาถากำกับว่า “โอม ธรณีสวาร ภูคือผู้ผลาญอุบาทว์ให้ได้แก่เจ้าไพร จังไหรให้ได้แก่นางธรณี สิทธิได้แก่ตัวกู” แล้วจึงใช้หอกแหวงเข้ เอาเท้าถีบให้เข้หงายท้องโนราคนอื่น ๆ ก็ใช้หอกแหวงเข้ต่อจากโนราใหญ่แล้วว่าบทปลงอนิจจัง กรวดน้ำให้ชาละวันจบแล้วว่าคาถาถอนเสนียดจากเข้เป็นอันจบกระบวนรำ

ภาพที่ 19 การรำแทงเข้ (จระเข้)

(ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้-มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2020)

การรำแทงเข้ (จระเข้) ใช้รำในพิธีกรรมโรงครูเท่านั้นจะรำหลังจากคล้องหงส์แล้ว โดยโนราใหญ่รำเป็นเมื่อรำแทงเข้แล้วคณะโนรากลบเข้าโรงโนรา จากนั้นโนราใหญ่จึงร้องบท “ชาครุหมอ” หรือ “ชาตายาย” เพื่อเป็นการบูชาครุหมอโนราหรือตายายโนรา โดยเจ้าภาพ ลูกหลานตายายโนราจะนำเงินมาบูชาครุตามกำลังศรัทธาเรียกว่า “เงินชาครุหมอตายาย” เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ครุหมอโนราหรือตายายโนราโนราร้องบทชาครุหมอพร้อมกับขอพรครุหมอโนราหรือตายายโนราให้แก่เจ้าภาพและลูกหลานตายายโนรา ต่อจากบทชาครุหมอตายาย จากนั้นโนราใหญ่จะร้องบท “ชาครุหมอ” หรือ “ชาตายาย” เป็นการบูชาครุหมอโนรา ตอนนีเจ้าภาพลูกหลานตายายโนราจะนำเงินมาบูชาครุตามกำลังศรัทธา เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ครุหมอตายายโนรา โนราร้องบทชาครุหมอและขอพรให้แก่ลูกหลาน เช่น...

สุชีสุชี

ร้อยปีอย่ามีความเจ็บไข้

ความชั่วอย่าเข้ามาใกล้

ความไข้ให้ไกลกายา

ลูกหลานยกย่างไปข้างไหน

ตายายตามไปช่วยรักษา

ลูกหลานจะไปทำไร่

ให้ข้าวงามได้เทียมปลายป่า

เจ้าทองแส้แท้

ตีแกะตีเคียวไม่เกี่ยวเอา

ข้าวงามได้เทียมภูเขา
ได้เมล็ดเจ็ดเกวียน
จบแล้วโนราใหญ่ร้องบท “ส่งครู คือส่วนครูหมอลับดังตัวอย่าง...
ตัดว่าร้องส่ง
ทุกองค์พระเทวดา
แรกเข้าเชิญมา
ถึงเวลาร้องส่งให้พ่อไป
ไปหน้าให้มีลาภ
ลูกอยู่หลังให้มีชัย
เชิญไปพ่อไป
ส่งเทียมทางสองแพรก
แพรกหนึ่งไปไทย
แพรกหนึ่งไปแขก
ถึงทางสองแพรก
แยกไปเถิดพระเทวดา

เมื่อรำแท่งซ้แล้วคณะโนราก็กลับเข้าโรงโนรา จากนั้นโนราใหญ่จึงร้องบท “ชาครูหมอ” หรือ “ชาตายาย” เพื่อเป็นการบูชาครูหมอโนราหรือตายายโนรา โดยเจ้าภาพ ลูกหลานตายายโนราจะนำเงินมาบูชาครูตามกำลังศรัทธาเรียกว่า “เงินชาครูหมอตายาย” เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ครูหมอโนราหรือตายายโนรา โนราร้องบทชาครูหมอพร้อมกับขอพรครูหมอโนราหรือตายายโนราให้แก่เจ้าภาพและลูกหลานตายายโนรา ต่อจากบทชาครูหมอตายาย และลูกหลานได้อุทิศส่วนกุศลไปให้ครูหมอโนราหรือตายายโนราแล้ว โนราใหญ่จะร้องบท “ส่งครู” เพื่อส่งครูหมอโนราหรือตายายโนราก็กลับ ดังตัวอย่างบทร้องตอนหนึ่งว่า...

บทส่งครูหมอ

ฤกษ์งามยามดี ป่านี่ชอบยามตามพระเอสา
ซ้ายแล้วแหละพุ่มพัว เราหย่อนววละน้องให้กินหญ้า
มันซ้ายแล้วแหละเพื่อนอา เรามาหย่อนมาให้กินน้ำ
ว่าซ้ายแล้วสาระแท้ เรามาแต่งแงให้งามงาม
ว้ออกกินหญ้าม้ากินน้ำ ชอบไปด้วยยามพระเวลา
ฤกษ์งามยามดี ป่านี่ได้งามต้องตามพระเวลา
ขวัญเหอ ได้ฤกษ์ร้องส่ง ทุกองค์ราชครูข้าถ้วนหน้า
เพราะวันก่อนลูกเชิญมา เมื่อถึงเวลาจะเชิญให้พ่อไป

กลับขึ้นสู่เคหา ลูกหลานจะได้พึ่งพาและอาศัย
ไม่ว่าองค์น้อยองค์ใหญ่ กลับไปเฝ้าพระเคหาสี
เพราะว่าพิธีไม่มีบกพร่อง ถูกต้องตามวันที่สัญญา...
ขอให้พ่อเป็นธงชัย ได้กับพวกเราเหล่าโนรา

เสร็จจากส่งครุหมอนโนราหรือตายายนโนราแล้วโนราใหญ่ ก็จะทำพิธี “ตัดเหมรย” (ตัดทานบพ) ซึ่งเป็นพิธีตัดเครื่องบูชาและเครื่องเซ่นไหว้ตายายให้ขาดแยกจากกันเป็นเคล็ดว่า “เหมรย” หรือพันธะสัญญาที่เคยให้ไว้แก่ครุหมอนโนราได้ขาดกันแล้ว สิ่งที่โนราใหญ่ตัดได้แก่ บายศรีห้องโรงเชือกมัดชื่อโรงจากบนศาล หรือพาไล 3 ตับ เชือกผูกผ้าหรือเพดานศาลหรือพาไล 1 มุมแล้วห่อเหมรยซึ่งวางอยู่บนศาลหรือพาไล วิธีตัดเหมรยโนราใหญ่จะถือมีดหมอ 1 เล่ม เทียน 1 เล่ม หมากพลู 1 คำไว้ในมือขวาแล้วร่ำทำตัดเหมรย โดยตัดแต่ละอย่างตามที่กล่าวมาแล้วไปตามลำดับ ขณะที่ตัดจะว่าคาถากำกับไปด้วยเสร็จแล้วเก็บเครื่องบนศาลหรือพาไลไปวางไว้นอกโรงทำพิธีพลิกเสาดพลิกหมอน ร่ำบนเสาดแล้วถอดเทริดออกเป็นอันเสร็จพิธีการร่ำโนราโรงครุ แต่หากเจ้าภาพบนครุหมอนว่าจะแก้บนด้วยหัวควายโนราใหญ่ก็จะทำพิธีแก้บนให้เรียกว่า “รำถีบหัวควาย” การรำถีบหัวควายนี้เชื่อกันว่าเพื่อบูชา “ทวดเกาะ” คำว่า “เกาะ” หมายถึงสถานที่อันเป็นที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ทวดงู ทวดเสือ เป็นต้น แต่บางแห่งเชื่อว่าเป็นพิธีกรรมเพื่อบูชา “ผีเซ่ง” ซึ่งเป็นผีจำนวนหนึ่งที่มีหน้าที่ประจำเสาและฝ้าโรงโนรา ผู้แก้บนจะนำหัวควายที่ฆ่าแล้วมาต้มหรือย่างให้สุก จัดถาดเพื่อวางหัวควาย โดยมีผ้าขาวปูรองในถาดแล้วนำไปตั้งไว้บนศาลหรือพาไลในวันพฤหัสบดี วันศุกร์เอาหัวควายลงมาวางไว้ที่พื้นโรงผูกติดกับเสาโรง ที่อยู่ใกล้ศาลหรือพาไล หลังจากโนราใหญ่ทำบทคล้องหงส์และแทงเซ้แล้ว ก็ขึ้นไปเซ่นไหว้ครุหมอนโนราบนศาลหรือพาไลพร้อมด้วยตัวแทนเจ้าภาพ ส่วนคนอื่นจับด้วยสายสิญจน์ที่ต่อลงมาจากศาลหรือพาไล เสร็จแล้วดึงสายสิญจน์ไปพันที่เขาควายเป็นจุดเทียนบนหัวควาย โนราใหญ่จับบท “ทรพี” จบบทแล้วบริกรรมคาถา ร่ำทำอย่างสามชুম ใช้มีดหมอหรือดาบฟันที่หัวควายเพื่อตัดสายสิญจน์ แล้วจึงใช้เท้าถีบหัวควายให้ออกไปนอกโรงเป็นเสร็จพิธี การรำถีบหัวควายอาจมีพิธีผิดแผกกันไปบ้างในแต่ละท้องถิ่น เช่น บางแห่งใช้วิธีฟันด้วยมีดพร้าแทนการใช้เท้าถีบ

จุดเด่น/เอกลักษณ์

ประเพณีการร่ำโนราโรงครุ มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะโนราโรงครุเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อที่เป็นความเชื่อทางพุทธศาสนาระดับชาวบ้าน อันหมายถึงความเชื่อในหลักคำสั่งสอนของพุทธศาสนา ซึ่งผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือผีสิงเทวดา อันรวมไปถึงการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การเข้าทรง และพิธีกรรมทางความเชื่ออื่น ๆ ความเชื่อและพิธีกรรมโนราโรงครุจึงมีบทบาทและหน้าที่ต่อปัจเจกบุคคล และต่อสังคมส่วนรวม ตามลักษณะของพุทธศาสนาระดับชาวบ้าน เพราะศาสนาจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของปัจเจกบุคคลและต่อสังคมส่วนรวม ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาพื้นฐานของสังคม

มนุษย์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ ปากท้อง ความจัดแย้ง การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ ความลึกลับและอำนาจเหนือธรรมชาติ ปัญหาโรคร้ายไข้เจ็บ การติดต่อสื่อสารกัน การแสดงออกและการพักผ่อนหย่อนใจ จากความสำคัญในบทบาทและหน้าที่ในโรงครุ จึงพบว่าประเพณีรำโนราโรงครุมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นการสืบทอดการรำโนราความเชื่อเรื่องการแก้บน มีส่วนสำคัญให้จัดพิธีกรรมโนราโรงครุและการสร้างโนราสืบทอดกันมาไม่ขาดสาย การช่วยเหลือชาวบ้านในการรักษาอาการป่วยไข้และสามารถขนานศาลกล่าวขอความช่วยเหลือจากครุหมอโนรา ล้วนอาศัยพิธีกรรมโนราโรงครุเป็นสำคัญ ความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับโนรา การปฏิบัติตัวของโนรา คนทรงครุหมอโนราและลูกหลานตายายโนรา ได้ส่งผลต่อการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคมที่สามารถที่จะสร้างเอกภาพและสัมพันธ์ภาพในสังคม เพราะมีความรู้สึกเป็นหมู่พวกเดียวกันมีความเชื่อและศรัทธาในเรื่องเดียวกัน จึงเป็นที่มาของความเข้าอกเข้าใจ ความรักสามัคคีและความมั่นคงในสังคมให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ประเพณีการรำโนราโรงครุและความเชื่อเกี่ยวกับโนรา มีส่วนในการสร้างและส่งเสริมอาชีพแก่ชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นผู้รำโนรา ลูกคู่โนรา คนทรงครุหมอโนรา สามารถมีรายได้ส่วนหนึ่งมาเลี้ยงตนและครอบครัวได้อย่างดี บางคนกลายเป็นศิลปินโนราที่มีชื่อเสียง สามารถตั้งเป็นคณะออกรับงานการแสดงอยู่ในปัจจุบันนี้

ครุหมอโนรา

ครุหมอโนรา คือบรรพบุรุษของโนรา บางครั้งเรียกว่าครุหมอตายาย เป็นที่นับถือของคนในท้องถิ่นและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในยามตกทุกข์ได้ยาก หรือหากถึงคราวเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุก็จะมีการเชิญครุหมอมาประทับทรงเพื่อหาวิธีการรักษา ในขณะที่เดียวกันครุหมอโนรายังเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านต้นความเชื่อที่มีส่วนในการสร้างความมั่นคงในชุมชน และเป็นกลไกอันแยบยลในการควบคุมดูแลคนในชุมชนให้ประพฤติตน โดยตั้งอยู่ในคุณธรรมความดีงาม ถูกทำนองคลองธรรม เพราะหากทำสิ่งใดผิดจารีต ครุหมอก็สามารถบันดาลให้มีอันเป็นไปได้

2.2.3 โนรากับการแสดง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2559, หน้า. 73-74) กล่าวถึงโนราเพื่อความบันเทิง เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงโดยตรงและมีส่วนสำคัญในวิถีชีวิตของคนในชุมชน เนื่องจากโนราประเภทนี้มักจัดขึ้นในงานวัดเพื่อหารายได้บำรุงศาสนา งานประเพณีสำคัญตามนักชดถุกษ์ งานพิธีเฉลิมฉลองต่าง ๆ ที่ชาวบ้าน วัด หรือหน่วยราชการ จัดขึ้นในโอกาสพิเศษการแสดงของโนราประกอบด้วย การรำ ที่ต้องรำอวดความชำนาญและความสามารถเฉพาะตน โดยการรำผสมท่าต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่องกลมกลืนหรือการเล่นแขน การทำตัวอ่อน ผนวกกับการร้อง เช่น ขับบทกลอนที่ต้องอาศัยปฏิภาณในการต่อกลอน มีความคมคายทางภาษา นอกจากนี้ยังอาจมีการทำบท ซึ่งเป็นการอวดความสามารถในการตีความหมายของบทร้องเป็นทำรำให้คำร้องและทำรำ

สัมพันธ์กัน ต้องดีทำให้พิสดารหลากหลายและครบถ้วนกลมกลืนกับจังหวะและลีลาของดนตรีอย่างเหมาะสม ด้วยความยากในการแสดงการทำบทจึงถือเป็นศิลปะสุดยอดของโนรา และหากมีเวลาในการแสดงมากพอ มักแสดงเป็นเรื่องราวเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เน้นความตลกและการขับบทกลอนแบบโนราให้ได้เนื้อหาตามท้องเรื่องโนราเพื่อความบันเทิง

การแสดงโนราเพื่อความบันเทิงในแต่ละครั้งจะมีลำดับการแสดง ที่ถือเป็นขนบนิยม โดยเริ่มจากการปล่อยตัวนางรำออกกรำ (อาจมีผู้แสดงจำนวน 2 - 5 คน) ซึ่งมีขั้นตอนคือ กล้วยม่าน หรือขับหน้าม่าน เป็นการขับร้องบทกลอนอยู่ในม่านกันโดยไม่ให้เห็นตัว จากนั้นออกกรำรำรำแสดงความชำนาญและความสามารถในเชิงรำเฉพาะตัว ต่อด้วยการทำบทและว่ากลอนเพื่อเป็นการแสดงความสามารถซึ่งบทกลอน และรำอวดมืออีกครั้งก่อนเข้าโรง จากนั้นจะถึงเวลาของการออกพราน คือออกตัวตลก ซึ่งเป็นผู้มีความสำคัญในการสร้างบรรยากาศให้ครึกครื้น ปิดท้ายด้วยการออกตัวนายโรง หรือโนราใหญ่ นายโรงจะอวดท่าและขับบทกลอนเป็นพิเศษให้สมแก่ฐานะที่เป็นนายโรง ในกรณีที่เป็นการแสดงประชันโรง โนราใหญ่จะทำพิธีเซี่ยนพราย และเหยียบลูกนาว เพื่อเป็นการตัดไม้ข่มนามคู่ต่อสู้ และเป็นกำลังใจแก่ผู้ร่วมคณะของตนออกพรานอีกครั้ง เพื่อบอกว่าต่อไปจะเล่นเป็นเรื่อง และจะเล่นเรื่องอะไร จากนั้นจึงเริ่มแสดง

ภาพที่ 20 โนราเพื่อความบันเทิง
(กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

ภาพที่ 21 โนราเกรียงเดช นวลระหงส์
(พรรัตน์ คำรณ และ โลเวล สการ์, 2563)

ในวันนี้ ผู้คนรู้จักโนราในฐานะที่เป็น “มหรสพการแสดงที่งดงาม ทรงพลัง และมีชีวิตชีวา” เป็น “นาฏยลักษณะของคนใต้” การแสดงประกอบไปด้วยการรำร่าที่แข็งแรง กระฉับกระเฉง การขับกลอนด้วยท่วงทำนองที่ไพเราะ ใช้ปฏิภาณในการด้นกลอนสด และเจรจาด้วยสำเนียงท้องถิ่นใต้ มีลูกคู่และดนตรีร้องรับด้วยจังหวะที่คึกคักฉับไว

ด้วยการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย 4.0 วัฒนธรรมโนราก็ยังได้รับความนิยมในรูปแบบของการแสดงที่มีการผสมผสานเรื่องราวไม่เสื่อมคลาย ยังคงมีพิธีกรรมการแสดงโนราโรงครูในชุมชนหมู่บ้านถือครูหมอโนรา หรือตายโนรา เป็นสิ่งที่รับรู้ได้และบ่งบอกอัตลักษณ์ท้องถิ่นของคนใต้ได้ชัดเจน ชุมชนมีความชื่นชมและประทับใจในศิลปะของโนรา มีการสืบทอดการแสดงเช่นเดียวกับโนราในอดีต นายโรงโนร่ายังคงรำร่า และขับร้องในชุดลูกปัดที่สวยงาม ด้วยเครื่องแต่งกายที่คงไว้ด้วยสีสันงดงามดั้งเดิม และสร้างสรรค์การแสดงใหม่ ๆ สำหรับชุมชนของโนราและในโลกที่กว้างไกล เฉกเช่นกับการแสดงแบบโบราณอื่น ๆ ในหลายภูมิภาคของพื้นที่ของโลกที่มีความเกี่ยวพันคล้ายคลึง การแสดงโนรายังคงพัฒนาเปลี่ยนแปลงต่อไปและยังคงได้รับความนิยมสูงจากผู้คนในภาคใต้ แม้ว่าการแสดงโนราในบางแง่มุมจะเปลี่ยนไปในทิศทางใหม่ แต่ความซับซ้อนทางศิลปะยังสามารถสะท้อนเรื่องราวของผู้ที่แตกต่าง สร้างความประทับใจให้กับผู้ที่มาเยี่ยมชมไม่รู้คลาย การสร้างการยอมรับ และให้ลูกหลานนับถือ ให้การสืบทอด แนวปฏิบัติตนของผู้คน และการเชื่อมต่อของชุมชนที่มีศรัทธาเดียวกันได้ ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นยังคงใช้โนราเป็นสื่อในการปฏิบัติตนตามความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อบรรพบุรุษตามขนบประเพณี พิธีกรรมที่มีแบบแผนเคร่งครัด แต่ขณะเดียวกันก็ยังรอคอยการแสดงโนรา

ที่สนุกสนาน ทั้งที่เป็นการแสดงบนเวทีและการแสดงผ่านสื่อต่าง ๆ ที่เร้าใจด้วยการร่ายรำ การขับร้อง การเต้นกลอนสด ที่แฝงด้วยเรื่องราวคำสอนทางศาสนา ภาษิตเตือนใจและเรื่องราวที่ทันสมัยอยู่เสมอ

2.3 การสร้างสรรค์วัสดุพื้นถิ่นสู่งานผลิตภัณฑ์

กระทรวงวัฒนธรรม (2558, หน้า. 13-14) ศูนย์บัณฑิตไทย The Center of Thai Inspiration วัฒนธรรมไทย เป็นมรดกที่ตึงามและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน อันแสดงถึงเอกลักษณ์ของประเทศได้เป็นอย่างดี วัฒนธรรมไทยนั้นมาจาก 2 ส่วนสำคัญ คือ สันทรพท์ทางด้านวัตถุ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และส่วนที่สองคือ สันทรพท์ทางด้านวัฒนธรรม เช่น ประเพณี ศิลปะการแสดง อาหาร ผ้า เป็นต้น นวัตกรรมของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวถูกผูกมัดกับเศรษฐกิจชุมชน ความทรงจำที่ดีมักเกิดขึ้นระหว่างการเดินทางหรือท่องเที่ยว ประสบการณ์ที่ได้พบปะสถานที่ใหม่ ๆ รู้จักผู้คนต่างถิ่นใหม่ ๆ ลองลิ้มชิมรสอาหารแปลกใหม่ ลองทำกิจกรรมที่ไม่คุ้นเคย สิ่งเหล่านี้ล้วนช่วยเติมเต็มชีวิต หลังจากประทับใจเรื่องราวอันในความทรงจำ เรามักจะมองหาสิ่งที่จะนำกลับบ้านเพื่อเก็บไว้เป็นที่ระลึกนอกเหนือจากภาพถ่ายแล้ว สิ่งที่มีจะติดมือกลับไปด้วยก็อยู่ในรูปของสินค้าที่ระลึก แล้วอันที่จริงคำว่า souvenir ที่เราใช้เรียกของที่ระลึกนั้นก็เป็นภาษาฝรั่งเศส ซึ่งแปลว่า "เพื่อความทรงจำ" นั่นเองของที่ระลึก หมายถึง สิ่งของที่คนอยากจะได้เพราะมีปฏิสัมพันธ์กับความทรงจำของที่ระลึกจึงอาจจะซื้อไปเพื่อเก็บไว้เป็นความทรงจำ หรือเพื่อนำไปฝาก ประหนึ่งจะบอกผู้รับว่า เราได้เยือนที่นั่นมาและมีความทรงจำที่ดีในยุโรปมีการรวบรวมข้อมูลและจัดกลุ่มของที่ระลึกซึ่งเป็นที่นิยมทำนอง "ซื้อ ง่าย-ขายดี" ไว้ 10 อันดับ โดยขอย้อนจากลำดับท้ายสุดขึ้นมา ดังนี้

อันดับที่ 10 : Mugs and shot glasses

แก้วกาแฟทรงสูงแบบอเมริกัน หรือที่เรียกกันว่า มัค (mug) กับแก้วใสทรงจิวที่เรียกว่า ซ็อต (shot) เป็นรูปแบบของที่ระลึกที่ได้รับความนิยมโดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวแถบยุโรป เนื่องจากผลิตง่าย ต้นทุนไม่สูง ราคาจึงย่อมเยา ทั้งยังเป็นของที่ระลึกที่ไม่ได้เก็บเข้าลิ้นชักเมื่อซื้อกลับบ้าน แต่สามารถมีส่วนร่วมอยู่ในชีวิตประจำวัน ของที่ระลึกกลุ่ม mug นิยมใส่ภาพ ข้อความ หรือกราฟิกที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่นนั้น ๆ ถ้าเป็นแก้วซ็อต ซึ่งมีพื้นที่ไม่มาก ก็ใส่ภาพหรือตราสัญลักษณ์ของเมืองหรือสถานที่

อันดับที่ 9 : T-shirts

เสื้อยืดเป็นสินค้าของที่ระลึกที่แพร่หลาย ถ้าเป็นบ้านเราก็สามารถผลิตได้เองในระดับชุมชน ต้นทุนไม่สูง แต่ต้องมีวิธิดึงเชิงสร้างสรรค์ว่าจะใส่ภาพหรือข้อความแบบใดให้จับใจคนซื้อ เสื้อยืดเป็นตัวเลือกของที่ระลึกที่สะดวกสำหรับซื้อให้ตัวเองและเป็นของฝาก

อันดับที่ 8 : Local handicraft

งานหัตถกรรมท้องถิ่นเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบสินค้าแนวนี้ ของที่ระลึกแนวนี้หมายถึงงานที่สะท้อนอัตลักษณ์ของประเทศ ซึ่งมักจะมีหน้าตาคงเดิม แม้โลกจะล้ำสมัยขึ้นเพียงใด หน้าตาสินค้าไม่เปลี่ยนแปลงแม้โลกจะเปลี่ยนไป และมีเสน่ห์ทุกกาลเวลา ตัวอย่างที่เห็นชัดคือผ้าพาชมินา (Pashmina) ของอินเดีย ตุ๊กตามาโตรชก้า (Matryoshka) ของรัสเซียที่เป็นตุ๊กตาไม้ใส่ลงซ้อน ๆ กันได้หลายตัว เพชรสวารอฟสกี (Swarovski) ของออสเตรีย บूमเมอแรง (Boomerang) ของออสเตรเลีย เป็นต้นของที่ระลึกในกลุ่มนี้เป็นงานออกแบบที่ให้คุณค่าทางใจซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของงานหัตถกรรม หรือหัตถกรรมอุตสาหกรรมท้องถิ่น

อันดับที่ 7 : Posters, Photos, Postcards, Picture frames, Pencils and Pens

แม้เราจะอยู่โซเซียลมีเดียเต็มรูปแบบ แต่คุณค่าจากงานโปสเตอร์ โปสการ์ด หรือสิ่งพิมพ์บนกระดาษ ก็ยังเป็นของที่ระลึกที่มีผู้นิยม เพราะไม่ใช่นักท่องเที่ยวทุกคนที่จะมีภาพถ่ายที่งดงามของธรรมชาติที่ลงตัวด้วยแสง สี และองค์ประกอบอื่น ๆ หรือมีโอกาสถ่ายภาพงานศิลปะ แหล่งโบราณสถาน

โบราณวัตถุ ได้ครบถ้วนด้วยตนเอง ภาพโปสการ์ด โปสเตอร์ กรอบรูป ดินสอ ปากกา หรืองาน ออกแบบสินค้ากลุ่ม “ตัว P” กลุ่มนี้ จึงยังคงติดอันดับ เป็นของที่ระลึกที่ชวนให้คิดถึงช่วงเวลาอันน่าประทับใจ

อันดับที่ 6 : Local dry food items

อาหารแปรรูปไม่ใช่กลุ่มสินค้าของที่ระลึกที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อ แต่ทุกอย่างก็มีช้อยกเว้น ใน สวิตเซอร์แลนด์ ช็อกโกแลตและเนยแข็งที่เรียกว่า สวิสชีส (Swiss cheese) เป็นของที่ระลึกหรือของฝากที่นักท่องเที่ยวมักไม่พลาด บรรจุกินที่ได้รับการออกแบบอย่างสวยงาม บอกที่มาของแหล่งผลิต มาตรฐานการแปรรูปอาหารได้รับความน่าเชื่อถือนอกเหนือจากรสชาติที่ยอมรับกันในระดับสากลของ ที่ระลึกในกลุ่มนี้ยังรวมถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่บรรจุในกระป๋องหรือขวดแก้วที่ออกแบบสวยงาม จนอดใจไม่ได้ต้องซื้อเป็นที่ระลึกติดมือกลับบ้าน

อันดับที่ 5 : Artifacts and Household Items

งานศิลปะและของตกแต่งบ้าน ต่างจากงานหัตถกรรมในอันดับที่ 8 ซึ่งไม่เปลี่ยนแปลง แต่งานศิลปะที่เป็นสินค้าที่ระลึกในกลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงตามแนวโน้มของการใช้ชีวิต มักนำทิวทัศน์ธรรมชาติมาใช้ในการออกแบบ ในอังกฤษมีการนำแนวคิดใช้โลโก้ควีนในยุควิทยาศาสตร์มาออกแบบเป็นงานตกแต่งบ้าน โดยใช้วัสดุที่มีความเบา ขนาดกระทัดรัด เพื่อให้เหมาะต่อการเดินทาง สินค้าที่ระลึกในกลุ่มนี้จึงมีราคาแพง และมักจะผลิตเพื่อตอบใจนักท่องเที่ยวที่นั่น ๆ อาศัยว่าผู้ที่มาเยือนเกิดความประทับใจในสถานที่ท่องเที่ยวที่นั่นเสียก่อน จึงเต็มใจซื้อของที่ระลึกเพื่อเก็บความทรงจำนั้นกลับไปด้วย

อันดับที่ 4 : Jewelry

เครื่องประดับเป็นของที่ระลึกที่นักท่องเที่ยวสตรีนิยม ต้มหูนำลิวมาเป็นอันดับแรกเพราะเป็นเครื่องประดับชิ้นเล็ก ราคาไม่แพง ตามด้วยสร้อยคอ งานออกแบบเครื่องประดับที่สะท้อนความเป็นพื้นถิ่นย่อมมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจซื้อ

อันดับที่ 3 : Bags

กระเป๋าผ้าเป็นกลุ่มของที่ระลึกที่คล้ายๆ เสื้อยืด คือผลิตได้เองในท้องถิ่น และผลิตได้หลากหลายเทคนิค สารพัดรูปทรง และวัสดุ ตามความชำนาญ แชนหน้าเสื้อยืดเพราะความสะดวกในการใช้งาน ไม่ต้องกังวลเรื่องขนาดของผู้สวมใส่

อันดับที่ 2 : Hats and Scarves

หมวก ผ้าพันคอ ผ้าพันตัว เป็นสินค้าที่ระลึกในกลุ่มซึ่งอยู่อันดับที่ 2 และเป็นกลุ่มสินค้าที่ตัดสินใจซื้อได้ไม่ยาก ซื้อแล้วใช้ได้เลย มีคนมากมายที่สะสมหมวกจากสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ได้ไปเยือนมา งานออกแบบหมวกเน้นรูปทรงและลวดลายที่ระบุถึงแหล่งท่องเที่ยวชัดเจน ส่วนผ้าพันคอหรือผ้าพันตัว เน้นเนื้อผ้าที่สบายตัว ลวดลาย สีสันทักาลังพอดี สามารถใช้ซ้ำได้ ในเมืองหนาวของฝาก

ของที่ระลึกที่เป็นผ้าพันคอจึงเป็นที่นิยมหรือผ้าพันตัวเมื่อเที่ยวชายทะเล สินค้าในกลุ่มนี้ยังรวมถึงงาน
ผ้าแปรรูปต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงแหล่งท่องเที่ยว มีประโยชน์ใช้สอยชัดเจน น้ำหนักเบา และราคาไม่แพง

อันดับที่ 1 : Magnets

ใครจะคิดว่าแม่เหล็กติดตู้เย็นจะกลายเป็นกลุ่มของที่ระลึกอันดับหนึ่ง แต่พินิจให้ดีก็มีเหตุผล
จุดเด่นของสินค้าของที่ระลึกในกลุ่มนี้คือขนาดความเล็กกระทัดรัดทำให้ซื้อได้หลายชิ้น ราคาที่ไม่แพง
ก็ช่วยให้ซื้อฝากใครต่อใครได้หลายคน (รวมทั้งตัวเองด้วย) และมักจะมีแบบให้เลือกมากมาย ฝาตู้เย็น
ที่วางเปล่ากับฝาตู้เย็นที่พราวด้วยแม่เหล็กแห่งความทรงจำจากสถานที่ต่าง ๆ ย่อมให้ความหมายที่
ต่างกัน ของที่ระลึกชิ้นเล็ก ๆ นี้เอง จึงนำลิ่วครองอันดับหนึ่ง

ภาพที่ 22 กลุ่มกระจุด ณ ตลาดน้ำคลองแดน

ภาพที่ 23 ผลิตภัณฑ์กระจูดสานในรูปแบบต่าง

สิงห์ อินทรชูโต (2552) กล่าวว่า "การออกแบบอย่างยั่งยืน" มีองค์ประกอบหลายมิติ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การสร้างสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้งสามนั้นเป็นเรื่องยาก เพราะไม่เพียงต้องสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับทุกฝ่าย แต่แนวทางการออกแบบอย่างยั่งยืนนั้นมียู่มากมาย จนนับไม่ถ้วนในความพยายามที่จะบรรลุถึงการออกแบบที่ยั่งยืน นักออกแบบทั่วโลกได้เลือกใช้วัสดุธรรมชาติ ปลอดภัย และวัสดุเหลือใช้หรือรีไซเคิล บางคนก็เน้นที่การใช้ทรัพยากรที่สร้างขึ้นใหม่ได้ และเลือกซื้อกับผู้ผลิตที่มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม บ้างก็พัฒนากลยุทธ์ใหม่มา เช่น การประเมินวัฏจักรชีวิต ซึ่งใช้วัดผลกระทบที่ผลิตภัณฑ์มีต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งยังมีการนำระบบการผลิตแบบลีน (Lean Manufacturing) มาใช้เพื่อลดความสูญเปล่าในโรงงานหลายแห่ง

สินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนของตลาดคลองแดน มีความหลากหลายที่สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สะท้อนวัฒนธรรมด้วยภาษา อาหาร แม้กระทั่งการประกอบอาชีพ ยังสามารถสร้างความเป็นตัวตนให้เกิดขึ้นเพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษจึงเป็น สีสันของความตัวตนของชุมชนได้เป็นอย่างดี

2.3.1 วัสดุกับแรงบัลดาลใจจากเอกลักษณ์ชุมชน

วัสดุธรรมชาติกระจูด

สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2021) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระจูดว่า เป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Lepironia articulata* Domin จัดอยู่ในวงศ์ Cyperaceae สามารถเจริญเติบโตได้ง่าย และแพร่พันธุ์ได้รวดเร็ว ชอบขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่ในแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ หรือบริเวณที่มีน้ำขังตลอดทั้งปี มักกระจายพันธุ์อยู่ในทวีปเอเชียบริเวณคาบสมุทรอินโดจีน เช่น ประเทศเวียดนาม กัมพูชา ไทย ลาว มาเลเซีย อินโดนีเซีย เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ เป็นต้น สำหรับประเทศไทยพบมากทางภาคใต้และภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี พัทลุง นราธิวาส นครศรีธรรมราช และระยอง แต่เดิมไม่มีการปลูกกระจูด เพราะส่วนมากจะนำกระจูดจากแหล่งธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ โดยในบางพื้นที่ประสบปัญหาด้านการขนส่งและระยะทาง ต่อมาบางหมู่บ้านได้ริเริ่มนำต้นกระจูดมาปลูกในพื้นที่ใกล้หมู่บ้านของตน เรียกว่า การทำนากระจูด (กรมส่งเสริมการเกษตร, มปป.) ต้นกระจูดมี 2 ชนิด คือ ต้นกระจูดใหญ่ และต้นกระจูดหนู ซึ่งเกษตรกรนิยมนำต้นกระจูดใหญ่มาใช้ประโยชน์มากกว่าต้นกระจูดหนู เนื่องจากมีขนาดลำต้นกลมโต และมีความเหนียว (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม, 2548) กระจูดสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคใต้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นเวลาหลายสิบปี คือ การจักสานกระจูดเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น เสื่อ ใบเรือ เชือกผูกมัด กระจูดอบบรรจุอาหาร ลินค้ำ เป็นต้น โดยรูปแบบของผลิตภัณฑ์ในแต่ละจังหวัดจะมีลักษณะเด่นแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับชนิดของวัตถุดิบ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ค่านิยม และวัตถุประสงค์การใช้สอย หัตถกรรมจักสานจากกระจูดจึงมีคุณค่าทางวัฒนธรรม และเป็นอาชีพที่สำคัญของคนในภาคใต้ ปัจจุบันหัตถกรรมจักสานจากกระจูดได้รับการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีคุณภาพดี สวยงาม ทันสมัย ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ และสามารถช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เช่น เสื่อ กระจูดเป่า กระจูดเดินทาง ตะกร้า หมวก กระจูดเข้า กระจูดบุง เป็นต้น อีกทั้ง ยังถูกยกระดับเป็นสินค้า OTOP ที่สำคัญของชุมชน โดยมีการผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้ามากขึ้น ทำให้สามารถสร้างรายได้ให้ครอบครัว ชุมชน และประเทศเพิ่มขึ้นด้วย

2.3.2 ประวัติของกระจูด

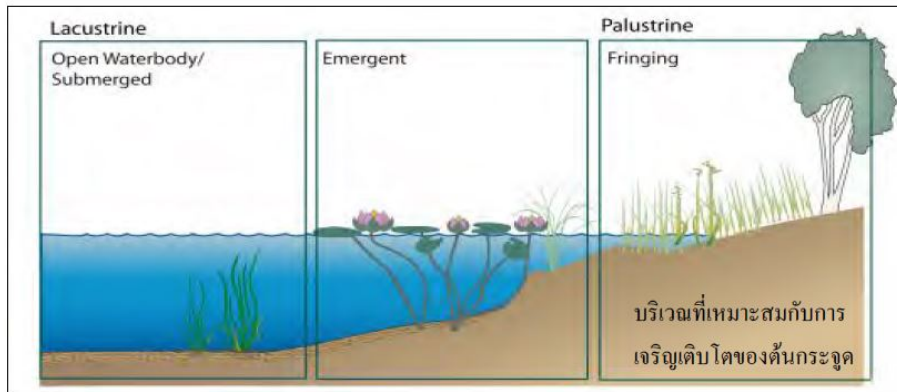
สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2021) กระจูดเป็นพืชจำพวกกก (Sedge) ชนิดหนึ่ง จัดอยู่ในสกุล *Lepironia* และวงศ์ Cyperaceae แต่ละประเทศมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน คือ ประเทศออสเตรเลีย เรียกว่า Grey sedge และ Blue sedge ประเทศมาเลเซีย เรียกว่า Tube sedge มักชอบขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่ในแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ

ตามแนวชายฝั่ง บึงน้ำในแผ่นดิน และป่าบึง ทั่วโลกพบพืชที่จัดอยู่ในสกุลนี้ 5 ชนิด (Species) กระจายพันธุ์อยู่ในทวีปเอเชียบริเวณคาบสมุทรอินโดจีน เช่น เวียดนาม กัมพูชา ไทย ลาว มาเลเซีย อินโดนีเซีย เกาะบอร์เนียว เกาะสุมาตรา อินเดีย ศรีลังกา ญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ไต้หวัน ชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของทวีปออสเตรเลีย ไมโครนีเซีย หมู่เกาะฟิลิปปินส์ เกาะมาดากัสการ์ และเกาะนิวกินี ในประเทศไทยพบเพียงชนิดเดียว คือ articulata หรือ กระจูด โดยมีการกระจายพันธุ์ในพื้นที่ภาคใต้ และภาคตะวันออก บริเวณที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ หนองบึงน้ำจืด ตามแนวบริเวณชายฝั่งทะเลที่มีสภาพป่าชายหาดเป็นแนวขวางกั้นระหว่างแหล่งน้ำจืดและทะเล ระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่กระจูดขึ้นจะมีสภาพน้ำท่วมขังตลอดปี ในภาคตะวันออกพบกระจูดมากในพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในเขตพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ส่วนในภาคใต้พบทุกจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับชายฝั่งทะเล และมีสภาพเป็นหนองบึงน้ำจืด ในเขตพื้นที่ป่าชายหาดและป่าพรุ มักขึ้นปะปนเป็นพืชพื้นล่างให้กับหญ้าไม้เสม็ดขาว ซึ่งพบกระจูดมากที่สุด ในจังหวัดนครศรีธรรมราช รองลงมา คือ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี พัทลุง นราธิวาส และพังงา จังหวัดที่พบกระจูดน้อย ได้แก่ จังหวัดสงขลา ปัตตานี สตูล และภูเก็ต ส่วนจังหวัดที่ไม่พบกระจูดเลย ได้แก่ จังหวัดยะลา กระบี่ ตรัง และระนอง (เปรมฤดี, 2556)

ต้นกระจูดที่พบมีทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเกิดการปลูก สามารถแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ ต้นกระจูดใหญ่ และต้นกระจูดหนู ต้นกระจูดใหญ่นำไปใช้ประโยชน์ได้มาก ส่วนต้นกระจูดหนูมีลำต้นเล็กและสั้น มีความเหนียวน้อยกว่าต้นกระจูดใหญ่ การปลูกต้นกระจูดต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 3 ปี ต้นถึงจะโตได้ขนาด สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ คือ ลำต้นยาวไม่ต่ำกว่า 1 เมตร เมื่อถอนไปแล้วหน่อก็จะแตกต้นใหม่ขึ้นมาแทนที่หมุนเวียนกันไป ซึ่งทางภาคใต้นิยมปลูกไว้สำหรับใช้สานเสื่อภายในครอบครัว และจำหน่ายเพิ่มรายได้นอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลัก (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม, 2548)

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกระจูด (กรมป่าไม้ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ 11 (สุราษฎร์ธานี) ส่วนจัดการป่าชุมชน, 2553) กระจูดเป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่งที่มีอายุหลายปี สามารถเจริญเติบโตได้ง่าย และแพร่พันธุ์ได้รวดเร็ว ชอบขึ้นในบริเวณน้ำขังตามริมทะเลสาบที่เป็นดินโคลน (ภาพที่ 1) และมีความเป็นกรดสูง ซึ่งเรียกว่า “พรุ” พบมากทางภาคใต้และภาคตะวันออกของประเทศไทย (กรมส่งเสริมการเกษตร, มปป.) กระจูดมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Lepironia articulata* Domin (Chote, 1978) จัดอยู่ในวงศ์ Cyperaceae มีชื่อท้องถิ่นว่า กกกระจูด (ภาคกลาง) กก (ระยอง) จูดหรือกระจูด (ภาคใต้) กรือจู้ (นราธิวาส) และวิจู้ (มลายู)

ภาพที่ 24 แสดงลักษณะนิเวศวิทยาของแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของต้นกระจูด (กรมป่าไม้ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 11 (สุราษฎร์ธานี) ส่วนจัดการป่าชุมชน, 2553)

กระจูดมีลักษณะทางพฤกษศาสตร์ที่สำคัญ ดังนี้

(1) ลำต้น (Culm) ลักษณะลำต้นคล้ายทรงกระบอก กลม ผิวเรียบ ด้านในกลวง มีผนังกั้นคั่นตามขวาง สีเขียวอ่อน มีขนาดตั้งแต่เท่ากำปั้นไม้ขีดไฟจนถึงแทงดินสอดำ สูงประมาณ 1-2 เมตร ลำต้นแข็งเป็นกลุ่มแน่นตามแนวของเหง้า มีขนาด 10-20 x 0.2-0.7 เซนติเมตร เหง้ามีเกล็ดสีน้ำตาลอมเทาที่ด้านปลายเล็กน้อย (ภาพที่ 2A)

(2) ใบ (Leave) ใบของกระจูดลรูปไป แต่มีกาบใบแผ่ออกมา กาบบนสุดยาวประมาณ 12-26 เซนติเมตร ปลายตัดเฉียง (Obliquely truncate) ส่วนใบประดับมีลักษณะเป็นรูปปลี้มแคบคล้ายทรงกระบอก ปลายแหลม มีความยาวประมาณ 2.2-6 เซนติเมตร

A

B

ภาพที่ 25 ลักษณะลำต้น (A) และใบของกระจูด (B)

(<http://www.dnp.go.th/botany/detail.aspx?words=กระจูด&typeword=group>)

(3) ดอก (Flower) เป็นช่อดอก ประกอบด้วยช่อเชิงลด (Spike) จำนวน 1 ช่อ มีลักษณะเป็นรูปทรงรี หรือรูปขอบขนานคล้ายทรงกระบอก มีขนาด 10-35 x 3-7 มิลลิเมตร สีเขียวถึงสีน้ำตาล กากาแฟ หรือสีน้ำตาลออกม่วง กาบประดับ (Spicoid bracts) มีลักษณะเป็นรูปไข่ หรือรูปทรงกลมแกมไข่ มีขนาด 3.2-6.7 x 3-6.2 มิลลิเมตร ปลายมนและมักโค้งลงเล็กน้อย เมื่อแก่เต็มที่จะร่วงง่าย กลุ่มดอกย่อย (Spicoids) พอๆ กับกาบประดับ ส่วนกลีบประดับ (Floral bracts) มีได้ถึง 15 กลีบ น้อยที่สุดมี 2 กลีบ มีลักษณะเป็นรูปหอก แกมแถบ มีความยาว 4-6 มิลลิเมตร สันของกลีบเป็นขนครุย (ภาพที่ 3)

(4) ผล (Fruit) มีลักษณะเป็นรูปไข่ ผลนูน 2 ด้าน มีขนาด 3-4 x 2-2.8 มิลลิเมตร (ไม่นับที่ยาว 0.5 มิลลิเมตร) ผลแข็งมีสีน้ำตาล ผิวเรียบตั้ง เป็นแนวเส้นตามยาวไม่ขีด มักมีหนามละเอียดที่ส่วนปลาย ของผล

ภาพที่ 26 ลักษณะดอกกระจูด

(<http://www.dnp.go.th/botany/detail.aspx?words=กระจูด&typeword=group>)

3. การขยายพันธุ์ของกระจูด

กระจูดมีเหง้าใต้ดิน สามารถขยายพันธุ์ได้โดยการแยกกอ หรือแยกหน่อ เมื่อถอนกระจูดต้นเก่าไปแล้วที่เหลือจะแตกหน่อ และเจริญเติบโตเป็นลำต้นใหม่ภายในระยะเวลาประมาณ 3 ปี ลำต้นจะโตเต็มที่ มีความยาวไม่ต่ำกว่า 1 เมตร ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

4. การปลูกกระจูด

พื้นที่ที่จะปลูกกระจูดต้องมีน้ำขังตลอดปี หรือแห้งสัก 2-3 เดือน การปลูกหรือการทำนากระจูดมีวิธีการคล้ายกับการทำนาข้าว (นาดำ) คือ ก่อนปลูกจะต้องตากแต่งพื้นที่ให้เรียบ แต่ไม่ต้องยกคันนา เพียงทำเขตให้มองเห็นเป็นสัดส่วนก็พอ โดยวิธีการปลูกกระจูดมี 2 วิธี (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม, 2548) คือ

(1) การเตรียมพื้นที่สำหรับปลูกกระจูด ควรมีน้ำขังสูงประมาณ 70-80 เซนติเมตร และควรทำลายวัชพืชอื่น ๆ ออกให้หมด จากนั้นถอนต้นกระจูดที่มีอยู่เป็นกอๆ มีटरรวมกันประมาณ 4-5 ต้น แล้วปักดำ ฝังลึกลงไปดิน ลึกประมาณ 10 เซนติเมตร เพื่อไม่ให้ต้นกระจูดหลุดลอยขึ้นมาเหนือน้ำ

ระยะห่างระหว่างกอประมาณ 18 นิ้ว บางครั้งอาจมีการใส่ปุ๋ยเพื่อให้กระจุดสามารถเจริญงอกงามได้เร็วขึ้น ซึ่งใช้ปุ๋ยประมาณไร่ละ 5-10 กระสอบ (กระสอบหนึ่งหนักประมาณ 50 กิโลกรัม) อายุของต้นตั้งแต่เริ่มปลูกจนกระทั่งใช้งานได้ประมาณ 2-3 ปี เมื่อถอนต้นกระจุดออกไปแล้วก็จะแตกขึ้นใหม่ และยิ่งระยะเวลาานเข้าต้นกระจุดก็จะแน่นและขนาดต้นจะเล็กลงตามลำดับ

(2) เมื่อเตรียมพื้นที่ปลูกไว้เรียบร้อยแล้ว ให้ถอนต้นกระจุดเป็นกำ ๆ รวมกันประมาณ 1 กำมือ จากนั้นใช้ไม้ปักลงในดินที่เตรียมไว้ เป็นระยะห่างกันประมาณ 0.5 เมตร นำมัดกระจุดดังกล่าวไปผูกติดกับไม้ที่ปักไว้อย่างหลวม ๆ พอให้ต้นกระจุดขยับขึ้นตามน้ำขึ้น และเลื่อนลงตามน้ำลงได้ ขึ้นอยู่กับความมากน้อยของน้ำ วิธีนี้จะทำให้ต้นกระจุดสามารถแตกแขนงอย่างรวดเร็ว และสามารถถอนใช้งานได้ในเวลา 1 ปี แต่มีข้อเสียคือ กอกระจุดจะหยั่งรากลงดินตื้นๆ เมื่อถอนต้นมาใช้มักจะติดขึ้นมาทั้งกอแทนที่จะขึ้นมาเป็นต้นๆ ดังนั้นเวลาถอนต้นกระจุดจึงต้องระมัดระวังโดยใช้เท้าเหยียบโคนต้นไว้ และถอนได้ครั้งละไม่กี่ต้น ทำให้เสียเวลาในการถอนต้นมาใช้งาน

ภาพที่ 27 การปลูกหรือการทำนากระจุด

(<http://www.manager.co.th/South/ViewNews.aspx?NewsID=9530000082770>)

2.3.3 แหล่งผลิตกระจุดที่สำคัญในประเทศไทย

สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2021) ต้นกระจุดมีแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย แถบกลุ่มทะเลสาบสงขลา คือ บริเวณทะเลน้อย บริเวณพรุควนเคร็งในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช และริมฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย คือ บริเวณจังหวัดสุราษฎร์ธานี สงขลา และนราธิวาส แหล่งกระจุดในเขตพื้นที่ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติและที่นำมาปลูกทำเป็นนากระจุด รวมพื้นที่ทั้งหมดไม่น้อยกว่า 10,000 ไร่ (เรวัต และเจษฎา, 2548) โดยแหล่งผลิตกระจุดที่สำคัญในภาคใต้ คือ

(1) บ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เป็นแหล่งที่มีกระจูดขึ้นเองตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก พบว่าคนในชุมชนบ้านทอนสานเสื่อกันน้อยมาก เพราะส่วนใหญ่นิยมถอนต้นกระจูดไปขายยังที่อื่น

(2) บ้านทะเลน้อย ตำบลพนาสิงห์ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง เป็นแหล่งที่มีลักษณะที่ลุ่มรอบ ๆ ริมทะเลสาบสงขลา พบว่า มีการปลูกต้นกระจูดเป็นจำนวนมาก คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ มีการสานเสื่อกันมาก และทำตลอดทั้งปี

(3) บ้านควนยาว บ้านควนใน ตำบลเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะพื้นที่เป็นที่ลุ่ม ทำให้มีกระจูดขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งที่ปลูกขึ้นและขึ้นเองโดยธรรมชาติ คนในชุมชนนิยมสานเสื่อกันเกือบทุกครัวเรือน และทำกันตลอดทั้งปี ทั้งนี้ ยังมีการประดิษฐ์ของใช้อื่น ๆ เช่น ที่ใส่ของจดหมาย กระเป๋าถือ เสื่อสำหรับปูโต๊ะ เป็นต้น นอกจากนี้อำเภอชะอวดแล้วยังพบแหล่งผลิตกระจูดที่อำเภอหัวไทร อำเภอเชียรใหญ่ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชอีกด้วย

(4) ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี นับเป็นแหล่งกระจูดที่สำคัญในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ภาพที่ 5B) แต่คนในชุมชนสานเสื่อกันน้อย มักทำกันหลังฤดูเก็บเกี่ยว ส่วนใหญ่จะถอนต้นกระจูดนำไปขายที่อื่นหรือมีผู้มารับซื้อถึงที่ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม, 2548)

2.3.4 การใช้ประโยชน์จากกระจูด

กระจูดสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย เช่น ในประเทศออสเตรเลียใช้แห้งเป็นอาหาร ปลูกเป็นไม้ประดับ ปลูกในพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อป้องกันการกัดเซาะ ดูดซึมธาตุอาหารพืชและเป็นพืชกรองน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ ในสาธารณรัฐประชาชนจีนใช้ลำต้นจักสานเสื่อและตะกร้า ส่วนในประเทศไทยมีการใช้ประโยชน์จากกระจูดตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งใช้จักสานเป็นเครื่องใช้ภายในครัวเรือนเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นเวลาหลายสิบปี โดยเฉพาะหัตถกรรมกระจูดในภาคใต้ (เปรมฤดี, 2556)

ผู้ประกอบการนิยมนำต้นกระจูดมาตากแห้งเพื่อใช้ทอเสื่อ และผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น กระเป๋า เครื่องใช้หลากหลายชนิด เมื่อถอนต้นกระจูดไปใช้แล้วจะแตกต้นใหม่ขึ้นมาแทนที่หมุนเวียนกันไป ทำให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดทั้งปี (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม, 2548) โดยก่อนนำกระจูดไปสานเสื่อหรือผลิตเป็นผลิตภัณฑ์จะต้องนำไปผึ่งแดดให้แห้งสนิท แล้วทุบให้แบนด้วยสากตำข้าวหรือบดด้วยล้อขนาดใหญ่ หากต้องการให้มีสีสันสามารถนำไปย้อมสีก่อนนำมาสาน ปัจจุบันผลิตภัณฑ์จักสานจากกระจูดมีหลายรูปแบบ โดยทั่วไปมักนำลำต้นกระจูดมาสานเสื่อปูรองนั่ง ที่เรียกกันว่า เสื่อกระจูด หรือสาดกระจูด

หัตถกรรมจักสานจากกระจูดนับเป็นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สำคัญประเภทหนึ่งของภาคใต้ โดยได้รับการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น ตะกร้า เสื่อ กระเช้า แจกัน กระบุง รองเท้า หมวก เป็นต้น เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และช่วยเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น จนกลายเป็นสินค้า OTOP ที่สำคัญที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย

ขั้นตอนการผลิตหัตถกรรมจักสานจากกระจูด

หัตถกรรมจักสานจากกระจูดประกอบด้วยขั้นตอนการผลิต 4 ขั้นตอน (กรมป่าไม้ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ 11 (สุราษฎร์ธานี) ส่วนจัดการป่าชุมชน, 2553) คือ

1. การเตรียมวัตถุดิบ เป็นการเตรียมต้นกระจูด โดยมีวิธีการเตรียมดังนี้

(1) การเก็บต้นกระจูด เลือกต้นกระจูดที่ไม่แก่จัด และไม่อ่อนเกินไป ลำต้นยาว เพราะลำต้นยาวสามารถนำไปจักสานได้ปริมาณมากกว่าลำต้นสั้น เมื่อเลือกต้นกระจูดได้ตามต้องการแล้ว ถอนกระจูดโดยใช้มือทั้งสองข้างโอบกระจูดเข้าหาตัวผู้ถอนแล้วดึงขึ้นเรื่อยๆ ห้ามกระตุก เนื่องจากจะทำให้ลำต้นขาดและแตกง่าย ซึ่งถอนต้นกระจูดจากกอครั้งละ 2-3 ต้น เลือกขนาดเท่าๆ กันมากองรวมกัน จากนั้นนำกระจูดที่ถอนได้มัดเป็นกำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20-30 เซนติเมตร

ภาพที่ 28 การเก็บและการคัดเลือกต้นกระจูด

(file:///C:/Users/SI4-22/Downloads/Hudagumjaksangrajood_CS11.pdf)

(2) การคลุกโคลนต้นกระจูด เมื่อมัดต้นกระจูดตามขนาดเป็นกำแล้วให้นำไปคลุกกับน้ำโคลนขาวที่เตรียมไว้ เพื่อให้กระจูดมีสีขาวนวล เพิ่มความเหนียวให้กับเส้นใย และทำให้เส้นใยไม่แห้งกรอบ หรือบิดจนใช้การไม่ได้ ซึ่งน้ำโคลนขาวได้มาจากการนำน้ำมาผสมกับดินเหนียวขาว การผสมต้องไม่เหลวหรือข้นจนเกินไป ทดสอบโดยใช้มือจุ่มลงไปให้น้ำโคลนพอกาะนิ้วมือ

(3) การนำไปตากแดด นำกระจูดที่คลุกน้ำโคลนขาวแล้วไปตากบนพื้นที่ราบเรียบ โดยวางกระจายเรียงเส้น เพื่อให้กระจูดแห้งทั่วทั้งลำต้น ซึ่งใช้ระยะเวลาในการตากประมาณ 2-3 แดด วิธีการสังเกตว่ากระจูดแห้งหรือไม่ คือ ดูจากกาบที่ห่อตรงโคนต้น ถ้ากาบแยกออกจากต้นกระจูดแสดงว่าต้นกระจูดแห้งดีแล้ว จากนั้นดึงกาบที่โคนออกให้หมด

A

B

ภาพที่ 29 การคลุกโคลน (A) และการนำต้นกระจูดไปตากแดด (B)
(ที่มา : file:///C:/Users/SI4-22/Downloads/Hudagumjaksangrajood_CS11.pdf)

(4) การคัดต้นกระจูด โดยแยกต้นที่มีขนาดเล็ก และต้นที่มีขนาดใหญ่ออกจากกันเป็นมัดๆ

(5) การรีดกระจูด นำต้นกระจูดที่ตากแห้งแล้วมัดเป็นกำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15-20 เซนติเมตร มาวางบนพื้นราบ จากนั้นนำลูกกลิ้งที่แบนกระจูดเรียงตามความต้องการ ซึ่งการรีดกระจูดมีอยู่ 2 วิธี คือ การใช้เครื่องจักรรีด และการใช้ลูกกลิ้งรีด (ภาพที่ 9) โดยลูกกลิ้งทำจากวัสดุทรงกลมที่มีน้ำหนักพอเหมาะ เช่น ท่อซีเมนต์ ท่อเหล็กกลม ข้อแตกต่างระหว่างเครื่องจักรรีดกับลูกกลิ้ง คือ การใช้ลูกกลิ้งรีดต้นกระจูดจะนุ่มเหมือนตำด้วยสาก จักसानง่าย ส่วนการใช้เครื่องจักรรีดต้นกระจูดจะแบนเรียบเหมือนกัน แต่ไม่นุ่ม ทำให้จักसानยาก

A

B

ภาพที่ 30 การรีดกระจูดด้วยเครื่องจักร (A) และการรีดกระจูดด้วยลูกกลิ้ง (B)
(ที่มา : file:///C:/Users/SI4-22/Downloads/Hudagumjaksangrajood_CS11.pdf)

(6) การย้อมสีกระดาษ นำกระดาษที่รีดแล้วมาย้อมสีเพื่อให้ได้สีตามต้องการ โดยแบ่งกระดาษออกเป็นมัด มัดละ 20-25 เส้น แล้วนำสายยางมัดที่ปลายกระดาษเพื่อไม่ให้เส้นกระดาษ นำกระดาษจุ่มในน้ำให้ชุ่ม จากนั้นเอาไปต้มในถังน้ำสีที่ต้มเดือดบนเตาไฟนาน 15-20 นาที เมื่อครบเวลาให้นำกระดาษขึ้นมาล้างสีส่วนเกินออกด้วยน้ำสะอาด แล้วจึงนำไปตากที่ราวเพื่อผึ่งลมให้แห้ง และนำเส้นกระดาษที่แห้งมามัดรวมกันแล้วรีดอีกครั้ง เพื่อให้เส้นใยนิ่มและเรียบ สีที่นิยมย้อมกันทั่วไป ได้แก่ สีม่วง สีแดง และสีเขียว (เรวัต และเจษฎา, 2548)

ภาพที่ 31 การย้อมสีกระดาษ

(ที่มา : file:///C:/Users/SI4-22/Downloads/Hudagumjaksangrajood_CS11.pdf)

2. การจักสานกระดาษ มีขั้นตอนดังนี้

- (1) นำกระดาษที่ย้อมสีและรีดแล้วมาวางเรียงให้ปลายกับโคนต้นวางสลับกัน เนื่องจากหากไม่สลับจะทำให้ผลิตภัณฑ์เสียรูปทรงได้
- (2) ผู้จักสานต้องวางเรียงกระดาษสีพื้น และสีอื่น ๆ ตามที่คิดไว้ ลวดลายที่ใช้ในการจักสานจะ บ่งบอกถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งลวดลายพื้นฐานโดยทั่วไป เช่น ลายสอง ลายสาม ลายสี่ เป็นต้น แต่ลายที่นิยมมากที่สุดคือ ลายสอง
- (3) สานกระดาษเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ จักสานเสื่อ ที่รองจาน เริ่มต้นสานจากปลายด้านใดด้านหนึ่งไปจนสุดปลายอีกด้านหนึ่ง ส่วนจักสานกระบุง กระเป๋า เริ่มต้นสานจากกึ่งกลางของชิ้นงาน เพื่อไม่ให้ผลิตภัณฑ์เสียรูปทรง

ภาพที่ 32 การจักสานกระจูดเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ

(ที่มา : file:///C:/Users/SI4-22/Downloads/Hudagumjaksangrajoood_CS11.pdf)

3. การตกแต่งผลิตภัณฑ์ หลังจากจักสานกระจูดเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ แล้วให้นำผลิตภัณฑ์มาตกแต่งก่อนนำไปใช้งาน เช่น เสื่อ นำมาเก็บริมและตัดหมวด กระจูป่าที่ไม่สามารถนำไปใช้งานได้ เรียกว่า กระจูป่าตัวดิบ นำมาประกอบด้วยโครงพลาสติก ใช้กระดาษชนิดหนาทำด้วยกาวลาเท็กซ์บุทีพื้นด้านใน จากนั้นลงน้ำยาเคลือบเงาเพื่อเพิ่มความคงทนและความสวยงามของผลิตภัณฑ์ โดยอุปกรณ์ที่ใช้เพิ่มความคงทนและความสวยงามให้กับผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กระจูด กระจูดบาง-หนา กาวลาเท็กซ์ กาวเหลือง น้ำยาเคลือบเงา ด้าย ผ้า ไซบ ห่วง สายหนัง กระจูด และโครงพลาสติก (ภาพที่ 12)

4. การเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์จักสานจากกระจูดควรเก็บไว้ในที่แห้ง และหมั่นนำออกมาผึ่งแดดเป็นระยะ ๆ

2.3.5 มาตรฐานหัตถกรรมจักสานจากกระจูด

(สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2559)

ผลิตภัณฑ์จากกระจูด หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำกระจูดมาทอ ถักสาน หรือประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป อาจแต่งสีหรือย้อมสี เคลือบด้วยสารเคลือบผิว ประกอบหรือตกแต่งด้วยวัสดุอื่นเพื่อเพิ่มความแข็งแรงหรือความสวยงาม เช่น โลหะ ไม้ ไม้ไผ่ หวาย พลาสติก กระดาษแข็ง เชือก ผ้า เอ็น ดิ้น ลูกปัด ทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เสื่อ กระจูป่า ตะกร้า โดยมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์จากกระจูด มาตรฐานเลขที่ มผช. 53-2559 ได้กำหนดคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์จากกระจูดที่ต้องการไว้ดังนี้

(1) ลักษณะทั่วไป ต้องประณีต สวยงาม มีรูปแบบรูปทรงที่เหมาะสมกับการใช้งาน ไม่มีขอบคมและปลายแหลม ยกเว้นกรณีที่เป็นลักษณะเฉพาะของชิ้นงาน ไม่มีรอยแตก ขาด บิด งอ รา หรือตำหนิที่เกิดจากการทำลายของแมลงปรากฏในชิ้นงานให้เห็นเด่นชัด ยกเว้นรอยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเป็นลักษณะเฉพาะของชิ้นงาน ซึ่งไม่มีผลเสียต่อการใช้งาน

(2) การประกอบ (ถ้ามี) ต้องเรียบร้อย ประณีต สวยงาม ทัดแน่น เหมาะสมกับชิ้นงาน ไม่มีกลิ่นของสารเคมีและรอยเปื้อนของสารที่ใช้ยึดติดชิ้นส่วนเข้าด้วยกัน

(3) การเย็บ (ถ้ามี)

- ต้องเรียบร้อย ประณีต ฝีเข็มสม่ำเสมอทั้งนอกและในตัวผลิตภัณฑ์ ริมต้องเรียบ แน่น ไม่ย้วยหรือหลุดลุ่ย

- การบุด้วยแผ่นฟองน้ำ (ถ้ามี) ต้องมีผ้าหุ้มหรือปิดทับและเย็บให้เรียบร้อย แน่น ไม่ย้วยหรือหลุดลุ่ย ฝีเข็มสม่ำเสมอทั้งนอกและในตัวผลิตภัณฑ์

- การเย็บหุ้มริมผ้าหรือก้น (ถ้ามี) ต้องเรียบร้อย ประณีต ฝีเข็มสม่ำเสมอทั้งนอกและในตัวผลิตภัณฑ์

- การติดกระดุมหรือซิป (ถ้ามี) ต้องเรียบร้อย แน่น และไม่ย่น กรณีเป็นโลหะต้องไม่มีสนิมขอบคมและปลายแหลม

- กรณีที่มีการซับใน (ถ้ามี) ต้องเย็บเรียบร้อย แน่น ไม่หลุดลุ่ยง่าย สีผ้าซับในต้องสีเดียวกันหรือใกล้เคียงกับสีของผลิตภัณฑ์ ยกเว้นกรณีที่เป็นลักษณะเฉพาะของชิ้นงาน

(4) ลวดลาย (ถ้ามี) ต้องประณีต เรียบร้อย สม่ำเสมอ การต่อลวดลายต้องตรงตามลักษณะของลวดลาย

(5) สี (ถ้ามี) ต้องมีสีสม่ำเสมอ ทัดแน่น ไม่ต่าง หลุด ลอก หรือเปราะเปื้อน ยกเว้นกรณีที่เป็นลักษณะเฉพาะของชิ้นงาน เมื่อจับหรือสัมผัสแล้วสีต้องไม่ติดมือ

(6) การเก็บริม (ถ้ามี) ต้องประณีต เรียบร้อย สวยงาม สม่ำเสมอลดชิ้นงาน

(7) การประกอบหรือตกแต่งด้วยวัสดุอื่น (ถ้ามี) ต้องประณีต ทัดแน่น สวยงาม กลมกลืน และเหมาะสมกับชิ้นงาน รอยต่อต้องไม่แยกออกจากกัน ไม่มีกลิ่นของสารเคมีและรอยเปื้อนของสารที่ใช้ยึดติดชิ้นส่วนเข้าด้วยกัน ไม่มีขอบคมและปลายแหลม ยกเว้นกรณีที่เป็นลักษณะเฉพาะของชิ้นงาน กรณีใช้วัสดุประกอบหรือตกแต่งเป็นโลหะต้องไม่มีสนิม กรณีใช้วัสดุจากธรรมชาติต้องไม่มีรา หรือตำหนิที่เกิดจากการทำลายของแมลง กรณีใช้พลาสติกต้องไม่มีเสี้ยน หรือครีป

(8) การเคลือบผิว (ถ้ามี) ต้องเรียบ สม่ำเสมอ ไม่เป็นเม็ด เป็นคราบ แตก หลุด หรือลอก และไม่ทำให้ชิ้นงานขาดความสวยงาม

(9) การใช้งาน ต้องสามารถใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน

2.3.6 รูปแบบหัตถกรรมจักสานจากกระจูด

ผลิตภัณฑ์จักสานจากกระจูดเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่คนในท้องถิ่นสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ตามสภาพสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ตลอดจนมีการพัฒนาและคิดค้นผลิตภัณฑ์ จักสานจากกระจูดรูปแบบใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยรูปแบบของผลิตภัณฑ์ จักสานจากกระจูดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทดั้งเดิม เป็นผลิตภัณฑ์ที่นิยมทำกันมาเป็นเวลาช้านาน แบ่งได้เป็น 2 ชนิด

(1) เสื่อกระจูด หรือที่คนภาคใต้เรียกว่า “สาตจูด” ส่วนใหญ่นิยมสานลาย มาตรฐาน คือ ลายขัดลายสอง ลายสาม (ภาพที่ 14) เพราะใช้เวลาในการสานไม่นาน และเป็นที่ยอมรับ ของกลุ่มลูกค้า สำหรับใช้ประดับตกแต่งบ้าน หรือใช้ปูลาดในหลายโอกาส เช่น ตกข้าวหรือสิ่งของอื่น งานประเพณีต่างๆ ในหลากหลายสถานที่ ทั้งห้องนอน ห้องรับแขก และหน้าโรงแรมหรู รวมถึงอาจใช้ ประกอบทำเป็นฝ้ายบ้าน หรือเพดานบ้านได้ ซึ่งชาวบ้านทั่วไปนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากมี ความทนทาน คุ้มค่า และราคาถูก (ภาพที่ 15A) ทั้งนี้ ในเวลาต่อมาได้มีการพัฒนาลวดลายของเสื่อ กระจูดเพิ่มขึ้น โดยพัฒนามาจากลวดลายธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ และรูปสัตว์ต่าง ๆ แบ่ง ออกเป็น 2 ประเภท คือ

- ลวดลายเสื่อกระจูดของชาวไทยมุสลิม มีลักษณะเป็นลวดลาย สวยงามสลับซับซ้อนตัดแปลงมาจากลวดลายไทยในธรรมชาติ เอกลักษณะพิเศษคือ ช่างสานชาวไทย มุสลิมจะไม่สานรูปเหมือนจริง เช่น รูปคน หรือรูปสัตว์ เนื่องจากข้อห้ามตามคตินิยมของศาสนา อิสลาม ลวดลายจึงเป็นสัญลักษณ์ และสามารถพัฒนาลวดลายได้หลายรูปแบบ มีชื่อเรียกต่างกันตาม ภาษาพื้นเมืองท้องถิ่น

- ลวดลายเสื่อกระจูดของชาวพุทธ มีลักษณะลวดลายสวยงาม พัฒนามาจากลายไทย เช่น ลายลูกแก้ว ลายดอกจันทร์ ลายก้านต่อดอก ลายดาวล้อมเดือน เป็นต้น ลวดลายบางประเภทมีลักษณะเหมือนกับลวดลายของชาวไทยมุสลิมแต่ชื่อเรียกต่างกัน ลักษณะ ลวดลายเสื่อกระจูดของชาวพุทธไม่จำกัดรูปแบบลวดลาย โดยจะสานเลียนแบบรูปเหมือนจริงเป็นรูป คน หรือสัตว์ก็ได้ เนื่องจากไม่มีข้อห้ามทางพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 33 ลักษณะลายสอง (A) และลายสาม (B)

(<http://www.sookjai.com/index.php?topic=71263.0>)

(2) กระจอบ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ (ภาพที่ 15B) มีหลายชนิด เช่น กระจอบนั่ง กระจอบหมาก สมุก เป็นต้น แต่ละชนิดมีลักษณะ รูปแบบ ขนาด และประโยชน์ใช้สอยที่แตกต่างกัน

2. ประเภทพัฒนาส่งเสริม เป็นผลิตภัณฑ์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปให้คำแนะนำ กรรมวิธีในการผลิต ช่วยส่งเสริมแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของ คนรุ่นใหม่ เพื่อให้สามารถขยายตลาดให้กว้างขึ้นกว่าเดิม เช่น ผลิตเป็นเสื้อสำหรับการเดินทาง ท่องเที่ยว กระเป๋าถือ หมวกต่าง ๆ เป็นต้น (ภาพที่ 16) รูปแบบของผลิตภัณฑ์ประเภทนี้มี 3 แบบ

(1) การนำเส้นกระจอบมาตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ เสริมด้วยกระดาษแข็ง เข้า ขอบและขึ้นรูปด้วยการกั้นริมนด้วยผ้า กั้นธรรมดา หรือวัสดุอย่างอื่น เช่น หนัง วัสดุสังเคราะห์

(2) การขึ้นรูปด้วยการสานโดยใช้โครงสร้างในตัวเอง ยึดเกาะกันด้วยแรงขัด จะทรงตัวได้ดีเฉพาะทรงกระบอก และส่วนกันมักมีมุมคล้ายกรวยเป็นมุมสำหรับรับน้ำหนัก

(3) ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบและประยุกต์ เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจาก การปรับปรุงแบบตามความสร้างสรรค์ของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนา รูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยและความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบัน

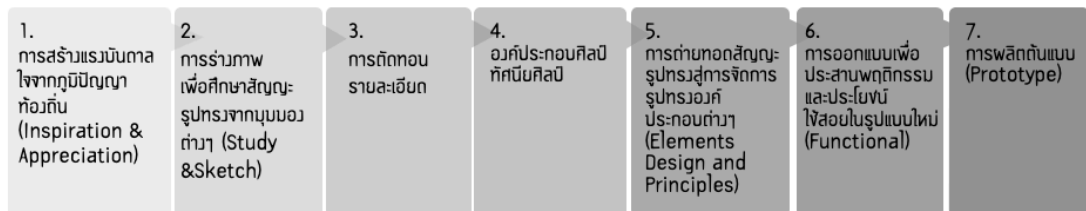
กระจอบเป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่งสามารถเจริญเติบโตได้ง่าย และแพร่พันธุ์ได้รวดเร็ว ชอบขึ้น ในบริเวณน้ำขังตามริมทะเลสาบที่เป็นดินโคลน หรือบริเวณที่มีน้ำขังตลอดปี พบมากทางภาคใต้และ ภาคตะวันออกของประเทศไทย สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย โดยเฉพาะหัตถกรรมกระจอบ ในภาคใต้ ซึ่งนับเป็นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ สมัยก่อนนิยมนำต้น กระจอบมาตากแห้งเพื่อใช้จักสานเป็นเสื่อ และผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ สำหรับใช้ประโยชน์ใน ชีวิตประจำวัน แต่ปัจจุบันผลิตภัณฑ์จักสานจากกระจอบได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้ใช้มากขึ้น จึงได้รับ การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง โดยกรมวิทยาศาสตร์บริการ ได้ดำเนินการจัดฝึกอบรม เชิงปฏิบัติการ หลักสูตร การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากต้นกระจอบให้แก่ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จัก สานจากกระจอบในจังหวัดพัทลุง ภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ในกลุ่มจังหวัด ภาคใต้ เพื่อให้ผู้ประกอบการนำความรู้ไปพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จักสานจากกระจอบให้มี รูปแบบที่สวยงาม ทันสมัย ตอบสนองความต้องการของตลาด และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ จน สามารถยกระดับเป็นสินค้า OTOP ที่สำคัญของชุมชนได้

2.4 อัตลักษณ์สู่การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

ชัชพรพล เพ็ญโฉม (2012) เขียนบทความออกแบบ “อย่างไทย” ออกแบบ “อย่างไร” ว่าทำไม ศิลปะจากญี่ปุ่นจึงมี “บุคลิกเฉพาะตัว” แบบญี่ปุ่น แบบญี่ปุ่น ทั้งที่มันไม่ต้องมีดอกซากุระ อักษรฮิรา กานะ หรือสัญลักษณ์ตีตรา เมดอินเจแปน จาก "เซน" "วาปี-ซาปี" "ชิบูย" จากศาสนาปรัชญาสู่แนวคิด

ผลิตภัณฑ์ "ญี่ปุ่น" เป็นประเทศที่มีแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เรียบง่าย กลมกลืนกับธรรมชาติ สันไม่ฉูดจาด และมุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลาย แต่ทว่าในความง่ายนั้น งานออกแบบของ ญี่ปุ่นก็จะมีกระบวนการคิดซับซ้อนจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานระหว่าง "ความคิดสร้างสรรค์" กับ "ขนมประเพณีดั้งเดิม" ได้อย่างสอดคล้องลงตัวแนวคิดดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา "กายเซน" เป็นอย่างมาก (ซึ่งถือเป็นรากเหง้าของการออกแบบใน "สไตล์ญี่ปุ่น" จวบจนปัจจุบัน) เราจะเห็นตัวอย่างได้จากการออกแบบสถาปัตยกรรมซึ่งไม่เน้นความหรูหราโอ้อวด หรือการประดับประดาอย่างฉูดฉาดที่พิกอาศัยในแบบญี่ปุ่นนั้นมักจะมีขนาดเล็ก เรียบ โล่ง แต่ในขณะที่เดียวกันมันกลับมีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้หลากหลายด้วยบานเลื่อนกระดาษ (ที่ถอดเคลื่อนย้ายได้) รมทั้งยังมีการเชื่อมโยงกับธรรมชาติด้วยประตูบานเลื่อนที่เปิดสู่สวนด้านนอกเสมอ แนวคิดนี้ นอกจากจะเป็นการออกแบบให้เข้ากับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีพื้นที่จำกัด และเกิดแผ่นดินไหวบ่อยครั้งแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของพุทธศาสนานิกายเซนที่เน้นการอยู่อาศัยอย่างสมถะ เรียบง่ายเห็นมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การละทิ้งกิเลสอันนั่นเอง

กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา (อริญ วานิชกร) องค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทย: การออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย

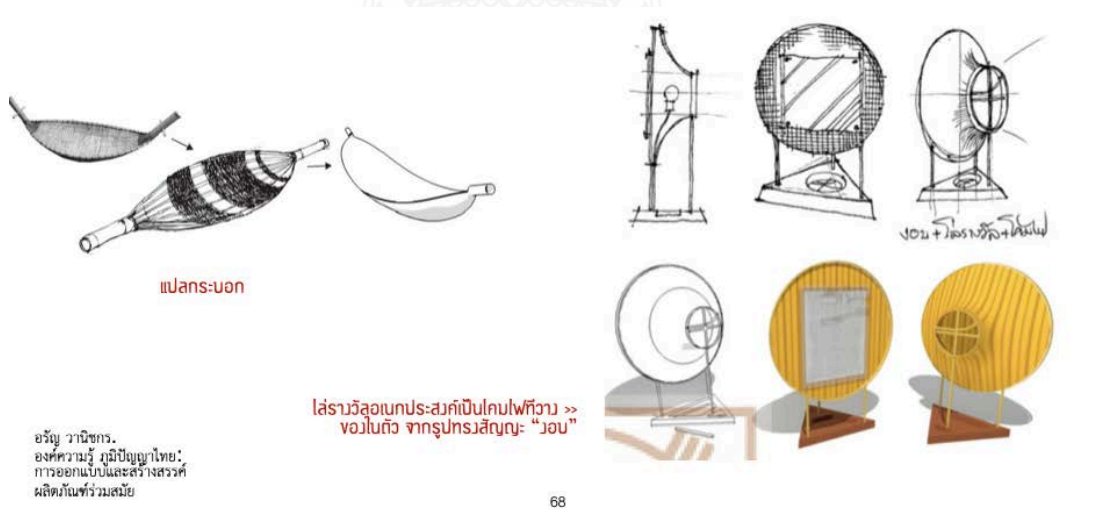

อริญ วานิชกร.
องค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทย: การออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย

ภาพที่ 34 กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา

ภาพที่ 35 วิธีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ 1
(อรัญ วานิชกร)

อรัญ วานิชกร.
องค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทย:
การออกแบบและสร้างสรรค์
ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย

ภาพที่ 36 วิธีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ 2
(อรัญ วานิชกร)

นอกจากประเด็นเรื่องวิถีคิดแบบเซนแล้ว ค่านิยมทางความงามแบบ "วา-ซาบิ" ก็ถือเป็น
อัตลักษณ์สำคัญข้อในงานออกแบบของญี่ปุ่น มันสะท้อนให้เห็นจากการเลือกใช้สีและวัสดุต่าง* ใน
ชีวิตประจำวันอย่างชัดเจน "วาบิ-ซาบิ" นี้ คือการมองเห็นคุณค่าของความงามที่ไม่สมบูรณ์แบบ ไม่
คงทน ไม่เสร็จสมบูรณ์ เป็นการเข้าใจความจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อาทิ เช่น การทำ
เครื่องปั้นดินเผาที่เผยให้เห็นพื้นผิวขรุขระหยาบกร้าน การปล่อยให้สีของสิ่งทอต่าง ๆ ไม่สม่ำเสมอ

(อันเป็นกระบวนการตามธรรมชาติ) การใช้วัสดุที่แสดงให้เห็นถึงกรรผู้ร่อนเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา ฯลฯ ค่านิยมดังกล่าวได้กลายเป็นมรดกตกทอดมาสู่ "การเลือกใช้สีของผลิตภัณฑ์" ในแบบญี่ปุ่นร่วมสมัย ที่มักเนสีเอิร์ทโทน อย่างเช่น น้ำตาลอ่อน เทา ขาว เขียว ฯลฯ ตลอดจนค่านิยมในการใช้เครื่องประดับประเภทหมุกมากกว่าเพชร หรือทอง อีกหนึ่งต้นตอแห่งอัตลักษณ์การออกแบบของญี่ปุ่นที่จะมองข้ามไปไม่ได้เลยก็คือ ค่านิยมแบบ "ชิบุย" ที่เน้นความเข้มงวด ประณีต สง่างาม เรียบง่าย หากแต่แฝงไว้ซึ่งอารมณ์เศร้าสร้อยคร่ำแล้ว อาทิเช่น การจัดดอกไม้แบบญี่ปุ่นที่เน้นความสมดุลระหว่างความเรียบง่ายและซับซ้อน, การออกแบบตกแต่งภายในที่นิยมใช้สีโทนเคร่งขมสง่างาม (โดยมักใช้สีเทาเป็นสีกลาง) ฯลฯ นอกจากสีเอิร์ทโทนแล้ว อีกสองสีที่เป็นที่นิยมมากของชาวญี่ปุ่นก็คือ "สีขาว" ซึ่งสื่อความหมายถึง "ความสงบสุข" และ "สีแดง" อันเป็นสีแห่ง "ความสุขและการเฉลิมฉลอง" โดยผลิตภัณฑ์ที่ใช้สีขาว-แดงนี้ มักจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องการสื่อสารถึง "พลังกำลัง" หรือ "พลังงาน" เป็นส่วนใหญ่

จากแนวคิดดังกล่าว จึงไม่ใช่เรื่องยากหากคุณสามารถเห็นเสื้อผ้าสีเอิร์ทโทนที่ทอจากเส้นใยธรรมชาติ ไม่มีป้ายยี่ห้อ แล้วคุณจะคิดไปได้ทันทีว่า นั่นคงจะเป็นเสื้อยี่ห้อ Muji หรือเห็นขวดเครื่องใช้ในห้องน้ำที่เลือกพื้นผิวมันคล้ายหินสีขาวหรือดำ แล้วจะเดาได้ว่ามันเป็นยี่ห้อ Shiseido และก็ไม่แน่ว่าแปลกใจว่าทำไมโลโก้ของเสื้อผ้าวัยรุ่นอย่าง Uniglo จึงเป็นสีขาว-แดง เราอาจพบการผสมผสานระหว่างค่านิยม "วาบิ-ซาบิ" แล "ชิบุย" ในงานออกแบบหลายชิ้น ซึ่งมันจะสื่อสารได้ถึงอารมณ์ "ขัดแย้ง สมดุล และดีปตามธรรมชาติ" (ในแบบวาบิ-ซาบิ) พร้อม! กับให้ความ "สง่างามอย่างมีระเบียบแบบแผน" (ตามแบบของชิบุย) อาจกล่าวได้ว่าทั้งสองขนบนี้ได้กลายมาเป็นเอกลักษณ์ทางการออกแบบของญี่ปุ่นที่ใครในโลกก็ไม่สามารถเลียนแบบได้สร้างแนวคิดผลิตภัณฑ์ด้วย "อัตลักษณ์ไทย" หากค่านิยมทางความงามข้างต้น คือ "ตัวตน" และ "ต้นตอ" ของสไตล์งานออกแบบญี่ปุ่นแล้ว คำถามต่อมาก็คือแล้วสิ่งที่เป็นตัวตนหรือเอกลักษณ์ของไทย เรามีค่านิยมทางความงามอะไรบ้าง และมีที่มาอย่างไร โดย "อัตลักษณ์ไทย" ที่โดดเด่น 3 ประการ (ทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรม) ได้แก่

1. น้ำ : บ่อเกิดของวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่กับสายน้ำทั้งในเชิงวิถีชุมชนและสังคม อาทิ การละเล่น (แข่งเรือยาว), การเดินทาง (เรือ), ประเพณี (สงกรานต์, ลอยกระทง), ศิลปวัฒนธรรม อย่างเช่น ภาษา (สุภาษิต คำพังเพย), จิตรกรรม (ภาพน้ำ), สถาปัตยกรรม (บ้านใต้ถุนสูง, เรือนแพ) และเชิงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นงานหัตถกรรม (การสานปลาตะเพียน) เป็นต้น

2. ดอกบัว : เป็นอัตลักษณ์ไทยที่ชัดเจนทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือ มีเส้นรูปร่าง รูปทรง สัดส่วนและองค์ประกอบโดดเด่นเฉพาะตัว อีกทั้งยังมีความหมาย คุณค่า และโอกาสการใช้งานที่เชื่อมโยงกับ "ศาสนาพุทธและวัด" อันเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของคนไทยด้วย

3. น้ำใจ : เหตุการณ์สันามิที่ภาคใต้เมื่อปี พ.ศ. 2547 ได้พิสูจน์ให้ชาวโลกเห็นว่า คนไทยเป็นชนชาติที่มีน้ำใจยิ่งใหญ่ไม่แพ้ชาติใดในโลก การหยิบยื่นความช่วยเหลือให้แก่ผู้อื่นแม้ได้รับการร้องขอเป็นคุณสมบัติที่มีในคนไทยแทบทุกคน น้ำใจเป็นอัตลักษณ์ไทยเชิงนามธรรมที่ "มองเห็น" และ "สัมผัส" ได้อย่างชัดเจน การสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ

การสัมมนาครั้งนี้ได้นำเสนอตัวอย่างผลงานที่มี "องค์ประกอบ" และ "กลิ่นอาย" ของน้ำ ดอกบัว และน้ำใจ เพื่อสื่อถึงค่านิยมและอัตลักษณ์ความเป็นไทยโดยผ่านกระบวนการคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ การคิดเพื่อสร้างสรรค์นี้อาจเกิดขึ้นได้จากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการระดมสมอง (brainstorming) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Morphological Analysis) ฯลฯ อย่างรกรี้ติ วิธีการหนึ่งที่เป็นที่นิยม ใช้งานง่าย และเป็นประโยชน์ต่อนักออกแบบอย่างมาก ก็คือ การใช้ "รายการตรวจสอบของออสบอร์น" (Osborn's checklist) ซึ่งเป็นเทคนิคการกระตุ้นให้เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ ได้ไม่จบสิ้น (พัฒนาขึ้นโดยอเล็กซานเดอร์ ออสบอร์น)

Osborn's checklist ประกอบไปด้วยวิธีการหลัก ๆ 8 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. เปลี่ยนวิธีใช้ คือ ให้นักออกแบบลองคิดดูว่าผลิตภัณฑ์เดียวกัน จะมีวิธีใช้งานแบบใหม่ๆ ได้อย่างไรบ้าง

2. พลิกมุมมอง ให้ลองคิดถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างออกไป เช่น รูปร่าง รูปทรง รสกลิ่น และสี

3. เพิ่มคุณสมบัติ เราจะสามารถเพิ่มคุณสมบัติใดลงไปในผลิตภัณฑ์ได้บ้าง อาทิเช่น เวลา ความคงทน ความถี่ ความแข็งแรง ขนาด ความยาว ความหนา คุณค่า ส่วนผสม ฯลฯ

4. ลดคุณสมบัติ เราจะตัดหรือลดคุณสมบัติใดออกได้บ้าง เช่น ขนาด ความสั้น ความเตี้ย ความแคบ ความพอม ความเบา ความบาง การแบ่งออก ฯลฯ

5. แทนที่ด้วยสิ่งใหม่ เราจะสามารถแทนที่องค์ประกอบหรือรูปแบบเดิมได้อย่างไรบ้าง เช่น แทนที่ด้วยวัสดุ ขึ้นดอกลง แห่่งพลังงาน สถานที่ วิธีการ เวลา อารมณ์ความรู้สึก เสียง ฯลฯ

6. ลำดับรูปแบบใหม่ เราจะเปลี่ยนรูปแบบการจัดลำดับได้อย่างไรบ้าง อาทิ การสลับสับเปลี่ยนองค์ประกอบ การจัดวางองค์ประกอบ ลำดับตำแหน่ง กำหนดการก่อนหลัง ฯลฯ

7. พลิกกลับ เป็นการเปลี่ยนสิ่งที่เป็นอยู่ให้กลายเป็นตรงกันข้าม อย่างเช่น ระหว่างที่และรูปทรง กลับหัวกลับหาง ข้างนอกข้างใน พลิกบทบาทหน้าที่ ฯลฯ

8. ผสมผสาน อาจเป็นการผสมผสานระหว่างวัสดุ สี ลักษณะพื้นผิว รูปทรง ทิศทาง การจัดวาง หรือสิ่งของ

รายการตรวจสอบทั้ง 8 ข้อของออสบอร์นนี้ จะช่วยให้นักออกแบบสามารถสร้างสรรค์ผลงานในมุมมองใหม่ได้ โดยที่ยังคงรักษาบุคลิกและอัตลักษณ์ที่ต้องการไว้นางานออกแบบได้ดี

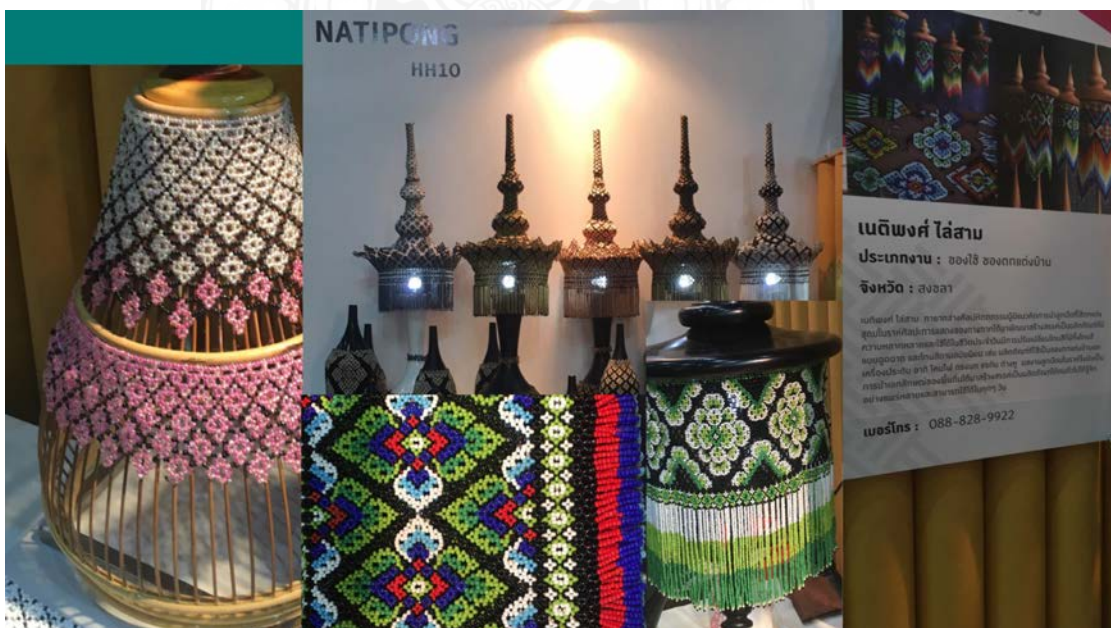

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม หมายถึง ผู้ออกแบบและผู้ผลิตมักเป็นคนเดียวกัน และได้สัมผัสกับผลิตภัณฑ์นั้น ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จ มักสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวเข้าไปในผลงานที่ทำด้วย เช่น สิ่งประดิษฐ์ที่เป็นฝีมือของชาวบ้าน (Handmade) จุดประสงค์ดั้งเดิมทำขึ้นเพื่อความจำเป็นในการดำรงชีวิต เส้นผ่าของผลิตภัณฑ์ประเภทนี้อยู่ที่ความไม่เหมือนกันในรายละเอียดของผลงานแต่ละชิ้นเป็นงานประดิษฐ์ที่ละเอียดอ่อนที่เครื่องจักรทำได้ยาก

ภาพที่ 39 แสดงกระบวนการออกแบบงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

ภาพที่ 40 อัตลักษณ์วัฒนธรรมโนรา

ภาพที่ 41 งานหัตถกรรมจักสาน

ภาพที่ 42 งานหัตถกรรมย่านลิเกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.4.2 วัฒนธรรมและภูมิปัญญา

“วัฒนธรรม” ว่าด้วย วิธีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีพิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝังสืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจ และวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน

ทุกสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และยังหมายรวมถึงแบบพฤติกรรมทั้งหมดของสังคมที่สืบทอดมานับตั้งแต่อดีต ผ่านการเรียนรู้ คิดค้น ดัดแปลง เพื่อสนองความต้องการและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีวิวัฒนาการสืบทอดต่อกันมาอย่างมีแบบแผน เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงในสังคม (พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553)

ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้สร้างจากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ให้มีการปรับตัว การดำรงชีพในระบบนิเวศน์หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น ๆ

อมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์ (2560) ภูมิปัญญานั้น มีลักษณะที่เกิดจากประสบการณ์ และภูมิปัญญาที่เกิดจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำ เพื่อการแก้ไขปัญหา

ภูมิปัญญาที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ หรือธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันหรือชุมชนในสังคม
3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ และ สิ่งที่ไม่น่าสัมผัสได้

ภูมิปัญญาที่เกิดจากความเชื่อ

1. ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา การนับถือพระพุทธศาสนามีพื้นฐานจากไสยศาสตร์เกิดพิธีกรรมที่เกิดระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ / ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม การพลัดพราก ..

2. ความเชื่อทางไสยศาสตร์ เกี่ยวกับอภินิหาร คาถา ..
3. ความเชื่อทางโหราศาสตร์ โชคชะตา

4 รูปแบบของภูมิปัญญา

1. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน
2. ภูมิปัญญาชาวบ้าน
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ภูมิปัญญาไทย

ลักษณะของขอบข่ายของภูมิปัญญาไทย ตามนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา พ.ศ.2554 กำหนดขอบข่ายภูมิปัญญาไทยไว้ 9 ด้าน + 1 (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

1. ด้านเกษตรกรรม
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. ด้านแพทย์แผนไทย
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
6. ด้านศิลปกรรม
7. ด้านภาษาและวรรณกรรม
8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
9. ด้านโภชนาการ
10. ด้านองค์กรชุมชน

การเกิดและความสำคัญของภูมิปัญญา ภูมิปัญญาเกิดจากกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอดถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ แล้วพัฒนาเลือกสรรปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญ ที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสม ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของ ภูมิปัญญาไทย

- 1) ความรู้เดิมในเรื่องนั้น ๆ ผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ
- 2) การสั่งสมและการสืบทอดของความรู้ในเรื่องนั้น
- 3) ประสบการณ์เดิมที่สามารถเทียบเคียงกับเหตุประสบการณ์ใหม่ได้
- 4) สถานการณ์ที่ไม่มั่นคง หรือยังมีปัญหาที่ยังหาทางออกไม่ได้
- 5) รากฐานทางพุทธศาสนา วัฒนธรรม และความเชื่อ

ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

- 1) ภูมิปัญญาไทย เป็นเรื่องราว ของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior)
- 2) ภูมิปัญญาไทย แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ
- 3) ภูมิปัญญาไทย เป็นองค์รวม หรือกิจกรรมทุกอย่างในชีวิต
- 4) ภูมิปัญญาไทย เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล

การก่อเกิดภูมิปัญญา คือ สิ่งที่บรรพบุรุษสืบทอดพัฒนา... เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การสืบทอดรวมถึงการสั่งสมภูมิปัญญาของชนรุ่นก่อนนั้น สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ได้เห็นถึงความสามารถ... ภูมิปัญญาในการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติรอบกาย มาประกอบรวบรวมเป็น เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของการสอนลูกหลานในรูปแบบ ของความเชื่อ และประเพณี และการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมโดยไทย... ได้นำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคกลาง ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ชมได้รับประโยชน์ในด้านความรู้ และเป็นการร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานสิ่งที่น่าภาคภูมิใจให้คงอยู่สืบไป...

องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะ ของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่ออกมามีขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย

ลักษณะเป็นนามธรรม อย่างน้อยต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. ความคิด
2. ความรู้
3. ความเชื่อ
4. ค่านิยม
5. ความเห็น
6. ความสามารถ
7. ความฉลาดไหวพริบ

ความสำคัญของภูมิปัญญา นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536 : 3) ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ประการ คือ

1. ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาไม่ใช่สิ่งที่เกิดแวบ ขึ้นมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้าน มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นในการศึกษาเข้าไปดูว่าชาวบ้าน “รู้อะไร” อย่างเดียวไม่พอต้องศึกษาด้วยว่าเขาเห็นความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างไร
2. การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสม และกระจายความรู้ ความรู้นั้น ไม่ได้ลอยอยู่เฉย ๆ แต่ถูกนำมาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน ชุมชน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคน ๆ หนึ่ง โดยมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ เรา

ควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไร หมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้อย่างไร

3. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้แต่มีกระบวนการถ่ายทอดที่ ซับซ้อน ถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วย

4. การสร้างสรรค์และปรับปรุง ระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่ถูกปรับเปลี่ยน ตลอดมา โดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง เรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้ และระบบความรู้เพื่อเผชิญ กับความเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ประเภทของภูมิปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 4 กลุ่ม คือ มณีนีภา ชุตินบุตร (2538 : 21) และนิคม ชมพูลง (2542 : 131) ได้แบ่ง

1. คติความคิด ความเชื่อ และหลักการ เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ ที่ถ่ายทอดกัน
2. ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติ สืบทอดกันมา
3. การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
4. แนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนเป็นอิทธิพล ของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.5 ผลลัพธ์วัฒนธรรมสู่การตลาด 4.0

2.5.1 จุดเริ่มต้นของการตลาด

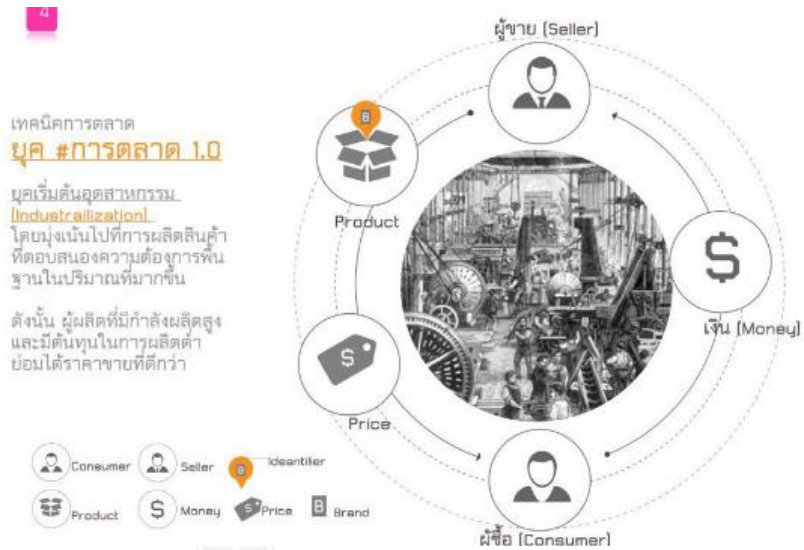
ปิยะชาติ อิศรภัก (2559) โลกของเรารู้จักคำว่า การสลับครั้งแรกในฐานะส่วนหนึ่งของสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอุปสงค์และอุปทาน ในยุคที่ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพื่อดำรงชีวิตผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคถูกนำมาแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตัวเองต้องการ และนั่นคือจุดเริ่มต้นของการแลกเปลี่ยนสินค้า Barter System ต่อมาเมื่อผลผลิตจากเกษตรกรรมมีมากขึ้นแต่แลกเปลี่ยน เพื่อการบริโภครูปแบบของการแลกเปลี่ยนสินค้าจึงถูกพัฒนาเข้าสู่ระบบการซื้อขาย Selling โดยผู้ซื้อหรือเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าผู้บริโภค Consumer และ ผู้ผลิต Producer ในช่วงเวลาดังกล่าวผู้ผลิตทำหน้าที่เป็นผู้ขาย ช่วยตัวเองโดยมีสิ่งที่แรกเหรียญเรียกว่าเงินเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนการซื้อขายส่วนใหญ่ยังคงมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อจะให้ได้มาซึ่งสิ่งของที่ตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตพื้นฐานหรือปัจจัย 4 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ตลาด (Marketing) ในยุคเริ่มต้นจึงครอบคลุมการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของกันอยู่ภายในชุมชนตนเองและ

สังคมขนาดเล็ก ในยุคการตลาด 1.0 ที่มีผู้บริโภคต้องการสินค้าเป็นจำนวนมาก และผู้ผลิต (ผู้ขาย) ก็ต้องการขายสินค้า ปริมาณมากขึ้นเช่นเดียวกัน ส่งผลให้สังคมเข้าสู่ยุคเริ่มต้นอุตสาหกรรม (Industrialization) โดยมุ่งเน้นไปที่การผลิตสินค้า (Product) ที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานในปริมาณที่มากขึ้น ยุคเริ่มต้นอุตสาหกรรมยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบขนส่งเพื่อสนับสนุนการกระจายสินค้าให้ครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างขึ้น

ภาพที่ 43 ยุคก่อนการตลาด
(สุรภา วงศ์สุวรรณ, 2564, หน้า 101)

ภาพที่ 44 การตลาดยุค 1.0
(สุรภา วงศ์สุวรรณ, 2564, หน้า 101)

สินค้าที่ผลิตโดยชุมชนเป็นงานหัตถอุตสาหกรรม ย่อมมีการแข่งขันที่เกิดจากการเริ่มต้นเสมอ จึงเป็นที่ของการตลาดเมื่อเป็นผู้ผลิต หรือผู้ขายจำเป็นต้องนำเทคนิคการตลาดมาช่วยเหลือให้ผู้บริโภคจดจำ บางรายสร้างเป็นตราสัญลักษณ์ (Symbol) สร้างการจดจำในลักษณะรูปแบบของภาษาภาพ ในตัวของสินค้าที่เกิดจากการสร้างสรรค์โดยชุมชน

2.5.2 แนวโน้มพื้นฐานที่กำหนดวิถีทางการตลาด

G. Yudana, Surjandari N. S., Sugiarti R., และ Aliyah I. (2017) กล่าวผลของงานวิจัยว่า นักท่องเที่ยวสมัยใหม่ชอบแหล่งท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมและศิลปะ โดยเฉพาะหมู่บ้านแห่งหนึ่งจะเสนอผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นหนึ่งรายการ และนักท่องเที่ยวจะแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์นั้นทำขึ้นอย่างไร การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในเขตคลาเทน (Klaten) ซึ่งมีชื่อเสียงในอุตสาหกรรม Lurik และผ้าบาติก วิธีการวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์แบบกำหนดเองการวิเคราะห์นโยบาย และการวิเคราะห์เชิงโต้ตอบ การศึกษาใช้รูปแบบการพัฒนากฎมณฑลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือ LCBTRA ประกอบด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่นกฏมณฑลการท่องเที่ยว ซึ่งครอบคลุมสถานที่ท่องเที่ยวการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก หรือส่วนประกอบของกิจกรรม รายได้ชุมชนท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค

อีกทั้งผลการสำรวจของ Google เผยว่า 90% ของการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านสื่อในปัจจุบันเป็นการผ่านสื่อจอภาพ เช่น Smartphone Tablet laptop และจอโทรทัศน์ จอภาพมี

ความสำคัญในชีวิตของเรามากขึ้น ถึงขนาดที่เราใช้เวลาว่างมากกว่าวันละ 4 ชั่วโมงกับอุปกรณ์ที่มีจอภาพหลักหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นใช้รีจอยหรือใช้พรีอิม ๆ กันหลาย ๆ จออินเตอร์เน็ตเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการสื่อสารผ่านจอภาพ นับจากปี 2000 - 2014 ปริมาณการใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกเพิ่มขึ้นถึง 30 เท่า ทำให้ประชากรบนโลก 40% สื่อสารเชื่อมโยงกันได้โดย ChrisCo พยากรณ์ว่า ปริมาณการใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกจะเติบโตอย่างก้าวกระโดดอีก 10 เท่าภายในปี 2019 ขับเคลื่อนโดยอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่กว่า 11 พันล้านเครื่องที่เชื่อมโยงกัน ด้วยความสามารถในการเข้าถึงมากมายขนาดนี้ การเชื่อมโยงถึงกันจึงเปลี่ยนวิถีพฤติกรรมของผู้บริโภค เวลาซื้อของภายในร้าน ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะค้นหาข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบราคาและอ่านรีวิวผลิตภัณฑ์ ผลการสำรวจของ Google ระบุว่าผู้ใช้สมาร์ตโฟนในสหรัฐอเมริกา 8 ใน 10 คน จะใช้โทรศัพท์มือถือสืบค้นข้อมูลขณะอยู่ในร้าน แม้แต่เวลาดูโฆษณาทางโทรทัศน์ ผู้ชมมากกว่าครึ่งหนึ่งในอินโดนีเซียยังใช้โทรศัพท์มือถือสืบค้นข้อมูล แนวโน้มนี้เกิดขึ้นกับผู้บริโภคทั่วโลก (เหมะวัน การตะจายา และไอวัน เซเตียวาน (ณงลักษณะณ์ จารุวัฒน์ แพล) ฟิลิป คอตเลอร์, 2560, หน้า 26)

เทคโนโลยีเป็นสื่อเชื่อมระหว่างกันและกัน จากการตลาดแบบ 1.0 ที่เน้นความสำคัญของผลิตภัณฑ์ การตลาดแบบ 2.0 ที่ยึดถือผู้บริโภคเป็นศูนย์กลาง และการตลาดแบบ 3.0 เน้นความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์สะท้อนให้เห็นความสำคัญของแบรนด์ ความสัมพันธ์ของแต่ละส่วนเชื่อมโยงให้เกิดรูปแบบของการตลาดยุคดิจิทัล หรือเรียกว่าการตลาดแบบ 4.0

2.5.3 กลยุทธ์การตลาด 4.0

เหมะวัน การตะจายา และไอวัน เซเตียวาน (ณงลักษณะณ์ จารุวัฒน์ แพล) ฟิลิป คอตเลอร์ (2560, หน้า 59) กล่าวถึงระบบเศรษฐกิจดิจิทัล ผู้บริโภคเชื่อมโยงถึงกันในเครือข่ายการสื่อสารแนวระนาบทุกวันนี้ชุมชน (Community) คือส่วนตลาด (Segment) แบบใหม่ ชุมชนเกิดขึ้นเองจากการรวมตัวของผู้บริโภคที่อยู่ในรอบเขตที่ตนเองกำหนดขึ้น ชุมชนผู้บริโภคมิมีภูมิด้านทานและโฆษณาที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสนใจของตน การสื่อสารเรื่องอัตลักษณ์แบรนด์ (Brand Identity) และตำแหน่งของแบรนด์ (Brand Positioning) อย่างสม่ำเสมอซึ่งเป็นกุญแจสำคัญสำหรับการตลาดแบบดั้งเดิมอาจไม่เพียงพอสำหรับทุกวันนี้ เทคโนโลยีล้ำทันสมัยทำให้วัฏจักรชีวิตของผลิตภัณฑ์ (Product Life Cycle) สั้นลง ดังนั้นการกำหนดรูปแบบการให้ความสำคัญของการสร้างการตลาดจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างแบรนด์ หรือทิศทางต่องการตลาดในอนาคตและมีความสำคัญในการกำหนดกลุ่มของตลาด

ความสำคัญของการตลาด

หากจะนิยามความหมายของคำว่า การตลาดให้สั้นและเข้าใจอาจจะไม่ว่าการตลาดคือกระบวนการที่ช่วยให้เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รวมถึงการตลาดในธุรกิจวันนี้มีรายละเอียดและขั้นตอนต่าง ๆ มากมายที่ต้องคำนึงถึง เริ่มต้นด้วยการศึกษาวิเคราะห์ความต้องการ

หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมาย แล้วจึงพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพตามความต้องการนั้น กำหนดรูปแบบของสินค้า ราคา การจัดจำหน่าย การสื่อสารทางการตลาดและการส่งเสริมการขาย อย่างไรก็ตาม การตลาดเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของแบรนด์ เพราะการตลาดเป็นกลไกที่ช่วยให้เกิดรายได้ และกำไรแก่ธุรกิจ ซึ่งแน่นอนว่าพากลไกในส่วนนี้พิถีพิถันไป คงยากที่ธุรกิจนั้นจะยืนอยู่ด้วยการเดินต่อไปได้ กระบวนการทางการตลาด (Marketing) ที่สามารถนำมาใช้ประกอบในการออกแบบนั้นอาจเลือกเครื่องมือทางการตลาดอย่างง่ายคือ 3C STP 4P ในขั้นตอนการออกแบบบรรจุภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ ต้องไม่ละเลยที่จะคำนึงถึงความต้องการที่แตกต่างของกลุ่มเป้าหมาย เพราะผู้บริโภคแต่ละส่วนมีแรงจูงใจ วิถีชีวิต พฤติกรรมและการให้คุณค่าที่ต่างกักันเช่น คนหาเช่ากินค่าจะให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องของคนในครอบครัวเป็นสำคัญ สำหรับคนระดับพนักงานอาจจะต้องการสถานภาพ ความมั่นคง ความก้าวหน้า แต่ในระดับผู้บริหารนั้นปรารถนาความสำเร็จและอำนาจในการควบคุม ความต้องการที่แตกต่างเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบของบรรจุภัณฑ์และงานออกแบบ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการทางการตลาดเพื่อให้ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด (ชัยรัตน์ อัครวาทกร, 2548, หน้า. 90-91)

3C รูปแบบการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด การวิเคราะห์หาแนวทางการทำงาน

1. Company ถามก่อนว่าเราคือใคร เป็นการมองเพื่อทำความเข้าใจผู้ผลิตและผลิตภัณฑ์เพื่อค้นหาโอกาส เติบโตและจุดต่อจุดและอุปสรรคต่าง ๆ อันจะนำมาใช้ในการเสริมความได้เปรียบหรือหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดจากอุปสรรคต่าง ๆ

2. Customer ใครคือลูกค้าของเรา? พฤติกรรมผู้บริโภค เป็นอย่างไร การใช้ชีวิตรสนิยม ประกอบการซื้อสินค้าการตอบสนองสิ่งเร้า องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลเป็นข้อประโยชน์โดยตรงและทางอ้อมสำหรับการออกแบบที่โดนใจกลุ่มเป้าหมาย

3. Competitor คู่แข่งของเราคือใคร เช่นเดียวกับการทำความเข้าใจว่าเราคือใคร เราควรเข้าใจสภาพการแข่งขัน รู้ได้ว่าคู่แข่งคือใครมีมากน้อยแค่ไหน การแข่งขันรุนแรงเพียงใด จุดเด่นจุดด้อยของแต่ละรายการเป็นอย่างไร ในการวิเคราะห์คู่แข่งนั้นนอกจากคู่แข่งโดยตรงแล้ว อาจจะต้องพิจารณาถึงคู่แข่งทางอ้อมด้วย

STP กลยุทธ์ในการวิเคราะห์เลือกกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดในการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่สินค้าหรือบริการที่เราต้องการโดยเฉพาะ

1. การแบ่งส่วนของตลาด Segmentation เราอยู่ส่วนไหนของตลาด โดยพิจารณาแบ่งตลาดเป็นส่วนย่อยเพื่อให้สามารถมองเห็นกลุ่มเป้าหมายและกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดได้อย่างเหมาะสมอาจแบ่งตามประเภทสินค้า พื้นที่ ลักษณะของลูกค้าหรือปัจจัยอื่นที่คล้ายคลึงกันได้

2. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย Target Group ลูก้าเป้าหมาย ว่าเราอยู่ส่วนไหนของตลาดซึ่งอาจเลือกเพียงตลาดเดียวหรือหลายตลาดก็ได้และพฤติกรรมหรือความต้องการของผู้บริโภคควรจะเหมือนกันหรือคล้ายกันใกล้เคียงกันเพื่อให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดได้อย่างเหมาะสม

3. การกำหนดตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ Positioning เมื่อกำหนดตลาด กลุ่มเป้าหมายได้แล้ว ก็ต้องวางตำแหน่งของคนในตลาดโดยเปรียบเทียบกับผู้ผลิตสินค้าในตลาดเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน เพื่อแสวงหาความแตกต่างข้อได้เปรียบเสียเปรียบอันจะนำมาสู่การวางกลยุทธ์ทางการตลาด

4'Ps กลยุทธ์การวางแผนการตลาด

1. Product กลยุทธ์ทางผลิตภัณฑ์ เพื่อความได้เปรียบคู่แข่งในด้านผลิตภัณฑ์ เช่น คุณภาพ การออกแบบมีความหลากหลายมีความแตกต่างจากสินค้าของตลาดซื้อหรือบรรจุภัณฑ์ น่าสนใจ เป็นต้น

2. Price กลยุทธ์ด้านราคา ราคาถูกอาจไม่ใช่ความได้เปรียบเสมอไป ปัจจุบันเราพบว่าผู้บริโภคจำนวนไม่น้อยมีทัศนคติด้านลบต่อสินค้าราคาถูกในขณะที่มักรู้สึกราคาที่สูงบ่งบอกถึงคุณภาพที่ดีกว่า ดังนั้นการกำหนดราคาที่เหมาะสมจึงต้องคำนึงถึงพฤติกรรมและจิตวิทยาผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายด้วย

3. Place กลยุทธ์ด้านสถานที่จัดจำหน่าย หออย่างไร ขายที่ไหน ขนส่งอย่างไร จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดี จะขายตรง วางขายในห้างสรรพสินค้าหรือร้านโชห่วยอย่างไรจะเหมาะสม แล้วจุดวางสินค้าจะวางนอนวางบนวางล่างจะแขวนหรือกล่องใส่ตะกร้าสิ่งเหล่านี้ต้องคิดและวางแผนล่วงหน้าตั้งแต่การออกแบบบรรจุภัณฑ์เลยทีเดียว

4. Promotion กลยุทธ์การส่งเสริมการขาย โครงการสื่อสารให้กลุ่มเป้าหมายรู้จัก และกระตุ้นให้เกิดความต้องการการใช้ผลิตภัณฑ์ อาจใช้การโฆษณาทางสื่อ ประชาสัมพันธ์ จัดบูธลองชิมให้พนักงานขายตรง รวมถึงการลดแลกแจกแถมต่างก็เป็นรูปแบบการส่งเสริมการขายที่ได้รับการยอมรับไม่เสื่อมคลาย (ชัยรัตน์ อิศวากร, 2548, หน้า. 91-95)

ภาพที่ 45 การตลาดยุค 2.0 และการตลาดยุค 3.0
(สุรภา วงศ์สุวรรณ, 2564, หน้า 101)

ภาพที่ 46 การสร้างแบรนด์ด้วยกลยุทธ์การตลาด 4.0
(สุรภา วงศ์สุวรรณ, 2564, หน้า 101)

ผลิตภัณฑ์สำหรับชุมชน ที่มีชุมชนเป็นผู้ผลิตสร้างแบรนด์เพื่อให้เป็นที่จดจำต้องมีหลักการหรือกลยุทธ์ในการทำการตลาดเพื่อสนับสนุนขายสำหรับชุมชน แม้จะอยู่ในยุคของดิจิทัลแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าตลาดในยุค 4.0 จะเข้ามาแทนที่การตลาดแบบดั้งเดิม ทั้งสองอย่างควรจะอยู่ร่วมกัน โดยการตลาดรูปแบบดั้งเดิมที่เรียกว่าจุดเริ่มต้น ด้วยการใช้รูปแบบดั้งเดิมที่มีความสำคัญในช่วงแรกของการปฏิสัมพันธ์ สามารถเชื่อมโยงสู่เป้าหมายหลักของการพัฒนาในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไปได้ และในสถานการณ์ปัจจุบันการวางแผนหรือการประเมินงานต้องต้องประมาณการในเรื่องของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแบบไม่คาดคิด การประเมินความเสี่ยงจะเป็นขั้นตอนที่ระบุลำดับความเสี่ยงของอันตรายทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของงานที่ครอบคลุมสถานที่ เครื่องจักร บุคลากร และขั้นตอนการ

ทำงานที่อาจก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วย ความเสียหายต่อทรัพย์สิน ความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งต่าง ๆ รวมกัน ในหัวข้อนี้จะอธิบายถึงหลักการ และวิธีการประเมินความเสี่ยงด้านอาชีวอนามัย และความปลอดภัย รวมทั้งอธิบายถึงความจำเป็นที่ต้องประเมินความเสี่ยงการประมาณระดับความเสี่ยงโดยจะต้องคำนึงถึงความรุนแรงและโอกาสที่จะเกิดอันตราย เพื่อนำมาพิจารณาว่าเป็นความเสี่ยงที่ยอมรับได้หรือยอมรับไม่ได้ และการวางแผนควบคุมความเสี่ยงที่ยอมรับไม่ได้วัตถุประสงค์ของการประเมินผล สิ่งสำคัญคือการประเมินความปลอดภัยในการทำงานวิจัย การพบปะกับชุมชนในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงในเรื่องของโรคระบาดโควิด 19 (Covid 19) เน้นย้ำในเรื่องของความปลอดภัยด้วยมาตรการเว้นระยะห่างในการลงพื้นที่ การเก็บข้อมูล หรือการประสานงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการเว้นระยะห่างจึงเป็นอีกประเด็นความสำคัญที่สามารถจัดรูปแบบของการตลาดให้เป็นรูปแบบของการขายออนไลน์ ที่มีเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการขายสำหรับชุมชนในยุค 4.0

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา (2561a) สรุปแนวทางแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา วิธีการในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การสำรวจพื้นที่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและ การสัมภาษณ์เชิงลึกใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชน กำหนดเกณฑ์การเลือกใช้การเลือกแบบเจาะจง ควบคุม คุณภาพโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเข้าใจและมีความพร้อมในการจัดการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเน้น ไตรภาคี คือ ภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น คำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่ก็ยังมีความต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ต่อไปได้ในอนาคต

พัทธนันท์ สมานสุข และอันทิวโรทัย พรทิพย์ (2017) งานวิจัยเชิงคุณภาพชั้นนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของโนรา 2) เพื่อวิเคราะห์การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายักษ์ ชูบัว เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสารสนเทศ การสังเกต

การสัมภาษณ์เชิงลึก มีผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 40 คน จำแนกเป็นกลุ่มบุคคลร่วมสมัย 10 คน กลุ่มผู้แสดง 10 คน กลุ่มผู้ชม 10 คน และกลุ่มศิษย์เก่า 10 คน และตรวจสอบร่างแนวทางการสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญโนรา 7 คน และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมและเทคโนโลยีการศึกษา 2 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณค่าของโนรา มี 6 ด้าน คือ (1)ด้านร่างกาย ทำให้สรีระแข็งแรง ระบบไหลเวียนเลือดดี มีรูปร่างกำยำและบึกบึน เป็นที่น่าเกรงขาม (2) ด้านจิตใจ ทำให้มีสมาธิ จิตใจได้ผ่อนคลายช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น มีจิตใจที่ละเอียดอ่อนละเอียดละไม เป็นการใช้นอราเพื่อกล่อมเกลาคิดใจทั้งผู้ชมและผู้แสดง (3) ด้านสุนทรียศาสตร์ สัมผัสได้จากท่ารำที่สง่างามทรงพลัง แฝงด้วยคติธรรม ความเชื่อและภูมิปัญญา รวมถึงชุดลูกปิดโนราที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และดนตรีที่มีท่วงทำนองกระฉับกระเฉงและเร้าใจ (4) ด้านจริยศาสตร์ เป็นการสอนผ่านบทกลอนโนราที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักและหยั่งรู้ นำไปสู่การยกระดับเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (5) ด้านทัศนศิลป์ เห็นได้จากเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับที่มีสีสันฉูดฉาด สร้างสรรค์เป็นงานศิลป์เฉพาะตัว (6) ด้านวรรณศิลป์ เห็นได้จากบทกลอนโนราที่ใช้ภาษาถิ่น เข้าใจง่ายและมีหลากหลายรูปแบบ เช่น กลอนแปด กาพย์ยานี 11 2) การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว พบว่า ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา วิธีสอนเน้นทักษะ 4 ด้าน คือ การรำ การร้อง การทำทและการเล่นเป็นเรื่อง วิธีสอนเฉพาะตัวของท่าน คือ รวบรวมการรำและการร้องไปพร้อมกันเพื่อความรวดเร็ว กิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแต่งกลอนและการว่ามุดโตโนราตามแบบของท่าน

ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ (1970) โดยปกติทั่วไปศิลปะการแสดงโนราจะไม่ปรากฏเป็นองค์ประกอบของสินค้าหรือ นายแบบนางแบบโฆษณาบ่อยนัก ด้วยเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปะการแสดงที่ใช้ประกอบ พิธีกรรมและความบันเทิงเฉพาะท้องถิ่น จึงยากที่จะนำไปปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับ ผลิตภัณฑ์สินค้าหรือการจำหน่ายสิ่งของเครื่องใช้สาธารณูปโภคต่าง ๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม มีหลายหน่วยงานที่ผลิตสื่อโฆษณาสินค้า พยายามที่จะนำเอาเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของโนรา คือ การแต่งกายและท่ารำไปเป็นองค์ประกอบหลักหรือส่วนประกอบของนายแบบนางแบบ และกิจกรรมที่จะใช้ในการโฆษณาสินค้าเพื่อที่จะให้เป็นที่ยึดมั่นอย่างแพร่หลาย

Linda L. Wallace (2016) ระบุวิธีการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ได้กลายเป็นข้อกังวลทั่วโลก โครงการจากฟาร์มสู่วิทยาลัยมีความคิดที่จะส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ไม่ทราบขอบเขตที่เหมาะสมกับลักษณะของการพัฒนาที่ยั่งยืน (ในเชิงเศรษฐกิจ ส่งเสริมความเท่าเทียมทางสังคมและเศรษฐกิจ และการส่งเสริมสุขภาพสิ่งแวดล้อม) การใช้ข้อมูลที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นหลักกับผู้จัดการโครงการจากฟาร์มถึงวิทยาลัยและกรณีศึกษาเพื่อตอบคำถามนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะตรวจสอบขอบเขตที่โปรแกรมฟาร์มถึงวิทยาลัยสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน ใน

รูปแบบของการเกษตรแบบยั่งยืน และการย้ายถิ่นฐาน (อาหารท้องถิ่น) โดยวิธีจัดซื้อ จากการศึกษาพบว่าโปรแกรมจากฟาร์มสู่วิทยาลัยส่วนใหญ่ที่รวมอยู่ในการสัมภาษณ์นั้น เหมาะสมกับลักษณะของการย้ายถิ่นฐานที่ใช้เป็นตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การซื้อผลิตภัณฑ์ฟาร์มที่ผลิตในท้องถิ่น 2) การซื้อผลิตภัณฑ์ฟาร์มจากเกษตรกรรายย่อย และ 3) ความสัมพันธ์โดยตรงกับเกษตรกรในท้องถิ่นที่พวกเขาซื้อ การศึกษายังพบว่าโดยทั่วไปแล้ว โปรแกรมไม่ตรงกับคุณลักษณะหลายอย่างที่ใช้เป็นตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งรวมถึง 1) การซื้ออาหารที่ผลิตอย่างยั่งยืน และอาหารที่ผลิตภายใต้สภาพการทำงานที่ปลอดภัยและเป็นธรรม 2) การรวมเกณฑ์เพื่อแยกแยะอาหารที่ผลิตอย่างยั่งยืนและอาหาร "ยุติธรรมทางสังคม" 3) การซื้อที่สำคัญอย่างยั่งยืน และอาหารที่ "ยุติธรรมต่อสังคม" และ 4) รวมมาตรการลดของเสีย โปรแกรมส่วนใหญ่เหมาะสมกับลักษณะของความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมในระดับที่มากกว่าที่เหมาะสมกับลักษณะของความยั่งยืนทางสังคม อย่างไรก็ตามขอบเขตที่โปรแกรมเหมาะสมกับลักษณะของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการย้ายถิ่นฐานรวมกันนั้นน่าพอใจ แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมจากฟาร์มสู่วิทยาลัยเป็นวิธีที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ชวน เพชรแก้ว (1970) ท่านผู้รู้ทางคติชนวิทยาของเมืองไทยท่านหนึ่ง กล่าวว่า การศึกษาวัฒนธรรมจักต้องนำพาผู้ศึกษาให้เข้าใจความหมายและคุณค่าของชีวิต ไม่ใช่ศึกษาวัฒนธรรมเพื่อตัวมันเอง และจักต้องศึกษาโดยไม่ติดกรอบความหลงมกมายอยู่กับอัตตานิยม วัฒนธรรมนิยม และท้องถิ่นนิยม ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตร่วมของกลุ่มชน ในสิ่งแวดล้อมหนึ่ง เป็นไปในลักษณะองค์รวมที่เป็นภาพเคลื่อนไหว (Dynamic บนพื้นฐานของวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่มีรากเหง้าที่แสดงถึงการสืบสานกันมายาวนาน แสดงถึงความหลากหลายที่เกิดจากคนและธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมสัมพันธ์กันจนตกผลึกเป็นองค์รวมอยู่ในกลุ่มชนต่าง ๆ ลักษณะดังกล่าว เป็นปัจเจกของแต่ละกลุ่มคน เมื่อนำมาใช้ปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสิ่งแวดล้อมก็จะเป็นพลวัตที่ซับซ้อน ครั้นเมื่อสัมพันธ์กับคนต่างชุมชนก็สลับซับซ้อนยิ่งขึ้นอีก เพราะบนฐานของจุดต่างหรือความเป็นปัจเจกนั้น บางครั้งยากจะหาแนวทางที่จะนำมาผสมผสานกันได้ อย่างไรก็ตามหากการศึกษาวัฒนธรรมมุ่งเข้าใจความหมายและคุณค่าของชีวิต ไม่ติดกรอบความหลงมกมายอยู่กับอัตตานิยม วัฒนธรรมนิยม และท้องถิ่นนิยม การศึกษาวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ และพัฒนาก็น่าจะเป็นเส้นทางที่จะกระทำให้วัฒนธรรมดำรงอยู่ได้ในภาวะการเปลี่ยนแปลงของปัจจุบัน และอนาคตวัฒนธรรมโนรากับการอนุรักษ์และพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการนำเสนอเพื่อใช้เป็นทางเลือกหนึ่ง โดยเน้นเรื่องความสำนึกในรากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง ความภูมิใจในคุณค่าและความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริงของปัจจุบัน โดยไม่ทำให้วัฒนธรรมสูญเสียความหมายและความสำคัญดั้งเดิม เส้นทางนี้อาจจะทำให้เกิดความสับสนยิ่งขึ้นหรืออาจจะยังประโยชน์ก็เป็นได้ ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้ถึงพร้อมด้วยปรีชาญาณ ปฏิบัติ และปฏิเวธซึ่งตั้งอยู่บนฐานของการมองคน/วัฒนธรรม โดยไม่ละเลยมิติของพื้นที่เวลาและความเป็นไทย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลวิธีการดำเนินการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ในเรื่อง ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา” (Study and Development of Local Product Materials Compared with Art and Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan Community, Songkhla Province South of Thailand) ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้ศึกษาและกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

3.1.1 กลุ่มประชากร

ประชากรผู้เยี่ยมชมเยือนคนไทยของจังหวัดสงขลา ปีงบประมาณ 2563 (ตุลาคม 2562 - กันยายน 2563) จำนวน 1,640,783 คน (สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2563)

3.1.2 กลุ่มประชากรตัวอย่าง

กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 1] เก็บข้อมูลก่อนการออกแบบร่างผลิตภัณฑ์ จำนวน 150 คน และ 2] สสำรวจความพึงพอใจหลังจากการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์จากกลุ่มตัวอย่าง 420 คน ได้แก่ ประชากรในชุมชนคลองแดน นักท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญและนักออกแบบ โดยยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนขึ้นได้ 95% (± 5) (Taro Yamane, 1967)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

3.2.1.1 ภาคเอกสารเกี่ยวบริบทของงานหัตถกรรม ที่เชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม วัสดุทางธรรมชาติ วิถีความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2.1.2 แบบสอบถามในส่วนที่เกี่ยวข้องวัสดุรวมถึงความเหมาะสม สำหรับการเลือกใช้วัสดุที่จะพัฒนาเป็นงานออกแบบ จำนวน 1 ชุด

3.2.1.3 แบบสอบถามและแสดงความคิดเห็น สำหรับกลุ่มประชากรตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางในการหาปัจจัยในการออกแบบ พร้อมแบบประเมินวิถัจกรของผลิตภัณฑ์แบบร่างของจำนวน 1 ชุด

3.2.2 การสร้างเครื่องมือ

3.2.2.1 ศึกษาเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2.2.2 แบบสอบถามและแบบแสดงความคิดเห็น โดยมีองค์ประกอบการวิเคราะห์ด้านเป้าหมายหลัก คือการปรับเปลี่ยนความต้องการของกลุ่มประชากรตัวอย่างให้อยู่ในรูปของข้อกำหนดของผลิตภัณฑ์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้มั่นใจว่าผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการออกแบบนั้นสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าชุมชนที่สามารถสร้างงานภายในครัวเรือน หรือการรวมกลุ่มของชุมชนแบบชุมชนมีส่วนร่วมได้ เครื่องมือที่ช่วยในการประเมินผลการออกแบบ

1. แบบสำรวจ Checklist เป็นแนวทางการตรวจสอบอย่างง่ายเพื่อที่จะพิจารณาว่า คุณลักษณะวัสดุ และผลิตภัณฑ์มีการพัฒนาการออกแบบนั้น

2. แบบสำรวจการวิเคราะห์ผลความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง

3. ผลสรุปเพื่อพัฒนาการออกแบบ ผู้วิจัยใช้กรอบเพื่อเป็นแนวทางในการทำงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

- ศึกษาความสัมพันธ์ของวัสดุระหว่างบริบทของงานหัตถกรรมระหว่างชุมชนภูมิปัญญา วัฒนธรรมโนรา (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2563)
- ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปะภูมิปัญญา วัฒนธรรมโนรา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2563) เพื่อการสร้างสรรคงานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) ในการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล และวัสดุร่วมที่มีคุณสมบัติเข้ากันได้ และแปรรูปให้เกิดเป็นวัสดุทางเลือกใหม่

- ศึกษาการสร้างสรรค์ เพื่อการออกแบบโดยใช้ปัจจัยของการสร้างสรรค์งานที่ตถกรรมสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติ (อาชญ์ นักร้อง, 2560)
- ศึกษาหลักการพื้นฐานของการออกแบบสี วัสดุ และขบวนการหลังการออกแบบ (CMF) (Liliana Becerra, 2016) และการใช้สี (ประชา สุวีรานนท์, 2551)

การสร้างคำถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด นำแบบสำรวจที่สร้างเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบหาความสอดคล้องระหว่างคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน คือ

1. ผศ. ดร.อาณัญญ์ ศิริพิชญ์ตระกูล
 อาจารย์ประจำสาขาการออกแบบผลิตภัณฑ์
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
 ผู้เชี่ยวชาญ : ด้านออกแบบผลิตภัณฑ์
2. ดร. ธานีสุนทรชาติ
 อาจารย์ประจำสาขาการออกแบบผลิตภัณฑ์
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
 ผู้เชี่ยวชาญ : ด้านออกแบบผลิตภัณฑ์
3. นายศิริวัชร พัฒคุ้ม
 ตำแหน่งนักวิชาการชำนาญพิเศษ
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
 ผู้เชี่ยวชาญ : ด้านการตลาดแบบออนไลน์

3.2.3 การตรวจสอบ/การทดสอบเครื่องมือ

แบบสอบถามและแสดงความคิดเห็นเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้น ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญและผู้คุณวุฒิตรวจสอบหาความสอดคล้อง ระหว่างคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด เพื่อหาค่าความตรง การตรวจโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาความตรงของเครื่องมือวิจัยที่ใช้วัดแต่ละจุดประสงค์ ด้วยเทคนิคการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด

โดยมีเกณฑ์ดังนี้

- +1 หมายถึงแน่ใจคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์
- 0 หมายถึงไม่แน่ใจคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์
- 1 หมายถึงแน่ใจคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์

3.3 ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

3.3.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อออกหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มประชากร

3.3.2 นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลตามแนวทางการวิจัย โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองทุกเครื่องมือ เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้คำตอบที่สมบูรณ์และถูกต้องที่สุด โดยมีเครื่องมือดังนี้

- 1) แบบสอบถามแสดงความคิดเห็น ก่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จำนวน 1 ชุด
- 3) แบบสอบถาม สํารวจหลังจากการการพัฒนาผลิตภัณฑ์จำนวน 1 ชุด

3.3.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่าง ก่อนจะไปวิเคราะห์ เพื่อจัดทำแบบจำลองผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม

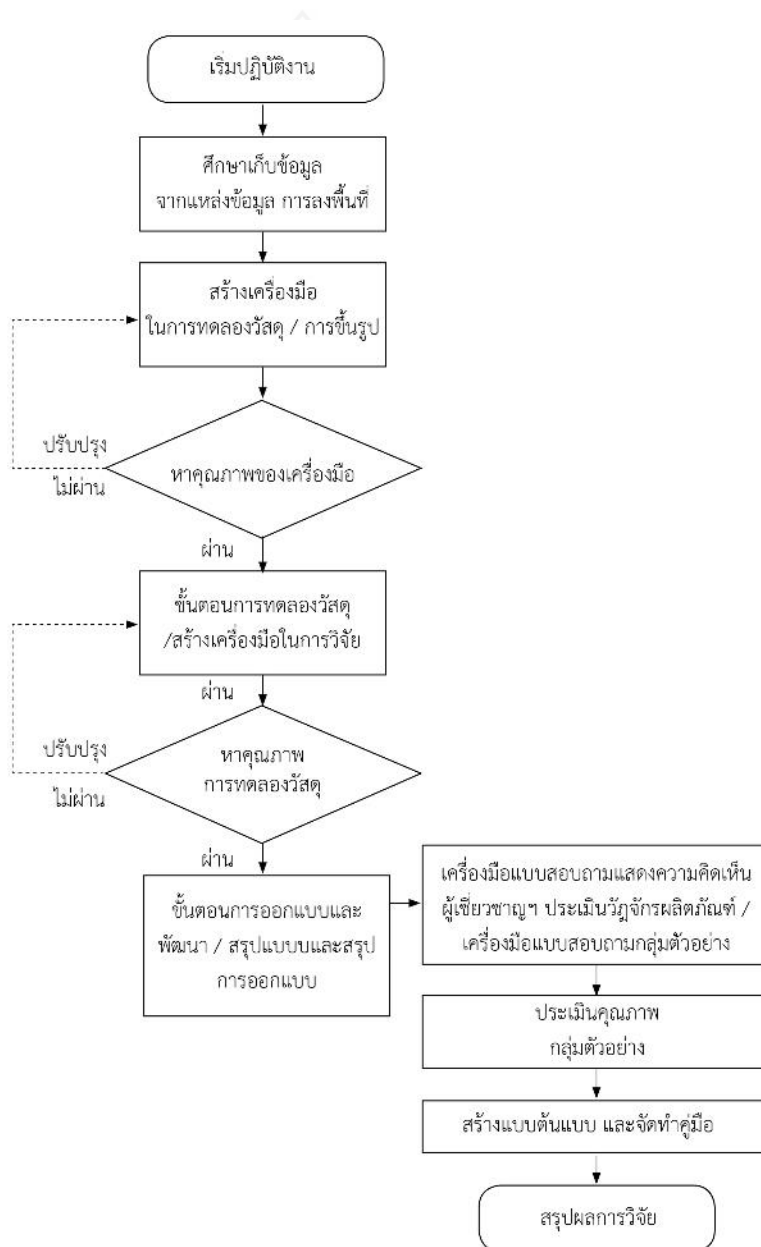
3.3.4 เมื่อได้ผลของการสำรวจและทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจัดทำคู่มือสำหรับการสร้างองค์ความรู้ในงานวิจัย สามารถเป็นต้นแบบในพัฒนาชุมชน รวมถึงผลสรุปทดสอบความพึงพอใจจากผู้เรียน และชุมชน นักท่องเที่ยวในการสร้างงานศิลปะเพื่อการออกแบบงานหัตถอุตสาหกรรม แล้วบันทึกสรุปผลการวิจัย

3.3.4 ผลสรุปเพื่อพัฒนาการออกแบบ ผู้วิจัยใช้กรอบเพื่อเป็นแนวทางในการทำงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

- ศึกษาความสัมพันธ์ของวัสดุระหว่างบริบทของงานหัตถกรรมระหว่างชุมชนภูมิปัญญาวัฒนธรรมโนรา (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2563)
- ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปะภูมิปัญญา วัฒนธรรมโนรา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2563) เพื่อการสร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) ในการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล วัสดุร่วมที่มีคุณสมบัติเข้ากันได้ และแปรรูปให้เกิดเป็นวัสดุทางเลือกใหม่
- ศึกษาการสร้างสรรค์เพื่อการออกแบบโดยใช้ปัจจัยของการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (อาชัญ นักสอน, 2560) และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติ

- ศึกษาหลักการพื้นฐานของการออกแบบสี วัสดุ และขบวนการหลังการออกแบบ (CMF) (Liliana Becerra, 2016) และการใช้สี (ประชา สุวีรานนท์, 2551)

ผู้ทำวิจัยได้จัดทำแผนการขั้นตอนของการทำงานวิจัย เป็นแผนผังแสดงตั้งแต่การเริ่มทำงาน จนถึงขั้นตอนการสรุปผลการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 47 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

นอกจากสร้างเครื่องมือในการวิจัย ได้มีการศึกษาข้อมูลทางวิชาการที่รวบรวมได้และข้อสรุปจากงานวิจัยด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.4.1 ปัจจัยด้านการออกแบบ

3.4.2 รูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองนำผลสรุปข้อมูลจากแบบทดสอบในการศึกษา และพัฒนาการออกแบบ จนได้กระบวนการที่ชัดเจนจากกลุ่มประชากรในระดับขั้นของการพัฒนา และนำมาพัฒนาให้เป็นที่นิยมตามรูปแบบที่นิยมในปัจจุบัน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมแบบสำรวจและตรวจข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แล้วนำไปเสนอในรูปแบบตารางและแปลผลบรรยายดังต่อไปนี้

3.5.1 นำข้อมูลที่ได้เป็นแนวคิด จากแบบสำรวจ Check List ที่สรุปในด้านรูปธรรมจากการเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาหาค่าร้อยละ

3.5.2 นำแบบสำรวจ Check List ที่ได้นำมาออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยผู้เชี่ยวชาญออกแบบการสร้างสรรค์จำนวน 3 ท่าน แล้วแก้ไขพัฒนารูปแบบ เพื่อนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อเลือกรูปแบบที่จะพัฒนาต่อไป

3.5.3 นำข้อมูลแบบประเมินผลการออกแบบ ของผู้ตอบแบบประเมินมาหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.5.4 การประเมินความเหมาะสม มาหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (X) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	เหมาะสมมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

สูตรที่ใช้ในการคำนวณค่าเฉลี่ยของคะแนน (X)

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum x$ แทน ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด
n แทน จำนวนข้อมูล

สูตรที่ใช้ในการคำนวณส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน SD.

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิจัยโดยใช้รูปแบบในการจัดลำดับคุณภาพค่าคะแนน (Rating Scale) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย

1. การหาค่าร้อยละ
2. ค่าเฉลี่ย (Mean)
3. ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ด้วยการสังเคราะห์ผลจากการวิจัยด้วยจากเครื่องมืองานวิจัย ที่ได้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามในแต่ละส่วนของงานวิจัย จะได้ผลสรุปที่สามารถประเมินความต้องการของกลุ่มได้อย่างชัดเจน โดยผลการวิเคราะห์จะเป็นข้อมูลตามหลักของกรอบแนวคิดของการวิจัย และข้อมูลการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์

บทที่ 4

ผลวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยตามวัตถุประสงค์ในเรื่อง ศึกษาและ พัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา” (Study and Development of Local Product Materials Compared with Art and Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan Community, Songkhla Province South of Thailand) ดังนี้

4.1 ผลศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปภูมิปัญญาวัฒนธรรมโนรา สร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น สำหรับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=150	
		จำนวน	ร้อยละ
1.	สถานะภาพ		
	คนในท้องถิ่น (จังหวัดสงขลา)	73	49.20
	นักท่องเที่ยวต่างถิ่น	77	50.80
	รวม	150	100.00
2.	เพศ		
	ชาย	85	56.50
	หญิง	65	43.50
	รวม	150	100.00
3.	อาชีพ		
	นักศึกษา	16	10.90
	ข้าราชการ	30	20.00
	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	8	5.50
	พนักงาน / ลูกจ้างเอกชน	25	16.40

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=150	
		จำนวน	ร้อยละ
	ประกอบธุรกิจส่วนตัว	41	27.30
	เกษตรกร	14	9.10
	อื่น ๆ	16	11.00
	รวม	150	100.00

ผลตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 150 คน สํารวจก่อนทำการออกแบบร่างสำหรับผลิตภัณฑ์

1. สถานะภาพ คนในท้องถิ่น (จังหวัดสงขลา) จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 49.20 นักท่องเที่ยวต่างถิ่น จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 50.80

2. เพศ ชาย จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 56.50 หญิง จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 43.50

3. อาชีพ นักศึกษา จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 10.90 ข้าราชการจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50 พนักงาน / ลูกจ้างเอกชน จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 16.40 ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 27.30 เกษตรกร จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 9.10 อื่น ๆ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวและการเลือกซื้อของที่ระลึกของจังหวัดสงขลา

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=150	
		จำนวน	ร้อยละ
1.	จุดประสงค์ของการท่องเที่ยว		
	การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในวันหยุดและช้อปปิ้ง	82	54.80
	การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรมและศาสนา	24	16.20
	การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา	5	3.20
	การท่องเที่ยวเพื่อกีฬาและความบันเทิง	0	0
	การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์	22	14.50
	การท่องเที่ยวเพื่องานอดิเรก	5	3.20
	การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติ	10	6.50

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=150	
		จำนวน	ร้อยละ
	การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ	2	1.60
	รวม	150	100.00
2.	ปัจจัยในการเลือกซื้อของที่ระลึก		
	ด้านการขนส่ง (น้ำหนัก)	0	0
	ด้านความงาม	27	17.80
	ด้านความคงทนแข็งแรง	0	0
	ด้านประโยชน์ใช้สอย*	75	50.00
	ด้านราคา	5	3.20
	ด้านความรู้สึทางจิตใจ	43	29.00
	รวม	150	100.00
3.	ท่านนิยมเลือกซื้อของฝากประเภทใดมากที่สุด		
	ประเภทอาหาร	62	41.90
	ประเภทเครื่องดื่ม	5	3.20
	ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย	10	6.50
	ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร	5	3.20
	ประเภทของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก*	68	45.20
	รวม	150	100.00
4.	สินค้าหัตถกรรมการท่องเที่ยวที่นิยมเลือกซื้อในจังหวัดสงขลา		
	ผลิตภัณฑ์จากตาล	46	30.60
	ผลิตภัณฑ์จากกระจูดสาน*	56	37.20
	ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา	2	1.60
	ผลิตภัณฑ์จากกาบกล้วย	0	0
	ผลิตภัณฑ์จากใบบัว	2	1.60
	ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่	44	29.00
	รวม	150	100.00

ผลตารางที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวและการเลือกซื้อของที่ระลึกของจังหวัดสงขลา

1. จุดประสงค์ของการท่องเที่ยว โดยกลุ่มตัวอย่าง มีจุดประสงค์ในการเลือกซื้อในลำดับที่ 1 เรื่องการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในวันหยุด และช้อปปิ้ง จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 54.80 ลำดับที่ 2 เรื่องมีจุดประสงค์ในการท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรมและศาสนาจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 16.20 และลำดับที่ 3 คือ การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 ตามลำดับ

2. ปัจจัยในการเลือกซื้อของที่ระลึก โดยกลุ่มตัวอย่างในการเลือกซื้อที่มุ่งเน้นในลำดับที่ 1 เรื่องด้านประโยชน์ใช้สอย จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ลำดับที่ 2 ด้านความรู้สึกทางจิตใจ จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 และลำดับที่ 3 ด้านความงาม จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 17.80 ตามลำดับ

3. ประเภทที่นิยมเลือกซื้อของฝากประเภทใดมากที่สุด เป็นลำดับที่ 1 คือ ประเภทของใช้ของตกแต่ง ของที่ระลึก* จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 45.20 ลำดับที่ 2 ประเภทอาหาร จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 41.90 และลำดับที่ 3 ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.50

4. สินค้าที่พฤติกรรมการท่องเที่ยวที่นิยมเลือกซื้อในจังหวัดสงขลา เป็นลำดับที่ 1 ผลไม้แห้งจากกระจุตสาน จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 37.20 รองลำดับ 2 ได้แก่ ผลไม้แห้งจากตาล จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 30.60 และลำดับที่ 3 ผลไม้แห้งจากไม้ไผ่ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 อัตลักษณ์ชุมชน “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา”

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=150	
		จำนวน	ร้อยละ
1.	ประเพณี วัฒนธรรม “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา” ท่านนึกถึงมากที่สุด		
	โนรา*	62	41.40
	หนังตะลุง	9	6.30
	สถาปัตยกรรมบ้านเรือน	31	20.60
	อาหารพื้นบ้าน	48	31.70
	รวม	150	100.00
2.	ท่านนึกถึงสิ่งใดเมื่อกล่าวถึง ศิลปวัฒนธรรมโนรา มากที่สุด		
	ท่ารำ นาฏศิลป์และการแสดง*	95	63.50
	เทริด	5	3.20

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=150	
		จำนวน	ร้อยละ
	รูปลักษณ์ สีเส้นของการแต่งกาย	36	23.80
	พิธีกรรม	9	6.30
	ลูกปัด	0	0
	บทกาศครุโนรา	5	3.20
	รวม	150	100.00
3.	วัสดุพื้นถิ่นของ “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา” ที่ท่านคิดว่ามีชื่อเสียง และสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากที่สุดคือ		
	ข้าว	38	25.30
	ต้นตาล*	48	31.70
	ใบบัว	7	4.80
	กล้วย	5	3.20
	มะพร้าว	7	4.80
	กระจูด	45	30.20
	รวม	150	100.00
4.	ท่านคิดว่าผลผลิตจากวัสดุใดที่ควรส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ประจำ “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา”		
	ข้าว	43	28.60
	ต้นตาล	43	28.60
	ใบบัว	7	4.80
	กล้วย	2	1.60
	มะพร้าว	7	4.80
	กระจูด*	48	31.60
	รวม	150	100.00
5.	สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาที่สามารถสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ ของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน เป็นลักษณะแบบใด		
	ท่องเที่ยวชุมชนธรรมชาติ	29	19.00
	ท่องเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม*	67	44.60
	ท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชุมชนเมือง	29	19.00

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=150	
		จำนวน	ร้อยละ
	ห้องเที่ยวเพื่อสุขภาพ	7	4.80
	ห้องเที่ยวแบบเกษตรเรียนรู้	9	6.30
	ห้องเที่ยวเชิงนิเวศ	9	6.30
	รวม	150	100.00
6.	งานหัตถกรรมที่มีความนิยมมากที่สุดและเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยว		
	ผลิตภัณฑ์จากตาล	48	31.70
	ผลิตภัณฑ์จากกระจูดสาน*	75	50.80
	ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา	5	3.20
	ผลิตภัณฑ์จากกากกล้วย	5	3.20
	ผลิตภัณฑ์จากใบบัว	2	1.60
	ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่	15	9.50
	รวม	150	100.00
7.	ท่านรู้จักวัสดุธรรมชาติ กระจูด หรือไม?		
	รู้จัก	117	77.80
	ไม่รู้จัก	33	22.20
	รวม	150	100.00
8.	การแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติท่านคิดว่าสามารถผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ได้บ้าง		
	ชุดอุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องเขียน	22	14.50
	ชุดอุปกรณ์สำหรับโต๊ะอาหาร	17	11.30
	ชุดประดับตกแต่งฝาผนัง*	46	30.60
	สร้างสรรค์เป็นชุดงานศิลปะ (Installation Art)	22	14.60
	บรรจุภัณฑ์	44	29.00
	รวม	150	100.00
10.	ถ้ามีการแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติ “กระจูด” ท่านคิดว่าสามารถสร้างสรรค์เป็นประเภทที่ใช้ร่วมกับกลุ่มสินค้าประเภทใดได้บ้าง		
	ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย*	131	87.10
	ประเภทของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก	19	12.90
	รวม	150	100.00

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=150	
		จำนวน	ร้อยละ
11.	การแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติ “กระจูด” หากต้องผสมผสานความเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรม โนรา ท่านอยากให้ใช้รูปแบบใดเป็นการสื่อหรือเผยแพร่ไปสู่นักท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก		
	ทำร้านาฏศิลป์และการแสดง	31	20.60
	เทร็ด	5	3.20
	รูปลักษณ์ สีสนของการแต่งกาย*	74	49.20
	พิธีกรรม	21	14.30
	ลูกปัด	17	11.10
	บทกาศครู	2	1.60
	รวม	150	100.00

ผลตารางที่ 3 อัตลักษณ์ชุมชน “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา”

1. กลุ่มตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่สะท้อน ประเพณี วัฒนธรรม “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา” เป็นลำดับที่ 1 เป็นวัฒนธรรมโนรา จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 41.40 ลำดับที่ 2 อาหารพื้นบ้าน จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 31.70 และลำดับที่ 3 เป็นงานสถาปัตยกรรมบ้านเรือน จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 20.60 ตามลำดับ

2. เมื่อกลุ่มตัวอย่างนึกถึงศิลปวัฒนธรรมโนรา จะนึกถึงสิ่งใดมากที่สุด ลำดับที่ 1 ทำร้านาฏศิลป์และการแสดง จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 63.50 ลำดับที่ 2 รูปลักษณ์ สีสนของการแต่งกาย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 23.80 และลำดับที่ 3 พิธีกรรม จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 6.30 ตามลำดับ

3. เมื่อกล่าวถึงวัสดุพื้นถิ่นของ “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา” ที่มีชื่อเสียง และสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากที่สุด เป็นลำดับที่ 1 ต้นตาล จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 31.70 ลำดับที่ 2 กระจูด จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 30.20 และลำดับที่ 3 คือ ข้าว จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30 ตามลำดับ

4. ผลผลิตจากวัสดุใดที่ควรส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ประจำ “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา” ลำดับที่ 1 เป็น ผลิตภัณฑ์กระจูด จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 31.60 ลำดับที่ 2 ผลิตภัณฑ์ข้าวและผลิตภัณฑ์ต้นตาล จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 28.60 และลำดับที่ 3 ผลิตภัณฑ์จากใบบัว และมะพร้าว จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 4.80 ตามลำดับ

5. การท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาที่สามารถสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ ของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน ลำดับที่ 1 เป็นลักษณะท่องเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมกจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ

44.60 ลำดับที่ 2 ท่องเที่ยวชุมชนธรรมชาติ และท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชุมชนเมือง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 19.00 ลำดับที่ 3 ท่องเที่ยวแบบเกษตรเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 6.30 ตามลำดับ

6. งานหัตถกรรมที่มีความนิยมมากที่สุดและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นลำดับที่ 1 ผลิตภัณฑ์จากกระจูดสาน จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 50.80 ลำดับที่ 2 ผลิตภัณฑ์จากตาล จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 31.70 และลำดับที่ 3 ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 9.50

7. กลุ่มตัวอย่างรู้จักวัสดุธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์จากกระจูด โดยรู้จัก จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 77.80 และไม่รู้จักจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 22.20

8. การแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติที่สามารถผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ได้ เลือกเป็นลำดับที่ 1 ชุดประดับตกแต่งฝาผนัง จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 30.60 ลำดับที่ 2 บรรจุภัณฑ์ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 และลำดับที่ 3 ชุดอุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องเขียนและสร้างสรรค์เป็นชุดงานศิลปะ (Installation Art) จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50

10. การแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติ “กระจูด” สามารถสร้างสรรค์เป็นประเภท ที่ใช้ร่วมกับกลุ่มสินค้าประเภทใด เป็นลำดับที่ 1 ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 87.10 และลำดับ 2 เป็นประเภทของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 12.90

11. การแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติ “กระจูด” หากต้องผสมผสานความเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมโนรา ท่านอยากให้ใช้รูปแบบใดเป็นการสื่อหรือเผยแพร่ไปสู่นักท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก เป็นลำดับที่ 1 คือรูปลักษณ์ สีสนของการแต่งกาย จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 49.20 ลำดับที่ 2 ทำรำนานาฏศิลป์และการแสดง จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 20.60 และลำดับ พิธีกรรม จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 14.30

ตารางที่ 4 ลักษณะทางกายภาพของลวดลายกราฟิก

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=420		ระดับความพึงพอใจ
		$\bar{X}$	SD	
1.	การออกแบบลวดลาย Nora 1 (5)			
	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.23	0.72	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	4.17	0.70	มาก
	ลวดลายละเอียดของงานหัตถกรรม	4.17	0.80	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.06	0.77	มาก

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=420		ระดับความพึงพอใจ
		$\bar{x}$	SD	
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	4.01	0.76	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	4.04	0.78	มาก
	รวม	4.11	0.04	มาก
2.	การออกแบบลวดลาย Nora 2			
	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	3.91	0.84	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	3.66	0.92	มาก
	ลวดลายละเอียดของงานหัตถกรรม	3.97	0.89	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	3.92	0.74	มาก
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	3.89	0.83	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	3.93	0.77	มาก
	รวม	3.88	0.07	มาก
3.	การออกแบบลวดลาย Nora 3			
	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	3.69	0.97	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	3.84	0.98	มาก
	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม	3.56	1.04	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	3.94	0.82	มาก
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	3.87	1.04	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	3.75	1.01	มาก
	รวม	3.78	0.08	มาก
4.	การออกแบบลวดลาย Nora 4 (4)			
	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.18	0.79	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	4.13	0.79	มาก
	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม	4.07	0.75	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.05	0.68	มาก

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=420		ระดับความพึงพอใจ
		$\bar{x}$	SD	
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	4.10	0.69	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	4.13	0.70	มาก
	รวม	4.11	0.05	มาก
5.	การออกแบบลวดลาย Nora 5 (6)			
	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.03	0.91	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	4.09	0.87	มาก
	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม	4.03	0.84	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.07	0.85	มาก
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	4.16	0.88	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	4.14	0.85	มาก
	รวม	4.09	0.03	มาก
6.*	การออกแบบลวดลาย Nora 6 (1)			
	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.33	0.77	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	4.25	0.77	มาก
	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม	4.27	0.74	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.25	0.71	มาก
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	4.21	0.76	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	4.18	0.72	มาก
	รวม	4.25	0.03	มาก
7.	การออกแบบลวดลาย Nora 7			
	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	3.96	0.94	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	3.84	0.90	มาก
	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม	3.93	0.91	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	3.95	0.88	มาก

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=420		ระดับความพึงพอใจ
		$\bar{x}$	SD	
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	4.00	0.86	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	3.94	0.88	มาก
	รวม	3.94	0.03	มาก
8.	การออกแบบลวดลาย Nora 8			
	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	3.80	0.87	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	3.86	0.98	มาก
	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม	3.67	0.87	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	3.76	0.89	มาก
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	3.76	0.83	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	3.73	0.87	มาก
	รวม	3.76	0.05	มาก
9.	การออกแบบลวดลาย Nora 9			
	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	3.93	0.84	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	3.89	0.85	มาก
	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม	3.91	0.81	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	3.99	0.84	มาก
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	4.01	0.83	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	4.01	0.78	มาก
	รวม	3.96	0.03	มาก
10.	การออกแบบลวดลาย Nora 10			
	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.14	0.76	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	4.07	0.82	มาก
	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม	4.05	0.75	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.01	0.76	มาก

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=420		ระดับความพึงพอใจ
		$\bar{X}$	SD	
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	4.01	0.73	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	3.97	0.76	มาก
	รวม	4.04	0.03	มาก
11.**	การออกแบบลวดลาย Nora 11 (2)			
	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.13	0.84	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	4.20	0.73	มาก
	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม	4.14	0.83	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.13	0.79	มาก
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	4.23	0.82	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	4.22	0.87	มาก
	รวม	4.18	0.05	มาก
12.***	การออกแบบลวดลาย Nora 12 (3)			
	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.28	0.74	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	4.00	0.91	มาก
	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม	4.23	0.73	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.13	0.79	มาก
	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร	4.21	0.74	มาก
	ความเหมาะสมของลวดลาย	4.13	0.75	มาก
	รวม	4.16	0.07	มาก

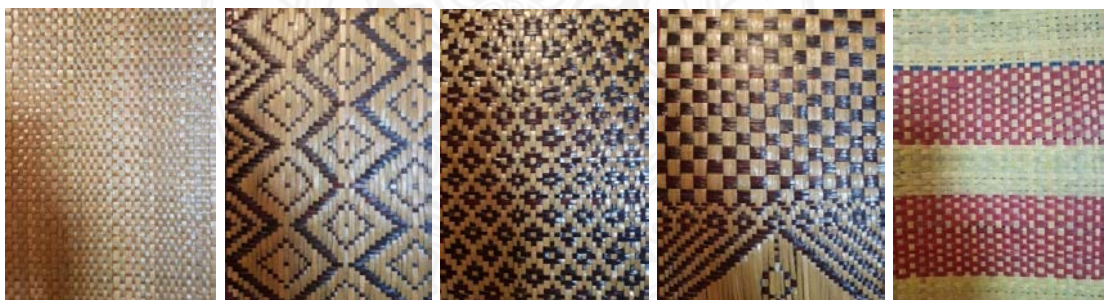
ผลสรุปจากตารางที่ 4 ลักษณะทางกายภาพของลวดลายกราฟิก ด้วยการออกแบบกราฟิกสำหรับการสานลายกระจูด หรือใช้เป็นกราฟิกบนผลิตภัณฑ์ โดยออกแบบ 12 ลาย เมื่อสอบถามความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง 320 คน ได้ผลสรุปความพึงพอใจมีความเหมาะสมมาก ลำดับที่ 1 คือ การออกแบบลวดลายที่ Nora-6 มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.25 โดยมีรายละเอียดของการออกแบบลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.33 การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.25 ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.27 ความสัมพันธ์และ

สำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.25$ ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสารมีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.21$ ความเหมาะสมของลวดลาย มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.18$ ลำดับที่ 2 การออกแบบลวดลาย Nora 11 ค่าระดับความพึงพอใจมีความเหมาะสมมาก ที่ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.22$ และลำดับที่ 3 การออกแบบลวดลาย Nora 12 ค่าระดับความพึงพอใจมีความเหมาะสมมาก ที่ค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.16$ ตามลำดับ

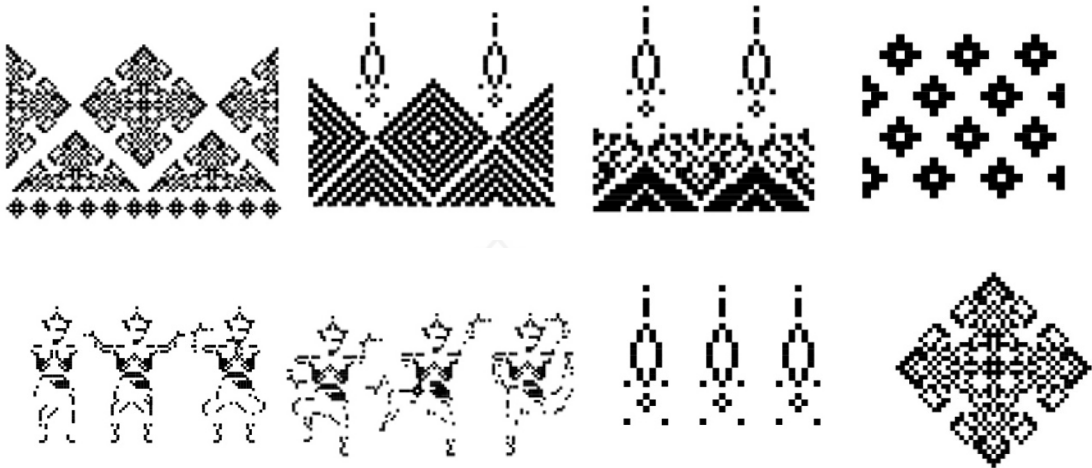
4.2 ผลการสังเคราะห์และพัฒนารูปแบบต้นแบบงานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น

การพัฒนาการออกแบบจากผลสรุปการสำรวจ จะนำไปใช้เพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบจำลองงานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น สู่การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ด้วยอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธคลองแดนจังหวัดสงขลา และจะใช้ลายกราฟิกสื่อสารผ่านผลิตภัณฑ์ที่ผู้วิจัยทดลองด้วย 1] วิธีการสานทดลองสานด้วยตอกกระจูด ผลสรุปที่ได้มีความยากสำหรับชุมชนมาก ต้องหาวิธีการแกะลายซึ่งยังไม่สามารถทำได้ และ 2] ทดลองด้วยวิธีการพิมพ์ ใช้แม่พิมพ์แบบทรายาง ใช้วิธีการพิมพ์สีสกรีนบนวัสดุที่ชุมชนสามารถสร้างงานได้ด้วยตนเองได้ง่ายโดยที่ไม่ต้องจ้างหรือสูญเสียต้นทุนเพิ่ม สามารถสร้างงานด้วยเอง ผลิตจำหน่ายภายในครัวเรือนแบบพึ่งพาตนเองได้ เป็นวงจรของการสร้างสรรค์ การผลิต การจัดจำหน่ายสินค้า และบริการที่ใช้การสร้างสรรค์และทุนทางปัญญา เป็นปัจจัยพื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเน้นการปรับปรุงเชิงคุณภาพให้ดีขึ้น

ทดลองสานด้วยตอกกระจูด

ภาพ 1 : วิธีการทดลองสานการสานด้วยตอกกระจูด

ภาพ 2 : วิธีการทดลองด้วยเทคนิคการใช้แม่พิมพ์ยางดำมรณไฟ

ภาพ 3 : แม่พิมพ์สำหรับพิมพ์สกรีน

การทดสอบด้วยระบบผลความแข็งแรง: ทดสอบมาตรฐาน

ภาพที่ 48 กระจูดัก เส้นกระจูดสีธรรมชาติ และแบบย้อมสี

หมายเลขตัวอย่าง   ชื่อรายละเอียดตัวอย่าง (ตามที่ผู้ขอรับบริการระบุ)
 R 0165-1/64   เส้นกาวะจุดตาม (แบบฉีกเป็นเส้น)

	R 0165-1/64
ความแข็งแรง: ทดสอบตามมาตรฐาน BASED ON ISO 13934-1: 2013(E)	
แรงดึงสูงสุด (นิวตัน)	338.60
การยืดตัวขณะขาด (ร้อยละ)	14.07

หมายเหตุ :
 - เครื่องทดสอบ : TENSILE TESTING MACHINE (INSTRON MODEL 5566)
 - อัตราเร็วในการทดสอบ : 100 มิลลิเมตรต่อนาที
 - ระยะทดสอบ : 200 มิลลิเมตร
 - ชิ้นทดสอบ : เต็มความกว้าง x 300 มิลลิเมตร
 - สภาพะชื้นของทดสอบ (แบบแห้ง) : อุณหภูมิ 20 ± 2°C, ความชื้นสัมพัทธ์ 65 ± 4%

R 0166-1/64   ตอกกระชูด (สีธรรมชาติ)

	R 0166-1/64
ความแข็งแรง: ทดสอบตามมาตรฐาน BASED ON ISO 13934-1: 2013(E)	
แรงดึงสูงสุด (นิวตัน)	206.87
การยืดตัวขณะขาด (ร้อยละ)	1.97

หมายเหตุ :
 - เครื่องทดสอบ : TENSILE TESTING MACHINE (INSTRON MODEL 5566)
 - อัตราเร็วในการทดสอบ : 100 มิลลิเมตรต่อนาที
 - ระยะทดสอบ : 200 มิลลิเมตร
 - ชิ้นทดสอบ : เต็มความกว้าง x 300 มิลลิเมตร
 - สภาพะชื้นของทดสอบ (แบบแห้ง) : อุณหภูมิ 20 ± 2°C, ความชื้นสัมพัทธ์ 65 ± 4%

ภาพที่ 49 ผลความแข็งแรง: ทดสอบมาตรฐาน Based on ISO 13934-1 : 2013 (E) -1

2) ทดลองด้วยวิธีการพิมพ์ ใช้แม่พิมพ์แบบตรายาง

ภาพที่ 51 แบบแม่พิมพ์ลวดลายของอัตลักษณ์โนรา

ภาพที่ 52 ทดลองการพิมพ์ด้วยสีสกรีน (Non-Toxics)

ผลการทดลองการพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ยางดำมรไฟ บนผ้าแคสวาสโดยใช้สีพิมพ์สกรีนชนิดสี
 อยาง พบว่าลวดลายกราฟิกติดทน ในรูปแบบของการปั๊มที่มีลักษณะของร่องรอยความไม่คมชัด สะท้อน
 ความรู้สึกถึงความเป็นงานทำมือที่รับรู้ความรู้สึกได้ด้วยอารมณ์ของการสร้างสรรค์

4.3 ผลการถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างสรรคงานผลิตภัณฑ์

ลักษณะของกราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน *ใช้กรรมวิธีเทคนิคการพิมพ์ผ้า การ
 เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้วยอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา ส่งเสริมการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ
 ชุมชน โดยผลิตภัณฑ์กระจูดสานที่ผสมผสานลักษณะทางกายภาพของลวดลายกราฟิก โดยพิจารณา
 ลายกราฟิกและประเมินความเหมาะสมโดยมีเกณฑ์ดังนี้

ตารางที่ 5 ลักษณะของกราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=420		ระดับความ พึงพอใจ
		$\bar{x}$	SD	
1.	กราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน 1 [Graphic on Product 1]	4.26	0.66	มาก
2.	กราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน 2 [Graphic on Product 2]	4.24	0.78	มาก
3.	กราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน [Graphic on Product 3]	4.14	0.77	มาก
4.	กราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน 4 [Graphic on Product 4]	4.12	0.79	มาก
5.	กราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน 5 [Graphic on Product 5]	4.21	0.80	มาก
6.	กราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน 6 [Graphic on Product 6]	4.36	0.75	มาก
7.	กราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน 7 [Graphic on Product 1]	3.98	0.71	มาก
8.	กราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน 8 [Graphic on Product 1]	4.21	0.67	มาก

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้วยอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยผลิตภัณฑ์กระจุตสานที่ผสมผสานด้วยวัสดุร่วมสมัย โดยพิจารณารูปแบบของงานออกแบบ 7 รูปแบบ พบว่าประเมิน ลำดับที่มีระดับความพึงพอใจที่มาก ในลำดับที่ 1 กราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจุตสาน 6 [Graphic on Product 6] มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.36 ลำดับที่ 2 คือ กราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจุตสาน 1 [Graphic on Product 1] มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.24 และลำดับ 3 คือกราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจุตสาน 2 [Graphic on Product 2] มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.24 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์กระจุต

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=420		ระดับความพึงพอใจ
		$\bar{X}$	SD	
1.	Develop Product 1			
	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.33	0.56	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบงานหัตถกรรม	4.33	0.78	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.12	0.82	มาก
	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร	4.10	0.75	มาก
	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม	4.43	0.66	มาก
	รวม	4.26	0.72	มาก
2.	Develop Product 2***			
	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.31	0.74	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบงานหัตถกรรม	4.17	0.82	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.31	0.71	มาก
	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร	4.24	0.72	มาก
	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม	4.36	0.65	มาก
	รวม	4.28	0.73	มาก
3.	Develop Product 3**			
	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.52	0.55	มากที่สุด
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบงานหัตถกรรม	4.55	0.63	มากที่สุด

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=420		ระดับความพึงพอใจ
		$\bar{x}$	SD	
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.38	0.69	มาก
	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร	4.40	0.62	มาก
	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม	4.62	0.65	มากที่สุด
	รวม	4.50	0.63	มากที่สุด
4.	Develop Product 4			
	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.17	0.82	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	4.19	0.85	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.26	0.82	มาก
	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร	4.24	0.81	มาก
	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม	4.19	0.82	มาก
	รวม	4.21	0.82	มาก
5.	Develop Product 5*			
	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.52	0.73	มากที่สุด
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	4.43	0.79	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.57	0.66	มากที่สุด
	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร	4.52	0.66	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม	4.64	0.61	มากที่สุด
	รวม	4.54	0.69	มากที่สุด
6.	Develop Product 6			
	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.17	0.69	มาก
	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม	3.95	0.79	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.10	0.65	มาก
	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร	4.12	0.66	มาก
	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม	4.17	0.72	มาก
	รวม	4.10	0.70	มาก

ลำดับ	ข้อมูลการสำรวจ	N=420		ระดับความพึงพอใจ
		$\bar{x}$	SD	
7.	Develop Product 7			
	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม	4.21	0.77	มาก
	การใช้โหนดสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์บนงานหัตถกรรม	4.12	0.88	มาก
	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า	4.31	0.64	มาก
	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร	4.29	0.70	มาก
	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม	4.33	0.71	มาก
	รวม	4.25	0.74	มาก

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา ส่งเสริมการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยผลิตภัณฑ์กระจูดสานที่ผสมผสานด้วยวัสดุร่วมสมัย โดยพิจารณารูปแบบของการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์กระจูด พบว่าประเมินงานพัฒนาแบบ Develop Product 5* มีระดับผลรวมของคะแนน รวมมีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.54$ ระดับความพึงพอใจมากที่สุด โดย 1] การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.52$ ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด 2] การใช้โหนดสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์บนงานหัตถกรรม มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.43$ ระดับความพึงพอใจมากที่สุด 3] ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.57$ ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด 4] ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.52$ ระดับความพึงพอใจมากที่สุด 5] ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม มีค่าเฉลี่ย $\bar{x} = 4.64$ ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ผลจากการประเมินผลจากการสำรวจจะถูกนำไปพัฒนาแบบ เป็นต้นแบบสำหรับชุมชนคลอง / ชุมชนพุทธคลองแดน พัฒนาต่อยอดในส่วนของต้นแบบผลิตภัณฑ์จากวัสดุกระจูด สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปและอภิปรายผล ในเรื่อง ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น ด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา” (Study and Development of Local Product Materials Compared with Art and Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan Community, Songkhla Province South of Thailand) ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

แนวคิดสำหรับการออกแบบแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของโนราที่สะท้อนประเพณี วัฒนธรรม สื่อสารด้วยท่ารำ 12 ท่าแห่งนาฏศิลป์โนรา และใช้ลวดลายรูปลักษณะ สีเส้นของการแต่งกาย ผสมผสานจากลวดลายที่มีการถัก ร้อยด้วยลูกปัดสีเม็ดเล็กหลาย ๆ สี มาร้อยกับเชือกให้เป็นลวดลาย เช่น กางปลา ลายลูกแก้ว หรือลายข้าวหลามตัด ลายดอกพิกุล และการเลือกใช้สีของลูกปัดที่มีหลาย ๆ สีในชุดเดียวกัน เช่น สีขาว สีเหลือง สีน้ำเงิน สีแดง สีดำ สีส้ม เป็นต้น ซึ่งการเลือกใช้สีมีสาเหตุของการเลือกใช้จากความชอบ ความเชื่อ และความต้องการของศิลปินโนรา ศิลปหัตถกรรมการร้อยลูกปัดโนรา มี 3 แบบ คือการร้อยแบบช่อ ร้อยแบบห้า-สาม และการร้อยแบบสาม-สาม (ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์, 2549) การใช้ลวดลายต่าง ๆ นั้น นำมาตัดทอนให้ลักษณะของกราฟิกสำหรับผลิตภัณฑ์ ด้วย 1] วิธีการทดลองการสานด้วยตอกกระจูดสาน และ 2] วิธีการทดลองด้วยเทคนิคการใช้แม่พิมพ์ยางดำมรดกไฟ โดยใช้เทคนิคการพิมพ์ปั๊มด้วยแม่พิมพ์จากสีสกรีน เพื่อพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ประจำท้องถิ่น “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา” ที่เป็นผลิตภัณฑ์กระจูดสาน สามารถสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน เป็นวิธีในการเล่าเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโนรา อีกทั้ง งานหัตถกรรมกระจูดสานเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความนิยมมากเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา ผลิตภัณฑ์จากกระจูดสานจะเป็นต้นแบบจำลอง สำหรับการแปรรูปของวัสดุด้วยการผสมผสานให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ชุดประดับตกแต่งฝาผนัง บรรจุภัณฑ์ ชุดอุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องเขียนและสร้างสรรค์เป็นชุดงานศิลปะ (Installation Art) อีกทั้งยังสามารถแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติ “กระจูด” มาสร้างสรรค์เป็นประเภทที่ใช้ร่วมกับกลุ่มสินค้าประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย การแปรรูปวัสดุจากกระจูดสานที่มีการผลิตและยังขายไม่ได้ คงเหลือจากการจำหน่าย เมื่อมีการผสมผสานกับความเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมโนราจะเป็นการสื่อสารหรือเผยแพร่ไปสู่นักท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก ทั้งรูปลักษณะ สีเส้นของการแต่งกายที่ใช้สำหรับเป็นการออกแบบได้ด้วยวิธีการผสมผสานกับ

วัสดุอื่น เช่น เศษผ้า เศษวัสดุเหลือในอุตสาหกรรมประเภทหนึ่ง การผสมผสานโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างสรรค์เป็นงานออกแบบที่ชุมชนสามารถทำได้ง่ายด้วยตนเอง และพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ใช้หลักการ Circular Economy หรือ เศรษฐกิจหมุนเวียนที่ให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิต ที่ผ่านการผลิตเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ (Re-material) หรือนำมาใช้ซ้ำ (Reuse) สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าจากการใช้วัสดุในท้องถิ่นนำไปสู่ผลพลอยได้ทางอุตสาหกรรม

5.2 การอภิปรายผลการวิจัย

ศิลปวัฒนธรรม “โนรา” หรือ “มโนราห์” ของปักษ์ใต้ดินแดนแห่งอารยธรรมที่แสดงออกถึงความหลากหลายภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์การแสดงความเป็นตัวตน เป็นตัวแปรหนึ่งที่จะสามารถเข้าถึงชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างง่ายที่สุด ในยุคของการสื่อสารแบบดิจิทัล 4.0 จะสามารถสร้างแรงดึงดูดและนำพาความเป็นตัวตนของชุมชน ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วิถีความเป็นอยู่ สะท้อนทุนทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ เผยแพร่ข้อมูลเรื่องราวผ่านผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งข้อมูลในเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เชิงการท่องเที่ยว เป็นแนวทางการพัฒนาการผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้เกิดการเพิ่มเนื้อหาข้อมูลองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำเสนอเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหรือต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ แบบชุมชนมีส่วนร่วม รวมถึงยังตอบสนองนโยบายของภาครัฐในการให้ความสำคัญของจังหวัดเมืองรอง และพื้นที่ใกล้เคียงให้มีความเจริญแบบมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

สุรภา วงศ์สุวรรณ เกรียงศักดิ์ เขียวม่วง และมียอง ซอ (2563) สรุปรูปภาพพัฒนาต้นแบบจำลองของผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้าน สร้างความรู้และกำเนิดความรู้ในวิถีของการสร้างสรรค์ เพื่อปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชุมชน นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างสรรค์เป็นงานออกแบบ ด้วยการนำวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตหรือบริโภคแล้ว เข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ (Re-material) หรือนำมาใช้ซ้ำ (Reuse) โดย 1) วัตถุดิบที่ถูกใช้นั้นใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด 2) ทรัพยากรที่นำมาใช้ ต้องมาจากทรัพยากรที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ 3) รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ 4) อนุรักษ์วัฒนธรรมและชุมชน 5) ไม่ทำร้าย ความเป็นอยู่และสุขภาพของทุกส่วน 6) ไม่ได้วัดทุกอย่างด้วยตัวเลขแต่วัดด้วยคุณค่าทางจิตใจ 7) ระบบทุกอย่างต้องปรับเปลี่ยนได้ โดยใช้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน การจักสานจะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน รวมถึงการใช้กรรมวิธีในการผลิตแปรรูปให้เป็น “วัสดุใหม่” หรือที่เรียกว่า “วัสดุร่วมสมัย” สู่งานนวัตกรรมหัตถศิลป์สร้างสรรค์ให้เป็นงานผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สร้างคุณค่าของงานให้เกิดมูลค่าได้ สามารถเพิ่มมูลค่าได้ด้วยการออกแบบที่ดี เทคโนโลยีสร้างสรรค์อย่างง่าย ด้วยกรรมวิธีการผลิตแบบการทำมือ สะท้อนให้เห็นถึงงานฝีมือ งานทำมือที่สร้างสรรค์ด้วยจินตนาการ การผสมผสานของวัสดุต่าง ๆ ได้อย่างลงตัว

การสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน ด้วยเทคนิคที่ผู้วิจัยเพิ่มเติมในส่วนของการสร้างสรรค์ด้วยการพิมพ์ ลวดลาย ลงบนผลิตภัณฑ์ด้วยวิธีการพิมพ์สกรีนด้วยหมึกพิมพ์ที่ไม่มีสารพิษ (Non-Toxic) หรือทำปฏิกิริยากับผู้ใช้ เหมาะสำหรับการพิมพ์บนผ้าในลักษณะนี้ การสร้างสรรค์จะสามารถสื่อสารเล่าเรื่องราวความเป็นตัวตนได้อีกรูปแบบหนึ่ง รวมถึงบริบทของสังคมในปัจจุบันควบคู่กันไปกับการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับชุมชนที่สามารถต่อยอดผลิตในเชิงพาณิชย์ได้จริง สอดคล้องกับบทความวิจัยที่กล่าวว่าแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอกระโดน จังหวัดสงขลา ชุมชนมีความเข้าใจและมีความพร้อมในการจัดการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเน้น ไตรภาคี คือ ภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น คำนี้ถึงอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่ก็ยังคงมีความต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ต่อไปได้ในอนาคต (กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา, 2561a)

5.3 ข้อเสนอแนะงานวิจัย

การศึกษางานวิจัยนี้ ยังคงมีประเด็นในการพัฒนาต่อยอดในส่วนของต้นแบบผลิตภัณฑ์จากวัสดุกระจูด สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา และยังคงมีการจัดทำผลสรุปและประมวลผลเป็นคู่มืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคนิควิธีการสร้างสรรค์ การสร้างงานผลิตภัณฑ์จากจากวัสดุพื้นถิ่นให้กับชุมชน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลการเผยแพร่ทางวัฒนธรรมในสังคมยุคดิจิทัล ระบบการสื่อสาร และเทคนิคการเพิ่มยอดขายแบบออนไลน์ที่ตอบสนองความต้องการได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น และสามารถต่อยอดในการจัดการความรู้สู่ชุมชนในรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างทักษะให้เกิดสัมมาชีพใหม่ และงานวิจัยนี้จะ เป็นประโยชน์สำหรับชุมชนใกล้เคียงที่สามารถนำไปปรับใช้ต่อยอดในการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา. (2561a). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี.

กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา. (2561b). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดนอำเภอระโนดจังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี.

การท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. แผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของประเทศ พ.ศ.2558-2560.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). ฝากไทย ถอดรหัสเสน่ห์ของที่ระลึก เพื่อการท่องเที่ยว. In. Retrieved from <https://www.bundanthai.com/th/>

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2007). วัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). วัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2563). โนรา : ศิลปะการร้องรำ ที่ผูกพันกับชีวิต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2564). บทความ 12 ทำรำโนราพื้นฐานโดย “โนรา คล้าย พรหมเมศ”.

http://culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=5943&filename=index

กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสงขลา. (2557). แผนพัฒนา 4 ปี จังหวัดสงขลา 2558-2561 (ฉบับปรับปรุง). <http://slbkb.psu.ac.th/jspui/handle/2558/947>

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564). Retrieved 4 พฤศจิกายน 2560

http://www.mots.go.th/ewtadmin/ewt/mots_web57/download/article/article_20170320150102.pdf

ชัชพรพล เพ็ญโฉม. (2012). ออกแบบ “อย่างไทย” ออกแบบ “อย่างไร” (ตอนที่ 1 : ภาคทฤษฎี).

Retrieved from <http://www.tcdc.or.th/articles/design-creativity/14653/#>

ออกแบบ-อย่างไทย-ออกแบบ-อย่างไร--ตอนที่-1--ภาคทฤษฎี-

- ชัยรัตน์ อัครวางกูร. (2548). ออกแบบให้โดนใจ. บริษัท ทั้งฮั่วชินการพิมพ์ จำกัด: สำนักพัฒนา
อุตสาหกรรมสนับสนุน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม.
- ชวน เพชรแก้ว. (1970). โนรา: การอนุรักษ์และพัฒนา. *Walailak Abode of Culture Journal*,
16(1), 1-27.
- ฐานข้อมูลท้องถิ่นภาคใต้-มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2020). โนราโรงครู.
<https://clib.psu.ac.th/southerninfo/content/2/84b73889>
- ทีเอ็นเอ็น. (2562). กรม.ไฟเขียววช.ชง 'โนรา' เป็นมรดกวัฒนธรรม.
<https://www.isranews.org/isranews-other-news/74627-nora.html>
- ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์. (1970). โนรากับโฆษณา. *Walailak Abode of Culture Journal*, 14(1).
- ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์. (2549). เอกลักษณ์ของชุดลูกปัดโนรา. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ทักษิณ, ฉบับที่ 2 บทความวิชาการ ศิลปะการแสดง.
- ธีรวัช ช่างसान. เครื่องลูกปัดโนรา.
<http://kb.tsu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/70/1/article%205.pdf>
- นภสมน นิจรัตน์. (2550). โนรา : สัญลักษณ์ พิธีกรรม ตัวตนคนได้รอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ยุคโลกา
ภิวัตน์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ประชา สุวีรานนท์. (2551). ดีไซน์ + คัลเลอร์ 1. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.
- ปิยะชาติ อิศรภาค. (2559). *Branding 4.0*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ฮาวทู อัมรินทร์พรีนติ้งแอนด์อัมรินทร์
พับลิชชิง.
- พรรัตน์ ดำรุ่ง และ โลเวล สการ์. (2563). โนรา ศิลปะการร้องรำที่ผูกพันกับชีวิต. กรุงเทพฯ: กลุ่ม
สงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
จำกัด.
- พัทธานันท์ สมานสุข, & พรทิพย์ อันทิวโรทัย. (2017). คุณค่าโนรา NORA VALUE. *An Online
Journal of Education*, 11(3), 407-421.
- ลามานีเยห์ สะตะมา. (2556). การทำเสื่อกระจูด.
<http://culture.yru.ac.th/index.php/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%88%E0%B8%B9%E0%B8%94>
- ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน). (2563). ศิลปหัตถกรรมกระจูดสาน.
- สำนักงานจังหวัดสงขลา. (2563). ข่าวกิจกรรม จังหวัดสงขลาประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและ
เอกชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ครั้งที่ 3/2563 เพื่อติดตามความก้าวหน้า

- การดำเนินงานของคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน. Retrieved from <https://www.songkhla.go.th/news/detail/5955>
- สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2021). หัตถกรรมจักสานจากกระจูด. from ฐานข้อมูลส่งเสริมและยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP 2021 <http://otop.dss.go.th/index.php/en/knowledge/informationrepack/342-wicker-handmade-from-krachut?showall=1&limitstart>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2563). อัตลักษณ์วัสดุถิ่นใต้. In เลอชาติ ธีรธรรมเสถียร, ดร.ดารารัตน์ เมฆเกรียงไกร, ศิครินทร์ มิลินทสูต, มนต์นภา ลัภนพรวงศ์, & ฐนกร พินธุ์วัฒน์ (Eds.). Retrieved from https://web.tcdc.or.th/media/publication_lang_file/234/Southern-Thai-materials-single-page.pdf
- สิงห์ อินทรชูโต. (2552). การออกแบบอย่างยั่งยืน ความท้าทายที่มากับความเป็นไปได้อันไร้ข้อจำกัด. <http://www.tcdc.or.th/exhibition/8545/?lang=th>
- สุรภา วงศ์สุวรรณ เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง และมียอง ซอ. (2563). The Pripree Model of Bantumsue Community to Nawat Witee (Local Innovative) for Industries Handicrafts Design with Enhancing Participation Action Approach. วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มีนาคม 2565.
- สุรภา วงศ์สุวรรณ. (2564). "บ้านถ้ำเสือเมืองพริบพรีโมเดล" ศูนย์วิถีชุมชนเพื่องานออกแบบหัตถอุตสาหกรรม แบบชุมชนมีส่วนร่วม. (ปริญญาเอก), มหาวิทยาลัยบูรพา, คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- เหมะวัน การตะจายา และไอนัน เซเตียวาน (ณงลักษณ์ จารุวัฒน์ แปล) ฟิลิป คอตเลอร์. (2560). *Marketing 4.0* (การตลาด 4.0 สู่อุตสาหกรรมดิจิทัล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เนชั่นบุ๊ค.
- อมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์. (2560). หลักการวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรัญ วานิชกร. (2016). การออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สนพ. แห่ง.
- อรัญ วานิชกร. องค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทย: การออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย THAI WISDOM KNOWLEDGE: DESIGNED AND CREATED THE CONTEMPORARY PRODUCTS. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 22-28.

อะเมซิ่งไทยทัวร์. (2013). เที่ยวชุมชนวิถีพุทธ ตลาดริมน้ำคลองแดน “สามคลอง สองจังหวัด”
...(สงขลา-นครศรีฯ).

อาชญ์ นั้กสอน. (2560). ศิลปะการออกแบบหัตถอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.

ภาษาอังกฤษ

Liliana Becerra. (2016). *The Fundamental Principles of Colour, Material, and Finish Design (CMF)*. Amsterdam, United States: Frame Publishers.

Osborn's Checklist Diagram. In.

Linda L. Wallace. (2016). *Farm-to-college programs: Relocalization, sustainable development, and ecological and social sustainability*. (10140227 Ph.D.), University of California, Santa Cruz, Ann Arbor. Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/1806122685?accountid=44783> ProQuest Dissertations & Theses Global database.

G. Yudana, N. S. Surjandari, R. Sugiarti, & I. Aliyah. (2017). Culture-based tourism through optimisation of lurik and batik industries in Klaten District. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 25(August), 21-32.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก : เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล “ชุมชน วิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา” Study and Development of Local Product Materials Compared with Art and Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan Community, Songkhla Province South of Thailand

เขียน ประธานชุมชน / ผู้ประกอบการ

ศิลปวัฒนธรรม “โนรา” ของปักษ์ใต้ดินแดนแห่งอารยธรรมที่แสดงออกถึงความหลากหลายภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์การแสดงความเป็นตัวตน เป็นตัวแปรหนึ่งที่จะสามารถเข้าถึงชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างง่ายที่สุด ในยุคของการสื่อสารแบบดิจิทัล 4.0 สามารถสร้างแรงดึงดูดและนำพาความเป็นตัวตนของชุมชน ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วิถีความเป็นอยู่ สะท้อนทุนทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ เผยแพร่ข้อมูลเรื่องราวผ่านผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งข้อมูลในเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เชิงการท่องเที่ยว เป็นแนวทางการพัฒนาการผลิตชุมชนเพื่อให้เป็นการเพิ่มเนื้อหาข้อมูลองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำเสนอเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหรือต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แบบชุมชนมีส่วนร่วม รวมถึงยังตอบสนองนโยบายของภาครัฐในการให้ความสำคัญของจังหวัดเมืองรอง และพื้นที่ใกล้เคียงให้มีความเจริญแบบมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในการศึกษาการวิจัยนี้ เรื่องศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา” จะเป็นการสืบสานวัฒนธรรมโนรา ผ่านเรื่องราวในรูปแบบที่เป็นประโยชน์สำหรับชุมชนคลองแดน สามารถต่อยอดสร้างสรรค์ให้เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานวัสดุอื่นเพื่อให้เกิด “วัสดุใหม่” หรือที่เรียกว่า “วัสดุร่วมสมัย” เพื่อให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ในระดับชุมชน ส่งเสริมการแข่งขันนำไปสู่ปัจจัยหลายด้านในการพัฒนาชุมชน รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนการแข่งขันเพื่อให้ตนเองอยู่รอด เพื่อปรับเปลี่ยนระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีกว่าเดิม การเพิ่มศักยภาพเพื่อยกระดับความเป็นอยู่รวมถึงการเพิ่มรายได้ด้วยการสร้างกระบวนการที่เรียกว่า “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์” ที่เป็นวงจรของการสร้างสรรค์ การผลิต การจัดจำหน่ายสินค้า และบริการที่ใช้การสร้างสรรคและทุนทางปัญญาเป็นปัจจัยพื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเน้นการปรับปรุงเชิงคุณภาพให้ดีขึ้น อีกทั้งยังสามารถสานต่อมรดกทางวัฒนธรรมโนราด้วยภูมิปัญญาและงานหัตถกรรมเข้าด้วยกัน ยังเป็นการสร้างลักษณะสำหรับการออกแบบสร้างสรรค์โดยมีชุมชนเป็นต้นแบบ และยังคงเป็นโครงสร้างพื้นฐานการวิจัยขนาดใหญ่ด้านวัฒนธรรม ที่เก็บรวบรวมความหลากหลายทางวัฒนธรรมไว้เป็นสมบัติของชาติและมนุษยชาติ เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าและต่อยอดของนักวิชาการไทยและนักวิชาการต่างชาติ เป็นทุนสำหรับการพัฒนานวัตกรรมต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปะภูมิปัญญาวัฒนธรรมโนรา สร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น สำหรับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล 2) เพื่อสังเคราะห์และพัฒนาออกแบบต้นแบบงานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นสู่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้วยอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) สรุปลงและประมวลผลเป็นคู่มืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างสรรคงานผลิตภัณฑ์จากจากวัสดุพื้นถิ่น เพื่อการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล

หลังจากที่ผู้วิจัยทราบผลแล้วจะได้รายงานให้ท่านทราบเป็นการส่วนตัว พร้อมทั้งจะขอความอนุเคราะห์ขอความร่วมมือชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ จากงานวิจัยเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้

ข้อเสนอแนะหรือการฝึกอบรม และร่วมประเมินผลงานผลิตภัณฑ์ โดยข้อมูลของท่านจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับในการใช้เพื่อรายงานผลงานวิจัยในภาพรวมเท่านั้น ในการดำเนินการนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น โดยท่านไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ หากท่านมีปัญหาหรือข้อสงสัยประการใด สามารถสอบถามได้โดยตรงจากผู้วิจัยที่ไปร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลในวันทำการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือสามารถติดต่อสอบถามได้ตลอดเวลาที่

ชื่อ.....นางสาวสุรภว.วงศ์สุวรรณ.....โทรศัพท์ ....094.292.9545.....หรือ
ที่อยู่.....คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์.....มทว.พระนครศรีอยุธยา.....168.....ถนนศรีอยุธยา
แขวงวงษ์วิชัยพัฒนา.เขตดุสิต.กรุงเทพฯ.10300.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่ง ในความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัย

งานวิจัยเรื่อง ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล
“ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา” Study and Development of Local Product Materials Compared
with Art and Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan Community,
Songkhla Province South of Thailand

วันที่ทำยินยอม วันที่.....เดือน.....จันวาคม..พ.ศ. ...2654..... ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมเข้าร่วม
การวิจัยนี้ ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัยถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการ
วิจัยอย่างละเอียดและมีความเข้าใจดีแล้ว ข้าพเจ้ายินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ด้วยความสมัครใจ และข้าพเจ้ามีสิทธิ
ที่จะบอกเลิกการเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ และการบอกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อ
ต่อข้าพเจ้า

ผู้วิจัยรับรองว่าจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบัง ซ่อนเร้นจนข้าพเจ้าพอใจ
ข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับข้าพเจ้าจะถูกเก็บเป็นความลับและจะเปิดเผยในภาพรวมที่เป็นการสรุปผลการวิจัย
ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นแล้ว และมีความเข้าใจดีทุกประการ และได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วย
ความเต็มใจ

ลงนาม..........ผู้ยินยอม
(นายเกรียงไกร อนันตพงศ์)
ประธานชุมชนวิถีพุทธคลองแดน

ลงนาม..........พยาน
(นายธานี สุนธชะชาติ)
คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ลงนาม..........ผู้ทำวิจัย
(นางสาวสุรภา วงศ์สุวรรณ)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ฝ่ายวิชาการและวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ โทร. ๕๒๐๑-๒

ที่ ผวจ.สกอ. ทอ.ร.๑/๒๕๖๔ วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุมัติหนังสือร่วมลงนามยินยอมในการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ โครงการงานวิจัย เรื่องศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล "ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา"

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
รับที่ ๗/๑๖
วันที่ ๑๐ ส.ค. ๒๕๖๔
เวลา ๑๐.๐๐ น.

เรียน คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ ผ่าน รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย

ตามหนังสือ อว ๐๖๕๒.๑๑/๑๒๕๖ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓ โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ได้รับการจัดสรรงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประเภท Basic Research Fund จำนวนทั้งสิ้น ๒๗,๗๖๐,๐๐๐ บาท (ยี่สิบเจ็ดล้านเจ็ดแสนหกหมื่นบาทถ้วน) โดยได้รับอนุมัติแล้วนั้น

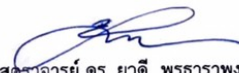
ในการนี้ ข้าพเจ้า นางสาวสุรภา วงศ์สุวรรณ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการออกแบบบรรจุภัณฑ์และการพิมพ์ ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการย่อย เรื่องศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล "ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา" เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๕๕๐,๐๐๐ บาท (ห้าแสนห้าหมื่นบาทถ้วน) เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ขิงขออนุมัติหนังสือร่วมลงนามยินยอมในการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ โครงการงานวิจัยฯ รวมเป็นจำนวนเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท (สองหมื่นบาทถ้วน) โดยมีรายละเอียดกำหนดการ ตามเอกสารดังต่อไปนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติ

(นางสาวสุรภา วงศ์สุวรรณ)
ผู้รับผิดชอบโครงการวิจัย

เรียน คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ

เพื่อโปรดพิจารณา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุติ พรธาราพงศ์)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย

๑๐ ส.ค. ๖๔

ที่ อว ๐๖๕๒.๑๐/ ๘๓๖

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
๑๖๘ ถนนศรีอยุธยา แขวงวิภาชี
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอร่วมลงนามยินยอมในการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและงานสร้างสรรค์

เรียน นายเกรียงไกร อนันตพงษ์ ประธานชุมชนวิถีพุทธคลองแดน

- สิ่งที่แนบมาด้วย ๑. หนังสือยินยอมการใช้พื้นที่สำหรับการทำวิจัย
๒. หนังสือการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและงานสร้างสรรค์

ตามหนังสือ อว ๐๖๕๒.๑๐/๑๒๕๖ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓ โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลพระนคร ได้รับการจัดสรรงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ประจำปี
งบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประเภท Basic Research
Fund นั้น

ในกรณี นางสาวสุรภา วงศ์สุวรรณ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการออกแบบบรรจุภัณฑ์และ
การพิมพ์ ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการย่อย เรื่องศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วย
วัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา” เพื่อให้การดำเนินงาน
สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จึงขอเชิญร่วมลงนามยินยอมในการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ของ
โครงการงานวิจัยฯ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ในระดับชุมชน เพิ่มศักยภาพยกระดับความเป็นอยู่รวมถึงการ
เพิ่มรายได้ด้วยการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระจุสานจากวัฒนธรรมโนรา ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานการวิจัยขนาดใหญ่
ด้านวัฒนธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลของความหลากหลายทางวัฒนธรรมไว้เป็นสมบัติของชาติ และต่อยอดของ
นักวิชาการไทยและนักวิชาการต่างชาติ เป็นทุนสำหรับการพัฒนานวัตกรรมต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายธานี สุกตะชาติ)

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ฝ่ายวิชาการและวิจัย

โทรศัพท์/ โทรสาร ๐ ๒๖๖๕ ๓๘๘๘ ต่อ ๕๐๒๔, ๘๑๑๗

<http://www.arch.rmutp.ac.th>

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

.....

ชื่อองค์กร / ชุมชน/ ภาคธุรกิจ ชุมชนพุทธคลองแดน /ตลาดน้ำคลองแดน.....
สถานที่ตั้ง เลขที่.128 หมู่ที่.2 ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา 90140 โทรศัพท์ 089.2315281
ขอรับรองว่าได้นำผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ของ.....นางสาวสุรภา.....วงศ์สุวรรณ.....
สังกัดคณะ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
เรื่อง ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล “ชุมชนวิถี
พุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา”(Study and Development of Local Product Materials Compared
with Art and Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan
Community, Songkhla Province South of Thailand)

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

☐ 1. การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ	☐ 2. การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย
☐ 3. การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์	☐ 4. การใช้ประโยชน์ทางอ้อมในลักษณะอื่น

โดยการ ใช้ศิลปวัฒนธรรมโนรา เผยแพร่สื่อสารผ่านภูมิปัญญาชาวบ้าน...ด้วยการจัดสวนกระจัดที่เป็น
เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน...รวมถึงการใช้กรรมวิธีในการผลิตแปรรูปให้เป็น...“วัสดุใหม่”...หรือที่เรียกว่า
“วัสดุร่วมสมัย”...สู่งานนวัตกรรมที่ศิลปสร้างสรรค์ให้เป็นงานผลิตภัณฑ์ต่าง...สร้างคุณค่าของงานให้เกิด
มูลค่าได้...สามารถเพิ่มมูลค่าได้ด้วยวิธีการออกแบบที่ดี...เทคโนโลยีสร้างสรรค์อย่างง่าย...ด้วยกรรมวิธีการผลิตแบบ
การทำมือ...สะท้อนให้เห็นถึงงานฝีมือ...งานทำมือที่สร้างสรรค์ด้วยจินตนาการ...การผสมผสานของวัสดุต่าง...ได้
อย่างลงตัว...การสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน...ด้วยเทคนิคที่ผู้วิจัยเพิ่มเติมในส่วนของการสร้างสรรค์ด้วยการพิมพ์
ลวดลาย...ลงบนผลิตภัณฑ์ด้วยวิธีการพิมพ์สกรีนด้วยหมึกพิมพ์ที่ไม่มีสารพิษหรือทำปฏิกิริยากับผู้ใช้...และเหมาะ
สำหรับการพิมพ์บนผ้าในลักษณะนี้...จะสามารถสื่อสารเล่าเรื่องราวของวัฒนธรรมโนรา...ความเป็นตัวตนได้อีก
รูปแบบหนึ่ง...รวมถึงรับทของสังคมในปัจจุบันควบคู่ไปกับการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับชุมชนที่สามารถ
ต่อยอดผลิตในเชิงพาณิชย์ได้จริง

ผลที่ได้รับ 11...ได้ข้อมูลอัตลักษณ์ศิลปะภูมิปัญญาวัฒนธรรมโนรา...การสร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์จาก
วัสดุพื้นถิ่น...สำหรับการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล...21...ได้...“ต้นแบบงาน
หัตถกรรมกระจัดสวน”...จากการสังเคราะห์และพัฒนาออกแบบต้นแบบงานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น...สู่การ
เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์...ด้วยอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา...ส่งเสริมการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวิถี
พุทธคลองแดน...จังหวัดสงขลา...และ...31...ได้...“องค์ความรู้ใหม่...จากการสรุปและประมวลผลเป็นคู่มือ

อิเล็กทรอนิกส์...เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างสร้งงานผลิตภัณฑ์จากจาวกวัตุดิบพื้นถิ่น...เพื่อการพัฒนาเพิ่ม
มูลค่าผลิตภัณฑ์และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล

พร้อมกันนี้ ได้แนบหลักฐานประกอบการนำไปใช้ประโยชน์ (เช่น ใบลงทะเบียน ภาพถ่ายกิจกรรมการ
จัดงาน การจัดประชุม เอกสารตรวจรับงานหรืออื่น ๆ) มาด้วยแล้ว

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ (ผู้ใช้ประโยชน์) .....

(นายเกรียงไกร อนันตพงศ์)

ตำแหน่ง ...ประธานชุมชนวิถีพุทธคลองแดน.....

วันที่.....

หมายเหตุ :

- กรณีไม่มีสัญลักษณ์หน่วยงานหรือตราประจำองค์กรให้ใช้วิธีการประทับตราของกลุ่ม/องค์กร ตรงลายมือ
ชื่อของผู้ใช้ประโยชน์
- ลงชื่อ (ผู้ใช้ประโยชน์) ต้องเป็นชื่อจากหน่วยงานภายนอก

Foundation for Industrial Development
Thailand Textile Institute / Textile Testing Center
 Sol Trimit, Rama 4 Road, Phrakonong, Klong-toey, Bangkok 10110, THAILAND.
 Tel: (66) 2713 5492-9 Fax: (66) 2712 4527 www.thaitextile.org

รายงานผลการทดสอบ

ผู้ขอรับบริการ : มทว.พระนคร 64-1109-03/3 สุรภา วงศ์สุวรรณ   หมายเลขรายงานผล : R 0165/64
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ   วันที่รับตัวอย่าง : 10/08/64
 มทว.พระนคร 168 อ.ศรีอยุธยา แขวงจันทรเกษม   วันที่ทดสอบ : 10/08/64-23/08/64
 เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300   วันที่ออกรายงานผล : 23/08/64
 หน้า : 1/2

หมายเลขตัวอย่าง : ชิ้นรายละเอียดตัวอย่าง (ตามที่ได้รับบริการระบุ)
 R 0165-1/64 : เส้นกระชูดถาน (แบบจกเป็นเส้น)

	R 0165-1/64
ความแข็งแรง: ทดสอบตามมาตรฐาน BASED ON ISO 13934-1: 2013(E)	
แรงดึงสูงสุด (นิวตัน)	338.60
การยืดตัวของขนาด (ร้อยละ)	14.07

หมายเหตุ :
 - เครื่องทดสอบ : TENSILE TESTING MACHINE (INSTRON MODEL 5566)
 - อัตราเร็วในการทดสอบ : 100 มิลลิเมตรต่อนาที
 - ระยะทดสอบ : 200 มิลลิเมตร
 - ชิ้นทดสอบ : เส้นความกว้าง x 300 มิลลิเมตร
 - สภาพอุณหภูมิของทดสอบ (แบบแห้ง) : อุณหภูมิ 20 ± 2°C, ความชื้นสัมพัทธ์ 65 ± 4%

ผู้อนุมัติ

พรทิพย์ ชาติสุวรรณ

(นางสาวพรทิพย์ ชาติสุวรรณ)

(ผู้จัดการห้องทดสอบสิ่งทอ)

231666

"การปลอมรายงานผลการทดสอบ ไม่ว่าจะเป็นการปลอมทั้งฉบับหรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใด หรือใช้รายงานผลการทดสอบปลอม เป็นความผิดตามกฎหมายอาญา"

This test report refers to the submitted sample(s) for testing/examining/analyzing only. It is not certified for the advertisement or reference of the products/goods. The total or the part of this report may not be reproduced without the written approval from Textile Testing Center, Thailand Textile Institute.

ผลความแข็งแรง: ทดสอบมาตรฐาน Based on ISO 13934-1 : 2013 (E) -1

Foundation for Industrial Development
Thailand Textile Institute / Textile Testing Center
 Soi Trimit, Rama 4 Road, Phrakonong, Klong-toey, Bangkok 10110, THAILAND.
 Tel: (66) 2713 5492-9 Fax: (66) 2712 4527 www.thaitextile.org

รายงานผลการทดสอบ

ผู้ขอรับบริการ : มทว.พระนคร 64-1109-03/3 สุรภา วงศ์สุวรรณ   หมายเลขรายงานผล : R 0166/64
 คณะสงฆ์ วัดบวรนิเวศธรรมสถาน   วันที่รับตัวอย่าง : 10/08/64
 มทว.พระนคร 168 อ.ศรีอยุธยา แขวงวรจักรพยาบาล   วันที่ทดสอบ : 10/08/64-23/08/64
 เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300   วันที่ออกรายงานผล : 23/08/64
 หน้า : 1/2

หมายเลขตัวส่ง : ชื่อรายละเอียดตัวอย่าง (ตามที่ผู้ขอรับบริการระบุ)
 R 0166-1/64   ดอกกระชูด (สีธรรมชาติ)

	R 0166-1/64
ความแข็งแรง: ทดสอบตามมาตรฐาน BASED ON ISO 13934-1: 2013(E)	
แรงดึงสูงสุด (นิวตัน)	206.87
การยืดตัวขณะขาด (ร้อยละ)	1.97

หมายเหตุ :
 - เครื่องทดสอบ : TENSILE TESTING MACHINE (INSTRON MODEL 5566)
 - อัตราเร็วในการทดสอบ : 100 มิลลิเมตรต่อนาที
 - ระยะทดสอบ : 200 มิลลิเมตร
 - ชิ้นทดสอบ : ด้ายความกว้าง x 300 มิลลิเมตร
 - สภาพแวดล้อมของการทดสอบ (แบบแห้ง) : อุณหภูมิ $20 \pm 2^{\circ}\text{C}$, ความชื้นสัมพัทธ์ $65 \pm 4\%$

ผู้อนุมัติ

พ.จ.ฉ.ฉ. ๒๓๖๖๖๖

(นางสาวพรทิพย์ เจนสงธรรม)

(ผู้จัดการห้องทดสอบสิ่งทอ)

221658

"การปลอมรายงานผลการทดสอบ ไม่ว่าจะเป็นการปลอมทั้งฉบับหรือแค่ส่วนหนึ่งส่วนใด หรือใช้รายงานผลการทดสอบปลอม เป็นความผิดตามกฎหมายอาญา"

This test report refers to the submitted sample(s) for testing/examining/analyzing only. It is not certified for the advertisement or reference of the products/goods. The total or the part of this report may not be reproduced without the written approval from Textile Testing Center, Thailand Textile Institute.

ผลความแข็งแรง: ทดสอบมาตรฐาน Based on ISO 13934-1 : 2013 (E) -2

Foundation for Industrial Development
Thailand Textile Institute / Textile Testing Center
 Soi Trimit, Rama 4 Road, Phrakonng, Klong-toey, Bangkok 10110, THAILAND.
 Tel: (66) 2713 5492-9 Fax: (66) 2712 4527 www.thaitextile.org

รายงานผลการทดสอบ

ผู้ขอรับบริการ :	มทว. พระนคร 64-1109-03/3 สุระภา วงศ์สุวรรณ	หมายเลขรายงานผล :	R 0168/64
	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ	วันที่รับตัวอย่าง :	10/08/64
	มทว. พระนคร 168 อ.ศรีอยุธยา แขวงวังวิเศษยาบต	วันที่ทดสอบ :	10/08/64-23/08/64
	เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300	วันที่ออกรายงานผล :	23/08/64
		หน้า :	1/2
หมายเลขตัวอย่าง :	ชื่อ/รายละเอียดตัวอย่าง (ตามที่ผู้ขอรับบริการระบุ)		
R 0168-1/64	ดอกกระชูด (แบบกึ่งอมสีมดง)		

	R 0168-1/64
ความแข็งแรง: ทดสอบตามมาตรฐาน BASED ON ISO 13934-1: 2013(E)	
แรงดึงสูงสุด (นิวตัน)	170.87
การยืดตัวขณะขาด (ร้อยละ)	2.00

หมายเหตุ :	- เครื่องทดสอบ	: TENSILE TESTING MACHINE (INSTRON MODEL 5566)
	- อัตราเร็วในการทดสอบ	: 100 มิลลิเมตรต่อนาที
	- ระยะทดสอบ	: 200 มิลลิเมตร
	- ชิ้นทดสอบ	: สี่มุมความกว้าง x 300 มิลลิเมตร
	- สภาพแวดล้อมของทดสอบ (แบบแห้ง)	: อุณหภูมิ 20 ± 2°C, ความชื้นสัมพัทธ์ 65 ± 4%

ผู้อนุมัติ

นางสาวพรพิมล เสงแสงธรรม

(นางสาวพรพิมล เสงแสงธรรม)

(ผู้จัดการห้องทดสอบสิ่งทอ)

231662

"การปลอมรายงานผลการทดสอบ ไม่ว่าจะเป็นการปลอมทั้งฉบับหรือแต่เพียงหนึ่งส่วนใด หรือใช้รายงานผลการทดสอบปลอม เป็นความผิดตามกฎหมายอาญา"

This test report refers to the submitted sample(s) for testing/examining/analyzing only. It is not certified for the advertisement or reference of the products/goods. The total or the part of this report may not be reproduced without the written approval from Textile Testing Center, Thailand Textile Institute.

ผลความแข็งแรง: ทดสอบมาตรฐาน Based on ISO 13934-1 : 2013 (E) -4

มหาวิทยาลัยนเรศวร
NARESUAN UNIVERSITY

99 หมู่ 9 ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
โทร. 0-5596-1145
เลขประจำตัวผู้เสียภาษี : 0-9940-00477-88-1

ใบเสร็จรับเงิน
RECEIPT

เล่มที่ 107
Volume

เลขที่ 0703
Number

เลขที่ใบเสร็จ
Receipt No. R3300064080001

ได้รับเงินจาก
Receipt from ธุรการ วงศ์สุวรรณ

วันที่
Date 02/08/2564

คณะ
Faculty

เลขประจำตัว
Student ID

เลขอ้างอิง
Reference No.

รายการ (DESCRIPTION)	จำนวนเงิน (AMOUNT)
ค่าธรรมเนียมคิพิมพ์บทความ วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	3,000.00
จำนวนเงิน (ตัวอักษร) Amount Letter (สามพันบาทถ้วน)	3,000.00

ได้รับเงินไว้เป็นการถูกต้องแล้ว

เงินสด
Cash

X เงินโอน

เช็คธนาคาร
Bank chq.

ร.กรุงไทย จำกัด(มหาชน)
Branch

สาขามหาวิทยาลัยนเรศวร

เลขที่
Chq.No.

8570241941

ลงวันที่
Chq.date

21/07/2564

ตำแหน่ง
Position

นางนันทพร ช่างเหล็ก
ผู้รับเงิน Receiver

เจ้าหน้าที่การเงิน

ใบเสร็จรับเงินฉบับนี้จะสมบูรณ์เมื่อมีลายเซ็นผู้รับเงินของมหาวิทยาลัย และเรียกเก็บเงินตามเช็คฉบับนี้ได้เรียบร้อยแล้ว
R3300064080001 โดย :nantaporny_33000 เมื่อ :02/08/2564 14:13:59 (เอกสารสำคัญ ห้ามสูญหาย)

ภาคผนวกที่ ข : เครื่องมือสำหรับงานวิจัย

แบบสอบถามก่อนร่างงานออกแบบ

เรื่อง ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล
“ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา”

ส่วนที่ 1

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

คำสั่ง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง

1. สถานะภาพ

- คนในท้องถิ่น (จังหวัดสงขลา)
- นักท่องเที่ยวต่างถิ่น

2. เพศ

- ชาย
- หญิง

3. อาชีพ

- นักเรียน / นักศึกษา
- ข้าราชการ
- พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- พนักงาน / ลูกจ้างเอกชน
- ประกอบธุรกิจส่วนตัว
- เกษตรกร
- อื่น ๆ โปรดระบุ .....

ส่วนที่ 2

พฤติกรรมการท่องเที่ยวและการเลือกซื้อของที่ระลึกของจังหวัดสงขลา

คำสั่ง เลือกคำตอบเรียงลำดับ 1- 3 โดยลำดับมากที่สุด คือลำดับจาก 1... ในแต่ละข้อย่อย

1. จุดประสงค์ของการท่องเที่ยว
  - การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในวันหยุด และช้อปปิ้ง
  - การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรมและศาสนา
  - การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา
  - การท่องเที่ยวเพื่อกีฬาและความบันเทิง
  - การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์
  - การท่องเที่ยวเพื่องานอดิเรก
  - การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติ
  - การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ
2. ปัจจัยในการเลือกซื้อของที่ระลึก
  - ด้านการขนส่ง (น้ำหนัก)
  - ด้านความงาม
  - ด้านความคงทนแข็งแรง
  - ด้านประโยชน์ใช้สอย
  - ด้านราคา
  - ด้านความรู้สึกทางจิตใจ
3. ท่านนิยมเลือกซื้อของฝากประเภทใดมากที่สุด
  - ประเภทอาหาร
  - ประเภทเครื่องดื่ม
  - ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย
  - ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร
  - ประเภทของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก
4. สินค้าหัตถกรรมการท่องเที่ยวที่ท่านนิยมเลือกซื้อในจังหวัดสงขลา
  - ผลิตภัณฑ์จากตาล
  - ผลิตภัณฑ์จากกระจูดสาน
  - ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา
  - ผลิตภัณฑ์จากกาบกล้วย
  - ผลิตภัณฑ์จากใบบัว
  - ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่

ส่วนที่ 3

อัตลักษณ์ชุมชน “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา”

คำสั่ง เลือกคำตอบเรียงลำดับ 1- 3 โดยลำดับมากที่สุด คือลำดับจาก 1... ในแต่ละข้อย่อย

1. ประเพณี วัฒนธรรม “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา” ท่านนึกถึงมากที่สุด
  - โนรา
  - หนังตลุง
  - สถาปัตยกรรมบ้านเรือน
  - อาหารพื้นบ้าน
2. ท่านนึกถึงสิ่งใดเมื่อกล่าวถึง ศิลปวัฒนธรรมโนรา มากที่สุด
  - ทำรำ นาฏศิลป์และการแสดง
  - เทร็ด
  - รูปลักษณ์ สีสิ้นของการแต่งกาย
  - พิธีกรรม
  - ลูกปัด
  - บทกาศครู
3. วัสดุพื้นถิ่นของ “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา” ที่ท่านคิดว่ามีชื่อเสียง และสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากที่สุดคือ
  - ข้าว
  - ต้นตาล
  - ใบบัว
  - กล้าย
  - มะพร้าว
  - กระจูดสาน
4. ท่านคิดว่าผลผลิตจากวัสดุใดที่ควรส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ประจำ “ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา”
  - ข้าว
  - ต้นตาล
  - ใบบัว
  - กล้าย
  - มะพร้าว
  - กระจูด

5. สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาที่สามารถสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ ของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน เป็นลักษณะแบบใด
- ท่องเที่ยวชุมชนธรรมชาติ
  - ท่องเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม
  - ท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชุมชนเมือง
  - ท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ
  - ท่องเที่ยวแบบเกษตรเรียนรู้
  - ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
6. งานหัตถกรรมที่มีความนิยมมากที่สุดและเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยว
- ผลิตภัณฑ์จากตาล
  - ผลิตภัณฑ์จากกระจูดสาน
  - ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา
  - ผลิตภัณฑ์จากกาบกล้วย
  - ผลิตภัณฑ์จากใบบัว
  - ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่
7. ท่านรู้จักวัสดุธรรมชาติ กกระจูด หรือไม่
- รู้จัก
  - ไม่รู้จัก
8. ถ้ามีการแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติท่านคิดว่าสามารถสร้างสรรค์เป็นงานหัตถกรรมจะเป็นกลุ่มสินค้าประเภทใดบ้าง
- ผลิตภัณฑ์
  - บรรจุภัณฑ์
9. ถ้ามีการแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติ “กระจูด” ท่านคิดว่าสามารถสร้างสรรค์เป็นประเภท ที่ใช้ร่วมกับกลุ่มสินค้าประเภทใดได้บ้าง
- ประเภทอาหาร
  - ประเภทเครื่องดื่ม
  - ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย
  - ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร
  - ประเภทของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก
10. การแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติท่านคิดว่าสามารถผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใดได้บ้าง
- ชุดอุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องเขียน
  - ชุดอุปกรณ์สำหรับโต๊ะอาหาร

- ชุดประดับตกแต่งฝาผนัง
- ใช้เป็นวัสดุเพื่อกันกระแทกในบรรจุภัณฑ์
- สร้างสรรค์เป็นชุดงานศิลปะ (Installation Art)

แบบสอบถามสำหรับสอบถามงานออกแบบ

เรื่อง ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล
“ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา”

ลักษณะทางกายภาพของลวดลายกราฟิก การประเมินความเหมาะสมโดยมีเกณฑ์ดังนี้

[5]	4.50 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
[4]	3.50 – 4.49	หมายถึง	เหมาะสมมาก
[3]	2.50 – 3.49	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
[2]	1.50 – 2.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
[1]	1.00 – 1.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

คำสั่ง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องให้ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และประเมินความพึงพอใจลักษณะทางการแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

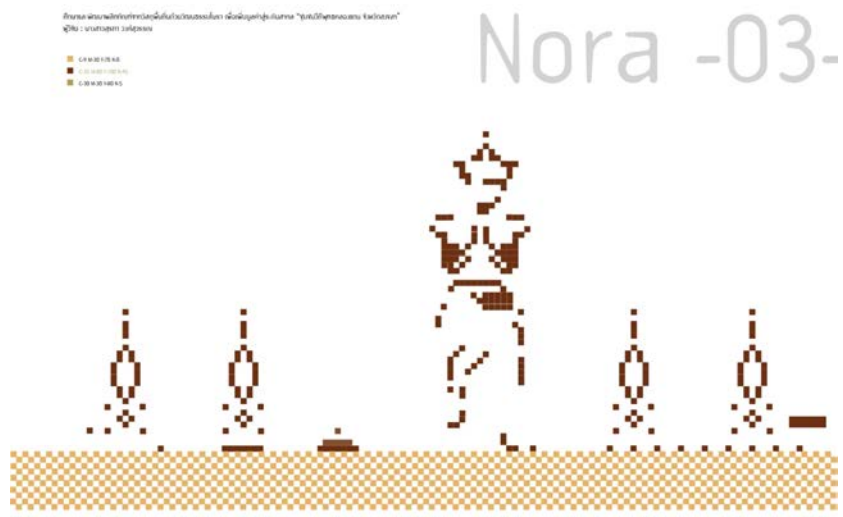
.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสีนใจ				
		5	4	3	2	1

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตต้นแบบงานหัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม				
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตต้นแบบงานหัตถกรรม				
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม				
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า				
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร				
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร				

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตต้นแบบงานหัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

โปรแกรมงานออกแบบต้นแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม "ชุดปักลายและเย็บผ้า"
ผู้ทำ : นางสาวกานต์ ทรัพย์งาม

- สีแดง (R255, G0, B0)
- สีน้ำเงิน (R0, G0, B255)
- สีเหลือง (R255, G255, B0)
- สีเขียว (R0, G255, B0)
- สีฟ้า (R0, G0, B255)

Nora -06-
1

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตต้นแบบงานหัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตต้นแบบงานหัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

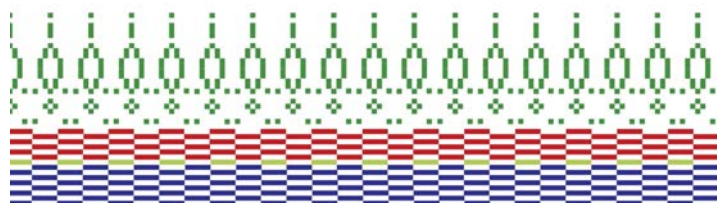
.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

Nora -08-

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงาน หัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งาน หัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของ ของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของ ของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

Project: การออกแบบกราฟิกบนต้นแบบงานหัตถกรรม "ผลิตภัณฑ์กระดาษ"
ชื่อ: นางสาวกัญญาภรณ์

Nora -09-

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตต้นแบบงานหัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

Nora -10-

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

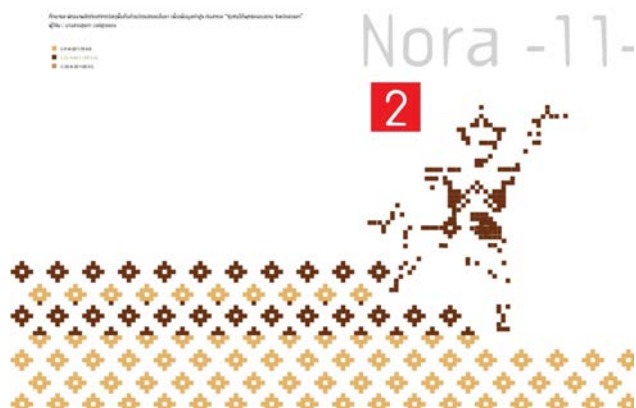
.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์ที่มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1

สีของ ธงชาติไทยและธงชาติลาวเป็นสีที่เหมือนกัน มีเพียงสีที่ต่างกัน "สีน้ำเงินอมชมพู (khaki)"
ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

- สีน้ำเงินอมชมพู
- สีน้ำเงินอมชมพู
- สีน้ำเงินอมชมพู
- สีน้ำเงินอมชมพู
- สีน้ำเงินอมชมพู
- สีน้ำเงินอมชมพู

Nora -12-
3

1.	ลวดลาย / การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตต้นแบบงานหัตถกรรม					
3.	ลวดลาย / รายละเอียดของงานหัตถกรรม					
4.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
5.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
6.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามสำหรับการพัฒนาการออกแบบ

เรื่อง ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา” (Study and Development of Local Product Materials Compared with Art and Culture Nora Dancing for Create Value to Globally “Buddhists Klong Dan Community, Songkhla Province South of Thailand)

ส่วนที่ 1

ลักษณะของกราฟิกสำหรับงานหัตถกรรมกระจูดสาน *ใช้กรรมวิธีเทคนิคการพิมพ์ผ้า การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้วยอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยผลิตภัณฑ์กระจูดสานที่ผสมผสานลักษณะทางกายภาพของลวดลายกราฟิก โดยพิจารณา ลายกราฟิกและประเมินความเหมาะสมโดยมีเกณฑ์ดังนี้

[5]	4.50 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
[4]	3.50 – 4.49	หมายถึง	เหมาะสมมาก
[3]	2.50 – 3.49	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
[2]	1.50 – 2.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
[1]	1.00 – 1.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

คำสั่ง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องให้ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และประเมินความพึงพอใจ ลักษณะทางภาพการแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา

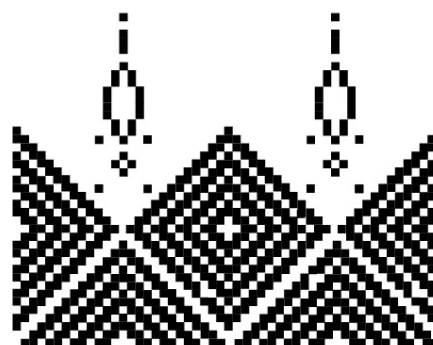
Graphic on Product

ຕຣາຍາງຕໍາມໄມ້ 1 / 9.5x6 cm

Graphic on Product

ຕຣາຍາງຕໍາມໄມ້ 2 / 7.6x6 cm

Graphic on Product

តម្រូវការទំហំ 3 / 6.5x6 cm

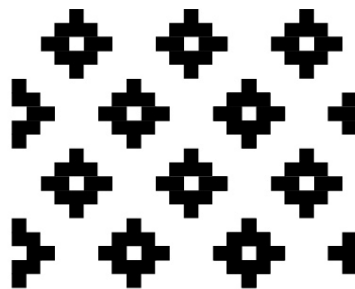
3

Graphic on Product

តម្រូវការទំហំ 4 / 6x5 cm.

4

Graphic on Product

តរាមាវព័ររេ 5 / 6.7x4 cm

5

Graphic on Product

តរាមាវព័ររេ 6 / 8x4 cm

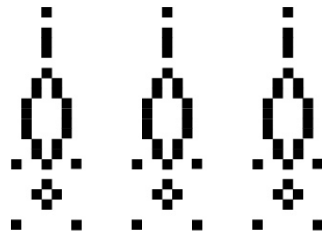
6

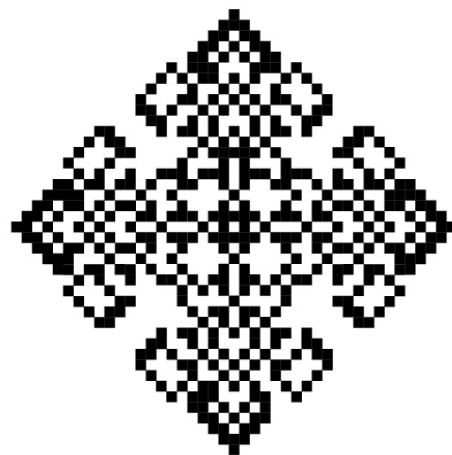
Graphic on Product

ຕຣາຍາງຕໍ່າມໄມ້ 7 / 6x4 cm

Graphic on Product

ຕຣາຍາງຕໍ່າມໄມ້ 8 / 8x8 cm

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1
1.	Graphic on Product 1					
2.	Graphic on Product 2					
3.	Graphic on Product 3					
4.	Graphic on Product 4					
5.	Graphic on Product 5					
6.	Graphic on Product 6					
7.	Graphic on Product 7					
8.	Graphic on Product 8					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2 : งานออกแบบงานหัตถกรรม

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้วยอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา ส่งเสริมการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยผลิตภัณฑ์กระจูดสานที่ผสมผสานด้วยวัสดุร่วมสมัย โดยพิจารณารูปแบบของงานออกแบบ 7 รูปแบบ และประเมินความเหมาะสมโดยมีเกณฑ์ดังนี้

[5]	4.50 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
[4]	3.50 – 4.49	หมายถึง	เหมาะสมมาก
[3]	2.50 – 3.49	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
[2]	1.50 – 2.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
[1]	1.00 – 1.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1
1.	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม					
3.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
4.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
5.	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

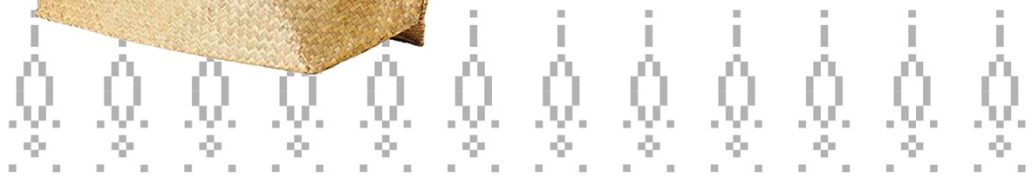
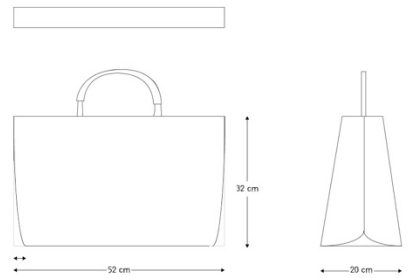
.....

.....

.....

Scale 1 cm : 1 cm

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1
1.	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตต้นแบบงานหัตถกรรม					
3.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
4.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร					
5.	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1
1.	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตต้นแบบงานหัตถกรรม					
3.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
4.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
5.	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1
1.	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม					
3.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
4.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
5.	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

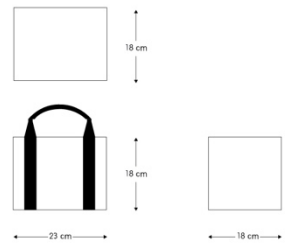
.....

.....

.....

Scale 1 cm : 1 cm

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1
1.	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม					
3.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
4.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
5.	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1
1.	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตต้นแบบงานหัตถกรรม					
3.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
4.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของของการสื่อสาร					
5.	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลำดับ	ลักษณะการออกแบบกราฟิกบนต้นแบบ Nora-1	ระดับการตัดสินใจ				
		5	4	3	2	1
1.	การใช้รูปแบบกราฟิกบนงานหัตถกรรม					
2.	การใช้โทนสีในรูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม					
3.	ความสัมพันธ์และสำคัญทางด้านจิตใจกับลูกค้า					
4.	ผลิตภัณฑ์มีสัญลักษณ์บ่งชี้องค์ประกอบของการสื่อสาร					
5.	ความเหมาะสมของรูปแบบของงานหัตถกรรม					

ข้อเสนอแนะและอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวกที่ ค : ผลงาน / คู่มือการเรียนรู้

SURA - NORA

by Dr. Surapa Wongsuwan

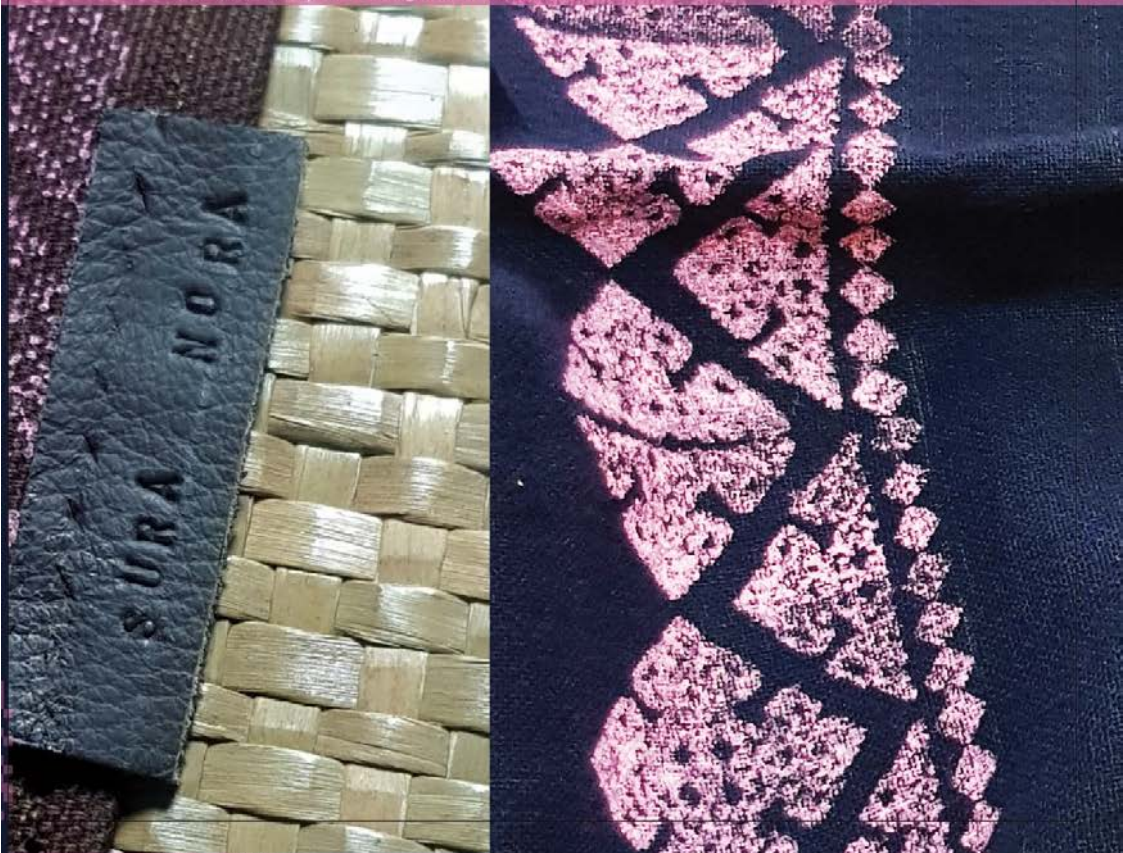
คู่มือการเรียนรู้ :

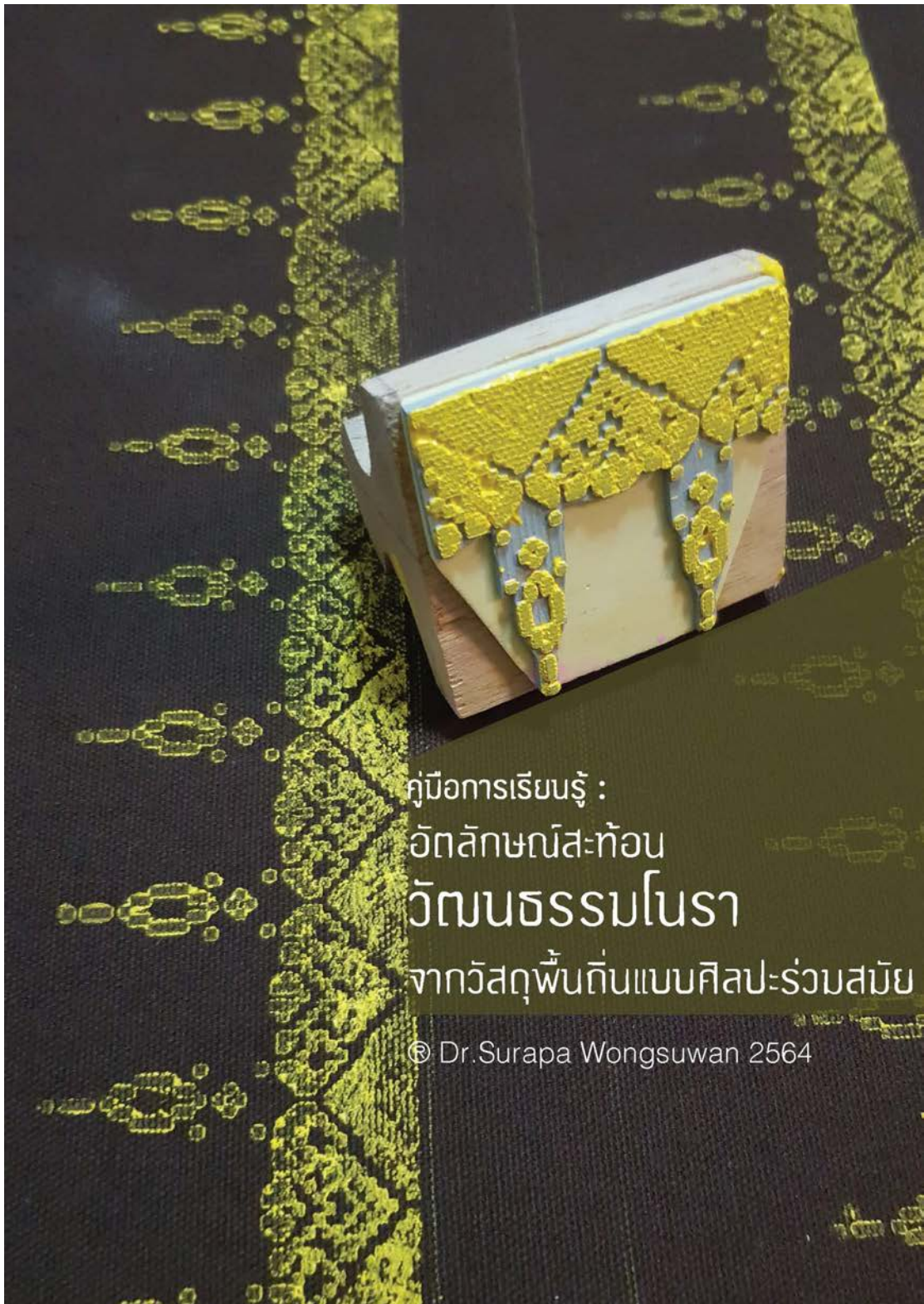
อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมในรา

จากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

Identity Reflects Nora Culture from Contemporary Local Material

© Dr.Surapa Wongsuwah 2564

คู่มือการเรียนรู้ :
อัตลักษณ์สะท้อน
วัฒนธรรมโนรา
จากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

© Dr.Surapa Wongsuwan 2564

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโบราณจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

“โนรา” อัตลักษณ์ความเป็นหนึ่งของวัฒนธรรมของปักษ์ใต้ ที่ยังคงสืบทอดสู่ลูกหลานด้วยความรำลึกนึกถึงบรรพบุรุษ ยังคงอยู่ในความทรงจำของผู้วิจัยตั้งแต่สมัยยังเด็ก และเป็นความภาคภูมิใจ เมื่อมีประกาศว่าด้วยคณะรัฐมนตรีเสนอกระทรวงวัฒนธรรมเสนอให้ ‘โนรา’ เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติต่อยูเนสโก เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2562 พ.อ.อิทธิฤทธิ์ ไชยนิวัด ผู้ช่วยโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เปิดเผยมติการประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) ว่า ที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้กระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) เสนอองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ขึ้นทะเบียน “โนรา” เป็นตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติที่สืบทอดในพื้นที่ภาคใต้ 5 สาย ครอบคลุม 4 จังหวัด ได้แก่ พัทลุง ตรัง นครศรีธรรมราช และสงขลา เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าต่อศิลปวัฒนธรรมของชุมชน (ที่เอ็นเอ็น, 2562) ด้วยท่วงทำนองอันอ่อนช้อยแต่กลับเปี่ยมไปด้วยพลังของทำร้ายสานกับเสียงดนตรีหนักแน่นจากทับ (หรือโพน) ที่ให้จังหวะในลีลา ประกอบกับเครื่องแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ที่ประดับลูกปัดนานาสี คือเสน่ห์อันยากจะหาใครเปรียบของโนรา การแสดงพื้นเมืองซึ่งเป็นที่นิยมของคนในภาคใต้มาแต่โบราณโนราเป็นการแสดงพื้นเมืองที่สืบทอดกันมายาวนานแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา เชื่อกันว่าโนราเกิดขึ้นครั้งแรกที่หัวเมืองพัทลุง ปัจจุบันคือ ตำบลบางแก้ว จังหวัดพัทลุง แล้วแพร่ขยายไปยังหัวเมืองอื่น ๆ ของภาคใต้ จวบจนเมื่อไปถึงภาคกลางจึงกลายเป็นต้นกำเนิดของละครชาตรี โดยการนำเรื่อง “พระสุธน-มโนราห์” มาแสดง

และเรียกชื่อว่า “มโนราห์” หรือ “มโนห์รา” ส่วนจุดเด่นที่ทำให้โนราเป็นศิลปะการแสดงที่แตกต่างจากการแสดงอื่น ๆ คือเครื่องแต่งกายและเครื่องดนตรีที่ถือเป็นองค์ประกอบหลักของโนรา ไม่ว่าจะเป็นความวิจิตรบรรจงของเทริด (อ่านว่า เชิด) ซึ่งเป็นเครื่องประดับศีรษะของตัวนายโรงหรือโนราใหญ่ รวมถึงเครื่องลูกปัดที่ร้อยด้วยลูกปัดสีเป็นลายดอกดวงใช้สำหรับสวมลำตัวท่อนบนแทนเสื้อประดับด้วยปีกนกแอ่นหรือปีกแห่งทับทรวง ปีกหรือหางหงส์ ผ้านุ่ง สนับเขลาผ้าห้อยหน้า ผ้าห้อยข้าง กำไล ต้นแขน-ปลายแขน และเล็บ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นอีกหนึ่งงานศิลปะที่ต้องอาศัยความอุตสาหะในการสร้างสรรค์ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559, หน้า. 71) เรื่องราวผ่านการบอกเล่าจากปู่ย่า ตายาย และการพบเห็น สืบทอดเจตนาประเพณีวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ สิ่งที่จับต้องไม่ได้ เป็นเรื่องราว มีองค์ประกอบสำคัญ

ของการแสดงโนราคืออารมณ์สากันอย่างกลมกลืนระหว่างการร้องกับการรำ แต่ในบางโอกาสยังแสดงเป็นเรื่องและในบางส่วนจัดเป็นการประกอบพิธีตามคติความเชื่อเรื่องการไหว้ครูอีกด้วย การแสดงของโนราสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบหลักที่มีความแตกต่างกัน หนึ่งคือ โนราประกอบพิธีกรรม หรือที่เรียกว่า “โนราโรงครู” สองคือ โนราเพื่อความบันเทิง โนราโรงครูเป็นพิธีที่มีความสำคัญของวงการโนรา ใช้เพื่อแสดงความเคารพต่อครูและบรรพบุรุษ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559, หน้า. 72) เรื่องราวเหล่านี้ยังคงมีการสืบเจตนาในแต่ละปีของช่วงเดือน 3 6 หรือ 9 ผู้ที่นับถือหรือลูกหลานจะจัดพิธีโนราโรงครูขึ้นเพื่อแสดงความเคารพรักต่อครูและบรรพบุรุษ

ศิลปวัฒนธรรม “โนรา” หรือ “มโนราห์” ของปักษ์ใต้ดินแดนแห่งอารยธรรมจึงแสดงออกถึงความหลากหลายภูมิปัญญาท้องถิ่นที่

มีอัตลักษณ์การแสดงความเป็นตัวตนเป็นตัวแปรหนึ่งที่จะสามารถเข้าถึงชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างง่ายที่สุด ในยุคของการสื่อสารแบบดิจิทัล 4.0 จะสามารถสร้างแรงดึงดูดและนำพาความเป็นตัวตนของชุมชน ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วิถีความเป็นอยู่ สะท้อนทุนทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ เผยแพร่ข้อมูลเรื่องราวผ่านผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งข้อมูลในเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เชิงการท่องเที่ยวยังเป็นแนวทางการพัฒนาการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้เป็นการเพิ่มเนื้อหาข้อมูลองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำเสนอเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหรือต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แบบชุมชนมีส่วนร่วม รวมถึงยังตอบสนองนโยบายของภาครัฐในการให้ความสำคัญของจังหวัด

เมืองรอง และพื้นที่ใกล้เคียงให้มีความเจริญแบบมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้สู่ครัวเรือน รวมถึงการกระจายรายได้สู่การท่องเที่ยวในเขตการท่องเที่ยวการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ให้เป็นที่รู้จักนอกเหนือจากเมืองหลักของแต่ละภูมิภาค และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ณ ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยของกรมการท่องเที่ยว มี 3 ด้านหลัก คือ (1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (2) การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการท่องเที่ยว และ (3) การพัฒนาบุคลากร (การท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) โดยยึดการสร้างเอกลักษณ์จากความเป็นตัวตน การพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม การบริหารความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

และปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม โดยการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทยคุณค่าดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560) ยุทธศาสตร์ด้านการบริการสินค้าและการท่องเที่ยวนี้ มีนโยบายชัดเจนในการพัฒนาในส่วนต่าง ๆ ตามรายของกลุ่มสาขาอย่างชัดเจน การพัฒนาในส่วนของการประชาสัมพันธ์ โดยใช้ผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นสื่อการเล่าเรื่องราว เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงมีส่วนสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้กลุ่มนักท่องเที่ยวได้เข้าใจความสำคัญของแต่ละพื้นที่ของเมืองท่องเที่ยวนั้น จึงเป็นเครื่องมือเบิกทางให้เกิดการเรียนรู้ในความเป็นอยู่ ศิลปะวัฒนธรรม ภูมิปัญญาขนบธรรมเนียมประเพณี ที่มีความน่าสนใจและสามารถเผยแพร่สู่พื้นที่การเรียนรู้อื่นให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และ “จังหวัดสงขลา” เป็น

ศูนย์กลางการค้าอุตสาหกรรมเกษตรการท่องเที่ยว เมืองสีเขียว ประชาชนมีคุณภาพ สุ่ออาเซียนมีศักยภาพในการเป็นเมืองศูนย์กลางการค้า การลงทุน การอุตสาหกรรมจากภาคเกษตรและการท่องเที่ยวของภาคใต้ตอนล่างมีชายแดนติดประเทศมาเลเซีย มีต้นทุนด้านต่าง ๆ และทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีแหล่งพลังงาน สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจได้ ทั้งภายในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้เศรษฐกิจของจังหวัดสงขลายังเป็นอันดับ 1 ในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ และใน 14 จังหวัดภาคใต้ ดังนั้นจุดเน้นการพัฒนาจังหวัดสงขลา คือ การพัฒนาไปสู่ความเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Growth & Competitiveness) จะส่งผลให้เกิดกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ในกลุ่มและต่างกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกัน

(Inclusive Growth) (กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสงขลา, 2557, หน้า. 209) มีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ของเศรษฐกิจขยายตัว และประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น กลยุทธ์ในหัวข้อที่ 4 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงธุรกิจ เน้นให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้นโดยหนึ่งการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการ เพื่อให้เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอด ด้านศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

“ชุมชนคลองแดน” เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ตั้งอยู่สุดเขตจังหวัดสงขลา ในอำเภอระโนดต่อเนื่องกับตำบลรามแก้ว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ห่างไกลทั้งจากตัวเมืองสงขลาและตัวเมืองนครศรีธรรมราชราว 100 กม. โดย

มีคลองเล็ก ๆ เป็นเขตแดนตามธรรมชาติระหว่าง 2 จังหวัด ชื่อว่า คลองแดน เป็นที่มาของชื่อชุมชนแถบนี้ ชุมชนคลองแดนยังเป็นจุดบรรจบของอีก 2 คลอง คือ คลองปากพั่น และ คลองชะอวด เรียกได้ว่าเป็นพื้นที่แห่ง “3 คลอง 2 จังหวัด” ด้วยความเสื่อมโทรมของพื้นที่จนมีหน่วยงานวิจัยเล็งเห็นด้วยปัญหาดังกล่าว เสนอตัวขอทุนต่อการเคหะแห่งชาติ แล้วร่วมกันพัฒนาผังแม่บท “โครงการปรับปรุงที่อยู่อาศัยในชุมชนชนบท” โดยเริ่มจากออกแบบอาคารทางศาสนา ซึ่งเป็นแหล่งรวมจิตใจของชุมชน ตามมาด้วยการปรับปรุงที่อยู่อาศัยปรับภูมิทัศน์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์ความเป็นตัวตนของพื้นที่และชุมชน เอกลักษณ์ที่เป็นเสน่ห์มีคุณค่าด้วยวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องศิลปะการแสดงสื่อถึงจิตวิญญาณองค์ความรู้ความสามารถ และทักษะซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้เลือกสรร

ปรุงแต่ง พัฒนา ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาของไทยมีความเด่นชัดในหลายด้านทั้งด้านเกษตรกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรมและภาษา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559, หน้า. 12) ความครึกครื้นเริ่มกลับคืนมาด้วยรอยยิ้มอีกครั้ง จนเกิดเป็น “ตลาดน้ำคลองแดน” หรือ “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน” ที่เป็นการสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาผ่านสายน้ำแห่งความหมายสมหมายใจ สายน้ำแห่งสายใยในการสืบสาน สายน้ำแห่งชีวิตและจิตวิญญาณของวิถีชุมชนคนคลองแดน ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดผ่านงานหัตถกรรมด้วยฝีมืออันประณีต ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น วิถีวัฒนธรรมโบราณหนึ่งตระกูล งานหัตถกรรม การสืบสานประเพณีสาทรเดือนสิบ ศาสตร์แห่งอาหารวิถีถิ่น ตลาดริมน้ำคลองแดน (Klongdaen Floating Market) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) โดยนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติ แสดงวัฒนธรรมริมคลอง และนำวัฒนธรรมที่มีอยู่มาพัฒนาบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคนในพื้นที่คลองแดนได้มีส่วนร่วม อาศัยธรรมชาติเป็นฐานไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ วิถีทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม เน้นธรรมชาติและองค์ประกอบของธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสเรียนรู้ รวมถึงเข้าใจธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนในคลองแดน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนไปพร้อม ๆ กัน และได้รับผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของท้องถิ่น (อะเมซิ่งไทยทัวร์,

2013) คุณสุภัทร ชาวหนูนา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 ต.คลองแดน อ.ระโนด จ.สงขลา เป็นหัวหน้ากลุ่มของผลิตภัณฑ์กล่าวว่า “งานหัตถกรรมกระจูดสานเดิมมีลักษณะลวดลายเดิมยังขาดการประยุกต์ การสร้างสรรค์ของเอกลักษณ์ของลวดลาย และยังขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญา ณ ขณะนี้กลุ่มของคุณสุภัทรากลุ่มเดียวที่ยังคงผลิตกระจูดสาน และยังคงต้องการการพัฒนารูปแบบเพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตของชุมชนให้แพร่หลายมาก” “ผลิตภัณฑ์กระจูด” เป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งของภาคใต้ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่รู้จักทั่วไปคือ “เสื่อกระจูด” หรือ “เสื่อจูด” ภาษาพื้นเมืองภาคใต้เรียก “สาตจูด” การสานเสื่อจูดถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงสืบทอดจากบรรพบุรุษมาแต่ครั้งอดีตเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน (ลามานีเยห์ สะตะมา, 2556) จากผลงานวิจัยของ กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา (2561)

กล่าวว่าเนื่องจากคนในชุมชนคลองแดนแม้เห็นความเจริญจากท้องถิ่นอื่น แต่ก็ยังรักความเป็นชุมชนดั้งเดิมของบ้านคลองแดน จึงไม่นำความเจริญจากท้องถิ่นอื่นกลับมาที่บ้านคลองแดนแบบทั้งหมด แต่นำแนวคิดในการทำให้บ้านเมืองเจริญมาปรับใช้ความเป็นชุมชนดั้งเดิมของบ้านคลองแดน นั่นคือ การพัฒนาบ้านคลองแดนให้เป็นชุมชนดั้งเดิมที่สมบูรณ์แบบเหมือนกับอดีต และคืนความเป็นอดีตให้กับบ้านคลองแดน

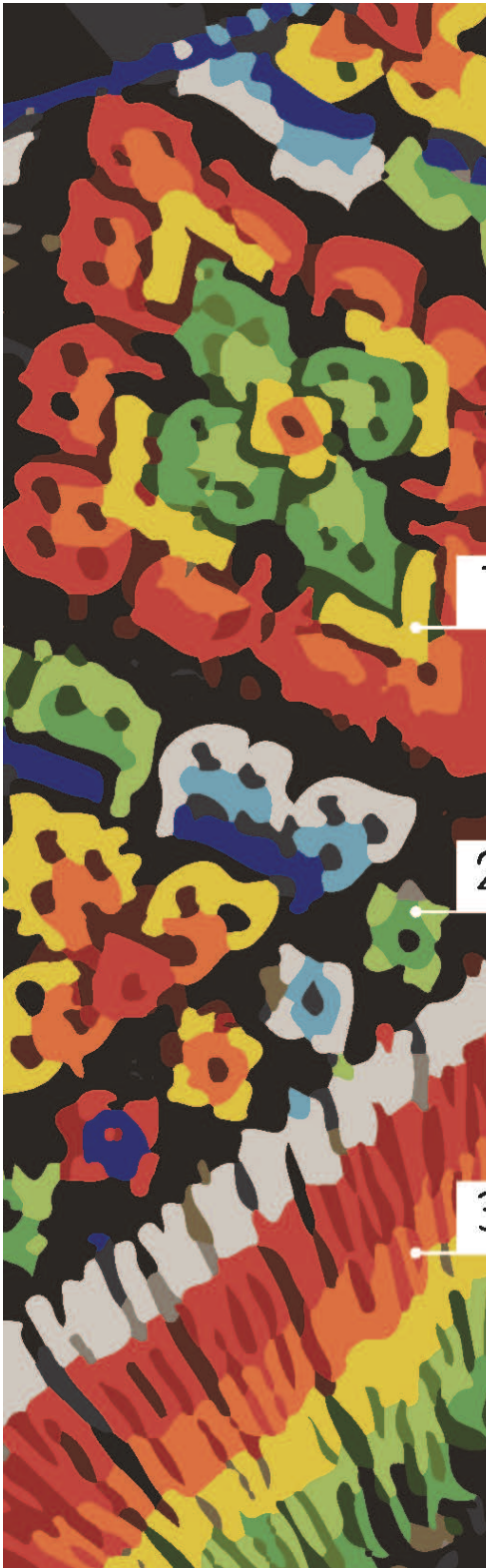
ผู้วิจัยในฐานะลูกหลานโนรารำลึกและมีแรงบันดาลใจอย่างแรงกล้าที่จะสืบสานวัฒนธรรมโนรา ผ่านเรื่องราวในรูปแบบที่เป็นโยชน์สำหรับชุมชน สามารถต่อยอดสร้างสรรค์ให้เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานวัสดุอื่นเพื่อให้เกิด “วัสดุใหม่” หรือที่เรียกว่า “วัสดุร่วมสมัย” ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคศตวรรษที่ 21 ทุกคนจะสามารถสัมผัสได้ในสังคม

แห่งการเรียนรู้ที่เป็นการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดนวัตกรรม การเรียนรู้ในระดับชุมชน ส่งเสริมการแข่งขันนำไปสู่ปัจจัยหลายด้าน ในการพัฒนาชุมชน รวมถึงปัญหาที่เกิดกับชุมชน การแข่งขันเพื่อให้ตนเองอยู่รอด เพื่อปรับเปลี่ยนระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีกว่าเดิม การเพิ่มศักยภาพเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ รวมถึงการเพิ่มรายได้สู่ชุมชนด้วยการสร้างกระบวนการที่เรียกว่า “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์” ที่เป็นวงจรของการสร้างสรรค์ การผลิต การจัดจำหน่ายสินค้าและบริการที่ใช้การสร้างสรรค์ และทุนทางปัญญาเป็นปัจจัยพื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเน้นการปรับปรุงเชิงคุณภาพให้ดีขึ้น โดยยังมีการศึกษาในเรื่องของทรัพยากรเป็นพื้นฐาน หรือมีการเพิ่มขึ้นของคุณภาพ หรือคุณค่านำไปสู่การเจริญเติบโตในเชิงมูลค่าได้ อีกทั้งยังสามารถสานต่อมรดกทางวัฒนธรรมด้วยภูมิปัญญา และงานศิลปหัตถกรรมเข้าด้วยกัน ยัง

เป็นการสร้างลักษณะสำหรับการออกแบบสร้างสรรค์ โดยมีชุมชนเป็นต้นแบบ และยังคงเป็นโครงสร้างพื้นฐานการวิจัยขนาดใหญ่ด้านวัฒนธรรม ที่เก็บรวบรวมความหลากหลายทางวัฒนธรรมไว้เป็นสมบัติของชาติและมนุษยชาติ เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าและต่อยอดของนักวิชาการไทยและนักวิชาการต่างชาติ เป็นทุนสำหรับการพัฒนา นวัตกรรมต่อไป

1

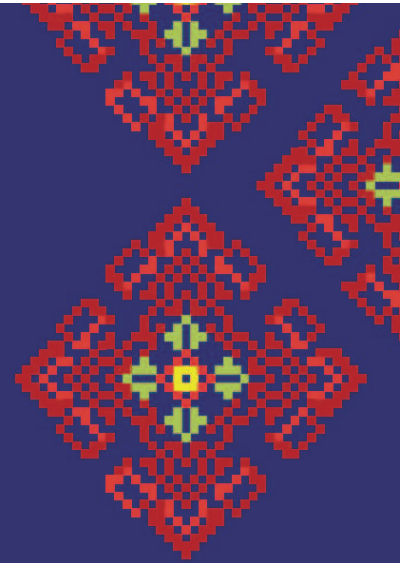
เพื่อศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ศิลปะ
ภูมิปัญญาวัฒนธรรมโนรา สร้างสรรค์
งานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่น สำหรับ
การพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และ
ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล

2

เพื่อสังเคราะห์และพัฒนาออกแบบ
ต้นแบบงานผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้น
ถิ่น สู่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยอัต
ลักษณ์ของวัฒนธรรมโนรา ส่งเสริม
การการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ
ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา

3

ถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างสรรค์
งานผลิตภัณฑ์จากจากวัสดุพื้นถิ่น
เพื่อการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์
และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโบราณจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

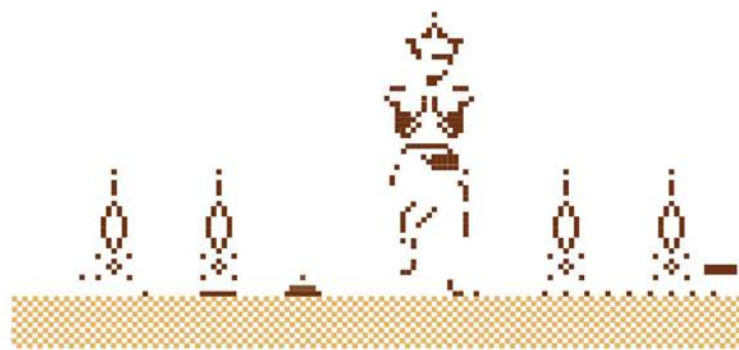
Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

การออกแบบ Design

Որպես անվտանգություն ձևավորված է ձևավորվելու «Գեոգրաֆիկական Կարտա»
 Վե՛ր Լուսինե Սարգսյան

Nora -03-

Որպես անվտանգություն ձևավորված է ձևավորվելու «Գեոգրաֆիկական Կարտա»
 Վե՛ր Լուսինե Սարգսյան

Nora -04-

4

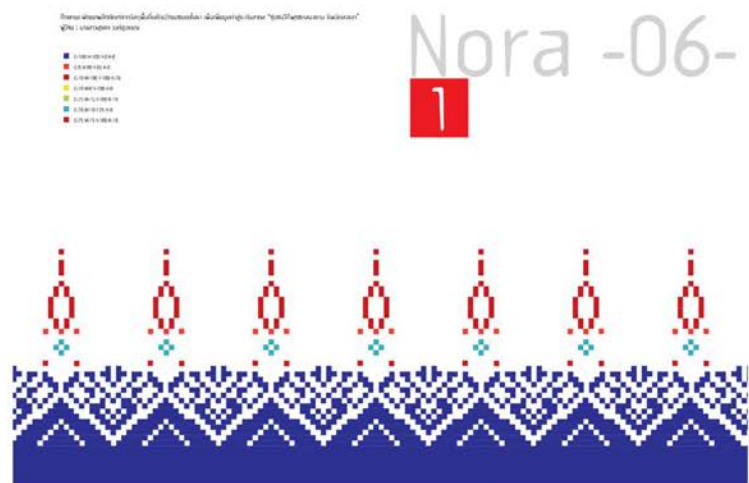

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโนราจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

การออกแบบ Design

16

Ассамблея этнокультурных обществ Республики Саха (Якутия)

Этнокультурный центр

- ЧАКЧАК
- ЧАКЧАК
- ЧАКЧАК

Nora -07-

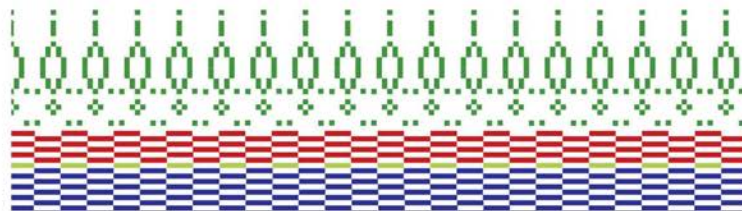

Ассамблея этнокультурных обществ Республики Саха (Якутия)

Этнокультурный центр

- ЧАКЧАК
- ЧАКЧАК
- ЧАКЧАК
- ЧАКЧАК
- ЧАКЧАК
- ЧАКЧАК

Nora -08-

Յուրաքանչյուր ընտանիքի համար մեկը կը լինի «Գեղեցիկ տեսուր»
Չի՛ն կարող չսիրել

- ԵՐԱՅԻՏԱԿ
- ԵՐԱՅԻՏԱԿ
- ԵՐԱՅԻՏԱԿ

Nora -11-

2

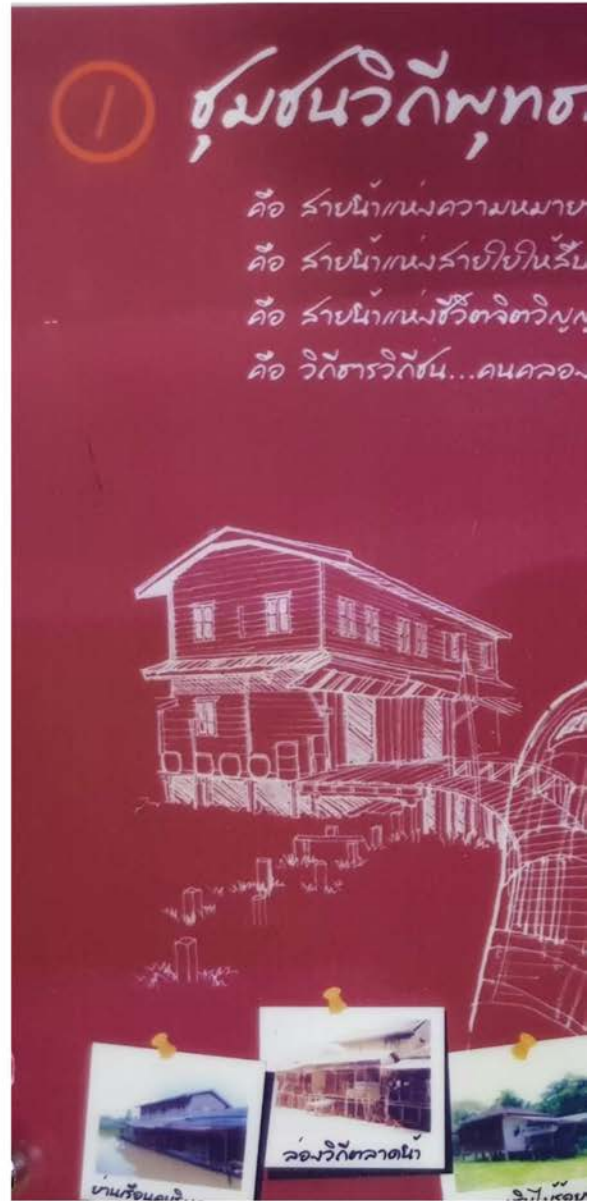
Յուրաքանչյուր ընտանիքի համար մեկը կը լինի «Գեղեցիկ տեսուր»
Չի՛ն կարող չսիրել

- ԵՐԱՅԻՏԱԿ
- ԵՐԱՅԻՏԱԿ
- ԵՐԱՅԻՏԱԿ
- ԵՐԱՅԻՏԱԿ
- ԵՐԱՅԻՏԱԿ
- ԵՐԱՅԻՏԱԿ

Nora -12-

3

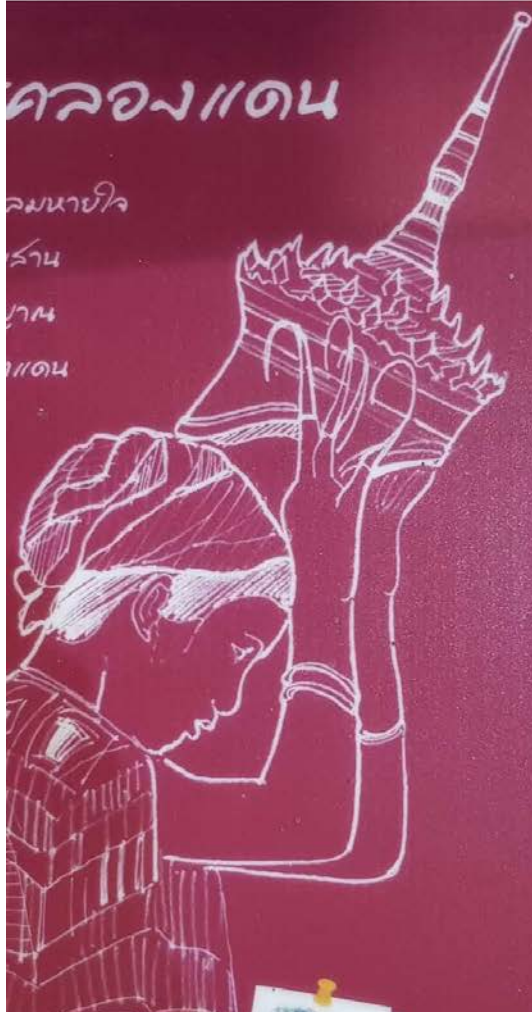

คลองแดน

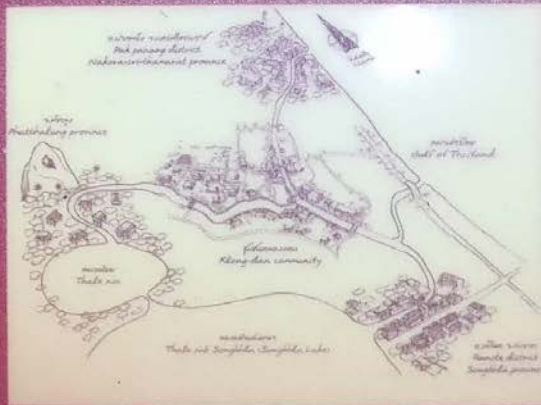
ลมนายวิ
 รัตน์
 งาม
 แดน

ประวัติความเป็นมา

คลองแดนในอดีตเริ่มมีมาจากการขุดคูน้ำของบรรดาพ่อค้าและประชาชน เพื่อมาประกอบกิจการค้าขายบริเวณเขตน้ำ ซึ่งเป็นเสมือนทางแยกของเส้นทางคมนาคมทางน้ำ ระหว่างพื้นที่ทะเลสาบกับทะเลอันดามัน (อ่าวไทย) สามารถเชื่อมต่อกับชุมชนอื่นๆในบริเวณทลโดยรอบ ที่ชุมชนคลองแดนมีตึกมรดกเรือทางการค้าเป็นจำนวนมาก โดยสันนิษฐานว่าทางออกสู่ทะเลที่แสดงถึงความเจริญในยามคลองน้ำคลองแดนในปี พ.ศ.2517 พบว่ามีที่ตั้งถิ่นฐานชุมชนเรือของชาวมลายูและคนพื้นเมืองมลายูคลองแดน และคลองปากน้ำ

ชุมชนที่ตั้งประมาณปี พ.ศ. 2516 เมื่อทางหลวงชน 408 ได้ใช้ที่ดินที่เรือออกทะเลจากพื้นที่ ต.บางขันชะเลื้อยจากคลองแดนลงจากเขา ปัจจุบันไม่มีเรือใช้การสัญจรทางน้ำอีกแล้ว

ชุมชนแดน 3 อำเภอ 2 จังหวัด

ลักษณะทางศิลปวัฒนธรรมที่พบในชุมชน

บทในชุมชนคลองแดนส่วนใหญ่เป็นต้นกำเนิดของวิถีมากกว่า 50 ปีขึ้นไป และโดยมีสิ่งมีชีวิตหรือสิ่ง 2-3 คน ซึ่งสามารถจำแนกกันทุก รูปแบบทางศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ใน

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโบราณจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

การพัฒนารูปแบบ Development Design

Graphic on Product

ตารางถักไม้ 1 / 9.5x6 cm

1

Graphic on Product

ตารางถักไม้ 2 / 7.6x6 cm

2

Graphic on Product

ຕຣາຍາງດ້ານໂມ້ 5 / 6.7x4 cm

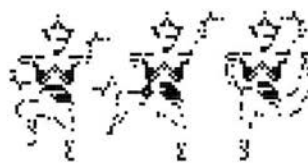
5

Graphic on Product

ຕຣາຍາງດ້ານໂມ້ 6 / 8x4 cm

6

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโบราณจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

การพัฒนางานออกแบบ Development Design

Graphic on Product

กระดาษถักไหม 3 / 6.5x6 cm

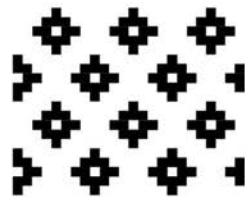
3

Graphic on Product

กระดาษถักไหม 4 / 6x5 cm.

4

Graphic on Product

กราฟิกตัวโน้ 7 / 6x4 cm

7

Graphic on Product

กราฟิกตัวโน้ 8 / 8x8 cm

8

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโบราณจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

การพัฒนางานออกแบบ Development Design

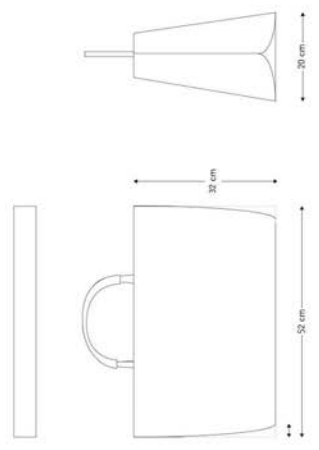
Develop Product

Scale 1 cm : 1 cm

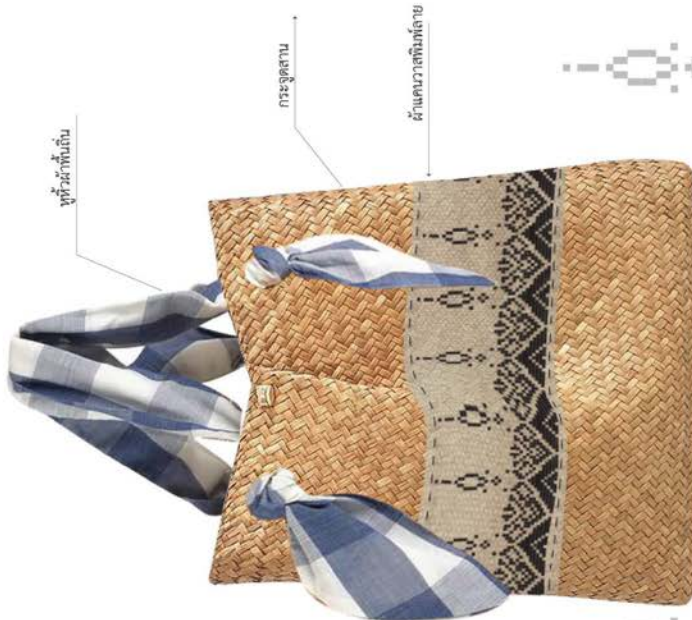
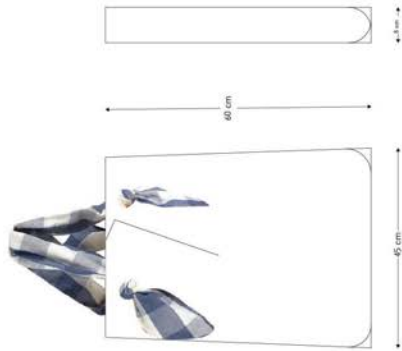
อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโนราจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

การพัฒนางานออกแบบ Development Design

Develop Product **3**

Scale 1 cm : 1 cm

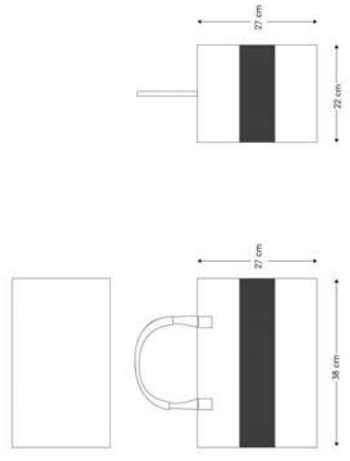

30

Develop Product 4

Scale 1 cm : 1 cm

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโบราณจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

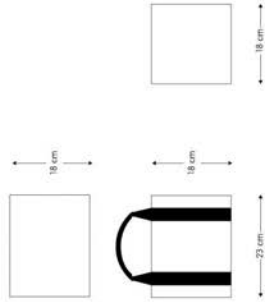
Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

การพัฒนางานออกแบบ Development Design

Develop Product **5**

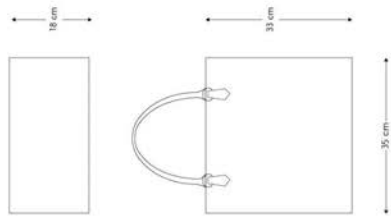

Scale 1 cm : 1 cm

Develop Product 6

Scale 1 cm : 1 cm

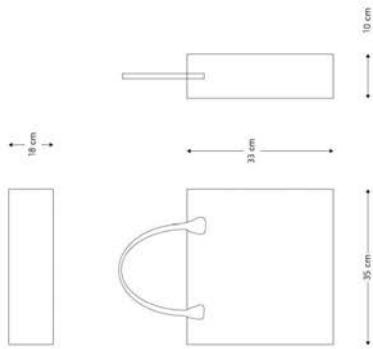
อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโนราจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

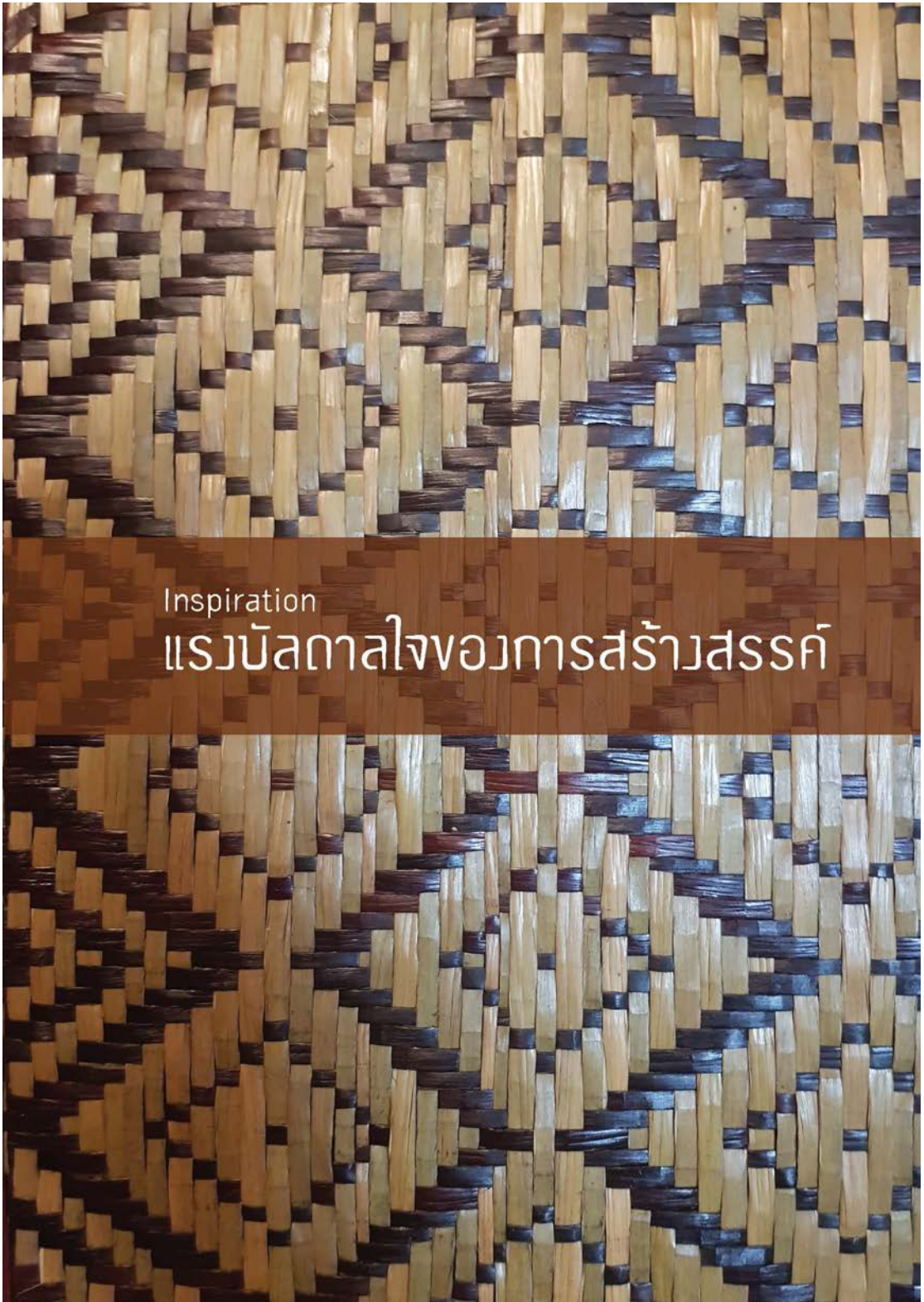
Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

การพัฒนางานออกแบบ Development Design

Develop Product 7

Scale 1 cm : 1 cm

แรงบันดาลใจของการสร้างสรรค์ Inspiration

แนวคิดสำหรับการออกแบบแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของโนราที่สะท้อนประเพณี วัฒนธรรม สื่อสารด้วยท่ารำ 12 ท่าแห่งนาฏศิลป์โนรา และใช้ลวดลายรูปลักษณะ **สีเส้นของการแต่งกาย** ผสมผสานจากลวดลายที่มีการถัก ร้อยด้วยลูกปัดสีเม็ดเล็กหลาย ๆ สี มาร้อยกับเชือกให้เป็นลวดลาย เช่น กางปลา ลายลูกแก้ว หรือลายข้าวหลามตัด ลายดอกพิกุล และการเลือกใช้สีของลูกปัดที่มีหลาย ๆ สีในชุดเดียวกัน เช่น สีขาว สีเหลือง สีน้ำเงิน สีแดง สีดำ สีส้ม เป็นต้น ซึ่งการเลือกใช้สีมีสาเหตุของการเลือกใช้จากความชอบ ความเชื่อ และความต้องการของศิลปินโนรา ศิลปินหัตถกรรมการร้อยลูกปัดโนรา มี 3 แบบ คือการร้อยแบบซ่อ ร้อยแบบห้า-สาม และการร้อยแบบสาม-สาม (ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์, 2549) การใช้ลวดลายต่าง ๆ นั้น นำมาตัดทอนให้ลักษณะของกราฟิกสำหรับผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมกระจูดสานเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความนิยมมากเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา ผลิตภัณฑ์จากกระจูดสานจะเป็นต้นแบบจำลอง สำหรับการแปรรูปของวัสดุด้วยการผสมผสานให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ชุดประดับตกแต่งผ้าม่าน บรรจุภัณฑ์ ชุดอุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องเขียนและสร้างสรรค์เป็นชุดงานศิลปะ (Installation Art) อีกทั้งยังสามารถแปรรูปวัสดุจากธรรมชาติ “กระจูด” มาสร้างสรรค์เป็นประเภทที่ใช้ร่วมกับกลุ่มสินค้าประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย การแปรรูปวัสดุจากกระจูดสานที่มีการผลิตและยังขายไม่ได้ คงเหลือจากการจำหน่าย เมื่อมีการผสมผสานกับความเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมโนรา จะเป็นการสื่อสารหรือเผยแพร่ไปสู่นักท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก

RA - NORA
/ Dr. Surapa Wongsuwan

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโบราณจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย
Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

Training equipment อุปกรณ์ / วิธีทำ

แบบวงกระจกฐาน

เลือกผลิตภัณฑ์กระจกฐานสีธรรมชาติ เพราะการผสมผสานกับผ้าพิมพ์ลาย จำทำเกิดความกลมกลืน เช่นเดียวกับการเรียกสีสกรีน อุตลักษณ์โนราใช้สีสันทึบดูฉาด สด สะท้อนความสว่าง ลายกราฟิกได้แรงบันดาลใจจากเครื่องแต่งกายของโนรา สีเหลืองเล็ก ๆ ต่อกันจนเกิดเป็นการถักร้อยเรียงกันเป็นลวดลาย

แม่พิมพ์

การทำแม่พิมพ์ยาง ต้องส่งร้านทำตรายางที่มีการใช้เทคนิคการยิงเลเซอร์ เนื่องจากลายกราฟิกมีความละเอียด การออกแบบลวดลายผู้ประกอบการสามารถคิดสร้างสรรค์ย่อยออกเป็นลวดลายอื่น ๆ เพื่อออกแบบให้เข้ากับรูปแบบของผลิตภัณฑ์ของตนเองได้ แล้วนำมาทำเหมือนกะบกระบวนการทำงานพิมพ์ลาย

สีสกรีน

เลือกใช้สียาง เป็นสีเชื่อน้ำประเภทนี้จะมีลักษณะคล้ายกับยางยืด ซึ่งทำให้เกิดความยืดหยุ่นในตัว มีความมันเงาสีประเภทนี้ถือเป็นสีที่นิยมนำมาใช้สกรีนเป็นจำนวนมาก

ผ้าแคนวาส

อุปกรณ์การเย็บมือ

เหมาะสำหรับกลุ่มที่ไม่มีอุปกรณ์เย็บสามารถฝึกได้ง่าย

และทำตามขั้นตอน

4-12

การเคลือบสีพิมพ์สกรีนต้องใช้ภาชนะกลิ้งสีที่มีความเรียบ เนื่องจาก แม่พิมพ์เมื่อจุ่มลงบนสีที่เรียบจะทำให้สีติดแม่พิมพ์ทั่วถึง เมื่อพิมพ์บนผ้าลายกราฟิกก็ติดทั่วถึง

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโนราจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย
Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

Training equipment

อุปกรณ์ / วิธีทำ

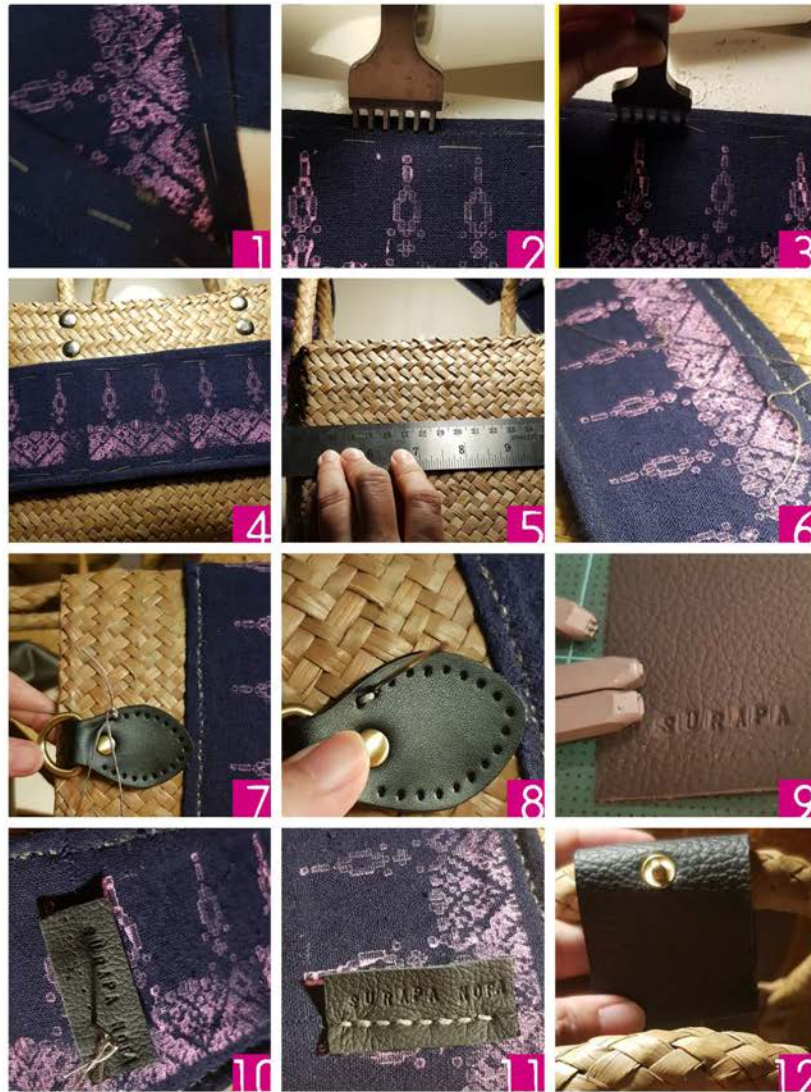

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโนราจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

Training equipment อุปกรณ์ / วิธีทำ

วิธีเย็บ

- 1 เมื่อพิมพ์ผ้าและรอกแห้งให้กำหนดรูปแบบเพื่อตัด และเตรียมกำหนดแนวขอบที่จะเย็บ
- 2 ตอกด้วยเครื่องมือตอกหนังเพื่อกำหนดแนวการเย็บโดยรอบ
- 3 เตรียมด้ายซี่ผึ้งที่มีความเหนียว กำหนดในส่วนที่จะเย็บ วัดระยะคุณด้วย 4 เพื่อจะได้ความยาวของด้ายซี่ผึ้ง ผ่นปลายด้ายซี่ทั้งสองฝั่งและสอดเข็ม
- 4 สอดเข็ม 2 ด้าม จากส่วนของปลายด้ายซี่ผึ้งทั้ง 2 ฝั่ง
- 5 สอดเข็มในรูตอกที่เตรียมวัดความยาวทั้งสองฝั่งให้เท่ากัน
- 6 สอดเข็มด้านขวาเพื่อนำร่องสอดเข็มทางด้านซ้ายแล้วดึง
- 7 ดึงด้ายซี่ผึ้งไปทางด้านหลังเพื่อสอดเข็มทางด้านขวาสอดเข็มสลับไปมาจนกว่าจะถึง 3-4 ช่องสุดท้ายเพื่อผูก

การผสมผสานวัสดุ

1. เศษหนัง หนังแท้ จะให้ความรู้สึกที่น่าหยิบใช้มากกว่า PVC ความนิ่มของหนัง พื้นผิวสัมผัสให้ความรู้สึกที่ดีกว่า
2. อุปกรณ์เสริมอื่น ๆ เช่น กระดุม ยางยืด ซิป สายคล้องกระเป๋า ฯลฯ

ความสมดุลของรูปทรงผลิตภัณฑ์

มีความจำเป็นมาก สำหรับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ จากการศึกษา ข้อมูลผลิตภัณฑ์เดิมยังคงขาดความสวยงามและความสมดุลของตัวผลิตภัณฑ์ เช่น หูกระเป๋าที่มีขนาดใหญ่ ไม่ได้สัดส่วนกับตัวรูปทรงกระเป๋า

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโนราจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

Training equipment อุปกรณ์ / วิธีทำ

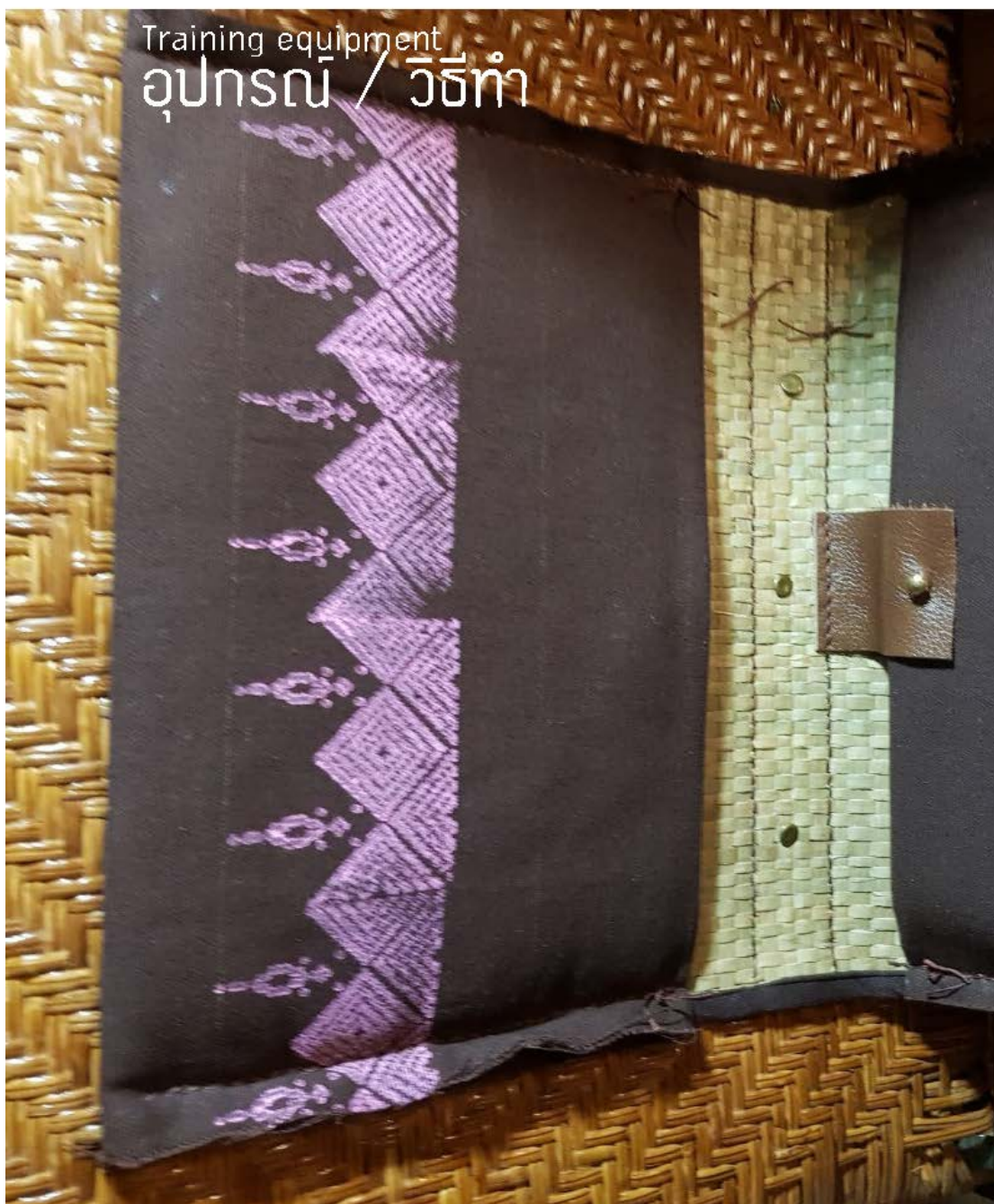
Mock Up >>

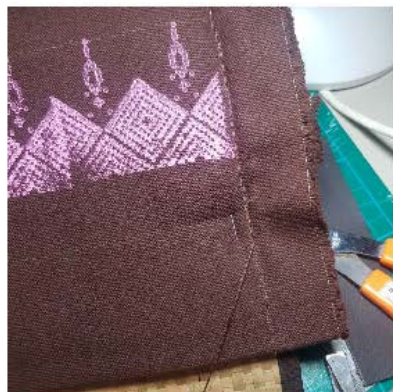
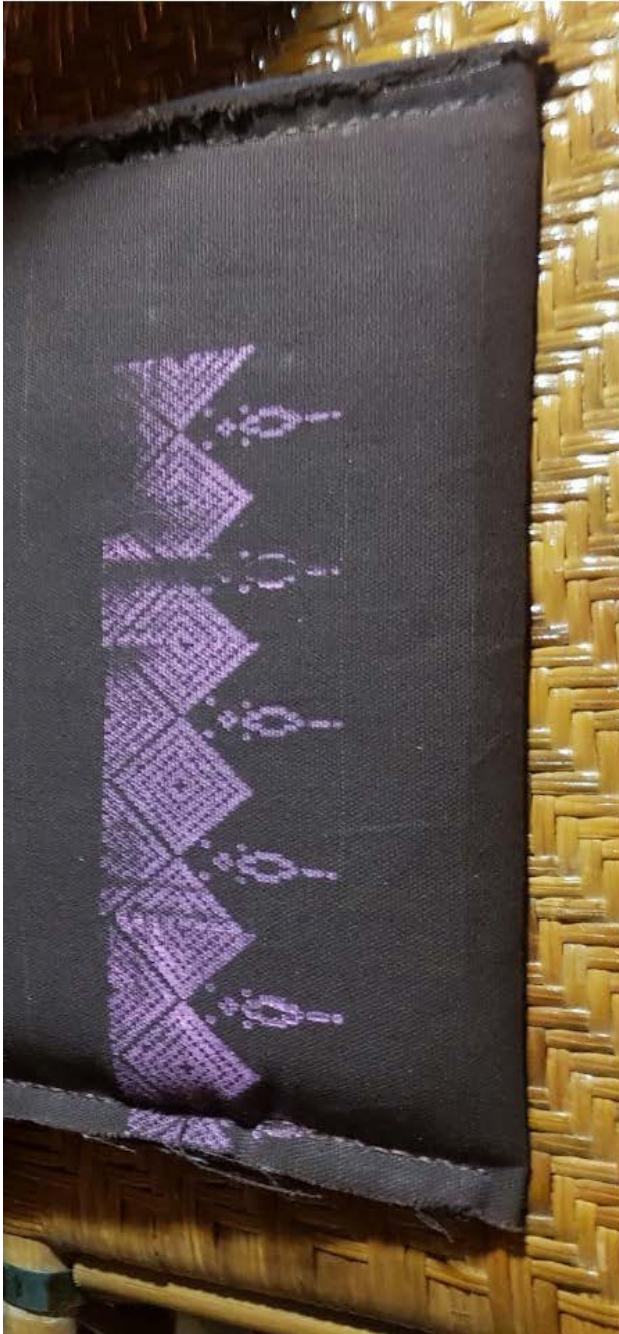

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโบราณจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย

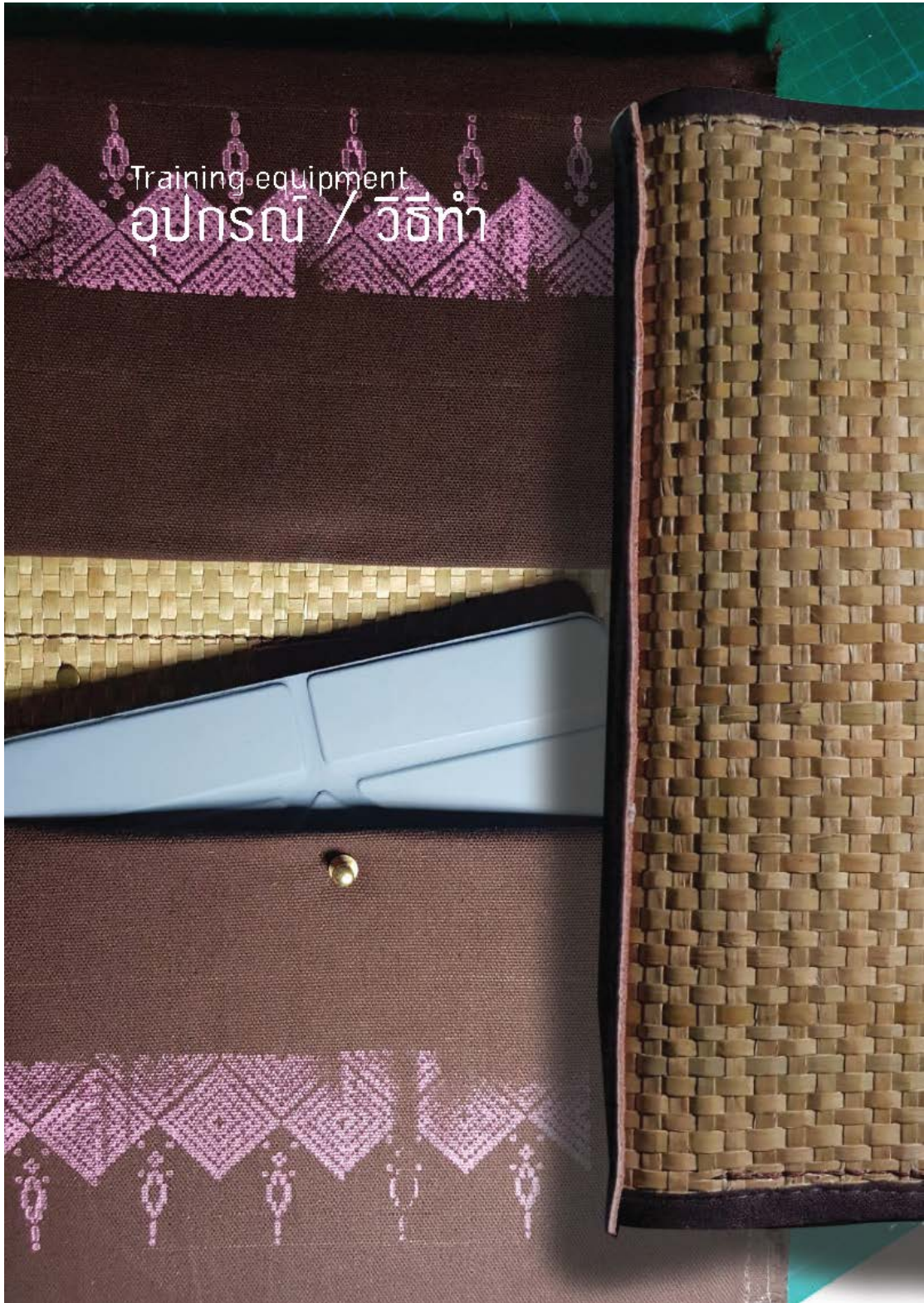
Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

Training equipment
อุปกรณ์ / วิธีทำ

49

Training equipment
อุปกรณ์ / วิธีทำ

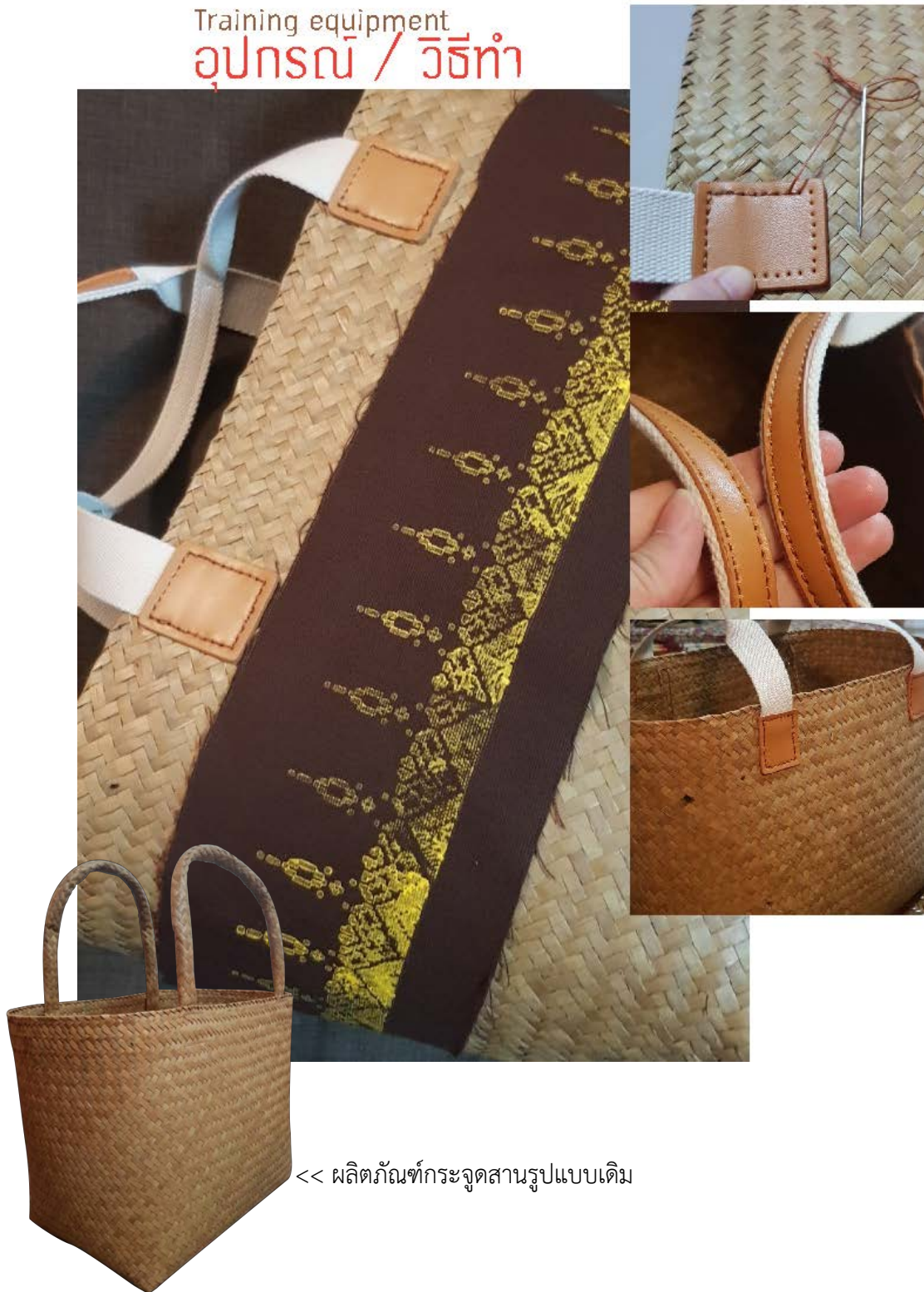

“ พลิทกัณฑ์จากการผสม
ผสานวัสดุเป็น ทุกอุปกรณ์
เครื่องมือ เครื่องเข็นและ
สร้างสรรค์ สามารถแปรรูป
วัสดุจากธรรมชาติ “กระจูด”
มาสร้างสรรค์เป็นพลิทกัณฑ์
ร่วมสมัย ”

อัตลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมโนราจากวัสดุพื้นถิ่นแบบศิลปะร่วมสมัย
Identity Reflects Nora Culture from Local Material to Contemporary art

Training equipment อุปกรณ์ / วิธีทำ

<< ผลิตภัณฑ์กระจูดสานรูปแบบเดิม

No-ra โนรา

ศิลปวัฒนธรรม “โนรา” หรือ “มโนราห์” ของปักษ์ใต้ดินแดนแห่งอารยธรรมที่แสดงออกถึงความหลากหลายภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์การแสดงความเป็นตัวตน เป็นตัวแปรหนึ่งที่จะสามารถเข้าถึงชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างง่ายที่สุด ในยุคของการสื่อสารแบบดิจิทัล 4.0 จะสามารถสร้างแรงดึงดูดและนำพาความเป็นตัวตนของชุมชน ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วิถีความเป็นอยู่ สะท้อนทุนทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ เผยแพร่ข้อมูลเรื่องราวผ่านผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งข้อมูลในเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เชิงการท่องเที่ยว เป็นแนวทางการพัฒนาการผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้เป็นการเพิ่มเนื้อหาด้านข้อมูลองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำเสนอเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหรือต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แบบชุมชนมีส่วนร่วม รวมถึงยังตอบสนองนโยบายของภาครัฐในการให้ความสำคัญของจังหวัดเมืองรอง และพื้นที่ใกล้เคียงให้มีความเจริญแบบมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

สุรภา วงศ์สุวรรณ เกียรติศักดิ์ เขียวมั่ง และมียอง ซอ (2563) สรุปรูปการพัฒนาด้านแบบจำลองของผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้วยภูมิความรู้ของชาวบ้าน สร้างความรู้และกำเนิดความรู้ในวิถีของการสร้างสรรค์ เพื่อปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชุมชน นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างสรรค์เป็นงานออกแบบ ด้วยการนำวัสดุดิบที่ผ่านการผลิตหรือบริโภคแล้ว เข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ (Re-material) หรือ

นำมาใช้ซ้ำ (Reuse) โดย 1) วัสดุที่ถูกใช้นั้นใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด 2) ทรัพยากรที่นำมาใช้ ต้องมาจากทรัพยากรที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ 3) รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ 4) อนุรักษ์วัฒนธรรมและชุมชน 5) ไม่ทำร้าย ความเป็นอยู่และสุขภาพของทุกคน 6) ไม่ได้วัดทุกอย่างด้วยตัวเลขแต่วัดด้วยคุณค่าทางจิตใจ 7) ระบบทุกอย่างต้องปรับเปลี่ยนได้ โดยใช้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน การจักสานจะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน รวมถึงการใช้กรรมวิธีในการผลิตแปรรูปให้เป็น “วัสดุใหม่” หรือที่เรียกว่า “วัสดุร่วมสมัย” ฐานนวัตกรรมหัตถศิลป์สร้างสรรค์ให้เป็นงานผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สร้างคุณค่าของงานให้เกิดมูลค่าได้ สามารถเพิ่มมูลค่าได้ด้วยการออกแบบที่ดี เทคโนโลยีสร้างสรรค์อย่างง่าย ด้วยกรรมวิธีการผลิตแบบการทำมือ สะท้อนให้เห็นถึงงานฝีมือ งานทำมือที่สร้างสรรค์ด้วยจินตนาการ การผสมผสานของวัสดุต่าง ๆ ได้อย่างลงตัว การสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน ด้วยเทคนิคที่ผู้วิจัยเพิ่มเติมในส่วนของการสร้างสรรค์ด้วยการพิมพ์ลวดลาย ลงบนผลิตภัณฑ์ด้วยวิธีการพิมพ์สกรีนด้วยหมึกพิมพ์ที่ไม่มีสารพิษ (Non-Toxic) หรือทำปฏิกิริยากับผู้ใช้ เหมาะสำหรับการพิมพ์บนผ้าในลักษณะนี้ การสร้างสรรค์จะสามารถสื่อสารเล่าเรื่องราวความเป็นตัวตนได้อีกรูปแบบหนึ่ง รวมถึงบริบทของสังคมในปัจจุบันควบคู่กันไปกับการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับชุมชนที่สามารถต่อยอดผลิตในเชิงพาณิชย์ได้จริง

Reference อ้างอิง

กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา. (2561). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี.

การท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. แผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของประเทศ พ.ศ.2558-2560.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). วัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.

กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสงขลา. (2557). แผนพัฒนา 4 ปี จังหวัดสงขลา 2558-2561 (ฉบับปรับปรุง). <http://slbkb.psu.ac.th/jspui/handle/2558/947>

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔). Retrieved 4 พฤศจิกายน 2560 http://www.mots.go.th/ewtadmin/ewt/mots_web57/download/article/article_20170320150102.pdf

ทีเอ็นเอ็น. (2562). กรม.ไฟเขียววช.ชง ‘โนรา’ เป็นมรดกวัฒนธรรม. <https://www.isranews.org/isranews-other-news/74627-nora.html>

ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์. (2549). เอกลักษณ์ของชุดลูกปัดโนรา. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ฉบับที่ 2 บทความวิชาการ ศิลปะการแสดง.

ลามานีเยห์ สะตะมา. (2556). การทำเสื่อกระจูด. <http://culture.yru.ac.th/index.php/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%88%E0%B8%B9%E0%B8%94>

สุรภา วงศ์สุวรรณ เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง และมียอง ซอ. (2563). The Pri-pree Model of Bantumsue Community to Nawat Witee (Local Innovative) for Industries Handicrafts Design with Enhancing Participation Action Approach. วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มีนาคม 2565.

อะเมซิ่งไทยทัวร์. (2013). เที่ยวชุมชนวิถีพุทธ ตลาดริมน้ำคลองแดน “สามคลอง สองจังหวัด” ...(สงขลา-นครศรีฯ).

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย
และนวัตกรรม กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

โครงการวิจัยเรื่อง :

ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นถิ่นด้วยวัฒนธรรมโนรา เพื่อเพิ่มมูลค่า
สู่ระดับสากล “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จังหวัดสงขลา”

Study and Development of Local Product Materials
Compared with Art and Culture Nora Dancing for Create Value to
Globally “Buddhists Klong Dan Community, Songkhla Province
South of Thailand)

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวสุรภา วงศ์สุวรรณ
วันเดือนปีเกิด 17 ธันวาคม 2519 อายุ 44 ปี
อาชีพ พนักงานมหาวิทยาลัย
โทรศัพท์มือถือ 094 292 9545
Email : surapa.w@rmutp.ac.th
ที่อยู่ปัจจุบัน 37/255 ซอย 98 ถนนรามคำแหง แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง 10240
ที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
ที่อยู่หน่วยงาน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ สาขาวิชาออกแบบบรรจุภัณฑ์
และการพิมพ์ เลขที่ 168 ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต
กรุงเทพฯ 10300 โทรศัพท์ 02 665 3888 ต่อ 8129

การศึกษา/ประกาศนียบัตร/การฝึกอบรม/การรับรอง

ลำดับ	หลักสูตร	สถานศึกษา/องค์กร	ปี พ.ศ.
1.	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา	2563
2.	ครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง	2555
3.	ศิลปกรรมบัณฑิตสาขาออกแบบ พาณิชย์ศิลป์ (นิเทศศิลป์)	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี (คลองหก)	2542
4.	ปวส. ออกแบบพาณิชย์ศิลป์	โรงเรียนไทยวิจิตรศิลป์	
5.	ปวช. ออกแบบศิลปประยุกต์	วิทยาลัยศิลปหัตถกรรม นครศรีธรรมราช	
6.	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	โรงเรียนระโนดวิทยา จ.สงขลา	
7.	ระดับประถมศึกษา	โรงเรียนธัญเจริญ จ.สงขลา	

ประวัติและประสบการณ์ การทำงาน

ลำดับ	หน่วยงาน	ตำแหน่ง	ปี พ.ศ.
1.	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร	อาจารย์ประจำสาขา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ สาขาวิชาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการพิมพ์	2558-ปัจจุบัน
2.	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	อาจารย์ ประจำสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	2556
3.	บริษัทยักษ์ ครีเอทีฟ จำกัด	Art Director	2556
4.	บริษัทศิริวัฒนา อินเตอร์พรี้น จำกัด (มหาชน)	Creative Designer	2553-2554
5.	บริษัทโกลบอล ไวเรส จำกัด	Senior Graphic Designer	2550-2552
6.	บริษัทไอเดีย อเวนิว จำกัด	Graphic Designer	2548-2550
7.	บริษัทอินโนกราฟิก จำกัด	Senior Graphic Designer	2546-2548
8.	บริษัทพาราวิเนเซอร์ จำกัด	Graphic Designer	2544-2546
9.	โรงแรมสยามซิตี	Ast., Graphic Designer	2542-2544